

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Β. ΜΕΛΕΤΗ

**ΠΙΣΤΕΥΩ
ΣΤΟ ΣΙΩΠΗΛΟ
ΘΕΟ**

ΑΔΕΛΦΟΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΩΝ Η «ΖΩΗ»

Πιστεύω
στό σιωπηλό Θεό

Έκδοσις Ἀδελφότητος Θεολόγων ἢ «ΖΩΗ» - 1998
Ἰπποκράτους 189 - Ἀθῆναι 114 72

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Β. ΜΕΛΕΤΗ

Πιστεύω
στό σιωπηλό Θεό

ΑΔΕΛΦΟΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΩΝ Η «ΖΩΗ»

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Σ' ένα τοίχο καταφυγίου τής έρειπωμένης –άμέσως μετά τόν τελευταίο παγκόσμιο πόλεμο– Νυρεμβέργης, βρέθηκε γραμμένο τό έξῆς, πού δίνει ὄλο τό μεγαλεῖο τής ὑγιοῦς ἀνθρώπινης ψυχῆς καί θά ἔπρεπε νά εἶναι ἀποτυπωμένο σέ ὄλων τῶν ἀνθρώπων τίς καρδιές:

«Πιστεύω στόν ἥλιο, ἀκόμα καί ὅταν δέν λάμπη. Πιστεύω στήν ἀγάπη, ἀκόμα καί ὅταν δέν νιώθω τή ζεστασιά της. Πιστεύω στό Θεό, ἀκόμα καί ὅταν εἶναι σιωπηλός».

Αὐτή εἶναι πίστη. Αὐτό εἶναι ἀληθινό ψυχικό μεγαλεῖο. Αὐτό εἶναι ὑγεία ψυχῆς. Αὐτό εἶναι, ἂν θέλετε, ρεαλισμός. Αὐτό εἶναι σφρίγος, ρωμαλέο φρόνημα, σωστή ἀντιμετώπιση τής ζωῆς. Νά μή μένης μόνο στά βλεπόμενα, ὅσο μαῦρα καί σκοτεινά καί ἂν φαίνωνται. Νά προχωρῆς στά μή βλεπόμενα, πού δέν παύουν νά εἶναι τό ἴδιο καί περισσότερο ὑπαρκτά. Καί νά ἀντλής ἀπό ἐκεῖ δύναμη, γιά νά ξεπερνᾷς καί τίς πιό ἀντίξοες καταστάσεις.

Δέν εἶναι πραγματικότης καί τά μή βλεπόμενα; Γιατί; Δέν ἔχει πραγματική ὑπόσταση ἡ χριστιανική ἐλπίδα; Δέν εἶναι **«πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων»**; Γιατί δηλαδή νά πιστεύω ὅτι ὁ ἥλιος χάθηκε, ἐπειδή σκεπάσθηκε ἀπό τά σύννεφα, καί νά μήν ἐξακολουθῶ νά τόν βλέπω καί πίσω ἀπό τά σύννεφα καί νά περιμένω καί πάλι τή γλυκιά θαλπωρή του;

[σελ. 6] Αὐτό ἦταν τό χαρακτηριστικό γνώρισμα τῶν ἀληθινῶν πιστῶν, τῶν μεγάλων ἀγίων. Ζοῦσαν μέσα στήν ἀτμόσφαιρα τής ἐλπίδος καί τής χαρᾶς, καί ὅταν βρίσκονταν στό πιό ὀδυνηρό καμίνι τής δοκιμασίας. **«Καί ἂν πορευθῶ ἐν μέσῳ σκιᾶς θανάτου οὐ φοβηθήσομαι κακά, ὅτι Σύ μετ' ἐμοῦ εἶ»**. Καί μέσα στό πιό πυκνό σκοτάδι τοῦ πόνου καί τής θλίψεως δέν θά φοβηθῶ, δέν θά κλονισθῶ, γιατί εἶσαι Σύ κοντά μου.

Αὐτή ἡ σιγουριά τής παρουσίας τοῦ Θεοῦ, τής ἀγάπης Του καί τής πατρικῆς προνοίας Του –«καί ὅταν εἶναι σιωπηλός»– κάνει τήν κάθε πιστή ψυχή νά διακηρύττει μέ ἀκλόνητη βεβαιότητα: *«Αὐτό πού γνωρίζω γιά αὔριο εἶναι ὅτι ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ θά ὑψωθῆ παραπάνω ἀπό τόν ἥλιο».*

Τήν ἐλπίδα τοῦ Θεοῦ θέλει νά προσφέρῃ καί τό βιβλίο αὐτό, πού, παρά τήν ποικιλία τῶν θεμάτων του, ἀφοῦ ἀποτελεῖ ἐπιλογή ἄρθρων ἀπό τό περιοδικό "ΖΩΗ", σ' αὐτήν στοχεύει.

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΧΩΡΙΣ ΘΕΟ!

Ύστερα από τή σοβαρή ασθένειά του, ο Γάλλος πρόεδρος Φρ. Μιτεράν επισκέφθηκε τό μεγάλο συγγραφέα Χριστιανό φιλόσοφο καί άκαδημαϊκό Jean Guittou (Γκιτόν). Σκοπός τής επισκέψεώς του ήταν νά συζητήσουν γιά τή μετά τόν θάνατο ζωή. Ένα πρόβλημα πού δέν αφήνει άδιάφορη καμμιά ανθρώπινη ψυχή.

Άλλος, Έλληνας συγγραφέας αυτός, δημοσίευσε άρθρο σέ καθημερινή έφημερίδα μέ τίτλο «Κανείς». Έγραφε: «Τήν κορυφαία στιγμή, τή στιγμή τοῦ θανάτου, πῶς θά αντιμετώπισεις τό Θεό; ρωτάει τό κείμενο πού διαβάζω». Καί καταλήγει μέ πολλή δόση άμφιβολίας, πού άγγίζει τά όρια τής άπιστίας: «Θυμᾶμαι ένα συγκλονιστικό ποίημα δύο στίχων τοῦ Νίκου Καρούζου: Πάτερ ήμῶν ό έν τοῖς ούρανοῖς (Κανείς)...».

* * *

Υπάρχουν προβλήματα μεγάλα καί συγκλονιστικά. Προβλήματα ήθικά καί πνευματικά, προβλήματα φυσικά καί ύπερφυσικά καί μεταφυσικά. Καί ζητάει ό άνθρωπος μιá άπάντηση, μιá λύση. Ό κάθε άνθρωπος θέλει μιá άπάντηση ικανοποιητική. Γιατί όλα αυτά δέν είναι ζητήματα έπουσιώδη, ή έστω γνωσιολογικά καί άπλοῦ φιλοσοφικοῦ στοχασμοῦ. Πρόκειται γιά βασικά θέματα ζωής, πού συγκλονίζουν. [σελ. 8] Καί ρωτάει τή φιλοσοφία καί ρωτάει τήν έπιστήμη καί ρωτάει τήν τέχνη καί τήν τεχνική, καί άπάντηση καμμιά ή σχεδόν καμμιά. Καί μπαίνει στά σύγχρονα θαύματα τής τεχνολογίας καί τής μηχανικής καί διασχίζει τό στερέωμα, χωρίς νά σχίξη καθόλου τό πέπλο τοῦ μυστηρίου, πού σκεπάζει τήν ψυχή καί τή σκέψη του.

Όταν ή ψυχή συγκλονίζεται μπροστά στό τρομερό έρώτημα: από ποῦ έρχομαι καί ποῦ πηγαίνω; Όταν ό άνθρωπος στέκεται μέ βουρκωμένα μάτια μπροστά στό νεοσκαμμένο μνήμα καί άντικρύζη ψηλαφητό τό μυστήριο τοῦ θανάτου, ποιá ικανοποιητική άπάντηση μποροῦν νά τοῦ προσφέρουν τά ύλιστικά ή άθειϊστικά συστήματα;

Τί είναι γι' αυτά ή ζωή; Φάσμα, όνειρο, κοιλάδα δακρύων, ύλη καί μονάχα ύλη; Ό,τι καί νά είναι, δέν είναι παρά πορεία μέσα στήν άσέληνη νύχτα. Ποιός είναι ό προορισμός τοῦ ανθρώπου; Τί υπάρχει πέραν τοῦ τάφου; Τό μηδέν, ή έξαφάνιση, τό χάος;

Σέ όλα αυτά, φυσικά, δίνει άπάντηση ή πίστη. Άλλά ό άθειϊσμός θέλει νά τήν άγνοή. Τή μάχεται. Τή θεωρεῖ επικίνδυνη καί άλλοτριωτική τοῦ ανθρώπου. Όπιο ή παραισθησιογόνο τοῦ πνεύματος. Είναι όμως τά πράγματα έτσι;

* * *

Σκεφθήκαμε, αλήθεια, γιατί υποφέρει ο σύγχρονος άνθρωπος; Γιατί χαρακτηρίζεται ως τραγικός; Γιατί μοιάζει σαν να ζή και κινῆται μέσα στο σκοτάδι και την άβειαιότητα; Γιατί νιώθει την ύπαρξή του να άργοσαλεύη μέσα σ' ένα πνιγηρό κλίμα, σε μιά θολή άτμόσφαιρα, όπου άναπνέει φόβο και έκπνέει άγωνία; Γιατί αισθάνεται την ύπαρξή του σαν **[σελ. 9]** «έπιταγή χωρίς αντίκρυσμα»; Γιατί τό ψυχικό κενό βαθαίνει ολοένα και πιο πολύ μέσα του, και ο ὕλιγγος τόν γεμίζει με άπροσμέτρητο τρόπο; Γιατί νιώθει καθημερινά και πιο πιεστικό τό σφιχταγκάλιασμα τῆς άπελπισίας, που ξεπερνάει και την άπόγνωση;

Πόσα τέτοια «γιατί» άντιμετωπίζει ἡ άνθρωπότης τῶν διαστημικῶν πτήσεων, τῆς χλιδῆς και τοῦ πλούτου; Αυτό εἶναι τό όξύμωρο και τραγικό, που δραματοποιεῖ ακόμα πιο πολύ την κατάσταση. Ὁ σημερινός άνθρωπος να ἔχη πολλά, και τίποτα να μην ἔχη. Γιατί; Μά αυτό ακριβῶς δέν θέλει να καταλάβη ο άθεϊσμός. "Ότι ο άνθρωπος δέν εἶναι μονάχα ὕλη και δέν ἔχει άποκλειστικά ὕλικά ενδιαφέροντα.

Ἔτσι, ο άνθρωπος τοῦ άθεϊσμοῦ και τοῦ ὕλισμοῦ λησμόνησε τῆ φύση του, την ἴδια την ύπαρξή του, τίς πιο βαθιές και οὐσιαστικές άναζητήσεις τῆς ψυχῆς του. Προσπάθησε να άγνοήση τῆ συνείδησή του και τῆς έπέβαλε περιοριστικά και καταπιεστικά μέτρα, για να τῆ φιμώση. Ζήτησε από την ψυχή του να άρνηθῆ τίς ὕψηλές έφέσεις της, τούς ιερούς πόθους της και τά πιο ὁμορφα σκιρτήματά της. Νόμισε πως μπορούσε να παραμερίση άτιμωρητί την ἔμφυτη τάση και φορά προς τόν Δημιουργό και Πατέρα του. Πάσχισε να πνίξη μέσα του τόν πηγαῖο άύθορμητισμό, που τοῦ ὕπαγόρευε αισθήματα εὐγνωμοσύνης και λατρείας προς τόν Θεό. Σήκωσε τῆ σημαία τῆς άνταρσίας, στράφηκε με ἰταμότητα έναντίον τοῦ Εὐεργέτη του, πολέμησε με πάθος την ιδέα τοῦ Θεοῦ, άρνήθηκε τῆ θεϊκή καταγωγή του... Για να πετύχη, στο τέλος, τί;

Νά τό μεγάλο έρώτημα.

«ΑΓΝΩΣΤΟΥ ΠΑΤΡΟΣ»

ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΗΣΕ, λοιπόν, ο σύγχρονος άνθρωπος έναντιον του Θεού. Στή θεωρία καί στήν πράξη. Μέ τόν άθεισμό καί τόν ύλισμό. Μόνο πού εκείνοι οί όποίοι κήρυξαν τήν επανάσταση δέν ύπολόγισαν τίς συνέπειες. Καί ήσαν πράγματι τρομερές. Άρνούμενος ο άνθρωπος τόν Θεό, δέν έκανε τίποτε άλλο από τό νά άρνήται τόν έαυτό του. Πριόνιζε τό κλαδί πάνω στό όποίο στηριζόταν.

Καί τά άποτελέσματα;

Μας τά περιγράφει ο άκαδημαϊκός Άγγελος Τερζάκης:

«Δέν είναι εύκολο νά νιώθης τόν έαυτό σου όρφανεμένο από πατέρα τής ψυχής, ύψηλό δικαιοκρίτη, νόημα του ύπάρχειν. Άν έξαιρέσουμε κάποιους από γενετής άτάραχους, άδειανούς από έρωτήματα, βολεμένους κάτω από τή στέγη μιās καθόλου βολεμένης αύτής τής ίδιας έπιστήμης, ο κόσμος μας πληρώνει σήμερα πολύ άκριβά τήν άμφίβολη τούτη “έλευθερία” του. Η προσφυγή στή βία, στόν άχαλίνωτο, ζωώδη έρωτισμό, στά ναρκωτικά καί στά παραισθησιογόνα, δέν είναι παρά λίγες από τίς παρενέργειες πού έρχονται στό φώς. Οί πιό έντυπωσιακές. Τό πείραμα πού γίνεται στόν αίώνα τουϊτον, νά ζήση ο άνθρωπος ως τέκνο “άγνώστου πατρός”, ή, ακόμα δυσκολότερο, πατρός άνυπάρκτου, δέν ξέρουμε ποϋ θά όδηγήση».

[σελ. 11] Καί όμως, αν δέν ξέρουμε άκριβώς ποϋ θά μας όδηγήση τό πείραμα αυτό, ξέρουμε ποϋ μας όδήγησε ως τώρα. Γιατί τό πείραμα αυτό τό ζήσαμε σ' όλες τίς τραγικές του διαστάσεις. Χειρότερο καί από τό πείραμα του άσώτου υιοϋ. Γιατί αυτός, έπιτέλους, άπαρνήθηκε τόν πατέρα του καί ζήτησε νά ζήση μακριά του. Άκολούθησε τό δρόμο τής άποστασίας καί τής άσωτίας. Όχι όμως καί τής στρουθοκαμηλικής ύποκρισίας. Γί αυτό, όσο καταστροφικός καί όδυνηρός καί αν ήταν ο δρόμος του, όμως ήταν δρόμος μέ έπιστροφή. Ήξερε ο άσωτος ότι δέν ήταν υιός “άγνώστου” ή “άνυπάρκτου” πατρός. Ήταν υιός περιφρονημένου, έγκαταλελειμμένου, προδομένου Πατρός. Ένός Πατέρα γεμάτου άγάπη καί στοργή, πού δέν έπαυε οϋτε ένα λεπτό νά άναζητῆ τό παιδί του καί νά περιμένη μέ άνοιχτή τήν άγκαλιά τήν έπιστροφή του.

Ο σύγχρονος όμως άνθρωπος προσπάθησε νά πείση τόν έαυτό του, τήν ψυχή του, πώς δέν έχει Πατέρα. Καί τόν έπεισε, έστω καί έπιφανειακά. Καί νόμισε πώς από τή στιγμή εκείνη θά άρχιζε ή χρυσή του έποχή. Θά ζοϋσε πιά χωρίς δεσμεύσεις καί περιορισμούς, χωρίς πιεστικές έντολές καί άπαγορεύσεις. Θά άπολάμβανε τήν έλευθερία σ' όλη τήν πληρότητά της. Καί έζησε μακριά, ή μάλλον χωρίς Θεό, μιά ψεύτικη έλευθερία, πού ίσοδυναμοϋσε μέ τήν πιό τυραννική δουλεία. Νόμισε πώς

θά ἐλευθερώσῃ τὸν ἑαυτό του, καὶ ἐλευθέρωσῃ ὅ,τι κακό ἔκρυβε μέσα του ὁ παλαιός ἑαυτός του.

«Ἀγνώστου» ἢ « ἀνυπάρκτου» πατρός δέν ἦσαν ὅλοι οἱ μανιακοὶ τοῦ ἀθεϊσμοῦ, πού δημιούργησαν τὰ ἀνατριχιαστικά στρατόπεδα τοῦ Ναζισμοῦ καὶ **[σελ. 12]** μετέβαλαν στά κρεματόρια τῆς φρίκης τὰ ἀνθρώπινα κορμιά σέ σαπούνι καὶ βιομηχανικά λιπάσματα;

Ἰγνηταὶ τοῦ ἀθεϊσμοῦ δέν ἦσαν οἱ τύραννοι τοῦ κομμουνιστικοῦ ὀλοκληρωτισμοῦ, πού μετέβαλαν τὴ Σιβηρία σ' ἓνα ἀπέραντο, παγερό νεκροταφεῖο κινουμένων σκιῶν, πάνω στό ὁποῖο πλανιόταν τρομερό τό φάσμα τῆς ἀγωνίας καὶ τοῦ τρόμου, ὥστε νά γράφῃ ὁ Σολζενίτσιν: *«Οὐδέποτε ὑπῆρξε σ' ὀλόκληρο τὸν πλανήτη καὶ σ' ὀλόκληρη τὴν ἱστορία τοῦ ἀνθρώπινου γένους καθεστῶς πιό σκληρό, πιό αἰμοσταγές καὶ συγχρόνως πιό διαβολικά πανοῦργο»;*

Παιδιά τοῦ ὕλισμοῦ δέν εἶναι καὶ οἱ ὀπαδοὶ τοῦ ἀπάνθρωπου καπιταλισμοῦ, πού ἔχουν γιὰ ἔμβλημά τους τό «σιδερένιο» νόμο τοῦ «ὀρίου λιμοκτονίας» γιὰ τὸν ἐργάτη, ἢ οἱ ἄλλοι, πού αἱματοκυλίου τὸν κόσμο, γιὰ νά ἀναπτύσσουν τὴν πολεμική τους βιομηχανία;

Ἔτσι εἶναι. Ὁ ἄνθρωπος χωρὶς Θεό δέν εἶναι πιά ἄνθρωπος. Τί εἶναι; Οὔτε καὶ ὁ ἴδιος γνωρίζει. Εἶναι θηρίο; Εἶναι τέρας; Κάτι χειρότερο. Καὶ ἀπό τὰ θηρία θηριωδέστερος. Γιατί εἶναι κάτι ἀφύσικο. Κάτι πού ἔχει ξεφύγει ἀπό τὰ φυσιολογικά του πλαίσια καὶ ἔχει διαστραφῆ. Ἔχει διαστραφῆ καὶ γι' αὐτό ἔχει στραφῆ πρῶτα ἐναντίον τοῦ ἴδιου τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ ὕστερα ἐναντίον ὅλων τῶν ἄλλων. Καταντάει πιά *«ὁ ἄνθρωπος ἐναντίον τοῦ ἀνθρωπισμοῦ»*, ὅπως ἔγραφε ὁ Gabriel Marcel. Μᾶς ὑπενθυμίζει τὰ λόγια τοῦ Ντοστογιέφσκυ: *«Ἄν δέν ὑπάρχῃ Θεός, τότε τό πᾶν ἐπιτρέπεται!»*

ΤΟ ΔΡΑΜΑ ΤΟΥ ΑΘΕΪΣΜΟΥ

ΜΙΛΗΣΑΜΕ για τόν άνθρωπο χωρίς Θεό. Δηλαδή, όπως σωστά ελέχθη: «Ο κόσμος χωρίς τόν ήλιο, ή νύχτα χωρίς αστέρια, τό σῶμα χωρίς ψυχή, ό ταξιδιώτης χωρίς σκοπό, μιά καρδιά χωρίς εύτυχία, νά τί εἶναι ό άνθρωπος χωρίς Θεό». Αὐτή εἶναι ή πραγματικότητα, ἂν θέλουμε νά τή δοῦμε στίς βαθύτερες πνευματικές της διαστάσεις. Τό δράμα τοῦ σύγχρονου κόσμου, ή διάσπαση καί δυσαρμονία ανάμεσα στόν άνθρωπο, τόν ἑαυτό του καί τούς ἄλλους, ἔχουν τή γενεσιουργό τους αἰτία στή διάσπαση καί διάσταση τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν Θεό. Ἀπό τή στιγμή πού ό άνθρωπος ἐπαναστάτησε ἐναντίον τοῦ Θεοῦ τῆς ἀγάπης, στράφηκε, χωρίς νά τό καταλάβη, καί ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ του, ἀλλά καί ἐναντίον τῶν ἄλλων.

* * *

Εὐκόλα καί ἀνεύθυνα παραμερίζεται ή ιδέα τοῦ Θεοῦ. Καταργεῖται ό Θεός τῆς ἀγάπης καί τῆς εἰρήνης. Μετά ὅμως τί γίνεται; Δέν χρειάζεται νά τό ποῦμε ἐμεῖς. Τό μαρτυροῦν τά γεγονότα. Καί εἶναι τόσο τραγικά.

Συγκλονιστικά εἶναι πράγματι τά στοιχεῖα για τή θεραπεία καί ἀντιμετώπιση ἑκατοντάδων χιλιάδων ψυχοπαθῶν σέ ὅλο τόν κόσμο, πού ἔδωσε ό Παγκόσμιος Ὀργανισμός Ὑγείας. Σέ ἔκθεσή του [σελ. 14] ἀποκαλύπτει ὅτι περί τό μισό δισεκατομμύριο ἄνθρωποι πάσχουν ἀπό ψυχικά νοσήματα. Σοβαρό τό πρόβλημα, καί ἀσφαλῶς ποικίλα τά αἷτια. Δέν θά ἔπρεπε ὅμως νά ἀγνοηθῆ καί ή ἐπισήμανση τοῦ Α. Μ. Henry: «Τό δράμα τοῦ σύγχρονου ἀθεϊσμοῦ δέν εἶναι ἄσχετο μέ τήν ἀφθονία τῶν ψυχιατρικῶν κλινικῶν. Ἡ μεγάλη ποικιλία τους εἶναι τό χαρακτηριστικό τοῦ αἰῶνα μας... Γιατί στό βάθος τοῦ ἀθεϊσμοῦ ὑπάρχει ή ἀπελπισία τοῦ ξεριζωμένου, τοῦ ξεκουρδισμένου, τοῦ διαλελυμένου μέ τήν πρώτη ἔννοια τῆς λέξεως, πού σημαίνει τήν ἀπώλεια τῆς ἐνότητος καί τῆς ὑπάρξεως».

Καί εἶναι ἐπόμενο. Ὄταν καταργεῖται τό θεῖο, καταργεῖται καί τό ἀνθρώπινο. Ὄταν γκρεμίζεται ή ιδέα τοῦ Θεοῦ, στήν οὐσία γκρεμίζεται ό ἴδιος ό ἄνθρωπος. Πολεμοῦνται οἱ ιδέες καί οἱ ἀρετές πού ἐκπροσωπεῖ τό θεῖο. Καταργεῖται ή ἀγάπη, ή δικαιοσύνη, ή ἐλευθερία, ὅ,τι στηρίζει τόν ἄνθρωπο καί θεμελιώνει τόν ἀνθρωπισμό. Χωρίς τήν ἔννοια τοῦ ἀγίου, τοῦ ἱεροῦ, ό ἄνθρωπος καταντάει ἀπάνθρωπος, ἀποθηριώνεται.

Καί δέν εἶναι αὐθαίρετες θεολογικές ἐπισημάνσεις. Για τήν «ἀθλιότητα τοῦ χωρίς πίστη ἀνθρώπου» μιλοῦσε ό Πασκάλ. Καί ό Κίρκεγκααρντ ὑποστήριζε πώς ή «βαθιά ἐσωτερική κρίση τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου ὀφείλεται στό γεγονός ὅτι ἔχασε τήν πίστη του στόν Θεό». Ὁ ἀκαδημαϊκός Ἄγγ. Τερζάκης ἔγραφε: «Ἀπό τή

στιγμή που ο Νίτσε κήρυξε τό θάνατο του Θεού, τό ανθρώπινο γένος έχει βγει στους δρόμους ξεκοιλιασμένο, μέ τά σπλάχνα του στά χέρια, καί ψάχνει γιά στέγη καί καταφυγή». Καί ο επίσης ακαδημαϊκός Ι. Θεοδωρακόπουλος πρόσθετε: «Τό γεγονός ότι ο σύγχρονος άνθρωπος είναι μεταφυσικώς άστεγος καί κοσμοθεωριακώς έρημος [σελ. 15] είναι ο κύριος λόγος τής έσωτερικής του άγωνίας καί ανασφάλειας ή, όπως ένας άλλος όρος λέγει, είναι ο κύριος λόγος του άγχους, που συνέχει σήμερα τόν άνθρωπο».

Καί είναι έπόμενο. Υπάρχουν μερικά πράγματα μπροστά στά όποια ο άνθρωπος μπορεί νά σταθί άδιάφορος. Δέν του κοστίζουν καί πολύ. Άν θέλω άσχολοῦμαι μέ τόν άθλητισμό, τήν πολιτική, τήν έπιστήμη, τήν τέχνη. Η άδιαφορία όμως αυτή, ή έστω ή άπάθεια, δέν μπορεί νά ισχύση προκειμένου γιά τόν Θεό. Διότι ο Θεός δέν είναι άπλως ένα έξάρτημα τής ζωής μας. Είναι ή άπόλυτη αναγκαιότης γιά τήν ύπαρξή μας. Έτσι, όσοι τόν άπορρίπτουν ή βρίσκονται σέ διάσταση μαζί του ζουν συντροφιά μέ τήν πιό βαθιά άπελπισία, ως «**έλπίδα μή έχοντες καί άθεοι έν τῷ κόσμῳ**». Καί δέν είναι εύκολο νά βυθομετρήση κανείς τό άβόλιστο αυτό πνευματικό κενό.

Άπό τίς πιό τρομερές άρρώστιες τής ψυχής ή άπελπισία. Είναι καί αυτή ένας από τους καρπούς που παράγει τό σαπρόφυτο τής άθεΐας. Νά ζής χωρίς έλπίδα. Νά πάσχει από πνευματική αίμορραγία τής ψυχής. Νά γιατί τό καθετί γίνεται γιά τόν σύγχρονο άνθρωπο άφορμή άνησυχίας καί φόβου. Φόβοι πραγματικοί καί φόβοι φανταστικοί τόν βασανίζουν. Προβάλλει ο φόβος τής ζωής, αλλά καί ο φόβος του θανάτου. Όμως ο αναγεννημένος από τόν Χριστό άνθρωπος, καί στίς πιό δύσκολες στιγμές τής ζωής του, δέν φοβάται καί δέν άπελπίζεται. Στήριγμά του έχει τήν άγάπη καί τήν παντοδυναμία του Θεού. Καί στόν Θεό «**δυνατόν καί έξ άπόρων πόρον εύρεΐν**».

Ο ΔΙΧΑΣΜΕΝΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

ΥΠΑΡΧΟΥΝ μερικά μεγάλα και συγκλονιστικά έρωτήματα, πού βασανίζουν τόν σύγχρονο άνθρωπο του τεχνολογικού πολιτισμού. Προβάλλουν συχνά μέ όξυτητα, καί κανένας δέν μπορεί νά τά άγνοήσει:

Γιατί ό άνθρωπος τής εύμαρείας καί του πλούτου ταλαιπωρείται όσο ποτέ άλλοτε από τό άγχος; Από ποϋ προέρχεται αυτό τό λεπτό νέφος τής μελαγχολίας, πού πλανιέται γύρω του καί τοξινώνει τόν ψυχοσωματικό του οργανισμό; Γιατί άναπνέει φόβο καί έκπνέει άγωνία στην εποχή τής υπεραφθονίας; Γιατί οι νευρώσεις πάνε νά γίνουν οι μόνιμοι έννοικοι τής σημερινής οικογενείας;

* * *

Ο Όλλανδός ψυχίατρος J. Van den Berg γράφει: «Έχουμε άπωθήσει ένα βασικό στοιχείο, συστατικό τής ανθρώπινης ύάρξεως, τή φωτισμένη συνείδηση. Αύτή τήν καθαρή συνείδηση τήν έχουμε σπρώξει στον κόσμο του υποσυνειδήτου. Άπωθήσαμε όχι πιά τή σεξουαλικότητα ή τήν επιθετικότητα, αλλά τήν έννοια του Θεού. Τόν κάναμε περιθωριακό. Τόν καταδικάσαμε στην άνυπαρξία. Τόν έξορίσαμε από τή ζωή μας, από τήν εργασία μας, από τήν οικογένειά μας, από τίς σχέσεις μας, από τά ύπουργεία μας, από τήν κοινωνία, από τίς μεγάλες άποφάσεις». Έτσι, μαζί μέ τόν Θεό άπωθήσαμε καί κάθε πνευματική άξία πού έκπροσωπεΐ τό θεΐο. Άποθώντας ό [σελ. 17] άνθρωπος τήν έννοια του υπερβατικού, άπωθει τήν πίο βαθειά του ύπαρξη. Άκρωτηριάζεται.

Έδω θά έπρεπε νά προσέξουμε καί τή φωτισμένη άποψη του κορυφαίου ψυχίατρου καί εισηγητου τής «άναλυτικής ψυχολογίας», του Γιούνγκ. Μαθητής στην αρχή τής Σχολής του Φρόυντ, γρήγορα άποσπάσθηκε από τή Σχολή αύτή, γιά νά μελετήσει βαθύτερα καί ουσιαστικώτερα τόν άνθρωπο, τόν πνευματικό άνθρωπο. Αναφέρει ότι «τό χαρακτηριστικό των νευρώσεων είναι πώς πηγάζουν από αίτια ψυχικά καί μποροϋν νά θεραπευθοϋν μόνο μέ μέσα πάλι ψυχικά».

Προχωρώντας ό Γιούνγκ δείχνει πώς τό κύριο χαρακτηριστικό στή νεύρωση είναι ή καταστροφή τής ένότητας στην ανθρώπινη προσωπικότητα, ό διχασμός, ή διάσπαση, πού κάνει σαν νά ύπάρχουν δύο χωριστοί καί άντιμαχόμενοι άνθρωποι μέσα μας. «Η νεύρωση, λέει, στό βάθος είναι διάσπαση τής προσωπικότητας». Τή διάσπαση αύτή μέσα στην προσωπικότητα παρομοιάζει ό Γιούνγκ «μέ έμφύλιο πόλεμο. Καί εκεί καί έδω θεραπεία είναι ή άποκατάσταση τής ειρήνης. Καί εκεί καί έδω τό πρόβλημα τής θεραπείας είναι πνευματικό. Στόν έμφύλιο πόλεμο τήν τακτοποίηση τήν φέρνει ή επικράτηση τής χριστιανικής αγάπης. Γιά τόν έσωτερικό

διχασμό θά ισχύη κάτι ανάλογο. "Ό,τι κάνουμε από χριστιανική πεποίθηση για τή ρύθμιση τῶν σχέσεών μας μέ τούς συνανθρώπους μας για τήν εἰρήνη, αὐτό πρέπει νά ἐφαρμοσθῇ καί στό ἐσωτερικό τοῦ ἀνθρώπου για τή θεραπεία τῶν νευρώσεων».

Καί ἐδῶ φαίνεται ἡ ἀνεκτίμητη προσφορά τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης. Ἀποδεικνύεται ὡς τό πιό ισχυρό μέσο για τήν ἐπαναφορά τῆς ψυχικῆς γαλήνης καί τήν ἐνοποίηση τῆς προσωπικότητος. Κι ὅταν [σελ. 18] γίνεται λόγος για ἀγάπη, δέν πρόκειται μόνο για τήν ἀγάπη στούς ἄλλους, ἀλλά καί για τήν ἀγάπη στόν ἴδιο τόν ἑαυτό μας. Ἡ ἐντολή τοῦ Χριστοῦ εἶναι σαφής: **«Ἀγαπήσεις τόν πλησίον σου ὡς σεαυτόν»**. Θά ἀγαπήσης τόν πλησίον σου σάν τόν ἑαυτόν σου. Ἔτσι, ἡ ἐντολή αὐτή ὄχι μόνον δέν ἀποκλείει τήν ἀγάπη στόν ἑαυτό μας, ἀλλά τήν προϋποθέτει.

* * *

Χρειάζεται μιὰ διευκρίνιση. Ἄλλο ἡ ἀρρωστημένη ἀγάπη στό ὑπερτροφικό ἐγώ, καί ἄλλο ἡ ὑγιῆς ἀγάπη στόν ἑαυτό μας. Ἄλλο νά ζητᾶμε τήν ἀποκλειστική ἀγάπη για τόν ἑαυτό μας, καί ἄλλο νά δεχώμεθα τήν ἀγάπη τῶν ἀδελφῶν μας.

Νά ἀγαπᾶ κανεῖς τόν ἑαυτό του εἶναι κατ' ἀρχήν νά βρῆται σέ ἀρμονικές σχέσεις μαζί του. Νά δέχεται τόν ἑαυτό του ὅπως εἶναι, καί νά ἀγωνίζεται φυσικά για τήν βελτίωσή του. Ὅπωςδήποτε νά δέχεται τούς περιορισμούς του, τίς σωματικές, τίς διανοητικές, τίς πνευματικές του δυνατότητες ἢ ἐλλείψεις. Ἔτσι δέν θά ἀντιδρᾷ βίαια καί ἀνώφελα μέ τά τυχόν σωματικά ἢ ἄλλα μειονεκτήματά του καί θά βρῆται σέ εἰρήνη μέ τόν ἑαυτόν του. Ἡ ἀποδοχή τοῦ ἑαυτοῦ μας καί ἡ συμφιλίωση μαζί του εἶναι ἀπό τίς βασικές προϋποθέσεις για τήν ὁμαλή ψυχοσωματική ἀνάπτυξη καί ἰσορροπία. Για τήν ἀποκατάσταση τῆς ἐσωτερικῆς εἰρήνης.

Εἶπαν πῶς ἡ μεγαλύτερη ἀγάπη πού θά μπορούσαμε νά προσφέρουμε στούς ἄλλους εἶναι νά ἀγαπήσουμε ἀληθινά τόν ἑαυτό μας καί νά φροντίσουμε νά τόν ἀπαλλάξουμε ἀπό τίς ἀνησυχίες, τούς φόβους, τά ἀπωθημένα καί τίς ἀγωνίες του. Μόνον ἓνας τέτοιος ἄνθρωπος, ἡρεμος καί ἰσορροπημένος, [σελ. 19] θά μπορούσε νά προσφέρῃ καί στούς ἄλλους κάτι ἀπό τό πλούσιο περιεχόμενο τῆς καρδιάς του.

Διαφορετικά, ἀντί νά μεταδίδουμε χαρά, ἀγάπη, αἰσιοδοξία, θά διοχετεύουμε στό περιβάλλον μας τίς ἐσωτερικές μας ἀντιδράσεις, τίς ἀπογοητεύσεις μας, τίς ἀγωνίες μας, τήν κακομοιριά μας. Στοιχεῖα ἀντικοινωνικά καί ἀποκρουστικά. Ἄν δέν εἶναι κανεῖς τακτοποιημένος ἐσωτερικά, δέν μπορεῖ νά ἀγαπήσῃ. Ἡ ἀγάπη πού θά δείχνῃ δέν θά εἶναι ἀληθινή. Θά εἶναι ἓνα ὑποκατάστατο τῆς ἀγάπης πού τοῦ λείπει καί τήν ἀναζητάει. Ἡ ἀγάπη ἔχει μεγάλη δύναμη ἀναμορφωτική, ἀνορθωτική καί ἐνοποιητική τοῦ διχασμένου καί ἀλλοπρόσαλλου ψυχικοῦ κόσμου.

Τήν ἀλήθεια αὐτή τήν ὑπογραμμίζει ἰδιαίτερα ἡ ψυχολογία καί ἡ παιδαγωγική. Τό παιδί, π.χ., πού τοῦ ἔλειψε ἡ ἀγάπη, πού δέν ἀναπτύχθηκε μέσα σέ κλίμα ἀγάπης, στοργῆς, δυσκολεύεται νά βρῇ τήν ἰσορροπία του καί νά

έναρμονισθῆ μέ τούς ἄλλους. Συχνά τό διακρίνει μιά μόνωση, μιά ἀπομόνωση ἢ μιά ἀντικοινωνική συμπεριφορά.

* * *

Πόσο ζοῦσε τήν ἀγάπη αὐτή ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὅταν διεκήρυττε ὅτι **«ἐν πίστει ζῶ τῇ τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀγαπήσαντός με καί παραδόντος ἑαυτόν ὑπέρ ἐμοῦ»** (Γαλάτ. β' 20). Μέσα του ζοῦσε ὁ Χριστός, πού θυσιάσθηκε γι' αὐτόν ἀπό ὑπερβολική ἀγάπη. Αὐτή ἡ ἀγάπη γέμιζε τή ζωή του. Καί μέ αὐτή τήν ἀγάπη ὄχι μόνον αὐτός, ἀλλά καί ὁ κάθε πιστός, ὑπερνικᾷ τόν ἀντιστρατευόμενο κόσμο τῆς ἀμαρτίας, τοῦ ἐσωτερικοῦ διχασμοῦ, καί ὁμαλοποιεῖ τίς σχέσεις του μέ τόν ἑαυτό του καί τούς γύρω του.

ΠΙΣΤΕΥΩ ΣΤΟ ΣΙΩΠΗΛΟ ΘΕΟ

ΔΕΝ ΠΡΟΚΕΙΤΑΙ απλῶς για ψυχιατρική διακήρυξη. Πρόκειται για καθημερινή διαπίστωση. Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος ἀναπνέει φόβο καί ἐκπνέει ἀγωνία. Τό στρέψ καί τό ἄγχος ἔχουν γίνει ἀχώριστοι σύντροφοί του. Ἡ ἀνησυχία, ἡ ἀνασφάλεια, ἡ ἀβεβαιότης τόν καταδιώκουν ἀδιάκοπα. Δέν ὑποφέρει μόνο ἀπό τούς πραγματικούς κινδύνους. Πιό πολύ ταλαιπωρεῖται ἀπό τούς φανταστικούς. Καί αὐτοί εἶναι οἱ περισσότεροι. Μεγαλοποιεῖ τά προβλήματα, τά τραγικοποιεῖ καί τά κάνει ὁ ἴδιος δυσεπίλυτα. Γιατί;

* * *

Εἶπαν πῶς ἡ πιό ὀδυνηρή μορφή νευρώσεως εἶναι νά χάση ὁ ἄνθρωπος τήν πίστη στόν Θεό, γιατί τότε θά χάση καί τήν πίστη στόν ἑαυτό του καί στή ζωή. Καί αὐτή ἀκριβῶς ἡ πίστη εἶναι ἡ σφραγίδα τῆς ψυχικῆς ὑγείας, τῆς ἠθικῆς εὐρωστίας, τῆς πνευματικῆς ἰσορροπίας, τῆς ψυχοσωματικῆς ἐνότητος. Σ' ἕνα τοῖχο καταφυγίου τῆς ἐρειπωμένης –ἀμέσως μετά τόν τελευταῖο παγκόσμιο πόλεμο– Νυρεμβέργης, βρέθηκε γραμμένο τό ἐξῆς, πού δίνει ὅλο τό μεγαλεῖο τῆς ὑγιοῦς ἀνθρώπινης ψυχῆς καί θά ἔπρεπε νά εἶναι ἀποτυπωμένο σέ ὅλων τῶν ἀνθρώπων τίς καρδιές:

«Πιστεύω στόν ἥλιο, ἀκόμα καί ὅταν δέν λάμπη. Πιστεύω στήν ἀγάπη, ἀκόμα καί ὅταν δέν νιώθω τή [σελ. 21] ζεστασιά της. Πιστεύω στόν Θεό, ἀκόμα καί ὅταν εἶναι σιωπηλός».

Αὐτή εἶναι πίστη. Αὐτό εἶναι ἀληθινό ψυχικό μεγαλεῖο. Αὐτό εἶναι ὑγεία ψυχῆς. Αὐτό εἶναι, ἂν θέλετε, ρεαλισμός. Αὐτό εἶναι σφρίγος, ρωμαλέο φρόνημα, σωστή ἀντιμετώπιση τῆς ζωῆς. Νά μή μένης μόνο στά βλεπόμενα, ὅσο μαῦρα καί σκοτεινά καί ἂν φαίνωνται. Νά προχωρῆς στά μή βλεπόμενα, πού δέν παύουν νά εἶναι τό ἴδιο καί περισσότερο ὑπαρκτά. Καί νά ἀντλήσ ἀπό ἐκεῖ δύναμη, γιά νά ξεπερνᾷς καί τίς πιό ἀντίξοες καταστάσεις.

Δέν εἶναι πραγματικότης καί τά μή βλεπόμενα; Γιατί; Δέν ἔχει πραγματική ὑπόσταση ἡ χριστιανική ἐλπίδα; Δέν εἶναι **«πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων»**; Γιατί δηλαδή νά πιστεύω ὅτι ὁ ἥλιος χάθηκε, ἐπειδή σκεπάσθηκε ἀπό τά σύννεφα, καί νά μήν ἐξακολουθῶ νά τόν βλέπω καί πίσω ἀπό τά σύννεφα καί νά περιμένω καί πάλι τή γλυκειά θαλπωρή του;

Αὐτό ἦταν τό χαρακτηριστικό γνώρισμα τῶν ἀληθινῶν πιστῶν, τῶν μεγάλων ἀγίων. Ζοῦσαν μέσα στήν ἀτμόσφαιρα τῆς ἐλπίδος καί τῆς χαρᾶς, καί ὅταν βρίσκονταν στό πιό ὀδυνηρό καμίνι τῆς δοκιμασίας. **«Καί ἂν πορευθῶ ἐν μέσῳ**

σκιᾶς θανάτου οὐ φοβηθήσομαι κακά, ὅτι Σύ μετ' ἐμοῦ εἶ». Καί μέσα στό πιό πυκνό σκοτάδι τοῦ πόνου καί τῆς θλίψεως δέν θά φοβηθῶ, δέν θά κλονισθῶ, γιατί εἶσαι Σύ κοντά μου.

Αὐτή ἡ σιγουριά τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ, τῆς ἀγάπης Του καί τῆς πατρικῆς προνοίας Του –«καί ὅταν εἶναι σιωπηλός»– κάνει τήν κάθε πιστή ψυχή νά διακηρύττει μέ ἀκλόνητη βεβαιότητα: «Αὐτό πού γνωρίζω γιά αὔριο εἶναι ὅτι ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ θά ὑψωθῆ παραπάνω ἀπό τόν ἥλιο».

[σελ. 22]

* * *

Τό εἶπαμε. Ἔχουμε καμμιᾶ ἀμφιβολία πῶς ὁ ἥλιος καί αὔριο θά ἀνατείλῃ; Ὁχι. Θά ἀνατείλῃ, ἔστω καί ἂν τά σύννεφα τόν καλύψουν. Δέν θά παύσῃ νά στέλνῃ τίς ζωογόνες ἀκτῖνες του καί μέσα ἀπό τά σύννεφα. Ἀλλά κι ἂν κάποτε ὁ ἥλιος δέν ἀνατείλῃ, κι ἂν σβήσῃ τό λαμπερό ἄστρο τῆς ἡμέρας, ὁ Ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, ἡ θεία πρόνοια καί ἡ πατρική ἀγάπη τοῦ Θεοῦ δέν θά παύσῃ νά προστατεύῃ τά παιδιά της.

Ὅσο κι ἂν φαίνεται σιωπηλή ἡ παρουσία τοῦ Θεοῦ, μέσα στίς ψυχές τῶν πιστῶν «θά ὑψωθῆ παραπάνω ἀπό τόν ἥλιο». Καί δέν εἶναι σχῆμα λόγου. Πρόκειται γιά ψηλαφητή πραγματικότητα. Ἀποδείξεις ἔχουμε ὄχι μόνον ἀπό τήν ἱστορία τοῦ κόσμου, ἀλλά καί ἀπό τήν προσωπική μας ζωή. Αὐτή ἡ διπλή ἐμπειρία ἔκανε τόν ἀπόστολο Παῦλο νά γράφῃ γεμᾶτος εὐγνωμοσύνη γιά τήν πίστη: **«Ὅς γε τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἀλλ' ὑπέρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτόν, πῶς οὐχί καί σύν αὐτῷ τά πάντα ἡμῖν χαρίζεται;»** (Ρωμ. η' 32).

Ὁ Θεός δέν λυπήθηκε τόν Υἱόν Του τόν Μονογενῆ καί τόν παρέδωκε γιά χάρη μας, γιά τή σωτηρία μας, στόν ὀδυνηρό θάνατο τοῦ Σταυροῦ, πῶς λοιπόν εἶναι δυνατόν νά μή μᾶς χαρίσῃ καί ὅλα τά ἄλλα; Μᾶς ἔδωσε τό πιό σπουδαῖο, τό ἀσύλληπτο, καί δέν θά μᾶς δώσῃ τό δευτερότερο; Φρόντισε γιά τήν ψυχή μας. Δέν θά φροντίσῃ γιά τό σῶμα μας; Μᾶς χάρισε ἕνα ἀτίμητο θησαυρό, καί θά ἀδιαφορήσῃ γιά τά ἄλλα προβλήματά μας;

Μά κι ἂν θέλουμε νά τά ἀμφισβητήσουμε, τά ἴδια τά γεγονότα μᾶς διαψεύδουν. Τό λάθος μας [σελ. 23] εἶναι πῶς τά ξεχνᾶμε. Καί τά ξεχνᾶμε, ὅταν θά ἔπρεπε νά τά θυμώμαστε. Ξεχνᾶμε ὅλες τίς θαυμαστές ἐπεμβάσεις τοῦ Θεοῦ στή ζωή μας. Πόσες φορές πού βρεθήκαμε σέ δύσκολη θέση καί ἀναφωνούσαμε τό **«στενά μοι πανταχόθεν»** καί δέν βλέπαμε κανένα φῶς καί καμμιᾶ βοήθεια στόν ὀρίζοντα καί οἱ ἐλπίδες μας ἔμοιαζαν ἐλπίδες παρ' ἐλπίδα, ἦλθε ὁ Κύριος μέ τρόπο ἀνέλπιστο, **«περιπατῶν ἐπί τῆς θαλάσσης»!**

Ἦλθε ὁ Κύριος ἐκεῖ πού δέν τόν περιμέναμε καί παραμέρισε τά σύννεφα καί ἐκόπασαν οἱ ἄνεμοι καί **«ἐγένετο γαλήνη μεγάλη»**. Τά προσωπικά προβλήματά μας βρῆκαν ἀνέλπιστη λύση, οἱ οἰκογενειακές δυσκολίες μας τακτοποιήθηκαν. Καί ὄχι μόνον μιά φορά, ἀλλά ἐπανειλημμένως.

* * *

Σιωπηλός ο Θεός; Όμως παρών παντού και πάντοτε. Ποιός θά μπορούσε να περιγράψει τις δυσκολίες του άποστόλου Παύλου; Μιά ζωή μαρτυρίου, ώστε να γράφη στους Κορινθίους: «**ὕπέρ τῆς θλίψεως ἡμῶν τῆς γενομένης ἡμῖν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐβαρήθημεν, ὑπὲρ δύναμιν, ὥστε ἐξαπορηθῆναι ἡμᾶς καὶ τοῦ ζῆν**». Θλίψεις και δοκιμασίες που πλησίαζαν τον θάνατο. Άλλά η αγάπη του Θεού «**ἐκ τηλικούτου θανάτου ἐρρύσατο ἡμᾶς καὶ ρύεται, εἰς ὃν ἠλπίκαμεν ὅτι καὶ ἔτι ρύσεται!**» (Β' Κορινθ. α' 8, 10).

Ένα ρῆμα σε τρεῖς χρόνους. Ένα τραγούδι χαρᾶς, ἐλπίδος, πίστεως. Παρελθόν, παρόν και μέλλον συναντῶνται σ' ένα σημείο, στην πιστότητα του Θεού. Μᾶς προστάτευσε στό παρελθόν. Μᾶς προστατεύει στό παρόν. Γιατί δέν θά μᾶς προστατεύσει και στό μέλλον;

[σελ. 24] Νά γιατί «πιστεύω στόν ἥλιο, ἀκόμα και ὅταν δέν λάμπη. Νά γιατί πιστεύω στόν Θεό, και ὅταν εἶναι σιωπηλός».

ΓΙΑ ΝΑ ΓΙΝΟΥΜΕ ΑΝΘΡΩΠΟΙ

«ΚΑΝΕ ΟΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ νά γίνουν άνθρωποι, καί οί άνθρωποι νά γίνουν Χριστιανοί». Μιά φράση περίεργη έκ πρώτης ὄψεως, πού προκαλεῖ ἀπορία καί προβληματισμό. Μάλιστα, οί Χριστιανοί πρέπει πρῶτα νά γίνουν άνθρωποι σωστοί καί ἰσορροπημένοι. Εὐαίσθητοι καί προσγειωμένοι. Προτοῦ ἐπιχειρήσουν τά μεγάλα πετάγματα στους χώρους τοῦ πνεύματος, νά μή λησμονοῦν τήν ἀνθρώπινη, τήν κοινωνική τους ἀποστολή. Ἡ χριστιανική τους ιδιότης δέν καταργεῖ τήν ἀνθρώπινη. Ἴσα-ἴσα τήν ἐνισχύει καί τήν ἐξαγιάζει. Νά ἀτενίζουν τόν οὐρανό, ἀλλά νά πατᾶνε στή γῆ. Νά μήν αἰωροῦνται ἀδιάκοπα, σάν παράξενα ἐξωγήινα ὄντα, μεταξύ οὐρανοῦ καί γῆς.

* * *

Ναί, πρῶτα άνθρωποι καί μετά Χριστιανοί. Μά, δέν μπορούμε νά εἴμαστε Χριστιανοί, ἂν δέν εἴμαστε σωστοί άνθρωποι. Ὁ ἀληθινός Χριστιανός ποτέ δέν λησμονεῖ πώς πρέπει νά εἶναι καί ἀληθινός ἄνθρωπος. Χριστιανός πού περιφρονεῖ τόν ἄνθρωπο, ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστιανισμοῦ, δέν κατάλαβε τήν ιδιότητά του τήν χριστιανική. Περιφρονεῖ τόν ἴδιο τόν Χριστό, πού ἔγινε ἄνθρωπος γιά χάρη τῶν ἀνθρώπων.

Ὁ Χριστιανός πιστεύει καί ἀγαπᾷ τόν ἄνθρωπο, ἀκριβῶς γιατί πιστεύει καί ἀγαπᾷ τόν Θεό. Μόνον ὅποιος πιστεύει στόν Θεό πιστεύει καί στήν ἀξία ἄνθρωπος. Ἀποτελεῖ, θά λέγαμε, ἀξίωμα ὅτι ὅποιος [σελ. 26] δέν πιστεύει στόν Θεό δέν εἶναι σέ θέση νά ἐκτιμήσει καί νά ἀγαπήσει εἰλικρινά τόν ἄνθρωπο. Οἱ θεωρίες περί ἀνθρώπου καί ἀνθρωπισμοῦ, χωρίς τόν Θεό καί χωρίς τήν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, πού ἔφθασε μέχρι τή σταυρική θυσία, δέν εἶναι παρά θεωρίες γιά φτηνή κατανάλωση.

Θέλουν δῆθεν νά δώσουν ἀξία στόν ἄνθρωπο, καί τόν ὑποτιμοῦν καί τόν ἐξευτελίζουν, γιατί τόν ἀτενίζουν χωρίς τήν ἀθάνατη ψυχή, σάν σκέτη ὕλη, σάν σάρκα. Ἐπιχειροῦν νά δημιουργήσουν τόν ὑπεράνθρωπο, καί κατασκευάζουν τόν ὑπάνθρωπο καί τόν κτηνάνθρωπο. Ἡ ὑλιστική νοοτροπία μεταβάλλει τόν ἄνθρωπο σέ νούμερο ἀγέλης. Τόν κατεβάζει στό ἐπίπεδο τοῦ ζώου, ἀφοῦ τοῦ ἀποκόπτει τήν πνευματική του διάσταση, τά φτερά τῆς ψυχῆς. Τό παιδί τῆς ἐλευθερίας καί τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ τό μεταβάλλει σέ δοῦλο τῆς ἀμαρτίας. Ὁ ἄνθρωπος πού λατρεύει τόν Θεό μένει ἄνθρωπος. Ἐκεῖνος πού λατρεύει τήν ὕλη καί θεοποιεῖ τήν σάρκα ξεπέφτει, ἐκφυλίζεται καί χάνει τόν ἀνθρωπισμό του.

Ὁ Χριστιανισμός ἐξυψώνει καί τιμᾷ τόν ἄνθρωπο. Τόν θέλει ἄνθρωπο ἀληθινό, ὅπως βγήκε ἀπό τά χέρια τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτό καί τόν παρακινεῖ νά

ἀγωνίζεται συνεχῶς, γιά νά ἐπιτύχη τήν ὁμοίωσή του μέ τόν Θεό. Ἐάν δέν κυριαρχήσῃ στά ἔνστικτά του, στίς κατώτερες ὀρμές, ἂν δέν δαμάσῃ τόν παλαιό ἄνθρωπο τῆς ἁμαρτίας καί τῆς φθορᾶς, δέν θά ἐξανθρωπισθῇ. Θά ἀποκτηνωθῇ. Γι' αὐτό καί τοῦ προβάλλει μιά συνεχῆ ἀνοδική πορεία στίς κορφές τῆς ἀρετῆς, μέ στόχο τόν ἐξαγιασμό καί τήν ὁλοκλήρωση τῆς προσωπικότητός του.

Ὁ Χριστιανός, λοιπόν, νά γίνῃ ἄνθρωπος, σημαίνει ὄχι νά γίνῃ «ἄλλος ἄνθρωπος», ἀλλά ὁ «**νέος [σελ. 27] ἄνθρωπος, ὁ ἀνακαινούμενος εἰς ἐπίγνωσιν κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν**» (Κολοσ. γ' 10), ὅπως τονίζει τόσο καθαρά ὁ ἀπόστολος Παῦλος. Σημαίνει νά γίνῃ ὁ «**ἄρτιος τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος**» (Β' Τιμοθ. γ' 17), ὁ ὁλοκληρωμένος, ὁ κατάλληλος γιά μεγάλα κοινωνικά, πνευματικά καί ἄνθρωπιστικά ἔργα. Ἀλλά τόν ἄνθρωπο αὐτόν δέν τόν μορφώνει καί δέν τόν μορφοποιεῖ κανένας «ισμός», παρά μόνον ὁ Χριστός. Γι' αὐτό λέμε πῶς μόνον ὁποῖος ἀγαπάει τόν Θεό καί εἶναι στενά συνδεδεμένος μέ τόν Χριστό, μαζί μέ τόν δικό του καταρτισμό, μπορεῖ νά ἀγαπήσῃ ἀληθινά τόν ἄνθρωπο. Ἀπό τόν ἐνανθρωπήσαντα Θεό, τόν Ἰησοῦ Χριστό, θά ἐμπνευσθῇ τήν πιό μεγάλη ἐκτίμηση καί ἀγάπη, τήν ἀγάπη πού ἀπέρρευσε ἀπό τή σταυρική θυσία.

Ποιός μπορεῖ νά συλλάβῃ τό μέγεθος τῆς ἀγάπης πού ἐκδηλώθηκε στή σταυρική θυσία τοῦ Χριστοῦ; Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ γιά τόν ἄνθρωπο στόν πιό μεγάλο βαθμό. Γιά ποιόν ἄνθρωπο; Ὅχι ἀπλῶς τόν δίκαιο καί τόν ἐνάρετο, ἀλλά τόν ἁμαρτωλό. Γι' αὐτό, ἀτενίζοντας κανεῖς τό ξύλο τοῦ Σταυροῦ, βλέπει, πέρα ἀπό τό ὄργανο τῆς λυτρώσεως, τήν ἀξία πού δίνει ὁ Θεός στόν ἄνθρωπο. Εἶναι, λοιπόν, δυνατόν νά συγκινηθῆ κανεῖς ἀπό τή σταυρική θυσία τοῦ Χριστοῦ καί νά μήν τιμᾶ, νά μήν ἀγαπᾷ τόν ἄνθρωπο; Αὐτόν δηλαδή γιά τόν ὁποῖο προσφέρθηκε ἡ μοναδική, ἡ ὑπέρτατη θυσία. Ὅταν σκεπτόταν τήν μεγάλη αὐτή ἀλήθεια, καί ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἔγραψε «**ἡγοράσθητε τιμῆς**» (Α' Κορινθ. σ' 20). Ἐξαγορασθήκατε μέ τίμημα βαρύ, μέ τό ἀτίμητο αἷμα τοῦ Χριστοῦ.

* * *

[σελ. 28]

Οἱ Χριστιανοί νά γίνουν ἄνθρωποι. Ἄνθρωποι ὅπως τούς θέλει ὁ Χριστός. Καί μόνον ἔτσι θά μπορέσουν νά κάνουν καί τούς ἄλλους ἀληθινούς Χριστιανούς. Θά ἐμπνευσθοῦν πρῶτα ἀπό τήν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, καί ἡ ἀγάπη αὐτή θά τούς φέρῃ κοντά, πολύ κοντά στόν κάθε ἄνθρωπο. Κατά τό παράδειγμα τοῦ Θεανθρώπου, ὁ Χριστιανός κανένα δέν περιφρονεῖ καί γιά κανένα δέν ἀπελπίζεται. Εἶδαμε τόν σταυρό τοῦ Κυρίου. Πλαῖι του στήθηκαν καί ἄλλοι δύο σταυροί. Ἐκεῖ, λοιπόν, ἔγινε τό θαῦμα τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ γιά τόν ἄνθρωπο. Τῆς ἀγάπης πού φυγαδεύει τήν ἀπελπισία γιά τήν σωτηρία καί τοῦ πιό μεγάλου ἁμαρτωλοῦ. Ἕνας ληστής, πού σώζεται πάνω στό ἐκτελεστικό ὄργανο, εἶναι ἓνα θαῦμα τῆς ἀγάπης καί τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ.

Ἄς τό ὑπογραμμίσουμε. Ὁ ἄνθρωπος δέν θά γίνῃ ἄνθρωπος χωρίς τόν Χριστό καί μακριά ἀπό τόν Χριστό. Οἱ διάφοροι ἄνθρωπισμοί μένουν στήν ἐπιφάνεια, δέν ἀναγεννοῦν τό βάθος. Λουστράρουν, δέν μεταμορφώνουν. Ὁ Χριστός μορφώνει τόν

νέο άνθρωπο. Είναι ο τέλειος Θεός και ο τέλειος άνθρωπος. Ήλθε ανάμεσά μας, για να μᾶς παρουσιάση ἐνσαρκωμένο τόν τέλειο τύπο τοῦ ἀνθρώπου και να μᾶς δώση τή δύναμη να τόν πραγματοποιήσουμε. Θέλει οι ἄνθρωποι να γίνουν ἄνθρωποι, ἀφοῦ και ο ἴδιος ἔγινε ἄνθρωπος για τόν ἄνθρωπο.

ΤΟ ΠΑΓΩΜΑ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

ΤΟ ΥΠ' ΑΡΙΘΜΟΝ ένα πρόβλημα τῆς ἐποχῆς μας; Θά τό λέγαμε χωρίς δισταγμό: Ἡ ἀδιαφορία γιά τόν συνάνθρωπό μας. Τό πάγωμα τῆς ἀγάπης μέσα στίς καρδιές. Ἡ ἐγωλατρία. Ἡ θεοποίηση τοῦ ἐγώ. Κέντρο τοῦ κόσμου ὁ ἑαυτός μας. Ὁ πλησίον οὔτε κάν στό περιθώριο τοῦ ἐνδιαφέροντός μας. Ἀσχολούμεθα μαζί του τόσο καί καθόσον ὑπηρετεῖ καί ἐξυπηρετεῖ τά δικά μας προσωπικά συμφέροντα.

Ἕνας κίνδυνος πού θά ἔπρεπε ιδιαίτερα νά μᾶς προβληματίση. Ἀπειλεῖται πλέον ὄχι ὁ πλανήτης μας ἀπό τήν ἀτομική ἐνέργεια, ἀλλά ὁ ἀνθρωπισμός ἀπό τόν ἀτομισμό μας. Ἀπειλούμεθα ἐμεῖς οἱ ἴδιοι ἀπό τήν ἀδιαφορία μας.

* * *

Ξαφνιάσθηκε ὁ κόσμος. Τό ἐρώτημα εἶναι ἂν θά ἔπρεπε νά ξαφνιασθῆ. Τό περιστατικό εἶναι ἐκφραστικό:

Ἕνα αὐτοκίνητο ἔχει παραδοθῆ στίς φλόγες σ' ἕναν ἀπό τούς πιό κεντρικούς δρόμους τῶν Ἀθηνῶν, στήν Μεσογείων. Δύο-τρεῖς ἄνθρωποι ἀγωνίζονται μέ λίγο νερό καί πανιά νά τήν σβήσουν. Μιά φωνή ἀκούγεται νά καλῆ σέ βοήθεια. Εἶναι μιά γυναίκα, πού τρέμει ἀπό τό φόβο της. Οἱ πολλοί ἀδιαφοροῦν. Αὐτοκίνητα περνοῦν βιαστικά κορνάροντας. Ἀληθινές στιγμές ἀγωνίας γιά κάποιους, ἀδιαφορίας γιά τούς ἄλλους, ἀλλά εὐκαιρίας γιά τήν κάμερα [σελ. 30] τοῦ τηλεοπτικοῦ σταθμοῦ. Ὁ ρεπόρτερ εἶχε ἕνα «ζωντανό», ἀληθινό στιγμιότυπο ἀνθρώπινης ἀγωνίας, γιά νά προσφέρῃ στό κοινό. Τό γυάλινο, ψυχρό μάτι κατέγραψε τίς φλόγες, «ζουμάρισε» τό κάτωχρο πρόσωπο τῆς γυναίκας. Καί ὁ «εὐσυνείδητος» ρεπόρτερ, ἱκανοποιημένος ἀπό τήν ἐπιτυχία του, ἔφυγε βιαστικός, γιά νά προλάβῃ τήν ἐπικαιρότητα. Νά ἔγραψε ἄραγε πάνω στήν μονταρισμένη ταινία τήν ἐπιγραφή: Στιγμιότυπα ἀγωνίας καί ἀδιαφορίας; Θά ἦταν ὁ πιό πετυχημένος τίτλος - χαρακτηρισμός, ὄχι πιά μιᾶς ταινίας, ἀλλά μιᾶς κοινωνίας. Τῆς κοινωνίας μας.

Ἕστερα ἀπό ἕνα τέτοιο ἀντιπροσωπευτικό περιστατικό, ἀναπηδοῦν αὐθόρμητα μερικά ἀπλᾶ ἐρωτήματα. Στό πρόσωπο τοῦ ρεπόρτερ καθρεφτίζεται ἕνας ὀλόκληρος κόσμος. Ὁ κόσμος τῆς ἀδιαφορίας, ὁ κόσμος τοῦ ψυχροῦ «ἐπαγγελματικοῦ καθήκοντος», ὁ ἄψυχος κόσμος τῆς μηχανοκρατικῆς ἐποχῆς μας. Καί τά ἐρωτήματα:

Ἕνας τέτοιος ἄνθρωπος, ὁ σύγχρονος, μέ τέτοια νοοτροπία, πού βάζει τόν ἐπαγγελματισμό πάνω ἀπό τόν ἀνθρωπισμό, τήν εἶδηση πάνω ἀπό τόν ἄνθρωπο

πού κινδυνεύει, τήν έπιτυχία πάνω από τήν άνθρωπιά, τί διαφέρει από μιά άψυχη, παγερή μηχανη;

– Καί τί θέλατε νά κάνη, άφοϋ αύτή εΐναι ή δουλειά του, τό κυνήγημα τής έπικαιρότητας;

Τί θά θέλαμε νά κάνη; Τίποτε άλλο από ό,τι θά έκανε μπροστά σέ μιά σκηνή, άν μέσα έκει βρισκόταν τό παιδί του, ή γυναίκα του, ή μητέρα του, ό πατέρας του. Τί θά θέλαμε; Απλούστατα, νά μήν πρυτανεύση ό ψυχρός έπαγγελματισμός, αλλά νά κυριαρχήση ό άνθρωπος, ό συνάνθρωπος, ό πλησίον. Νά [σελ. 31] προηγηθΐ στο ένδιαφέρον ή έμψυχη εικόνα τοϋ Θεοϋ, καί όχι ή άψυχη παράσταση τής ταινίας.

Έπαγγελματίας ναί. Όχι όμως ρομπότ, πού λειτουργεί μηχανικά μέ άψυχα κουμπιά. Ένας τέτοιος άνθρωπος, μέ παγερή καρδιά, εΐναι αλήθεια άνθρωπος; Ό άνθρωπος, γιά νά εΐναι άνθρωπος, πρέπει νά έχη μέσα του μιά ψυχή πού συμπονάει, πού συμπάσχει, πού **«χαΐρει μετά χαιρόντων καί κλαίει μετά κλαιόντων»**. Διαφορετικά, από τή στιγμή πού ή ψυχή μηχανή καί ό άκαρδος «έπαγγελματισμός», αντικαθιστοϋν τήν εύαισθησία τής καρδιάς καί οι τελειοποιημένοι φακοί τό τρυφερό βλέμμα, όπως καί νά τό κάνουμε, ό άνθρωπος παύει νά εΐναι άνθρωπος.

Τί εΐναι; Μά τί μπορεί νά εΐναι ό άνθρωπος χωρίς αγάπη, χωρίς στοργή, χωρίς εύγενικά αισθήματα, χωρίς πονετική καρδιά, χωρίς βλέμμα πού ύγραίνεται μπροστά στον πόνο τοϋ πλησίον, χωρίς ζωηρό ένδιαφέρον; Τί εΐναι; Τί άλλο από μιά άκρωτηριασμένη ύπαρξη, ένα νευρόσπαστο, έστω κι άν χαρακτηρίζεται πετυχημένος έπαγγελματίας, ικανός τεχνοκράτης, έμπειρος πολιτικός, σοφός έπιστήμων, «πνευματικός όδηγός»; Όλα αύτά μπορεί νά τά διεκδικήση καί νά τοϋ άνήκουν. Ένα μονάχα δέν μπορεί νά διεκδικήση, τήν ιδιότητα τοϋ ανθρώπου, τοϋ εύαίσθητου, τοϋ χαριτωμένου, τοϋ αληθινοϋ, τοϋ ολοκληρωμένου καί ίσορροπημένου ανθρώπου. Τήν ιδιότητα αύτή τοϋ τήν στερεΐ ή άδιαφορία. Η άδιαφορία πού δέν διαφέρει καί πολύ από τό έγκλημα, γιατί όχι μόνον δέν τό προλαβαίνει, αλλά συχνά τό ολοκληρώνει.

* * *

[σελ. 32]

Η παραβολή τοϋ Καλοϋ Σαμαρείτου εΐναι αντιπροσωπευτική ενός όλόκληρου κόσμου. Στην πρώτη τής φάση δέν μās παρουσιάζει μόνον τήν σκληρότητα, αλλά καί τήν άπάνθρωπη άδιαφορία. Φρίκη δέν μās προκαλοϋν μονάχα οι λησται. Η αγανάκτηση στρέφεται καί στον ιερέα καί τον Λευίτη, πού αντιπαρέρχονται. Τήν ίδια εικόνα δέν αντικρύσαμε καί στο πιο πάνω περιστατικό;

Καιρός νά περάσουμε από τον παγερό χώρο τής άδιαφορίας στή φωτεινή καί θερμή άτμόσφαιρα τής αγάπης καί τοϋ ένδιαφέροντος. Η εύσπλαχνία, όχι ή άδιαφορία, νά γίνη όδηγός καί κυβερνήτης μας. Για τήν εύσπλαχνία δέν ύπάρχει άγνωστος καί ξένος. Υπάρχει μονάχα πλησίον, άδελφός, συνάνθρωπος. Βλέπει σ' όλα τά γεγονότα ένα ανθρώπινο πρόσωπο, όχι ένα νούμερο. Βλέπει μιά άτίμητη καί

ἀθάνατη ψυχή. Μιά ψυχή για τήν ὁποία κανείς δέν μπορεῖ νά ἀδιαφορή, ἀφοῦ γι' αὐτή θυσιάστηκε ὁ ἐνανθρωπήσας Θεός.

“ΕΠΑΣΧΕ ΑΠΟ ΜΟΝΑΞΙΑ”

ΚΑΝΕΝΑΣ δέν μπορούσε νά φαντασθῆ πώς τό πρόβλημα τῆς μοναξιάς καί τῶν μοναχικῶν ἀνθρώπων θά ἔπαιρνε τέτοιες διαστάσεις στήν ἐποχή μας. Θά γινόταν ἀπό τά ὀξύτερα προβλήματα, πού ταλαιπωροῦν πλήθη ἀνθρώπων.

Αὐτό εἶναι τό παράδοξο. Γιά μιά παλαιότερη ἐποχή, τό πρόβλημα θά εἶχε τήν ἐρμηνεία του. Σήμερα; Σήμερα πού ὁ πλανήτης μας ἔγινε μιά γειτονιά μέ τά ὑπερσύγχρονα μέσα ἐπικοινωνίας; Σήμερα πού ὁ πληθυσμός τῆς γῆς ξεπέρασε τά πέντε δισεκατομμύρια; Σήμερα νά γίνεται λόγος γιά ὄξύ πρόβλημα μοναξιάς, ἐξευρέσεως, δηλαδή, ἀνθρώπων;

Καί ὁμως, ἡ μοναξιά ἀποτελεῖ μεγάλο πρόβλημα. Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος τήν αἰσθάνεται τόσο ἔντονα, ὥστε νά φθάνη μερικές φορές στά ἔσχατα ὄρια ἀπογνώσεως. Ὅχι, φυσικά, γιατί δέν βρίσκει ἀνθρώπους, ἀλλά γιατί δέν βρίσκει τόν ἄνθρωπο, τόν ἄνθρωπο τῆς ἀληθινῆς ἀγάπης, τόν εἰλικρινῆ φίλο καί ἀδελφό.

Εἶχε συγκλονίσει τότε τήν κοινή γνώμη τῆς Ἀγγλίας. Ἡ εἶδηση εἶχε πέσει σάν βόμβα: «*Νέος, 36 μόλις ἐτῶν, πάμπλουτος (κληρονόμος τῆς σοκολατοδυναστείας Κάντμπουρϋς), πανέμορφος, “ἐπιτυχημένος”, καλλιεργημένος (σπούδαζε στό Ἰτον καί στό Καίμπριτζ. Στοιχεῖα ταυτότητος: Τζόζελιν Κάντμπουρϋ, Συντηρητικὸς βουλευτής, ἐκπρόσωπος τῆς περιοχῆς του στήν Βουλή τῶν Κοινοτήτων. Τό τέλος [σελ. 34] του: Μιά σφαῖρα στό κεφάλι, τό ὄπλο πεσμένο δίπλα του, κανένα σημεῖωμα, καμμιά ἐξήγηση. Αὐτοκτονία. Ἔπασχε ἀπό μοναξιά, εἶπαν οἱ περὶ αὐτόν...»*

* * *

Ποιός θά περίμενε ἓνας ταλαντοῦχος νέος, πλούσιος, μορφωμένος, μέ κοινωνική προβολή, νά ζῆ μιά καθημερινή τραγωδία καί νά τερματίζη τόσο ἄδοξα τή ζωή του; Νά ὑποφέρη ἀπό μοναξιά τήν στιγμή πού τόν περιστοιχίζουν τόσοι ἄνθρωποι! Νά αἰσθάνεται μόνος ἀνάμεσα στά πλήθη! Τόσες γνωριμίες καί τόση ἐρημιά! Ἔνας βουλευτής μέ χιλιάδες ὀπαδούς, πού ὁμως τοῦ λείπει ὁ ἓνας, ὁ πιστός φίλος καί σύντροφος στή ζωή. Αὐτός πού θά ἦταν σέ θέση νά τόν κατανοήση, νά τοῦ συμπαρασταθῆ, νά τόν ἀκούση προσεκτικά. Νά τοῦ προσφέρη αὐτό πού τοῦ ἔλειπε, τήν ἐλπίδα.

Ἔτσι, στό τέλος ἡ μοναξιά τοῦ ἔγινε ὁ δολοφόνος του. Καί προτοῦ τόν δολοφονήση σωματικά, τόν εἶχε σκοτώσει ψυχικά. Γιατί εἶχε δολοφονήσει τήν ἐλπίδα μέσα στήν ψυχή του.

Πρόβλημα, λοιπόν, όξύ ή μοναξιά. Τό ζοϋμε καθημερινά λίγο-πολύ όλοι, μέ όλες τίς τραγικές έπιπτώσεις του. Πιό εύκολα έπικοινωνει ό άνθρωπος μέ τό πλέον άπομακρυσμένο σημείο του πλανήτου μας, παρά μέ τόν διπλανό του, τόν συγκάτοικό του, τόν συνάδελφό του, τόν γείτονά του. Συνενοείται μέ άνεση γιά ένα σωρό τρέχουσες ύποθέσεις. Λύνει σοβαρά επαγγελματικά ή άλλα προβλήματα και από απόσταση, και αδυνατεί νά έπικοινωνή και νά ανταλλάξη λίγες λέξεις ζεστές, άγάπης, κατανοήσεως, μέ τόν πλησίον του.

[σελ. 35] Φυσικά, σ' αυτό συνετέλεσαν πολλοί παράγοντες. Δέν έπαιξαν μικρό ρόλο οί άπάνθρωπες πόλεις, όπως τίς διαρρύθμισε ό άψυχος τεχνολογικός πολιτισμός. Πρώτα οί άνθρωποι ήξεραν τόν γείτονά τους. Ζοϋσαν άληθινά μέ τόν γείτονά τους. Συμμετείχαν σέ όλα τά προβλήματά του, στίς χαρές και στίς λϋπες του. Έλεγαν θερμή τήν καλημέρα τους. «*Τόν Θεό και τόν γείτονα*», έλεγαν και γέμιζε ή ψυχή τους. Σήμερα δέν γνωρίζονται όχι μόνον οί άνθρωποι τής ίδιας γειτονιάς, αλλά ούτε τής ίδιας πολυκατοικίας. Ούτε μέ τούς άπέναντι από τό διαμέρισμά τους.

Αυτός είναι ασφαλώς ένας λόγος. Όμως δέν είναι ό λόγος. Υπάρχει πιό πολύ σήμερα ή τάση τής άδιαφορίας γιά τούς άλλους. Οί άλλοι, τά προβλήματά τους, οί άνησυχίες τους, είναι δικές τους έγνοιες. Δέν μάς ενδιαφέρουν. Άς τίς λύσουν μόνοι τους. Έφ' όσον δέν έχουν τόν αντίκτυπό τους και σέ μένα, δέν μέ άπασχολοϋν. Αυτό είναι τό λάθος.

Στήν ούσία πρόκειται γιά στάση όχι μόνον λανθασμένη, αλλά και άντικοινωνική. Είναι δημιούργημα του άτομισμού, του άπάνθρωπου έγωκεντρισμοϋ. Η τοποθέτηση αυτή φυλακίζει τόν άνθρωπο στό στενόψυχο έγώ του. Τόν κάνει προβληματικό όχι μόνον γιά τούς άλλους, αλλά και γιά τόν έαυτό του. Τόν μεταβάλλει σ' ένα Φαρισαίο, χωρισμένο ψυχικά από τούς συνανθρώπους του.

Τό πρόβλημα αυτό τής μονώσεως, πού σέ μερικές περιπτώσεις φθάνει και ξεπερνά και αυτά τά όρια τής άγωνίας, γίνεται αντικείμενο μελέτης κοινωνιολόγων, ψυχολόγων και άλλων. Τό έρώτημα πού θέτουν είναι, γιατί, ένώ ή πρόοδος τής έπιστήμης και τής τεχνολογίας έχουν δημιουργήσει **[σελ. 36]** τεράστιες δυνατότητες έπικοινωνίας, οί άνθρωποι άπομακρύνονται ψυχικά ό ένας από τόν άλλον; Γιατί νιώθουν ξένοι και άδιάφοροι οί μέν γιά τούς δέ;

Ό καθηγητής τής Ψυχοθεραπείας στήν Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου τής Ζυρίχης Μπένταρντ Μπόσ υπεστήριζε ότι «*ή άπομόνωση είναι ιδιαίτερα αισθητή στους νέους, οί όποιοι δέν βρίσκουν θεραπεία ούτε στίς φιλελεύθερες κοινωνίες. Γι' αυτό πολλοί καταφεύγουν ή στήν έξέγερση ή στήν τοξικομανία. Για νά άποκατασταθί ό άνθρωπος στόν έαυτό του, δηλαδή, γιά νά πραγματοποιήση τήν μόνη άληθινή επανάσταση, πρέπει νά επανέλθη στήν πληρότητα τής σχέσεως του μέ τόν κόσμο. Η βία, ό χυδαίος έρωτισμός, ή τυφλή προσχώρηση στόν άναρχισμό, οί μέθοδοι άυτοκαταστροφής μέ τά ναρκωτικά, έχουν ασφαλώς σχέση μέ τήν μοναξιά ενός μεγάλου μέρους των σημερινών ανθρώπων*».

* * *

Όλα αυτά υπογραμμίζουν πώς ή ανάγκη της επικοινωνίας και της ούσιαστικής κοινωνίας μέ τόν συνάνθρωπό μας εἶναι βασικής σημασίας. Ἡ ανάγκη αὐτή βρίσκεται μέσα στήν ψυχή. Εἶναι φυτευμένη ἀπό τόν Δημιουργό. Καί ἀλλοίμονο σ' ἐκεῖνον πού τήν διαγράφει. Ἡ επικοινωνία εἶναι πλουτισμός ὄχι πληροφοριῶν καί γνώσεων. Εἶναι ἔκφραση ἱερῶν αἰσθημάτων. Μετάδοση ψυχικοῦ θησαυροῦ καί πνευματικοῦ πλοῦτου. Εἶναι μετάγγιση τῆς ἀγάπης, τῆς ἀπελευθερωτικῆς αὐτῆς δυνάμεως, ἀπό τά τυραννικά δεσμά τοῦ ἐγωκεντρισμοῦ καί ἀπομονωτισμοῦ. Τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ, πού γκρεμίζει τά τεῖχη τῆς μονώσεως καί πλησιάζει τίς καρδιές. Ὁ Θεός πού δημιούργησε τόν ἄνθρωπο τό διεκήρυξε ἀπό τήν **[σελ. 37]** πρώτη στιγμή: «**Οὐ καλόν εἶναι τόν ἄνθρωπον μόνον**» (Γενεσ. β' 18). Καί μιά τέτοια θεϊκή διακήρυξη δέν παραμερίζεται χωρίς συνέπειες.

ΕΠΑΙΤΕΣ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

ΕΝΑΣ ΕΠΑΙΤΗΣ, πού περιμένει εκεί στήν άκρη του δρόμου τή βοήθεια τών περαστικών, δέν προβληματίζει ιδιαίτερα. Συνηθισμένο φαινόμενο, μάλιστα για παλιότερες έποχές. Άλλά ο έπαίτης αυτός, πού συνάντησε ο διαβάτης μας, ένω φαίνεται σαν τούς άλλους, δέν είναι σαν τούς άλλους. Καί δέν είναι σαν τούς άλλους, γιατί αυτός δέν ζητάει ό,τι καί οι άλλοι. Ένας έπαίτης τί άλλο από χρήματα μπορεϊ νά θέλη; Ένω αυτός;

Μόλις τόν πλησιάζει ο διαβάτης, τά βλέμματά τους διασταυρώνονται κάπως παράξενα. Προτού κάν προλάβη ο έπαίτης νά του μιλήση, ο περαστικός βάζει τό χέρι του στήν τσέπη, κάτι νά του προσφέρει. Ο ζητιάνος βλέπει τήν κίνηση, τόν σταματάει καί του λέει: Χρήματα μου δίνουν πολλοί. Είναι καί μερικοί πού μου λένε δυό κουβέντες. Άν έσύ θέλης νά μέ βοηθήσης, σέ παρακαλώ νά μέ άκούσης. Θέλω σέ κάποιον νά μιλήσω. Θέλω κάποιον νά μέ άκούση προσεκτικά.

* * *

Ένα περιστατικό τόσο συνηθισμένο καί τόσο άσυνήθιστο. Καί όμως, κρύβει ένα μεγάλο προβληματισμό. Θέτει ένα μεγάλο σύγχρονο ανθρώπινο πρόβλημα. Τό πρόβλημα τής έπικοινωνίας. Γιατί ο σύγχρονος βιαστικός άνθρωπος δέν έχει τόν χρόνο καί [σελ. 39] τήν διάθεση νά έπικοινωνήση, νά άκούση προσεκτικά, νά άγγίξη, νά αισθανθῆ τήν ψυχή του άλλου. Νά άφουγκρασθῆ τούς μυστικούς παλμούς τής καρδιάς, τούς κρυφούς πόνους. Έδώ βρίσκεται ή έξήγηση του δράματος ενός πλήθους ανθρώπων, πού νιώθουν πιεστική τήν μοναξιά νά ύψώνη γύρω τους άδιαπέραστα τείχη καί νά τούς φυλακίση στήν πιό άφόρητη φυλακή.

«Χρήματα μου δίνουν πολλοί. Έγώ θέλω κάποιον νά μέ άκούση».

Μεγάλος καί πολυσήμαντος λόγος. Ο ζητιάνος αυτός δέν ζητάει κάτι. Ζητάει κάποιον. Ζητάει τόν άνθρωπο τόν άληθινό, τόν πονετικό, τόν ευαίσθητο, τόν υπομονητικό, μέ τή ζεστή καρδιά. Ζητάει τόν άνθρωπο πού θά τόν άκούση μέ ένδιαφέρον, θά τόν κατανοήση, θά τόν συμμερισθῆ, θά μοιρασθῆ μαζί του τά προβλήματά του, τούς πόνους του, τίς άνησυχίες του. Τόν άνθρωπο πού δέν θά του δώση κάτι από τά υπάρχοντά του, αλλά από τόν έαυτό του. Θά του προσφέρει χῶρο στήν καρδιά του.

Αυτό άκριβώς είναι πού σπανίζει στήν έποχή μας. Εύκολα δίνουμε κάτι, για νά άπαλλαγούμε από τόν άλλον. Ίσως καί για νά καθησυχάσουμε τή συνείδησή μας. Πόσο δύσκολα όμως προσφέρουμε μιά θέση καί στόν άλλον μέσα μας! Καί όχι μόνο για τούς ξένους, αλλά καί για τούς πιό κοντινούς μας. Η καρδιά μας είναι

γεμάτη από τον έαυτό μας, από τό έγώ μας, από τά δικά μας προβλήματα, γι' αυτό δέν μένει χῶρος καί γιά τούς άλλους.

Καί ὅμως, εἶναι ἀνάγκη ἐπιτακτική. Ἀκριβῶς γιατί ἡ ἔλλειψη αὐτή συνθέτει τό πιό μεγάλο ἴσως πρόβλημα τῆς ἐποχῆς μας. Ἡ ἔλλειψη κοινωνίας καί ἐπικοινωνίας ἀναγκάζει ἕνα πλῆθος ἀνθρώπων νά [σελ. 40] κλείνεται στόν έαυτό του, νά ἀποξενώνεται ἀπό τούς άλλους καί νά ζῆ τό δράμα τῆς ψυχικῆς μοναξιᾶς. Τό δράμα τοῦ περιθωριακοῦ ἀνθρώπου, τοῦ ἀπόκληρου, τοῦ ἀποτυχημένου, πού δέν ἔχει νά διαδραματίσει ἕνα ρόλο μέσα στήν κοινωνία. Καί ἡ αἰτία ἡ ἔλλειψη ἀγάπης καί στοργῆς. Ἡ ἀπουσία ἐνδιαφέροντος δημιουργεῖ τήν χειρότερη φτώχεια, τή φτώχεια τῆς φιλίας. Οἱ φτωχοί σέ φιλία οἱ πιό τραγικοί ἀνθρωποι.

* * *

Ἡ παρουσία τοῦ Χριστοῦ στή γῆ εἶχε καί αὐτό τόν σκοπό. Νά βροῦν οἱ ἀνθρωποι τόν ἀνθρωπό τους. Ἔσκυβε μέ περισσή στοργή νά ἀκούση τήν κάθε ψυχή, νά τῆς συμπαρασταθῆ, νά τήν βοηθήσει. Ἄκουγε προσεκτικά τόν κάθε ἀνθρωπο καί τά προβλήματά του. Χαρακτηριστική ἡ περίπτωση τῶν δύο τυφλῶν, πού **«ἔκραζαν λέγοντες: ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε, υἱός Δαυῖδ»** (Ματθ. κ' 30). Οἱ ὄχλοι τούς **«ἐπιτιμοῦσαν»**, τούς μάλωναν, γιά νά σωπάσουν. Ὁ Κύριος δέν τούς προσπερνάει. Σταματάει, γιά νά τούς ἀκούση προσεκτικά. Ἡ θεϊκή εὐσπλαγχνία Του ἀγκαλιάζει τό πρόβλημά τους, τόν πόνο τους. Παραμερίζει τόν ὄχλο καί ικανοποιεῖ τό αἶτημά τους.

Πόση διαφορά ἀνάμεσα στόν ὄχλο καί τόν Κύριο! Καί ὁ ὄχλος δέν εἶναι πάντα οἱ πολλοί. Μπορεῖ νά εἶναι καί ὁ ἕνας, μέ τήν ὀχλοποιημένη σκέψη καί νοοτροπία. Ὁ ὄχλος δέν ἀκούει κανένα άλλον, ἐκτός ἀπό τόν έαυτό του. Στούς άλλους ἐπιβάλλει σιωπή. Προτεραιότητα ἔχει πάντα ὁ έαυτός του.

Ὁ ὄχλος δέν ἀκούει. Ἐπιτιμᾶ. Δέν ἔχει καιρό νά προσέξει τόν άλλον. Τοῦ εἶναι ἐνοχλητικό κάτι τέτοιο. Ὁ Κύριος διακόπτει κάθε ἄλλη συζήτηση, [σελ. 41] γιά νά ἀκούση. Σ' αὐτό τό ἔργο τῆς ἀγάπης δίνει προτεραιότητα. Ἀκριβῶς γιατί τό ἔργο τῆς ἀγάπης εἶναι τό πρῶτο ἔργο.

* * *

Οἱ δύο τυφλοί δέν εἶναι μιά μακρινή ἱστορία. Εἶναι μιά σύγχρονη πραγματικότητα. Ὁ σύγχρονος ἀνθρωπος, ἐπαίτης τῆς ἀγάπης, κραυγάζει, ὅσο κι ἂν ἡ κραυγή του δέν φθάνει συχνά στά αὐτιά μας. Κραυγάζει νύχτα καί ἡμέρα στήν μοναξιά του. Θέλει κάποιον νά τόν ἀκούση, νά τόν προσέξει. Ζητάει μιά καρδιά νά τόν δεχθῆ πρόθυμα. Ὅχι μέ οἶκτο. Μέ ἀγάπη εἰλικρινῆ, πού θά τοῦ προσφέρει ἀνεπιφύλακτη τήν ἐμπιστοσύνη της.

Ἄν ὁ πόνος τοῦ άλλου δέν γίνῃ πόνος μας. Ἄν τά δάκρυά του δέν γίνουν καί δικά μας δάκρυα. Ἄν ἡ χαρά του δέν γίνῃ καί δική μας χαρά, σέ τίποτα δέν μπορούμε νά τοῦ φανοῦμε χρήσιμοι. Τήν ὥρα τῆς δυσκολίας του δέν ζητάει ἀπλῶς

λόγια παρηγορητικά. Πιό πολύ θέλει νά αισθανθῆ μιά καρδιά στοργική, πού σκύβει ἀληθινά, γιά νά σηκώση ἕνα μέρος ἀπό τό πιεστικό φορτίο. Καί αὐτό δέν τό κάνουν τά χεῖλη. Τό κάνει ἡ καρδιά. Ἡ καρδιά πού ἀκούει.

Μιά καρδιά πού ἀκούει στέκεται διακριτικά, μέ σεβασμό καί ἐκτίμηση στήν προσωπικότητα τοῦ ἄλλου, μέ κατανόηση στήν δυσκολία του. Δέν κρίνει οὔτε ἐπικρίνει οὔτε κατακρίνει καί στίς ἀδυναμίες καί στίς πτώσεις. Σκοπός της νά στηρίξη, νά συμπονέση, νά συμπαρασταθῆ.

* * *

[σελ. 42]

Μιά τέτοια καρδιά ἀνοιχτή στούς ἄλλους εἶναι ἐλεύθερη. Γίνεται ἀληθινά ἐλεύθερη. Ἔχει γκρεμίσει μέσα της τά τείχη τοῦ μονωτισμοῦ. Κι ὅποιος μέ ἀγάπη ἀντιμετωπίζει τά προβλήματα τῶν ἄλλων ἀποδεσμεύεται, ἐλευθερώνεται ἀπό τά δικά του. Ἀκριβῶς γιατί ἡ ἀγάπη πού προσφέρεται ἀντανακλᾶται σ' ἐκεῖνον πού τήν προσφέρει. Καί αὐτό ἀποτελεῖ τήν πιό βαθιά ἱκανοποίηση. Καί συγχρόνως τή λύση γιά τούς ἐπαῖτες τῆς ἀγάπης, γιά ὅλους μας.

Ο ΚΟΛΥΜΒΗΤΗΣ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

67 ΕΤΩΝ ήταν η Γαλλίδα Μ.Τ. Χάνει ξαφνικά τόν άνδρα τής. Νιώθει συντριπτικό τό χτύπημα. Δέν μπορεῖ νά σηκώση τή μεγάλη δοκιμασία. Αισθάνεται σάν νά αιώρηται στό κενό. Όλα χάθηκαν από μπροστά της. Ζητάει κάπου νά στηριχθῆ, από κάπου νά πιασθῆ. Τό άναζητάει καί δέν τό βρίσκει. Γύρω της παγερή ή άδιαφορία. Παιδιά δέν ἔχει, πού θά μπορούσαν νά άποτελέσουν κάποιο αντίβαρο. Νά τής σταθοῦν μέ αγάπη καί νά άπαλύνουν τόν πόνο της.

Τί νά κάνη; Χωρίς συμπαράσταση, νιώθει σάν λαβωμένο πουλί στήν καταιγίδα. Η άπόγνωση είσορμᾷ καί κατακλύζει τήν άφύλακτη ψυχή της. Τί νά τήν κάνη μιά άσκοπη πιά γι' αὐτήν ζωή; Έτσι τήν θεωρεῖ. Άσήκωτο τής φαίνεται τό φορτίο της. Καί ή τρομερή άπόφαση, μέσα στήν παραζάλη της, δέν άργεῖ νά παρθῆ.

* * *

Ζαλισμένη, μέ θολωμένη σκέψη, σχεδόν τρέχοντας, σέ μιά στιγμή πού δέν έλέγχει τόν έαυτό της, ρίχνεται στό ποτάμι, πού βρίσκεται έκεῖ κοντά. Τά νερά τήν σκεπάζουν κι άρχίζουν νά τήν παρασύρουν, γιά νά τήν ξεβράσουν σέ λίγο ένα θλιβερό κουφάρι. Έτσι δείχνουν τά πράγματα. Έδῶ όμως ύπάρχει ένα άλλα... Γιατί έδῶ ύπάρχει ένας άνθρωπος. Υπάρχει ο άνθρωπος τής αγάπης, τής [σελ. 44] αὐταπαρνήσεως, τής θυσίας. Υπάρχει ο άνθρωπος στήν ψυχή τοῦ όποίου κυριαρχεῖ ή αγάπη, ή πηγαία καί άνιδιοτελής αγάπη. Καί ή αγάπη δέν εῖναι μόνον έφευρετική καί πολυμήχανη. Εῖναι καί άποφασιστική καί ριψοκίνδυνη. Έχει μέσα της τό στοιχείο τοῦ ήρωϊσμοῦ.

Ό άνθρωπος τής αγάπης, πού δέν βρέθηκε στήν ὠρα τής μεγάλης δοκιμασίας, παρουσιάσθηκε τώρα, στή στιγμή τήν πιό κρίσιμη τής ζωής της. Εῖναι ένας 18χροнос νέος. Στεκόταν στήν ὄχθη τοῦ ποταμοῦ. Άντιλαμβάνεται τήν τραγική σκηνή. Χωρίς τόν παραμικρό δισταγμό ρίχνεται στό νερό κι άρχίζει μέ όλες του τίς δυνάμεις νά κολυμπάη, γιά νά φθάση ὡς τήν άγνωστή του γυναῖκα. Καί δέν άργεῖ νά τήν πλησιάση.

Καί νά. Άμέσως τά σκηνικά αλλάζουν. Μέσα στό ποτάμι ξετυλίγεται μιά σκηνή συγκινητική. Η άπελπισμένη γυναῖκα νιώθει ένα βαθύ συγκλονισμό. Ξυπνάει μέσα της τό μητρικό φίλτρο. Αισθάνεται κάτι τό πρωτόγνωρο. Ένα νέο παλικάρι νά διακινδυνεύη τή ζωή του γιά χάρη της! Για ποιο λόγο; Ποτέ της δέν μπορούσε νά φαντασθῆ κάτι τέτοιο. Τί κι αν δέν ἔχη δικά της παιδιά; Μέσα σ' έκεῖνα τά άφιλόξενα νερά ένας καινούργιος κόσμος έλπίδας καί καλοσύνης ροδίζει μέσα της.

Τόν νέο αυτόν, πού βρίσκεται κοντά της, τόν νιώθει περισσότερο κι από παιδί της. Καί εἶναι, ἀφοῦ οὔτε τή ζωή του ὑπολογίζει, γιά νά τήν σώση.

– Παιδί μου, τοῦ φωνάζει μέ πνιγμένη φωνή, σέ ἱκετεύω, μήν κινδυνεύης γιά μένα.

Τό γερό ὅμως παλικάρι, μέ ὑπεράνθρωπη προσπάθεια, τήν πλησιάζει καί τήν τραβάει στήν στεριά.

[σελ. 45] Ὅμως τό χρέος τῆς ἀγάπης εἶναι ἀνεξάντλητο γιά τίς γενναῖες καρδιές. Καί ὁ νέος μας δέν νομίζει πώς τό ἐξόφλησε. Κατάλαβε τό δρᾶμα της. Γί' αὐτό καί δέν σταματάει στήν πρώτη πράξη τῆς αὐτοθυσίας. Βλέπει πιά καθαρά πώς ἡ γυναίκα αὐτή δέν ζητοῦσε νά τήν βγάλῃ ἀπό τά νερά τοῦ ποταμοῦ. Πιό πολύ τοῦ ζητοῦσε νά τήν βγάλῃ ἀπό τό μαῦρο πέλαγος τῆς ἀπελπισίας. Καί γιά νά βγῇ ἀπό τό πέλαγος αὐτό, χρειάζεται τώρα ἕνας ἀκόμα πιό ἐπιδέξιος κολυμβητής. Ὁ κολυμβητής τῆς ἀγάπης.

* * *

Τήν ἐπομένη κιόλας ἡμέρα πῆγε νά τήν δῆ στό νοσοκομεῖο, ὅπου τήν εἶχαν μεταφέρει. Μόλις εἶδε τό σωτήρα της, ἡ ἀπελπισμένη αὐτή γυναίκα ἄρχισε νά κλαίῃ. Δέν ἤξερε πώς νά ἐκφράσῃ τήν εὐγνωμοσύνη της στόν νέο αὐτόν, πού, ὅπως εἶπε, τήν ἔσωσε δύο φορές: Τήν μιᾶ βγάζοντάς την ἀπό τό ποτάμι, καί τή δεύτερη ἀπό τό πέλαγος τῆς ἀπογνώσεως. Μέ τήν προθυμία του νά τήν σώσῃ τῆς τόνωσε τό ἠθικό καί σκόρπισε τή μαυρίλα τῆς ψυχῆς της. Ἐνίωσε πώς δέν ἦταν πιά μόνη, καί πώς ὑπάρχουν ἄνθρωποι πού τήν ἀγαποῦν εἰλικρινά, ἐνδιαφέρθηκαν γί' αὐτήν καί διακινδύνεψαν τή ζωή τους.

Τό θαῦμα τῆς ἀνυστερόβουλης καί μέχρι θυσίας ἀγάπης, καί μάλιστα ἀπό ἕνα νέο, κρύβει μέσα του τόν πιό μεγάλο δυναμισμό, τήν πιό ἀστραφτερή ὁμορφιά. Ποιός δέν τήν θαυμάζει; Καί πόσο θά φτώχαινε ὁ πλανήτης μας, ἂν δέν εἶχαμε τέτοιες μεγαλειώδεις πράξεις ἀληθινοῦ ἀλτρουϊσμοῦ! Εἶναι πολλές, εἶναι λίγες; Σπανίζουν; Ἴσως ναί. Ἴσως ὄχι. Γιατί; Ποιός φρόντισε νά τίς προβάλλῃ; Ποῦ εἶναι τά **[σελ. 46]** μέσα ἐνημερώσεως, γιά νά παρουσιάσουν, ὅπως τούς ἀξίζει, τέτοια συγκλονιστικά γεγονότα;

Καί ὅμως, κάποτε ὅλοι πρέπει νά ἀντιληφθοῦμε πώς δέν μπορούμε νά ζήσουμε σωστά καί ἰσορροπημένα χωρίς τό ψυχικό μεγαλεῖο τῆς ἀγάπης καί τῆς θυσίας. Ἀσφυκτιοῦμε καθημερινά ἀπό τή μικρότητα, τήν ἀδιαφορία, τήν παγερότητα στίς ἀνθρώπινες σχέσεις. Ἰδιαίτερα οἱ νεανικές ψυχές κουράσθηκαν νά τρέφονται ἀπό τά ὑποπροϊόντα τοῦ αἰσθησιασμοῦ, τῆς εὐμαρείας ἢ τῆς βίας. Πεινοῦν καί διψοῦν τήν αὐθεντική ἀγάπη. Ὅχι τή γλυκειά, ἀλλά τήν ἀγωνιστική ζωή. Ἀναζητοῦν ὄχι νά μαράνουν τόν ἐνθουσιασμό τους καί νά ναρκωθοῦν ἀπό τό μαυλιστικό δηλητήριο τοῦ ὀπίου ἢ τοῦ ἀλκοόλ, ἀλλά νά ἐνθουσιασθοῦν καί νά μεθύσουν μέ τήν δικαιοσύνη, τήν ἀλήθεια, τήν αὐτοθυσία.

* * *

Ἐάν ὁ σύγχρονος, κουρασμένος καί ἀπογοητευμένος ἄνθρωπος, πού ἀσφυκτιᾷ φυλακισμένος στόν στενόψυχο ἀτομισμό του, ἀποφάσισε νά σπάσει τά δεσμά τοῦ ἐγωκεντρισμοῦ του, τότε θά εὑρίσκει στήν ἀνιδιοτελεῖ προσφορά, στήν γνησίᾳ ἀγάπῃ, τή λύση τοῦ ψυχικοῦ δράματος του. Ἡ ἀγάπη γεμίζει καί ικανοποιεῖ ὅσο τίποτε ἄλλο τήν ψυχή καί δημιουργεῖ τά πιό δυνατά καί ὄμορφα βιώματα. Αὕτη «**ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει**». Εἶναι ἡ ἀγάπη πού ἔφερε ὁ Χριστός στή γῆ μας. Τό εὐκρατο κλίμα, ὄχι μόνο γιά ὀμαλοποιημένες ἀνθρώπινες σχέσεις, ἀλλά καί γιά μιᾶ καλύτερη ψυχική υἰγεία καί ἰσορροπία. Αὐτά θά μᾶς ἔλεγε ὁ κολυμβητής τῆς ἀγάπης. Ἡ μᾶλλον μᾶς τά εἶπε τόσο εὐγλωττα μέ τό δυνατό παράδειγμά του.

Ο ΚΑΚΟΠΟΙΟΣ ΚΑΙ Η ΗΡΩΙΔΑ

ΔΡΑΜΑΤΙΚΕΣ στιγμές έζησε ή Γαλλία από τήν όμηρία έξι μικρών παιδιών και τής νηπιαγωγού τους σέ νηπιαγωγείο του Νείγύ, έξω από τό Παρίσι, από έπικίνδυνο κακοποιό. Ό άπαγωγέας είχε δέσει στή ζώνη του παντελονιού του 21 ράβδους δυναμίτιδος, τίς όποιες είχε συνδέσει μέ πυροκροτητή, και ζητούσε νά του δοθούν ώς λύτρα 100 έκατομμύρια γαλλικά φράγκα. Οί ειδικές δυνάμεις τής γαλλικής άσφαλείας έδωσαν τέλος στήν περιπέτεια μέ τρόπο τραγικό, για νά άπελευθερώσουν τά έξι μικρά και τή νηπιαγωγό τους.

* * *

Ξέραμε ότι υπάρχουν άνθρωποι πού άρέσκονται νά ταλαιπωρούν και νά βασανίζουν τούς συνανθρώπους τους. Ότι βρίσκονται όμως υπάνθρωποι, πού νεκρώνουν μέσα τους κάθε ίχνος εύαισθησίας, ώστε νά μή διστάζουν, χάριν λύτρων, νά βασανίζουν ή νά θέτουν σέ κίνδυνο παιδάκια, έ, αυτό, όπως και νά τό κάνουμε, είναι περισσότερο από τερατώδες. Πώς, αλήθεια, τό άντέχουν; Πώς ή ζωντανή άνοιξη, αυτά τά γαλανόξανθα, τά τρυφερά άγγελούδια, δέν μαλάσσουν τήν ψυχή τους;

Ποιός μπορούσε νά φαντασθή πώς θά βρεθί άνθρωπος για ένα τόσο απάνθρωπο άνοσιούργημα; Γιατί για άνοσιούργημα πρόκειται. Νομίζαμε, [σελ. 48] τέλος πάντων, πώς είχαν άπομείνει κάποια ίχνη ανθρωπισμού και στίς πιο πωρωμένες ψυχές. Η διαστροφή έχει και αυτή τά όριά της. Κάποια έλαφρά ίχνη εύαισθησίας άνιχνεύονται και στίς πέτρινες καρδιές. Άκόμη και στήν έρημο και στους πάγους βρίσκονται λουλουδάκια. Μπροστά στό άθώο βρεφικό βλέμμα, μέ τό χερουβικό του χαμόγελο, πέφτει από τά χέρια και αυτό τό σιλέτο του ληστή. Άλλά τέτοια θηριωδία δέν τήν συναντάμε ούτε στά θηριωδέστερα των θηρίων. Μέ πόση τρυφερότητα ή τίγρις παίζει μέ τά μικρά της! Τόπος γαλήνης και στοργής γίνεται ή κρύπτη του λιονταριού μπροστά στά κουταβάκια του.

Κι έδώ έχουμε έναν υπάνθρωπο νά τά βάζη μέ ένα νηπιαγωγείο. Δέν σκέπτεται ούτε τά άθώα νήπια ούτε τήν άγωνία των γονέων τους. Δέν φρίπτει στή σκέψη πώς θά τραυματίση, ίσως και άνεπανόρθωτα, άνυποψίαστες, τρυφερές υπάρξεις. Νά ρωτήση κανείς, τί του χρωστάει ή άθωότης στό ξεκίνημά της νά γευθί τέτοιες όδυνηρές έμπειρίες; Άντί για τό ζεστό βλέμμα τής μητέρας τους, δύο όλόκληρα ήμερόνυχτα, νά άντικρίζουν τό παγερό μάτι ενός όπλισμένου ανθρωπόμορφου θηρίου! Πραγματικά λυπάται κανείς για τό κατάντημα, για τήν ανανδρία, τήν βαναυσότητα, τή σκληρότητα και τόν έσχατο ξεπεσμό ενός

άνθρώπου πού ἔπαψε νά εἶναι ἄνθρωπος. Αὐτός δέν ἦταν οὔτε ληστής. Ὑπῆρξαν κι ἄλλοτε λησταί καί κακοποιοί. Ἀλλά μερικοί ἀπό αὐτούς καί στήν πτώση τους εἶχαν κάτι πού δέν θύμιζε μικρότητα, ποταπότητα, εὐτέλεια. Εἶχαν κάποια ἴχνη ἀνθρωπιᾶς. Ἐπί τέλους, τολμοῦσαν νά ἀντιπαραταχθοῦν μέ ἴσους, ὄχι μέ ἀδύναμα νήπια.

[σελ. 49] Πόσο, ἀλήθεια, ξεπέφτει ὁ ἄνθρωπος, ὅταν μέσα ἀπό τήν καρδιά φυγαδευθῆ ὁ ἅγιος φόβος τοῦ Θεοῦ καί παγώσῃ ἡ ἀγάπη καί ναρκωθῆ ἡ συνείδηση καί ἐξαφανισθῆ ὁ σεβασμός στήν ἔμψυχη εἰκόνα τοῦ Δημιουργοῦ! Τότε τό σκοτάδι καλεῖ τό σκοτάδι, τό πιό πηχτό καί ἀποκτηνωτικό. Κι εἶναι πράγματι φοβερό.

* * *

Ἀλλά ἡ τραγική καί ἀποκρουστική αὐτή περιπέτεια ἔχει καί τήν φωτεινή τῆς πλευρά, τό ψυχικό μεγαλεῖο. Μᾶς τό ὑπενθύμισε ἡ ΟΥΝΕΣΚΟ μέ τήν ἀνακοίνωσή της, ὅτι ἀποφάσισε τήν ἀπονομή τοῦ Μεταλλίου Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων στή Γαλλίδα νηπιαγωγό Λωράνς Ντρεῦφούς, ἡρωίδα τοῦ δράματος στό νηπιαγωγεῖο τοῦ Παρισιοῦ, προαστίου Νεϊγύ, «γιά νά τιμήσῃ τό ἐξαιρετικό θάρρος της». Ἡ τριαντάχρονη Λωράνς, μητέρα καί αὐτή ἐνός κοριτσιοῦ εἴκοσι μηνῶν, ὄχι μόνον ἐμψύχωνε συνεχῶς τά νήπια, πού ἐπί 46 ὥρες κρατήθηκαν ὄμηροι, ἀλλά καί ἀρνήθηκε νά τά ἐγκαταλείψῃ, ὅταν ὁ πάνοπλος εἰσβολέας τῆς ἐπέτρεψε νά φύγῃ. Προτίμησε νά παραμείνῃ, γιά νά βοηθήσῃ τήν Ἀστυνομία στήν ἐπιχείρηση, πού ὁδήγησε στόν φόνο τοῦ ἐνόπλου κακοποιοῦ καί στό τέλος τῆς μακρᾶς ἀγωνίας τῶν νηπίων καί τῶν γονέων τους.

Μποροῦμε νά μεταφερθοῦμε στή θέση της; Νά ζήσουμε τό δράμα της; Δέν ἦταν πού κινδύνευε καί ἡ ἴδια. Πάνω της βάραινε ἡ τεράστια εὐθύνη γιά τή σωτηρία τόσων παιδιῶν. Ὁ κακοποιός δέν ἔπρεπε νά ἐρεθισθῆ, νά ἐξαγριωθῆ ἀπό τήν ἀγωνία καί τήν ἀνυπομονησία τῶν μικρῶν παιδιῶν. Κάθε ἄστοχη κίνηση, κάθε ἄκαιρη ἐνέργεια μποροῦσε νά ἀποβῆ καθοριστική, τραγική.

[σελ. 50] Καί ἡ νηπιαγωγός, καθ' ὄλο αὐτό τό διάστημα τῆς ὀμηρίας, ἔδειξε ὑποδειγματική ψυχραιμία, θάρρος, αὐταπάρνηση. Μέ ὑψηλό αἶσθημα εὐθύνης καί ἐνῶ ἀνά πᾶσα στιγμή ἀντιμετώπιζε τόν ἔσχατο κίνδυνο, κατόρθωσε νά διατηρήσῃ τήν ἡρεμία της καί νά ἐνεργήσῃ μεθοδικά καί ἀποφασιστικά γιά τήν ἐξουδετέρωση τοῦ κακοποιοῦ καί τή σωτηρία τῶν νηπίων.

Ὅση ἀποκρουστικότητα ἔχει ἡ κακία, τόση ὀμορφιά ἔχει ἡ ἀρετή. Ποιός δέν θαυμάζει ἕνα τέτοιο ψυχικό μεγαλεῖο; Τί δυναμισμός κρυβόταν μέσα σ' ἐκείνη τή νεανική καρδιά! Τό περιστατικό αὐτό μᾶς δείχνει γιά πόσους μεγαλειώδεις ἡρωϊσμούς εἶναι ἰκανή ἡ ψυχή, ὅταν ἔχη αἶσθησι τοῦ χρέους καί ἐμπνέεται ἀπό τήν ἀκατανίκητη δύναμη τῆς ἀγάπης.

Πόσο, ἀλήθεια, θά φτώχαινε ὁ πλανήτης μας, ἂν δέν εἶχαμε τέτοιες γενναῖες μορφές, γεμᾶτες ἀπό τό δυναμισμό καί τήν ὀμορφιά τῆς ἀγάπης! Αὐτές οἱ μορφές

θά ἔπρεπε νά προβάλλωνται ἀπό τά μέσα ἐνημερώσεως, καί ὄχι οἱ ἄψυχες κοῦκλες τῆς ἐξευτελιστικῆς πασαρέλας.

Η ΘΥΣΙΑ ΤΗΣ ΜΑΝΑΣ

ΧΙΛΙΟΤΡΑΓΟΥΔΗΜΕΝΗ ή μορφή τῆς μητέρας. Ὅχι μόνο ἡ ποίηση καί ἡ μουσική, ἀλλά καί ὁ χρωστήρας καί ἡ σμίλη πρόσφεραν τά ἀριστουργήματα τοῦ λόγου ἢ τῆς τέχνης, γιά νά τήν ἐξυμνήσουν. Πηγή ἀνεξάντλητη ἐμπνεύσεως. Χωρίς τή γλυκειά καί ἥρωική μορφή τῆς μητέρας, πόσο φτωχός θά ἦταν ὁ κόσμος μας!

Τό μυστικό της; Τό μεγαλεῖο της; Γνωστό. Ταυτισμένο μέ τήν προσφορά. Μέ τό πνεῦμα τῆς θυσίας καί αὐταπαρνήσεως. Σύνθημά της, ὅλα γιά τούς ἄλλους, τίποτα γιά τόν ἑαυτό της. Ἐθελούσιο θῦμα, προσφέρει τήν πιό ὁμορφη καί εὐγενική θυσία στόν ὑψηλό βωμό τῆς ἀγάπης καί ἀρωματίζει τόν πνιγηρό ἀπό τίς ἀναθυμιάσεις τοῦ ἐγκεντρισμοῦ πλανήτη μας.

Ὅποιος θέλει νά δῆ τήν ἀγάπη στήν πιό τέλεια μορφή της, τήν γεμάτη ἀνιδιοτέλεια καί αὐταπάρνηση, χωρίς ὑστεροβουλίες καί ὑπολογισμούς, δέν ἔχει παρά νά σκύψη προσεκτικά καί νά παρατηρήσῃ τή μητέρα. Νά δῆ τή μητέρα πάνω ἀπό τό λίκνο τοῦ παιδιοῦ της. Νά τήν ἀτενίσῃ στόν ἀγῶνα της μετά γιά τή σωστή ἀνατροφή του. Νά ἀφουγκρασθῆ τούς μυστικούς χτύπους τῆς πονεμένης μητρικῆς καρδιάς. Νά παρακολουθήσῃ τίς θυσίες της, πού φθάνουν καί σ' αὐτήν τήν προσφορά τῆς ζωῆς της.

[σελ. 52] Ἀξίζει νά θυμηθοῦμε μερικά συγκινητικά καί συγκλονιστικά παραδείγματα: Γενναῖες μητέρες, φωτεινά μετέωρα, ὁδοδείχτες γιά μιά πορεία στίς κορυφές τοῦ ψυχικοῦ μεγαλείου.

«Μιά 34χρονη Ρωσίδα μητέρα, ἡ Λιούμπα Ἀρτέμοβα, ἔβαλε τό κορμί της ἀσπίδα, γιά νά σώσῃ τά ἀγόρια της, σχολικῆς ἡλικίας, ὅταν ἡ στέγη τοῦ ἐπαρχιακοῦ καφενεῖου γκρεμίσθηκε ἀπό τυφῶνα. Τά παιδιά, ὁ Τόλκα καί ὁ Φεοντόρ, δέν ἔπαθαν τίποτα, ἀλλά ἡ μητέρα ἀνασύρθηκε νεκρή, καταπλακωμένη ἀπό τά συντρίμμια. Συνέβη στό χωριό Μπελίνσκυ τῆς ἐπαρχίας Πένζα, 500 χιλιόμετρα νοτιοανατολικά τῆς Μόσχας. Αὐτή ἡ Λιούμπα, σάν τήν “Ἐλένη” τοῦ Νίκ Γκαίητζ, θά μείνῃ ζωντανή γιά πάντα στή μνήμη τῶν ἀγοριῶν της. Τά χέρια της, πού τινάχθηκαν ψηλά, γιά νά κρατήσουν τή στέγη, νά μὴ συνθλίψῃ τά παιδιά της, ἦταν τό μόνο ὄπλο τῆς μάνας».

«Γιά δεύτερη φορά μιά μάνα ἔδωσε ζωή στόν 25χρονο γιό της, χαρίζοντάς του ἕνα νεφρό. Ἡ μεταμόσχευση ἔγινε στό νοσοκομεῖο “Ἁγία Σοφία” τῆς Θεσσαλονίκης».

Νά θυμηθοῦμε καί τήν συγκινητική περίπτωση τῆς ἀρμένισσας μητέρας, τῆς Ἐμμα Ἀγκοπιάν, πού στήν παγωμένη Ἀρμενία, κάτω ἀπό τά συντρίμμια μετά τόν σεισμό, ἔτρεφε, καταπλακωμένη, ἐπί πεντέμιση ἡμέρες μέ τό αἷμα της τό παιδί της. *«Ἀπό τή στιγμή πού στέρεψε τό γάλα μου, ἔκοψα τό χέρι μου καί τάϊζα τή Μαρίνα*

δυό φορές τήν ἡμέρα, ὅταν ἔκλαιγε πολύ... Γιά τήν οἰκογένειά μου δέν ἦταν κατόρθωμα αὐτό πού ἔκανα, γιατί ὁ καθένας μας θυσιάζεται γιά τόν ἄλλον», εἶπε μέ πολύ ἀπλότητα καί φυσικότητα ἡ γενναία μάνα.

* * *

[σελ. 53] Ἔτσι εἶναι. Γιά τήν ἀδιάφθορη μητέρα, ὅπως τήν ἔπλασε ὁ Θεός καί δέν τήν ἀλλοίωσε ὁ ψευτοπολιτισμός, ἡ θυσία εἶναι ἡ φυσικότερη ἐκδήλωση τῆς μητρικῆς της καρδιάς. Δέν μπορεῖ νά ζήσει χωρίς αὐτή. Εἶναι τό ὄξυγόνο της, τό φυσικό της κλίμα, ἡ ζωή της. Ὅσο μπορεῖ τό ψάρι νά ζήσει ἔξω ἀπό τό νερό, ἄλλο τόσο μπορεῖ ἡ μητέρα νά ζήσει χωρίς ἀγάπη καί στοργή. Ἀγάπη πού φθάνει καί ξεπερνᾷ καί αὐτά τά ὅρια τῆς θυσίας, τῆς προσφορᾶς καί τῆς ἴδιας τῆς ζωῆς της.

Μητέρα χωρίς θυσία, χωρίς πλοῦτο ἀγάπης, εἶναι τό πιό τερατώδες κατασκεύασμα. Τελείως ἀφύσικο καί διάστροφο. Μητέρα πού σκέπτεται τόν ἑαυτό της καί μόνον αὐτόν καί ἐγκαταλείπει τά παιδιά της γιά τά προσωπικά της γούστα δέν εἶναι μητέρα. Τί εἶναι; Κάτι τό ἀχαρακτήριστο. Δέν συναντᾶται οὔτε στά ἀγριότερα τῶν θηρίων. Γιατί καί ἐκεῖ δέν λείπει ἡ φυσική, ἡ ἐνστικτώδης στοργή. Καί τά πιό ἄγρια θηρία θυσιάζονται γιά τά μικρά τους. Ἡ καρδιά τοῦ λύκου γίνεται τρυφερή, ἡ ἄγρια καρδιά τῆς τίγρεως μαλακώνει, ὅταν ἀντικρῦζουν τά μικρά τους.

Ἡ μάνα, ἡ ἀληθινή μάνα, τῆς αὐταπαρνήσεως καί τῆς θυσίας, μέ τό ἀληθινό ψυχικό μεγαλεῖο, ἡ συνώνυμη μέ τό μαρτύριο καί τόν ἥρωισμό, αὐτή ἡ μάνα, ὅταν λικνίζει τό λίκνο τοῦ βρέφους της, λικνίζει τό μέλλον τοῦ πολιτισμοῦ. Ὅταν συμπαραστέκεται μέ στοργή καί ἀγάπη, μέ σοφία καί σύνεση, στήν ἀνήσυχη ἐφηβεία, χτίζει γερά τόν καινούργιο κόσμο τοῦ αὔριο.

* * *

Χωρίς θυσία δέν ὑπάρχει ζωή. Δέν ὑπάρχει μεγαλεῖο. Ἡ θυσία μορφώνει καί διαμορφώνει τίς μεγάλες ψυχές. Σφυρηλατεῖ τίς γενναῖες, τίς ἅγιες **[σελ. 54]** μητέρες. Τίς ἄξιες τοῦ ὀνόματός τους. Ὅπως τίς θέλει ὁ Θεός, ὅπως τίς θέλει ἡ ὑγιῆς κοινωνία, ὅπως τίς λαχταροῦν οἱ παιδικές καρδιές, τά τρυφερά ἐκεῖνα ματάκια τοῦ ἄδολου κόσμου. Ὅχι ὅπως θέλουν νά τίς διαμορφώσουν, ἢ μᾶλλον νά τίς παραμορφώσουν, τά ψευτοφεμινιστικά κινήματα τῆς ξεστρατισμένης ἐποχῆς μας.

Ἡ μάνα τῆς αὐταπαρνήσεως ξέρει νά θυσιάζη καθετί, ἀκόμα καί τά νόμιμα δικαιώματά της χάριν τῶν παιδιῶν της. Ἡ μάνα αὐτή δέν ξημεροβραδιάζει στήν πράσινη τσόχα, ἐγκαταλείποντας τούς πιό πολύτιμους θησαυρούς της σέ ξένες, πληρωμένες ἀγκαλιές. Θυσιάζεται νύχτα καί ἡμέρα στόν ὑψηλό βωμό τοῦ καθήκοντος καί μέ τό φωτεινό της παράδειγμα δείχνει τό δρόμο τοῦ ψυχικοῦ μεγαλείου, τοῦ ἀληθινοῦ πολιτισμοῦ.

ΣΤΑΥΡΟΣ ΚΑΙ ΘΥΣΙΑ

ΥΠΑΡΧΟΥΝ μερικά περιστατικά συγκλονιστικά, γεμάτα ψυχική άνωτερότητα, πού δέν χάνουν ποτέ τήν έπικαιρότητά τους. Δείχνουν τό ανθρώπινο μεγαλειό σ' όλη τήν άστραφτερή του όμορφιά. Έμποδίζουν τήν έξαχρείωση, τήν ύλιστικοποίηση τής κοινωνίας μας. Μᾶς καλοῦν σέ μιᾶ ζωή πάνω από τά μέτρα τοῦ άτομισμοῦ, τοῦ συμφεροντολογισμοῦ, στίς φωτεινές κορυφές τής αγάπης, τής αὐταπαρνήσεως, τής θυσίας,

Ένα παιδάκι 8 ἐτῶν, πού δέν ἤξερε μπάνιο, ἔπεσε στή θάλασσα τοῦ Ν. Μαρμαρᾶ Χαλκιδικῆς. Βέβαιος ὁ κίνδυνος νά πνιγῆ. Σάν τρελός ὁ πατέρας του ρίχνεται στή θάλασσα, γιά νά τό σώση, χωρίς ὅμως καί αὐτός νά ξέρη κολύμβηση. Δυό ἄνθρωποι τώρα κινδυνεύουν νά πνιγοῦν. Στή δραματική αὐτή στιγμή ἕνας μαθητής Λυκείου, χωρίς κανένα δισταγμό καί χωρίς νά ὑπολογίση τόν κίνδυνο, πέφτει καί αὐτός στή θάλασσα, γιά νά τοῦς σώση. Μέ ὑπεράνθρωπη προσπάθεια τοῦς πλησιάζει καί σώζει ἀπό βέβαιο πνιγμό καί τοῦς δύο.

* * *

Τό περιστατικό αὐτό δέν εἶναι μοναδικό. Ἡ αὐταπάρνηση καί ἡ θυσία έξακολουθεῖ, ὅπως στό παρελθόν ἔτσι καί σήμερα, νά ζεσταίνη τίς καρδιές πολλῶν καί νά τίς παρακινή σέ πράξεις μεγαλειώδεις. Πράξεις πού ἔχουν γιά σύμβολό τους τό πνεῦμα [σελ. 56] τής μοναδικῆς θυσίας, πού πήγασε ἀπό τόν Γολγοθᾶ.

Τῆς πιό μεγάλης θυσίας πού γνώρισε ποτέ ὁ κόσμος. Ἀπό αὐτή τήν θυσία ἀνέβλυσε ὁ ποταμός τῶν δωρεῶν τοῦ Θεοῦ, πού ποτίζει τήν ἔρημο τής κοινωνίας καί τήν γεμίζει μέ τά ἄνθη τής ἀρετῆς.

Όλα τά μεγάλα ἐπιτεύγματα τῆς ἀνθρωπότητος ἔχουν τήν γενεσιουργό αἰτία τους στήν θυσία. Ό,τι τιμᾶ καί ἐξυψώνει τόν ἄνθρωπο, στήν θυσία θά τό ἀναζητήσουμε. Τό αἷμα τῆς θυσίας πότισε καί γιγάντωσε τά εὐσκιόφυλλα καί πολύκαρπα δένδρα τῆς πίστεως καί τῆς ἐθνικῆς ἐλευθερίας. Αὐτό τροφοδότησε τοῦς ἥρωες, τοῦς μάρτυρες, τοῦς ἀγωνιστάς, πού δέν δίστασαν νά θυσιαστοῦν στόν ἱερό βωμό τοῦ καθήκοντος. Όλη ἐκείνη ἡ τιμημένη χορεία τῶν μαρτύρων, πού μέ τόν ἥρωικό θάνατό τους φώτισαν τόν πολιτισμό περισσότερο ἀπό τίς θεωρίες τῶν φιλοσόφων καί παρουσίασαν μέ τό γενναῖο παράδειγμά τους τήν όμορφιά τῆς ἀρετῆς, ἀπό ποῦ ἄλλοῦ ἐμπνεύσθηκαν; Όλες οἱ φωτεινές σελίδες τῆς ἱστορίας τῆς Πατρίδος μας μέ τό αἷμα τῆς θυσίας γράφτηκαν. Συνθήματα σάν τό «ἐλευθερία ἢ θάνατος» τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ 1821 μονάχα τήν θυσία ἔχουν ὡς ἀφετηρία καί κίνητρο.

* * *

Νά ἔλθουμε στό μεγάλο κεφάλαιο ἡρωισμῶν τῆς καθημερινῆς ζωῆς, πού δείχνει ὅτι ἡ ἐποχή μας δέν ζουγκλοποιήθηκε ἀκόμη, ἀλλά ἐξακολουθεῖ νά διαθέτη ὁμορφιά ψυχῆς; Τί μεγαλεῖο κρύβει ἐκείνη ἡ θυσία τῆς μητέρας πού ἀγρυπνᾷ πλάι στό ἄρρωστο παιδί της! Ἡ μητέρα πού θυσιάζει πολλές φορές καί ὑγεία καί ὁμορφιά καί ἀνέσεις καί λιώνει σάν [σελ. 57] λαμπάδα στόν βωμό τοῦ χρέους, γιά νά διαπλάση τήν ψυχή τοῦ παιδιοῦ της. Καί ὁ πατέρας πού χύνει ἰδρῶτα καί αἷμα καί μοχθεῖ ἀδιάκοπα γιά τήν οἰκογένειά του, λησμονώντας τόν ἑαυτό του, ἀπό ποῦ ἐμπνέεται; Τήν ἴδια θυσία δέν ἀντικρίζουμε καί στήν εὐγενική μορφή τῆς χριστιανῆς ἀδελφῆς νοσοκόμου, πού σκύβει μέ μοναδική αὐταπάρνηση, μέ κίνδυνο συχνά καί τῆς ζωῆς της, πάνω στό ἄρρωστο;

Τό πνεῦμα τῆς θυσίας δέν ὑπῆρξε ξένο καί στούς ἐργάτες τῆς ἐπιστήμης, πού τήν ὑπηρετήσαν μέ ἀνιδιοτέλεια καί αὐταπάρνηση. Πόσοι τέτοιοι ἄγνωστοι στούς πολλούς ἥρωες καί συγχρόνως μεγάλοι εὐεργέτες τῆς ἀνθρωπότητος! Δέν εἶναι λίγα τά ἐθελούσια θύματα τῆς ἐπιστήμης. Γίγαντες τοῦ πνεύματος, πού δαπάνησαν τή ζωή τους ὀλόκληρη κλεισμένοι στούς τοίχους τῶν ἐργαστηρίων μέ τήν σκέψη τοῦ πάσχοντος στό νοῦ καί τήν καρδιά τους. Μεγάλα πνευματικά ἀναστήματα, πού ἄφησαν τήν τελευταία τους ἀναπνοή σκυμμένοι στήν ἐπίμονη καί ἐπίπονη ἐργασία τοῦ σπουδαστηρίου ἢ τῶν πειραματικῶν ἐργαστηρίων.

Καί σήμερα, περισσότερο ἴσως ἀπό κάθε ἄλλη ἐποχή, χρειάζεται ἡ κοινωνία μας, γιά νά ὀρθοποδήσῃ, ἀνθρώπους αὐταπαρνήσεως καί θυσίας. Ἐθελόθυτα θύματα τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀλήθειας, τῆς ἀγάπης. Ἀνθρώπους πού θά **«ἀπολέσουν τήν ζωή τους»**, θά τήν προσφέρουν θυσία γιά τίς αἰώνιες ἀξίες.

Ἔχουμε ἀνάγκη ἀπό ἀφανάτιστους ἰδεολόγους, ἀνιδιοτελεῖς ἀγωνιστάς, πού θά μοχθήσουν μέχρις αἵματος γιά τήν ἐπικράτηση τοῦ δικαίου. Ἀπό ἀνθρώπους πού δέν θά **«δώσουν ὕπνο στούς ὀφθαλμούς τους καί στά βλέφαρά τους νυσταγμό»**, ἄν δέν [σελ. 58] γίνουν πραγματικότης οἱ εὐγενικοί πόθοι πού ἐμπνέονται ἀπό τόν Σταυρό τοῦ Χριστοῦ. Γιατί ὁ Σταυρός τοῦ Χριστοῦ δέν εἶναι μονάχα τό αἰώνιο σύμβολο τῆς θυσίας. Εἶναι ἡ ἔμπνευση καί ἡ δύναμη γιά ἀσύλληπτους ἡρωισμούς καί μεγαλόπνοα ἔργα.

Σταυρός - Θυσία. Εἶναι ὁ φωτεινός φάρος, πού λούζει στό φῶς τήν ζωή μας, τήν ἱστορία, τόν πολιτισμό. Γιατί τόν πολιτισμό δέν τόν φωτίζει μόνον ὁ ἠλεκτρισμός, ἀλλά προπάντων οἱ ἀκτινοβόλες ἐκεῖνες μορφές πού ἔλιωσαν σάν λαμπάδες στόν ὑψηλό βωμό τῆς ἀγάπης καί τῆς αὐταπαρνήσεως.

ΓΙΑΤΙ ΕΓΙΝΑ ΓΙΑΤΡΟΣ

ΥΠΗΡΞΕ άνθρωπος αγάπης και ενδιαφέροντος για τούς συνανθρώπους του. Άσκησε τήν ιατρική όχι ως επάγγελμα, αλλά ως λειτουργημα, ως ιερή αποστολή. Τά βιβλία του και οι προσωπικές συναντήσεις του βοήθησαν πολλούς, για νά λύσουν τά προβλήματά τους. Πρόκειται για τόν Πώλ Τουρνιέ, τόν γιατρό πού άσκησε μέ ιδιαίτερη έπιτυχία τήν «ιατρική τής προσωπικότητας».

Τό μυστικό του; Τό αποκαλύπτει σέ παλαιότερη συνέντευξή του, γεμάτη απλότητα και ειλικρίνεια. Μιά συνέντευξη ιδιαίτερα έξομολογητική. Ένα γεγονός συγκλονιστικό, πού κάθε άλλον ίσως νά τόν είχε συντρίψει, πού θά μπορούσε νά τοῦ προκαλέσει ψυχικά τραύματα άθεράπευτα, για τόν Τουρνιέ έγινε κίνητρο δημιουργικό. Τό αντιμετώπισε θετικά, μέ τήν δύναμη πού χορηγεῖ στίς στιγμές αυτές στίς δεκτικές ψυχές ή αγάπη τοῦ Θεοῦ.

– Τό γεγονός πού έπαιξε τόν πιό αποφασιστικό ρόλο στή ζωή μου ἦταν ὁ θάνατος τής μητέρας μου. Ήμουν ἕξι ἐτῶν. Ὁ πατέρας μου, πιό ἡλικιωμένος, εἶχε πεθάνει τρεῖς μῆνες μετά τήν γέννησή μου. Μπορεῖτε νά φαντασθῆτε τί στενός δεσμός εἶχε δημιουργηθῆ ανάμεσα στήν μητέρα μου και σέ μένα ὕστερα ἀπό ἕνα τέτοιο πένθος. Καί νά μετά ἡ μητέρα μου ἀρρωσταίνει. Ἡ ἀσθένειά της διαρκεῖ ἐπί χρόνια. Ὁ θάνατός της μέ βυθίζει σέ μιá τρομερή μόνωση. Οἱ φροντίδες τοῦ θείου μου, πού μέ δέχθηκε μέ [σελ. 60] πολλή στοργή, δέν μπόρεσαν νά ἀναπληρώσουν τό χτύπημα τοῦ χωρισμοῦ.

Τά παιδικά μου χρόνια τά πέρασα σάν ἕνα μικρό ἀγρίμι.

Καί ὁμως, τό δειλό αυτό παιδί, τό ἀποκομμένο ἀπό τούς άλλους, έγινε ὁ ἀντιπροσωπευτικός ἄνθρωπος τής ἐπικοινωνίας. Αὐτός στόν ὁποῖο ἄνοιγαν, μέ τήν πιό μεγάλη εὐκολία, τήν καρδιά τους πολυάριθμοι συνάνθρωποί μας. Δύσκολο ἐπίτευγμα. Τό πέτυχε μέ τόν προσωπικό του ἀγῶνα.

– Ὅταν κάτι σοῦ ἔλειψε στή ζωή σου, μπορεῖς εὐκολότερα νά τό ἐκτιμήσης.

Αὐτή ἡ δοκιμασία τῶν παιδικῶν χρόνων έπαιξε αποφασιστικό ρόλο στόν ἐπαγγελματικό του προσανατολισμό.

– Ἐγίνα γιατρός γιατί ἤθελα νά “έκδικηθῶ” τόν θάνατο τής μητέρας μου. Χτυπώντας τόν θάνατο, πού μοῦ εἶχε ἀφαιρέσει τόν πιό πολύτιμο θησαυρό, συντελοῦσα στή νίκη τής ζωῆς. Ἡ φυσική μου κλίση ἦταν τά μαθηματικά. Ὅμως για μένα ἡ ιατρική ἦταν μιá ἀποστολή στήν ὑπηρεσία τοῦ ἀνθρώπου.

Ἔτσι ὁ θάνατος μιᾶς μητέρας ἔγινε ζωή γιά πολλούς. Εἶναι φανερό. Δέν διάλεξε τήν ἄρνηση ἀπέναντι στίς δοκιμασίες τῆς ζωῆς, πού ἀδιάκοπα θρηνολογεῖ καί συντρίβει τόν ἄνθρωπο στά βράχια τῆς ἀπελπισίας. Προτίμησε τήν θετική τοποθέτηση καί ἀντιμετώπιση. Κοίταξε μέ πίστη καί αἰσιοδοξία τήν ζωή. Τά πυκνά μαῦρα σύννεφα δέν τόν τρόμαξαν. Πίσω ἀπό αὐτά διέκρινε τόν ἥλιο μέ τό πλούσιο φῶς καί τή ζεστασιά του.

Μέ τόν τρόπο αὐτό ὁ πόνος πῆρε ἄλλη ὄψη. Ἔχασε τήν ὀξύτητά του. Μεταμορφώθηκε. Ἀπό **[σελ. 61]** ἀδυναμία ἔγινε δύναμη, δύναμη ἀγάπης. Ἔγινε προσφορά στόν πλησίον πού δοκιμάζεται, στόν συνάνθρωπο πού ὑποφέρει. Καί ἐνῶ μιά τέτοια στάση φαίνεται –καί εἶναι– προσφορά στούς ἄλλους, ταυτόχρονα εἶναι ἡ πιό μεγάλη βοήθεια σ' ἐκεῖνον πού τήν προσφέρει.

Αὐτή ἡ ἔξοδος ἀπό τόν ἑαυτό μας εἶναι ἡ πιό μεγάλη προσφορά στόν ἑαυτό μας. Καί αὐτό ἰσχύει πάντοτε, καί μάλιστα στίς δύσκολες στιγμές τῆς ζωῆς μας. Τό νά σκεπτῶμαστε ἀδιάκοπα τόν ἑαυτό μας, τά προβλήματά μας, τόν πόνο μας, τίς θλίψεις μας, τίς δοκιμασίες μας, εἶναι πέρασμα ἀπό μιά φυλακή σέ ἄλλη χειρότερη. Ἀναμηνυκάζουμε τόν πόνο μας καί γευόμεθα μόνο τήν πικράδα του. Τόν ἐπαυξάνουμε. Ἀντίθετα, ἡ ἀπελευθέρωση ἀπό τόν ἑαυτό μας καί τά προβλήματά του μέ τό ἄνοιγμα στούς ἄλλους, μέ τήν προσφορά τῆς ἀγάπης, εἶναι μιά πράξη ψυχικοῦ μεγαλείου. Ἐπενεργεῖ θεραπευτικά καί στήν πιό τραυματισμένη ψυχή.

Ὁ πιστός γιατρός, πού γεύθηκε τόν ὀξύ πόνο στήν πιό τρυφερή ἡλικία καί τόν ξεπέρασε, ἀπευθύνεται καί σέ μᾶς σήμερα. Μέ τό παράδειγμά του εἶναι σάν νά λήη στόν κάθε πονεμένο καί συχνά ἀπογοητευμένο ἀπό τά χτυπήματα τῆς ζωῆς:

– Πονᾶς; Κλαῖς; Πικραίνεσαι; Ἀπελπίζεσαι; Γιατί; Δέν τό ξέρεις πῶς ἡ ζωή δέν εἶναι ἀνοιξιάτικος περίπατος σέ ἀνθισμένους λειμῶνες; Ἔρχονται καί χειμῶνες καί παγωνιές. Οὔτε τό καράβι τῆς ζωῆς σου θά διασχίζη πάντοτε γαληνεμένες θάλασσες. Θά συναντήση θύελλες καί τρικυμίες.

Γιατί, λοιπόν, ταράζεσαι καί τά χάνεις; Γιατί, ὄχι μονάχα στίς μεγάλες, ἀλλά καί στίς συνηθισμένες **[σελ. 62]** δοκιμασίες, νομίζεις πῶς χάθηκε τό πᾶν; Γιατί; Νά σοῦ τό πῶ.

Σκέπτεσαι μονάχα τόν δικό σου πόνο, καί δέν σκέπτεσαι τουλάχιστον τό ἴδιο καί τόν πόνο τῶν ἄλλων, πού δέν εἶναι ἄλλωστε μικρότερος ἀπό τόν δικό σου. Κλείνεσαι στόν ἑαυτό σου, στά δικά σου μονάχα προβλήματα, στίς προσωπικές σου δυσκολίες, καί δέν ἀνοίγεσαι καί στούς ἄλλους. Νά σκύψης μέ ἐνδιαφέρον καί στά δικά τους ζητήματα. Νά συμπαρασταθῆς στίς δοκιμασίες τους. Νά συμμερισθῆς τήν θλίψη τους. Νά φυγαδεύσης τήν ἀγωνία τους. Ξέρεις πόσο θά σέ βοηθοῦσε νά εἰρηνεύσης; Νά ἐνισχυθῆς; Νά παρηγορηθῆς; Νά δῆς καθαρά καί στίς ἀληθινές τους διαστάσεις καί τά δικά σου προβλήματα καί νά τά ἀντιμετωπίσης ἀποτελεσματικά; Ἐνα τέτοιο ἄνοιγμα στούς ἄλλους θά σέ ἔβγαζε ἀπό τήν προσωπική σου μιζέρια καί θά σέ γέμιζε μέ τήν πιό βαθειά ἡρεμία καί ἐσωτερική ικανοποίηση, πού μονάχα ἡ ἀγάπη προσφέρει. Γιατί ἡ ἀγάπη εἶναι τό πιό ἀποτελεσματικό φάρμακο, τό πιό δυνατό καταπραϋντικό τοῦ πόνου.

Καί ὕστερα, γιατί σκέπτεσαι μονάχα αὐτά πού στερήθηκες, καί δέν σκέφτεσαι αὐτά πού ἔχεις; Καί δέν εἶναι λίγα, μάλιστα σέ σύγκριση μέ ἐκεῖνα πού ἄλλοι στεροῦνται. Εἶναι τόσα πολλά τά δῶρα τοῦ Θεοῦ. Γιατί τά λησμονεῖς; Γιατί δέν τά χρησιμοποιεῖς καί δέν τά ἀξιοποιεῖς γιά τόν ἑαυτό σου, γιά τούς ἄλλους, γιά τήν δόξα τοῦ Θεοῦ;

ΤΟ ΑΓΧΟΣ ΚΑΙ Η ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΤΟΥ

Η ΙΑΤΡΙΚΗ έπιστήμη προειδοποιεί: Τό άγχος βλάπτει τήν καρδιά καί τό άνοσοποιητικό σύστημα. Υποσκάπτει τήν ύγεία. Σέ καταστάσεις συνεχούς έντάσεως οί όρμόνες τοῦ όργανισμοῦ αύξάνονται καί δροῦν άρνητικά.

Μήπως τό άγχος εἶναι ή αίτία τής ταραχής ή τής νευρικότητός σας; Μήπως τό στρές σας προκαλεῖται από τήν άνησυχία σας, τίς άγωνίες σας, τούς φόβους σας; Δέν ύπάρχει καμμιά άμφιβολία πώς ή ψυχική φόρτιση καί ή διανοητική πίεση άσκοῦν έντονη ψυχολογική επίδραση σέ όλόκληρο τόν όργανισμό.

«Σύμφωνα μέ τούς έρευνητάς τό άγχος ἔχει καί μιá άκόμη πιό σκοτεινή πλευρά. Έπιδρά μακροχρόνια στίς άρτηρίες, προκαλώντας βαθμιαία βλάβη, πού μπορεῖ νά οδηγήση σέ καρδιακή πάθηση. Άκόμα, μπορεῖ νά προκαλέση έξασθένιση τοῦ άνοσοποιητικοῦ συστήματος, άνοίγοντας –κατά μιá χαραμάδα μόνο, εὔτυχώς– τήν κερκόπορτα τοῦ άμυντικοῦ μας μηχανισμοῦ γιά μολυσματικές άσθένειες, άκόμα καί καρκίνο.

» Πώς γίνεται κάτι τέτοιο; Η κρίσιμη άπάντηση βρίσκεται στίς όρμόνες πού έκλύει ό όργανισμός μας, όταν βρισκώμαστε σέ κατάσταση άγχους. Υπό φυσιολογικές συνθήκες οί συγκεκριμένες όρμόνες εἶναι σωτήριες γιά τήν ζωή μας. Η έκκριση τῶν όρμονῶν προκαλεῖ τήν αύξηση τής κυκλοφορίας τοῦ αίματος στήν καρδιά, διοχετεύοντας τό πενταπλάσιο [σελ. 64] αίμα ανά λεπτό. Ο δόκτωρ Ρέντφορντ Ούίλιαμς, έπικεφαλής τοῦ έρευνητικοῦ κέντρου συμπεριφορικῆς ιατρικῆς στό Ιατρικό Κέντρο τοῦ Πανεπιστημίου Duke, ἔχει προχωρήσει μέ τήν ομάδα του σέ σειρά έρευνῶν γιά τίς έπιπτώσεις τής έχθρικῆς συμπεριφορᾶς στήν ανάπτυξη καρδιοπαθειῶν...».

* * *

Αύτά καί άλλα έπισημαίνουν τά έρευνητικά κέντρα. Γιατί όμως χρειάζεται νά έλθη ή έπιστήμη τής ιατρικῆς ή τής ψυχιατρικῆς, γιά νά έπιβεβαιώση μερικές αύτονόητες αλήθειες, ή πού τονίζει άνέκαθεν ό αιώνιος λόγος τοῦ Θεοῦ; Εἶναι δύσκολο νά προβλέψη κανείς πώς ή διατάραξη τοῦ πνευματικοῦ ή ήθικοῦ παράγοντα ἔχει άμεσο αντίκτυπο στήν ψυχοσωματική ύγεία καί ίσορροπία; Καί όμως, ό άνθρωπος έπιμένει νά άρνηται τίς έπισημάνσεις καί προειδοποιήσεις τοῦ Θεοῦ. Καί τό άποτέλεσμα;

Όλα συνωμοτοῦν έναντίον τοῦ συγχρόνου ανθρώπου. Καί ό μεγαλύτερος συνωμότης εἶναι ό ἴδιος ό άνθρωπος. Ο άνθρωπος πού κάνει τό πᾶν, γιά νά άπολαύση τήν ζωή του, καί στήν οὐσία ύπονομεύει τήν ζωή του, ύποσκάπτει τήν

υγεία του. Νομίζει ότι μέ τό πρωτεῖο τῆς ὕλης θά πετύχη τούς στόχους του, θά κατακτήσει τήν ἐπιτυχία, θά φθάσει στήν κορυφή τῆς χαρᾶς. Ρίχνεται σ' ἓνα ξέφρενο κυνηγητό ἀπληστίας, εὐμαρείας, κούφιας δόξας, καί στό τέλος βλέπει πώς τό μόνο πού κατόρθωσε εἶναι νά βαθύνη μέσα στήν ψυχή του τό κενό, τό ἀνικανοποίητο.

Μόνο μέ ὑλικές ἐπιδιώξεις, μόνο μέ προσωπικές, ἀτομιστικές ἐπιτυχίες, χωρίς ἀνώτερες συγκινήσεις καί ἱερά αἰσθήματα, χωρίς ἀνιδιοτελεῖ **[σελ. 65]** προσφορά, ποιᾶ σκιρτήματα βαθειᾶς χαρᾶς καί ἀληθινῆς εὐτυχίας, ποιᾶ εἰρήνη ψυχῆς, ποιό νόημα ζωῆς καί ὑπάρξεως μπορεῖ νά νιώσει ὁ ἄνθρωπος; Αἰχμαλωτίσθηκε ἡ καρδιά ἀπό τήν ὕλη καί τίς γήινες φροντίδες; Ἐχασε τήν εἰρήνη της, τήν ἡρεμία της, τήν εὐαισθησία της. Σκληρύνθηκε. Πέτρωσε. Μιά καρδιά χωρίς ἀγάπη, μιᾶ στενή, στεγνή καρδιά, εἶναι μιᾶ ἄρρωστη καρδιά. Ἄρρωστη ἀπό ὅλες τίς ἀπόψεις.

Τό γεγονός ὅτι ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος φυλακίσθηκε στόν ἑαυτό του, μεταφυσικῶς ἄστεγος καί κοσμοθεωριακῶς ἔρημος, εἶναι ὁ κύριος λόγος τῆς ἐσωτερικῆς του ἀγωνίας καί ἀνασφάλειας, τοῦ ἄγχους πού τόν βασανίζει.

Τό ὑπογραμμίζει ὁ Ὁλλανδός ψυχίατρος J. Van den Berg: *«Ἐχουμε ἀπωθήσει ἓνα βασικό στοιχεῖο, συστατικό τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως, τήν φωτισμένη συνείδηση. Αὐτή τήν καθαρῆ συνείδηση τήν ἔχουμε σπρώξει στόν κόσμο τοῦ ὑποσυνειδήτου. Ἀπωθήσαμε ὄχι πιά τήν σεξουαλικότητα ἢ τήν ἐπιθετικότητα, ὅπως θά μᾶς ἔλεγε ὁ Φρόυντ, ἀλλά τήν ἔννοια τοῦ Θεοῦ. Τόν κάναμε περιθωριακό. Τόν καταδικάσαμε στήν ἀνυπαρξία, Τόν ἐξορίσαμε ἀπό τήν ζωή μας, ἀπό τήν ἐργασία μας, ἀπό τήν οἰκογένειά μας, ἀπό τίς Σχολές μας, ἀπό τά Ὑπουργεῖα μας, ἀπό τήν κοινωνία, ἀπό τίς μεγάλες ἀποφάσεις.»* Ἔτσι, μαζί μέ τόν Θεό ἀπωθήσαμε καί κάθε πνευματική ἀξία, πού ἐκπροσωπεῖ τό θεῖο».

Τό ἀποτέλεσμα, ὅπως τό εἶδαμε καί ὅπως τό ζοῦμε, τραγικό. Ἀπωθώντας ὁ ἄνθρωπος τήν ἔννοια τοῦ Θεοῦ, τῶν πνευματικῶν καί ἠθικῶν ἀξιῶν, ἀπωθεῖ τήν πιό βαθειά του ὑπαρξη. Ἀκρωτηριάζεται. Δέν εἶναι πιά, ὄχι ἀπλῶς θρησκευόμενος ἄνθρωπος, ἀλλά σωστός ἄνθρωπος. Τροποποιώντας τήν φράση τοῦ **[σελ. 66]** Μαλρώ, θά λέγαμε πώς ὁ ἄνθρωπος τοῦ 21ου αἰῶνα ἢ θά εἶναι θρησκευτικός ἢ θά εἶναι νευρωτικός καί ἀγχώδης.

* * *

Πράγματι, ἡ ἀρρώστια τῆς ἐποχῆς μας εἶναι ψυχική. Εἶναι πνευματική. Καί αὐτή ἐπηρεάζει καί τήν σωματική. Ἀπό αὐτή πάσχουν οἱ πολλοί. Τά ἀνέκφραστα, τά ἀνήσυχτα, τά ταραγμένα πρόσωπα, δέν εἶναι παρά τά συμπτώματα μιᾶς βαθύτερης νόσου. Εἶναι ἡ περιφρονημένη φωνή τοῦ Θεοῦ, ἡ παραμερισμένη καί καταπιεσμένη συνείδηση. Αὐτή εἶναι ἡ νέα πνευματική νεύρωση. Αὐτή πρέπει νά θεραπευθῆ, γιά νά βρῆ ὁ ἄνθρωπος τόν ἑαυτό του. Νά γαληνέψη καί νά ἡρεμήσει. Καί αὐτό ἀσφαλῶς δέν θά γίνη μέ φτωχά ἀνθρώπινα μέσα. Θά γίνη μέ πνευματικά, μέ τήν παντοδύναμη χάρη καί βοήθεια τοῦ Θεοῦ.

Έφ' ὅσον ὅλα μᾶς φωνάζουν, πῶς ἡ αἰτία τῆς ταραχῆς μας, τῆς ἀγωνίας μας, τοῦ ἀγχους εἶναι φύσεως πνευματικῆς, ψυχικῆς, ἐκεῖ πρέπει νά ἀναζητήσουμε πρωτίστως καί τήν θεραπεία. Έφ' ὅσον τό χαρακτηριστικό τοῦ ἀγχους εἶναι ὅτι πηγάζει ἀπό αἷτια ψυχικά, δέν μπορεῖ νά θεραπευθῆ παρά μόνο μέ μέσα πάλι ψυχικά. Χρειάζεται μιά ὑπερυλική, πνευματική ἀντιμετώπιση. Ἡ ἰατρική τῆς προσωπικότητος ἔρχεται νά μᾶς ὑπογραμμίσῃ πῶς στό ἀγχος καί στό στρές ἡ ὀργανική θεραπεία, δηλαδή ἡ θεραπεία πού βασίζεται μόνο πάνω στήν ἰατρική τοῦ σώματος, ἔχει πλήρη ἀποτυχία.

Γι' αὐτό καί ὁ κορυφαῖος ψυχίατρος Jung (Γιούνγκ) δέν διστάζει νά διακηρύξῃ: «Εἶναι φυσικό ὁ γιατρός στά βασικώτερα προβλήματα τῆς ψυχῆς νά μὴν ξέρῃ νά πῆ τίποτα. Βοήθεια στά ζητήματα [σελ. 67] αὐτά ὁ ἄρρωστος ἔπρεπε νά περιμένῃ ὄχι ἀπό τόν γιατρό, ἀλλά ἀπό τόν πνευματικό».

Ο ΤΥΡΑΝΝΟΣ ΤΗΣ ΑΓΩΝΙΑΣ

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΕΣ έγιναν οι ιατρικές ανακοινώσεις τις τελευταίες δεκαετίες. Κρούουν τόν κώδωνα του κινδύνου και προειδοποιούν: «*Η χοληστερίνη, η πίεση, η ηλικία, τό φύλο, οί γενετικές καταβολές, τό κάπνισμα, ό διαβήτης, ή παχυσαρκία και ή καθιστική ζωή εύθύνονται για τό 50 % τών καρδιακών παθήσεων. Τό άλλο 50 % έχει τίς ρίζες του στόν άνθρωπο πού εἶναι έχθρικός, μεμψίμοιρος, άνυπόμονος, έγωπαθής και πάντοτε βιαστικός στήν ζωή του. Διακατέχεται από ἔμμονες ιδέες για τήν πραγματοποίηση μᾶλλον εύτελῶν στόχων και από τήν έντονη ανάγκη για άναγνώριση και προαγωγή...*».

* * *

Όλα αυτά υπογραμμίζουν τόν πρωταρχικό ρόλο πού παίζει ό πνευματικός παράγων στήν υγεία μας. Υπάρχουν μερικές βασικές αλήθειες, πού δέν παραμερίζονται χωρίς συνέπειες. Και όμως, ό σύγχρονος άνθρωπος τίς λησμονεί μέσα στόν τρελλό ρυθμό τής σημερινής πολυτάραχης ζωής. Λέμε ρυθμός. Μά αυτός δέν εἶναι ρυθμός. Εἶναι στρόβιλος. Εἶναι ἴλιγγος. Ένα άδιάκοπο κυνηγητό ή ζωή μας, ή εργασία μας, τό φαγητό μας, οί διαπροσωπικές μας σχέσεις, ή ψυχαγωγία μας. Η άγωνία έγινε ό άχώριστος σύντροφός μας. Τό άγχος ό πίο τακτικός έπισκέπτης μας. Όλα βαραίνουν καταθλιπτικά έπάνω μας.

Δέν εἶναι ή εργασία και ή άπασχόληση πού μᾶς συνθλίβει. Ούτε ή αύξημένη εύθύνη μᾶς καταπονεί. Οί υπερβολικές μέριμνες και οί άγωνιώδεις φροντίδες μᾶς ταλαιπωρούν. Και πίο πολύ ό φόβος του [σελ. 69] πιθανού, του ένδεχομένου, του άπρόβλεπτου μᾶς συντρίβει. Τό μικρόβιο δέν βρίσκεται στήν εργασία. Εἶναι στήν άπληστία, στήν άκόρεστη έπιθυμία, στό βάθεμα του ψυχικοῦ κενού.

Κι ύστερα έρχεται νά τροφοδοτήσει τήν άρρώστια αύτή ή έγωιστική ψευδαίσθηση του άπαραίτητου, του άναντικατάστατου, πού έχουμε για τόν έαυτό μας και πού αυτός «*πρέπει νά τά προλάβη μόνος του όλα*». «*Χωρίς έμένα δέν γίνεται τίποτα. Άν λείψω έγώ... Μετά από μένα τό χάος*»!

Σκέψεις πού, κι άν πάντα δέν λέγονται καθαρά, κυκλοφορούν και τοξινώνουν τόν έσωτερικό μας κόσμο. Διαμορφώνουν τήν νοοτροπία μας. Χρωματίζουν τήν ζωή μας. Έπηρεάζουν τήν άναστροφή και τήν συμπεριφορά μας. Δημιουργούν τό πιεστικό κλίμα, τήν άσφυκτική άτμόσφαιρα πού μέσα τής ζοῦμε και άναπνέουμε.

Σ' αυτούς τούς πιεσμένους και καταπιεσμένους από τόν έσωτερικό τύραννο τής άγωνίας, τούς άχθοφόρους του άνήσυχου έαυτοῦ τους, σέ όλους μας, τούς «*κοπιώντας και πεφορτισμένους*» από τίς άδιάκοπες μέριμνες, ό Κύριός μας

ἀπευθύνεται καί μᾶς καλεῖ νά πᾶμε κοντά Του, γιά νά μᾶς ξεκουράσῃ. Νά μᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπό τό πιεστικό φορτίο μας.

Ἡ ἀγάπη τοῦ οὐράνιου Πατέρα, στούς «ἀπαραίτητους» καί «ἀναντικατάστατους» ἐπιτρέπει κάποτε μιά ἀρρώστια, γιά νά τούς προσγειώσῃ καί νά τούς δείξῃ πώς δέν ἦσαν καί τόσο ἀπαραίτητοι. Τούς φανερώνει μέ τόν τρόπο αὐτό ἢ καί μέ ἄλλον πώς δέν ἦσαν καί τόσο ἀναντικατάστατοι. Οἱ ἐργασίες συνεχίσθηκαν. Ἡ πορεία τῆς ζωῆς δέν σταμάτησε. Ἡ γῆ ἐξακολούθησε τήν «περιστροφή» της καί χωρίς τήν δική τους συμβολή.

[σελ. 70] Πολύ σωστά εἶπαν πώς τά «νεκροταφεῖα εἶναι γεμᾶτα ἀπό ἀναντικατάστατους». Καί ὅμως, ὁ κόσμος συνέχισε τόν δρόμο του, χωρίς τούς «ἀναντικατάστατους». Δέν ἔπαψε νά προχωρῇ, νά δημιουργῇ, νά ἀναπτύσσεται καί νά σφύζῃ ἀπό ζωή. Νά γιατί τό πιό σημαντικό καί ἀπαραίτητο εἶναι, ἂν οἱ «ἀπαραίτητοι» καί «ἀναντικατάστατοι» καταλάβουν πώς δέν εἶναι οὔτε ἀπαραίτητοι οὔτε ἀναντικατάστατοι. Τότε θά προσφέρουν τήν πιό σημαντική ὑπηρεσία, πρῶτα στόν ἑαυτό τους καί μετά καί στούς ἄλλους.

* * *

Σ' ὅλους τούς κουρασμένους καί πολυάσχολους, πού δέν ἔχουν καθόλου καιρό οὔτε γιά ἀνάπαυση καί ψυχαγωγία, ἀπευθύνεται ὁ Κύριος καί τούς προτρέπει νά μαθητεύσουν στό ἀπέραντο σχολεῖο τῆς φύσεως. Τούς παρακινεῖ νά «ἐμβλέψουν» καί νά «καταμάθουν». Νά δοῦν τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, πού ἐκδηλώνεται τόσο πλούσια καί σ' αὐτά «τά πετεινά τοῦ οὐρανοῦ». Νά παρατηρήσουν προσεκτικά καί νά φιλοσοφήσουν πάνω στά «κρίνα τοῦ ἀγροῦ», στά ταπεινά ἀγρολούλουδα μέ τίς ἀπαράμιλλες φορεσιές τους, πού τούς χαρίζει ἡ πρόνοιά Του.

Ἔτσι ἡ ἄψυχη φύση, μέ τό μεγαλόφωνο στόμα τῶν πουλιῶν καί τῶν λουλουδιῶν, διαλαλεῖ τίς αἰώνιες ἀλήθειες. Τί μᾶς λέει; Διῶξτε τήν ἀγωνιώδη μέριμνα. Ἡ ἀγωνία δέν εἶναι φροντίδα. Εἶναι ὀλιγοπιστία. Δέν εἶναι ζῆλος οὔτε ἐνδιαφέρον γιά πρόοδο καί ἐπιτυχία. Εἶναι ἀδυναμία, μαρασμός, αὐτοκαταδίκη. Εἶναι σαράκι γιά τήν υἰετία. Τρωκτικό γιά τήν ψυχική ἰσορροπία. Νάρκωση τῆς πνευματικῆς δημιουργίας. Ὅπιο τῆς ζωῆς. Χαλκεύει τυραννικές ἀλυσίδες. Φυλακίζει τό πνεῦμα καί δέν τό ἀφήνει νά **[σελ. 71]** ἀναπνεύσῃ τόν ζωογόνο ἀέρα τῆς ἐλευθερίας. Στήν ρίζα της ἡ ἀγωνία δέν εἶναι παρά ὑποσυνείδητος ἐγκωμισμός, κρυφή ἰδέα γιά τήν ὑπεραξία τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος τοῦ αὐτοκρατορικοῦ Ἐγώ μας.

Γιατί ἀφήνετε τήν ἀγωνία νά σᾶς ροκανίζῃ; Γιατί παίρνετε τό ἐνδεχόμενο ὡς βέβαιο καί σωρεύετε τόσα ἀνύπαρκτα συχνά προβλήματα; Γευόσασθε σήμερα πιθανές ἢ καί ἀπίθανες δοκιμασίες καί θλίψεις. Δέν σᾶς φθάνει τό φορτίο μιᾶς ἡμέρας; Γιατί θέλετε νά σηκώνετε τό φορτίο μιᾶς ὀλόκληρης ζωῆς; Μεριμνᾶτε καί ἀγωνιᾶτε ὄχι γιά τό σήμερα, ἀλλά γιά τό αὔριο. Γιατί; «**Ἡ αὔριον μεριμνήσει τά ἑαυτῆς· ἀρκετόν τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς**» (Ματθ. στ' 34). Χωρίς αὐτό νά σημαίνῃ

ἀδράνεια καί μοιρολατρία. Ἄλλωστε, γιατί τό ξεχνᾶτε; Δέν εἴσασθε μόνοι. Οὔτε ἀπλές ὑπολογιστικές μηχανές, γιά νά ὑπολογίζετε καί προβλέπετε ἀλάνθαστα τό μέλλον. Ἐκτός ἀπό τήν ἀνθρώπινη πρόβλεψη, ὑπάρχει καί ἡ πρόνοια. Ὑπάρχει ἡ πίστη στήν ἀγάπη τοῦ Πατέρα, πού δέν θά μᾶς ἀφήσει οὔτε ποτέ θά μᾶς ἐγκαταλείψει.

* * *

Ἀγωνιοῦμε, καί γι' αὐτό ἀναζητᾶμε περίτρομοι ἄλλα στηρίγματα. Ἀναζητοῦμε, γι' αὐτό καί ἀγωνιοῦμε. Καί χανόμεθα μέσα σ' ἓνα φαῦλο κύκλο αὐτοταλαιπωρίας. Ὑπάρχει ὅμως καί μιᾶ ἄλλη ζήτηση, πού φυγαδεύει τήν ἀγωνία. Ζητώντας πρῶτα τά ὑλικά, βρίσκουμε μονάχα τήν ἀγωνία τους. Ἄν μάθουμε νά ζητοῦμε πρῶτα τήν βασιλεία τοῦ Θεοῦ καί τήν δικαιοσύνη Του, θά δοῦμε πῶς ὅλα τά ἄλλα θά ἀκολουθήσουν. Θά ἀκολουθήσει τό πιό πολύτιμο, ἡ ψυχική γαλήνη καί ἡρεμία. Τότε θά τρώμε τό ψωμί, χωρίς **[σελ. 72]** νά μᾶς τρώη. Ὁ τύραννος τῆς ἀγωνίας δέν θά βρῆσκη καμμιά θέση στήν ψυχή μας καί στήν ζωή μας.

ΣΥΝΤΑΓΗ ΣΤΟΥΣ ΚΑΡΔΙΟΠΑΘΕΙΣ

Η ΙΑΤΡΙΚΗ δέν μᾶς προσφέρει μονάχα θεραπευτική ἀγωγή καί φαρμακευτικές συνταγές. Προσφέρει καί τήν λεγομένη προληπτική ἰατρική. Κι εἶναι ἀσφαλῶς πολύ πιά σημαντικό νά προλαμβάνη ἀπό τό νά θεραπεύη. Καί μάλιστα, ὅταν λαμβάνη σοβαρά ὑπ' ὄψη τῆς τόν πνευματικό παράγοντα. Ὅταν δέν ὑποβαθμίζει τόν ἀποφασιστικό ρόλο πού παίζει ἡ Ψυχική ἡρεμία καί εὐεξία στήν σωματική ὑγεία.

Τό ὑπογραμμίζει σέ δημοσίευσμά του καθηγητής τῆς Καρδιολογίας στό Πανεπιστήμιο Σέντ Λιούις τῶν ΗΠΑ: *«Γιά χρόνια ἡ λαϊκή σοφία εἶχε συνδέσει διάφορες δυσμενεῖς ψυχολογικές καταστάσεις –μελαγχολία, ἄγχος, ἀνασφάλεια, φόβος, ἀγωνία, ὀργή– μέ προβλήματα τῆς καρδιάς. Μόνο τελευταῖα ὅμως μελετήθηκε ἀντικειμενικά ἡ σχέση καρδιάς καί ψυχολογικῆς σφαίρας. Στό ἐτήσιο Συνέδριο τῆς Ἀμερικανικῆς Καρδιολογικῆς Ἑταιρείας (1992) ἀνακοινώθηκαν ἐρευνητικές ἐργασίες πού δείχνουν ὅτι ἡ μελαγχολία, τό ψυχικό στρές καί ἡ ὀργή δροῦν δυσμενῶς στήν λειτουργία τῆς καρδιάς». Χρειάζεται, λοιπόν, «νά συστήσουμε στούς καρδιοπαθεῖς νά λύνουν εἰρηνικά καί πολιτισμένα τίς διαφορές τους μέ τούς ἄλλους καί ἡ ἀνάκληση στή μνήμη ἀτόμων ἢ περιστατικῶν πού προκαλοῦν ὀργή νά ἀποφεύγεται, καί μέ τόν χρόνο ἡ ψυχολογική πίεση στήν καρδιά νά ἀμβλύνεται καί νά ἀπαλύνεται».*

* * *

Ἄξιοπρόσεκτες ἀπόψεις, ὄχι μόνο γιά τούς καρδιοπαθεῖς. Γιά ὅλους μας. Καί μάλιστα γιά τόν ἀγχώδη, τόν νευρικό καί ταραγμένο ἄνθρωπο τῆς ἐποχῆς μας. Ἔρχεται ἡ ἰατρική ἐπιστήμη νά συμφωνήσῃ μέ τήν χριστιανική διδασκαλία καί νά μᾶς δείξῃ, ἀπό τήν δική της σκοπιά, τήν ἀνεκτίμητη ἀξία καί συμβολή της καί στήν σωματική ὑγεία. Ἡ ταραχή, δηλαδή, πού δημιουργεῖται ἀπό τήν ἀντιπάθεια, τό μῖσος, τήν ἐκδικητικότητα, καί ἔχει τόσο δυσμενεῖς ἐπιπτώσεις προπάντων στήν καρδιά, βρίσκει τήν ριζική θεραπεία της στήν χριστιανική μεγαλοψυχία καί συγχωρητικότητα.

«Ἀπό καρδιάς» μᾶς συνιστᾷ ὁ Κύριος νά προσφέρουμε τήν συγγνώμη. Καί ἡ ἰατρική μᾶς ὑπογραμμίζει πῶς αὐτή ἡ συγγνώμη ἀσκεῖ τεραστία εὐεργετική ἐπίδραση στήν καρδιά. Ὅχι ἀπλῶς νά συγχωροῦμε μέ τά λόγια καί νά ἔχουμε μέσα στήν καρδιά μας *«κρατούμενα»* καί νά ἀναπολοῦμε εὐκαίρως ἀκαίρως τήν ἔχθρα καί νά τήν ἀναζωπυρώνουμε κάθε λίγο καί νά τήν ἀναμηρυκάζουμε καί νά

γευώμεθα μέ ἄγρια εὐχαρίστηση τήν πικράδα τῆς –«θά τοῦ δείξω ἐγώ»–. Ὅχι, αὐτό δέν εἶναι χριστιανική συγγνώμη. Δέν εἶναι φάρμακο. Εἶναι δηλητήριο.

Ἡ πατερική σοφία, πού ἐμπνέεται ἀπό τόν αἰώνιο λόγο τοῦ Θεοῦ, μᾶς προτρέπει νά λησμονοῦμε τελείως καί νά διαγράψουμε γιά πάντα ὅποιαδήποτε ἀντιπάθεια ἢ ἐχθρότητα. «*Δεῖ τήν ἔχθραν εἰς ὕδωρ γράφειν*». Τήν ἐχθρα πρέπει νά τήν γράψουμε στό νερό, γιά νά ἐξαφανίζεται ἀμέσως, νά ξεχνιέται ἀπολύτως, καί ποτέ πιά νά μήν ἐπανέρχεται στήν σκέψη μας. Ὅπως ὁ Θεός μᾶς βεβαιώνει ὅτι **«τάς ἀνομίας καί τάς ἀμαρτίας μας δέν θά τίς ξαναθυμηθῇ»**, ἔτσι κι ἐμεῖς ὀφείλουμε νά λησμονοῦμε τά **[σελ. 75]** «ὀφειλήματα» τῶν συνανθρώπων μας. Ἀκριβῶς τό ἴδιο συνιστοῦν καί οἱ πιό σύγχρονες ἰατρικές ἔρευνες: «*Νά ἀποφεύγεται ἡ ἀνάκληση στή μνήμη ἀτόμων ἢ περιστατικῶν πού προκαλοῦν ὀργή...*». Καί ἔρχεται τόσο φυσικό τό ἐρώτημα: Ὑπάρχει ζωτικότερη καί εὐεργετικότερη προσφορά καί γιά τήν σωματική μας ὑγεία ἀπό αὐτήν πού μᾶς χαρίζει ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ καί οἱ ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ;

Ἀλλά ἔστω κι ἂν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ δέν μᾶς τό ζητοῦσε. Κι ἂν δέν ἔθετε τήν συγχώρηση στους ἄλλους ὡς προϋπόθεση γιά τήν ἄφεση τῶν δικῶν μας ἀμαρτημάτων καί ὡς ἀπόδειξη ὅτι εἴμεθα ἀληθινά παιδιά τοῦ Θεοῦ. Καί πάλι, γιά τό δικό μας, τό προσωπικό συμφέρον, γιά τήν σωματική μας ὑγεία καί τήν ψυχική μας ἰσορροπία, θά ἔπρεπε νά συγχωροῦμε, μᾶς λέει ἡ ἰατρική.

Ἀκριβῶς γιατί ἡ ἔλλειψη συγχωρητικότητος εἶναι ὁ πιό μέγας καταπιεστής καί τύραννός μας. Ὁ πιό τρομερός δυνάστης, ὁ βασανιστής τῆς ψυχῆς μας. Ὁ φυγαδευτής τοῦ πιό πολύτιμου ἀγαθοῦ, πού λέγεται ἡρεμία, γαλήνη, ἐσωτερική εἰρήνη καί χαρά.

«Ὅπου ὑπάρχει θυμός ἢ ὀργή δέν φτερουγίζει πνεῦμα πραότητος. Κι ὅταν ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἔρημος ἀπό τό Ἅγιο Πνεῦμα, ποιά ἐλπίδα σωτηρίας θά ἔχη; Πότε θά βαδίσῃ στόν σωστό δρόμο;» (Χρυσόστομος).

Ξεκάθαρη καί τεκμηριωμένη ἡ ἐπιχειρηματολογία τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου. Ἀρκεῖ ὁ Χριστιανός νά διαθέτῃ ἀπλή λογική, καί τό πρᾶγμα γίνεται φανερό: Ἡ μνησικακία δημιουργεῖ ταραχή. Ὅπου ὑπάρχει ταραχή δέν ὑπάρχει πραότητα. Δέν ὑπάρχει ὁ καρπός τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, πού εἶναι ἀνάμεσα στά **[σελ. 76]** ἄλλα «*χρηστότης καί πραότης*». Ἡ μνησικακία, δηλαδή, φυγαδεύει τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. Καί χωρίς Ἅγιο Πνεῦμα δέν ὑπάρχει πνευματική ζωή. Ὑπάρχει ἐρημιά, ξηρασία, ἄβυσσος πνευματική.

* * *

Καί τό συμπέρασμα, γιά νά μήν ἀστοχήσουμε στή ζωή μας, ἀλλά γιά νά ἐπιτύχουμε τόν μεγάλο ἐπί γῆς προορισμό μας, μᾶς τό διατυπώνει ὁ Μ. Βασίλειος: «*Εάν γένη... ἀμνησικάκος, μή ἀμυνόμενος τόν ἐχθρόν, μή μεμνημένος τῆς χθιζῆς (χθεςινῆς) ἐχθρας· εάν γένη φιλάδελφος, συμπαθής, ὡμοιώθης Θεῷ*». Ὁ ἀπαραίτητος ὅρος γιά τήν ὁμοίωσή μας μέ τόν Θεό εἶναι τό ὄχι στήν ἐκδίκηση, τό

ὄχι στήν ἀνταπόδοση τῆς ἔχθρας, ἡ φιλαδελφεία, ἡ συμπάθεια, ἡ ἀγάπη καί πρὸς αὐτούς τοὺς ἐχθρούς.

ΔΙΩΞΤΕ ΤΗΝ ΑΠΟΓΟΗΤΕΥΣΗ

ΑΡΡΩΣΤΗΣΑ βαρειά στά είκοσί μου χρόνια. Οί γιατροί μέ είχαν σχεδόν ξεγράψει. Καμμιά έλπίδα θεραπείας δέν φαινόταν πουθενά. Κι έγώ τά είχα όλα άντληφθῆ. Προσπαθοῦσα νά τό πάρω απόφαση. Σέ λίγο όλα γιά μένα θά τελείωναν. Πόσο δύσκολο νά συμφιλιωθῶ μέ τήν κατάστασή μου αὐτή! "Όλοι καί όλα μοῦ ἔφταιγαν. Οί γύρω μου, ὁ κόσμος, ὁ ἑαυτός μου, ὁ Θεός. Μελίσσι τά ἀναπάντητα ἐρωτηματικά βούιζαν ἀσταμάτητα στή σκέψη μου: «Γιατί έγώ νά ὑποφέρω;» «Γιατί ἀνήμπορος στά είκοσί μου;».

Νά ὅμως πού ξαφνικά καί ἀναπάντεχα μιά ἐλπιδοφόρα ἀκτίνα ἤλθε νά χύση φῶς στό σκοτάδι τῆς ἀπελπισίας μου. Ἐνα νέο καί δραστικό φάρμακο μαζί μέ τήν ικανότητα εὐσυνείδητου γιατροῦ ἄνοιγαν καινούργιους ὀρίζοντες μπροστά μου. Ἦμουν πιά ὑγιής. Τελείως ὑγιής. Μποροῦσα νά ξαναρχίσω τή ζωή μου, ἢ μᾶλλον νά τήν συνεχίσω τώρα δημιουργικά καί χαρούμενα. Τήν στέρηση διαδέχθηκε ἡ ἀφθονία. Τόν πόνο ἡ χαρά. Τήν ἀπελπισία ἡ ἐλπίδα. Ἀκολούθησαν δώδεκα χρόνια οἰκογενειακῆς ζωῆς, εὐτυχισμένης ζωῆς, χωρίς τήν παραμικρή σχεδόν σκιά. Δώδεκα ὀλόκληρα χρόνια ὁ ἥλιος τῆς χαρᾶς μας μεσουρανοῦσε καί δέν ἔλεγε νά δύση.

Ξαφνικά ὅμως τά σύννεφα τῆς δοκιμασίας πύκνωσαν πάλι. Τό πρῶτο μου κοριτσάκι σκοτώθηκε ἀναπάντεχα. Ἦταν τό πιό ἔξυπνο καί χαριτωμένο. Ἐνα τραγούδι χαρᾶς. Καί τώρα γινόταν ἕνα μοιρολόγι θανάτου. Δυνατό τό χτύπημα. Παραλίγο νά μᾶς συντρίψει. Ἡ γυναίκα μου κι έγώ προσπαθήσαμε νά σταθοῦμε στά πόδια μας. Νά δοῦμε τή δοκιμασία [σελ. 78] μέ πίστη, χωρίς ἀπογοήτευση. Ἐπρεπε νά συνεχίσουμε μέ αἰσιοδοξία τή ζωή μας. Τή θέση τοῦ χαμένου παιδιοῦ μας τήν πῆρε ἕνα νέο. Θά μᾶς ἔφερνε τή χαρά; Ἐτσι πιστεύαμε. Μᾶς ἔφερε ὅμως τόν πόνο, γιατί γεννήθηκε μέ ἀναπηρία. Ἀλλά ἦταν ἕνας πόνος σωτήριος, γιατί ἄνοιξε νέους ὀρίζοντες στή ζωή μας. Μᾶς ἔφερε πιό κοντά στόν ἀνθρώπινο πόνο, στόν πόνο τῶν ἄλλων, καί προπαντός πιό κοντά στόν Θεό.

* * *

Τέτοια ἢ παρόμοια γεγονότα δέν εἶναι σπάνια στή ζωή μας. Ὁ πόνος σέ κάποια χρονική στιγμή, μικρῆς ἢ μεγάλης διαρκείας, θά μᾶς ἐπισκεφθῆ. Δέν ἀποκλείεται σέ μερικούς, μέ τήν ἄλφα ἢ βῆτα μορφή, νά γίνη μόνιμος ἐπισκέπτης, ὅσο ἀνεπιθύμητος κι ἄν τούς εἶναι. Μερικές δοκιμασίες ἔρχονται ἀναπάντεχα καί σκληρά καί ὑπάρχει ὁ κίνδυνος νά μᾶς συντρίψουν. Πῶς, λοιπόν, θά τοποθετηθοῦμε μπροστά στό μεγάλο καί παγκόσμιο αὐτό πρόβλημα;

Ἐδῶ μονάχα αὐτή τήν πλευρά θά δοῦμε. Τήν τοποθέτησή μας. Γιατί καί τό κάθε πρόβλημα, προτοῦ λυθῆ καί γιά νά λυθῆ, πρέπει νά τοποθετηθῆ σωστά. Πῶς θά δοῦμε καί πῶς θά τοποθετηθοῦμε μπροστά σ' ἕνα γεγονός, ὅσο συνταρακτικό καί ἄν εἶναι;

Πρῶτα – πρῶτα, δέν πρέπει νά τά χάσουμε, νά πανικοβληθοῦμε, νά ἀπογοητευθοῦμε καί νά καταθέσουμε τά ὄπλα. Ἄν σταθοῦμε ψύχραιμα καί διατηρήσουμε τήν αὐτοκυριαρχία μας, πετύχαμε κίολας, στή δύσκολη ἐκείνη στιγμή, μεγάλη νίκη. Ἄν ὑψώσουμε μέ πίστη τό βλέμμα καί τήν πονεμένη καρδιά **[σελ. 79]** στόν οὐρανό, δημιουργοῦμε τίς προϋποθέσεις, γιά νά ξεπεράσουμε τό δυνατό χτύπημα.

Μᾶς συνέβη μιά ἀναπάντεχη θλίψη, μιά ἀρρώστια, ἕνα ἀτύχημα, μιά σοβαρή ἀποτυχία. Βρεθήκαμε, χωρίς λόγο, μέ τή ρετινιά τῆς διαβολῆς, τῆς συκοφαντίας, καί μάλιστα ἀπό πρόσωπα μέχρι χθές φιλικά. Ἕνα ἀγαπητό μας πρόσωπο, στό ὁποῖο στηρίζαμε τόσες ἐλπίδες καί προσδοκίες, ξαφνικά ἔφυγε ἀπό κοντά μας. Πῶς θά τά ἀντιμετωπίσουμε; Χρειάζεται ψυχραιμία. Μή δραματοποιοῦμε τά γεγονότα. Μήν ἀφήνουμε ἀχαλίνωτη τή φαντασία μας νά τά τραγικοποιῆ. Μή τούς δίνουμε συχνά διαστάσεις πού δέν ἔχουν. Καί προπάντων μή τά βλέπουμε μέ τό κοντόθωρο μάτι τῆς ὀλιγοπιστίας μας, ἀλλά μέ τό φωτεινό βλέμμα τῆς πίστεως. Αὐτό δημιουργεῖ νηφαλιότητα στή σκέψη μας, ἡρεμία στήν ψυχή μας, ἀπαραίτητες προϋποθέσεις γιά σωστή ἀντιμετώπιση.

Ἀσφαλῶς ἡ διατήρηση τῆς ψυχραιμίας δέν σημαίνει ἀπάθεια καί ἀδιαφορία. Σημαίνει νά μποροῦμε νά βλέπουμε τά γεγονότα καί τούς ἀνθρώπους μέ τό φωτισμό τοῦ Θεοῦ καί τό πρίσμα τῆς αἰωνιότητος. Αὐτό δέν σημαίνει καθόλου φυγή καί ὑπεκφυγή. Εἶναι ἡ πιό ρεαλιστική καί δραστική ἀντιμετώπιση. Καί μόνο ὅτι μᾶς βοηθεῖ νά μή δραματοποιοῦμε τίς καταστάσεις εἶναι πολύ σημαντικό.

Ἔτσι ὁ πιστός Χριστιανός, ὀπλισμένος μέ τόν θώρακα τῆς πίστεως καί τῆς ἐλπίδος, θά σταθῆ γερά στά πόδια του. Καί αὐτό ἀποτελεῖ τήν καλύτερη προϋπόθεση δημιουργίας δυναμικοῦ ψυχικοῦ κλίματος, γιά τόνωση καί ἐνίσχυση, γιά φυγάδευση τῆς ἀπογνώσεως. Προϋπόθεση, πού καί ἡ σύγχρονη ἰατρική τήν θεωρεῖ ὡς τό πιό ἀποτελεσματικό **[σελ. 80]** θεραπευτικό μέσο. Προϋπόθεση πού εἶναι καί ἀπαίτηση τοῦ οὐρανοῦ, τοῦ πανάγαθου Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ἐπιτρέπει τίς δοκιμασίες καί παραχωρεῖ τίς θλίψεις στούς ἀγαπητούς Του **«ἐπί τό συμφέρον, εἰς τό μεταλαβεῖν τῆς ἀγιότητος αὐτοῦ»** (Ἐβρ. ιβ' 10). Μᾶς παιδαγωγεῖ, σύμφωνα μέ τήν ἀγαθότητά Του πρὸς τό συμφέρον μας, γιά νά γίνουμε μέτοχοι τῆς ἀγιότητος καί τῆς δόξας Του.

ΟΧΙ ΣΤΗΝ ΑΠΕΛΠΙΣΙΑ

«Πονηρόν ἐστι τό θηρίον, καί οὐδέποτε ἀπογινώσκει ὁ μέγιστον ὑμῖν κατάκριμα γίνεται, ὅτι ἐκεῖνος μέν οὐδέποτε ἡμῶν ἀπελπίζει τήν ἀπώλειαν, ἡμεῖς δέ τήν ἑαυτῶν ἀπογινώσκομεν σωτηρίαν».

ΕΝΑ ἀπό τούς πιό γενναίους ἀθλητάς τῶν πνευματικῶν στίβων, τόν Ἰώβ, εἶχε ὑπ' ὄψη του ὁ ἱερός Χρυσόστομος, ὅταν ἔγραψε τά βαρυσήμαντα αὐτά λόγια. Σύμβολο καρτερίας καί ὑπομονῆς ὁ πολυάθλος ἅγιος. Τό ὄνομά του ταυτίσθηκε μέ τήν ἀρετή τῶν δυνατῶν. Τόν μακαρίζει καί τόν προβάλλει ὡς ὑπόδειγμα ὄχι μόνον ἡ Παλαιά, ἀλλά καί ἡ Καινή Διαθήκη. **«Ἴδού μακαρίζομεν τούς ὑπομένοντας τήν ὑπομονήν Ἰώβ ἠκούσατε...»** (Ἰακώβου ε' 11). Καί ποιός δέν ἔχει ἀκούσει γιά τήν ἰώβειο ὑπομονή; Τήν ὑπομονή μέ τήν ὁποία κατετρόπωσε τόν Πονηρό.

* * *

Καί τό εὐλογο ἐρώτημα: Ποιό ἦταν τό μυστικό πού τοῦ ἔδωσε τέτοια δύναμη καί τόν ἀνέδειξε μιά ἀπό τίς πιό μεγάλες ἀγωνιστικές μορφές τῆς Ἰστορίας; Ὑπῆρξε πράγματι φαινόμενο ἀλύγιστης σταθερότητος μέσα στό καμίνι τῶν ἀλλεπάλληλων σκληρῶν δοκιμασιῶν.

Δέν ἦταν συμπτωματικός καί τυχαῖος ὁ θρίαμβος τοῦ Ἰώβ. Τέτοιες μεγάλες νίκες ἔχουν βαθύτερα αἷτια. Καί γι' αὐτό πρέπει νά ἀναζητήσουμε τήν γενεσιουργό αἷτια. Προηγήθηκε μεγάλη προετοιμασία [σελ. 82] καί ἄσκηση, ἕως ὅτου δώση τήν μεγάλη καί ἀποφασιστική μάχη καί ἀναδειχθῆ νικητής. **«Εἰ μή καλῶς ἦν γεγυμνασμένος πρό τῶν ἀγώνων, οὐκ ἂν οὕτω λαμπρῶς ἐπί τῶν ἀγώνων ἔλαμψε»**, παρατηρεῖ πολύ πετυχημένα τό χρυσό στόμα τῆς Ἐκκλησίας.

Δέν γίνεται κανείς πρωταθλητής ἀπό τήν μιά στιγμή στήν ἄλλη. Χρειάζεται μακρά καί επίπονη προπόνηση. Αὐτό ἔγινε καί μέ τόν Ἰώβ. Ἡ ἄσκηση στήν ἀρετή εἶχε ἀρχίσει ἀπό πολύ πρῖν.

Πολυμέτωπος ὁ προπαρασκευαστικός ἀγώνας του. Ἀγωνιζόταν καί συγχρόνως ἦταν γερά στηριγμένος στήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἐμπιστοσύνη του ἀπόλυτη στήν πατρική πρόνοιά Του. Γι' αὐτό ἡ λύπη καί ἡ ἀθυμία δέν εὔρισκαν εὐκολη εἴσοδο στήν θωρακισμένη ψυχή του. Ἔτσι, ὅταν σκληρή ἡ δοκιμασία ἀπό τήν ἀπώλεια τῶν παιδιῶν του θά τόν χτυπήσει ἀπανωτά, θά πονέση μέν, ἀλλά δέν θά κλονισθῆ οὔτε θά ἀπογοητευθῆ.

Τό ἴδιο δυνατός θά ἀποδειχθῆ καί μέ τόν πειρασμό τοῦ χρήματος. Ἀσυγκίνητη ἄφηναν τήν ἀφιλόγυρη ψυχή του τά πλούτη. Καί ὅταν τά εἶχε, δέν τά

ἐπιθυμοῦσε, πολύ περισσότερο δέν τόν ἐξουσίαζαν. Γι' αὐτό καί ὅταν τά ἔχασε, δέν κλονίσθηκε. Οὔτε κ' ἔπηρεάσθηκε. Αἰσθανόταν διαχειριστής. "Ὅχι κάτοχος." Ἐτσι τό ζοῦσε, γι' αὐτό καί μποροῦσε νά διακηρύττει: "Ὁ Κύριος τά ἔδωσε, ὁ Κύριος τά πῆρε..." Ἄς εἶναι εὐλογημένο τό ὄνομά Του.

Βράχος ἀρετῆς. Καθαρός σάν τό κρύσταλλο. Ἄγνή ἡ ψυχὴ του. Προσεκτικός στή ζωὴ του. **«Διαθήκην ἐθέμην τοῖς ὀφθαλμοῖς μου, καί οὐ συνήσω ἐπὶ παρθένον»** (λα' 1), ἔλεγε ὁ ἴδιος. Παράλληλα, δηλαδή, μέ τὴν ἀρετὴ τῆς ὑπομονῆς, ἦταν καί ὑπόδειγμα ἠθικῆς. Τί μᾶς λέει; Συμβόλαιο ἔκανα καί νόμο **[σελ. 83]** ἔθεσα στά μάτια μου, ὥστε ποτέ νά μὴν παρατηρῶ μέ πονηρία τίς νέες κοπέλες.

Ἀγωνιστὴς στό στίβο τῆς ζωῆς, γυμνασμένος σέ ὅλα τά πνευματικά ἀγωνίσματα, θά φανῆ ἀλύγιστος στίς τρομερές καί ἀλλεπάλληλες ἐπιθέσεις τοῦ Πονηροῦ. Θά ἀποκρούση μέ ἐπιτυχία ὅλα τά συντονισμένα καί ὑπουλα πυρά πού τοῦ προπαρασκεύασε ὁ ἀδίστακτος ἀντίπαλός του.

* * *

Ἄλλά ἐδῶ προβάλλει ἡ μεγάλη ἀπορία. Γνώριζε καλά ὁ Σατανᾶς τὴν ἀρετὴ τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἀγωνιστοῦ. Δέν ἦταν τυχαῖος ὁ Ἰώβ. Σπάνια τά κατορθώματά του. Θαυμαστὴ ἡ ἀγιότης του. Ὁ ἀδιάψευστος Κύριος τὴν ἐπικυρώνει: **«Οὐκ ἔστι κατ' αὐτόν ἐπὶ τῆς γῆς ἄνθρωπος ἄμεμπτος, ἀληθινός, θεοσεβής, ἀπεχόμενος ἀπὸ παντός πονηροῦ πράγματος»** (α' 8). Αὐτός ἦταν ὁ Ἰώβ, τὴν μνήμη τοῦ ὁποίου ἐορτάζει ἡ Ἐκκλησία στίς 6 Μαΐου.

Λοιπόν, ὅλα αὐτά τά γνώριζε ὁ Σατανᾶς. Ἦξερε καλά πόσο δύσκολο, ἀκατόρθωτο ἦταν νά ἐκπορθῆσῃ τό ἰσχυρό αὐτό φρούριο. Δέν τοῦ διέφευγε ὅτι τό νά καταβάλλῃ καί νά παρασύρῃ τόν Ἰώβ ἦταν ἀπὸ τά πιό δύσκολα ἐπιτεύγματα. Τά ἀδύνατα σχεδόν ἐπιχειροῦσε, προσπαθώντας νά ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὴν ἀφοσίωση καί τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ τόν πιστό Του δοῦλο. "Ὅλα αὐτά τά ἤξερε. Οἱ ὑπολογισμοί του, τά προγνωστικά του, ὅλα ἦσαν ἀρνητικά καί ἀπογοητευτικά γι' αὐτόν. "Ὅλα τοῦ ἔδειχναν ὅτι πρέπει νά παραιτηθῆ ἀπὸ τίς πονηρές του βλέψεις καί νά ἐγκαταλείψῃ τά σχέδια του.

Καί ὅμως, δέν ἀπελπίζεται οὔτε ἀπογοητεύεται. Ἐπιχειρεῖ καί ἐκεῖ πού δέν ἐλπίζει. Προσπαθεῖ καί **[σελ. 84]** ἐκεῖ πού βλέπει ὅτι ματαιοπονεῖ. Ἄν ἡ προσπάθειά του στεφθῆ ἀπὸ ἐπιτυχία ἢ καταλήξῃ σέ ἀποτυχία, δέν τόν ἀπασχολεῖ. Πόθος του διακαῆς νά παρασύρῃ ψυχές, νά ἐξευτελίσῃ ὑπολήψεις, νά προκαλέσῃ δράματα, νά γελοιοποιήσῃ, νά ὀδηγήσῃ στὴν καταστροφή. **«Οὐδέποτε ἀπογινώσκει... οὐδέποτε ἡμῶν ἀπελπίζει τὴν ἀπώλειαν»**. Ποτέ δέν ἀπογοητεύεται, ποτέ δέν ἀπελπίζεται ὅτι κάποτε θά ἐπιτύχῃ τὴν ἀπώλειά μας.

Πόσο τρομερό, ἀλήθεια! Ἐκεῖνος νά μὴν ἀπελπίζεται ποτέ γιὰ τὴν ἀπώλειά μας καί τά πάντα ἀδιάκοπα νά μηχανεύεται, καί μεῖς νά ἀπελπιζόμεθα μέ τό παραμικρό γιὰ τὴν σωτηρία μας! Ἐκεῖνος νά προσπαθῆ, ἔστω καί ἂν γνωρίζῃ καλά ὅτι ματαιοπονεῖ. Νά ἀγωνίζεται συχνά γιὰ μιά χαμένη ὑπόθεση, ὅπως καί στὴν περίπτωση τοῦ Ἰώβ. Καί μεῖς νά καταθέτουμε τά ὄπλα, ὅταν δέν τά πετᾶμε, καί νά

τρεπώμεθα σέ ἄτακτη φυγή, ἐνῶ ὁ Κύριος βεβαιώνει ὅτι ἡ νίκη εἶναι δική μας, ἀρκεῖ νά τό θέλουμε.

* * *

«Οὐκ ἔδωκεν ἡμῖν ὁ Θεός πνεῦμα δειλίας ἀλλά δυνάμεως» (Β΄ Τιμοθ. α΄ 7) ἀντηχεῖ τό σάλπισμα τοῦ μεγάλου ἀγωνιστοῦ ἀποστόλου Παύλου. «Μείζων ὁ ἐν ἡμῖν ἢ ὁ ἐν τῷ κόσμῳ» (Α΄ Ἰωαν. Δ΄ 4) ἀκούγεται ἡ φωνή τοῦ μαθητοῦ τῆς ἀγάπης. Ἡ ἐλπίδα τῆς σωτηρίας καί ἡ βεβαιότης τῆς νίκης εἶναι ὑπόσχεση τοῦ οὐράνιου Ἀθλοθέτου γιά τόν κάθε πιστό ἀγωνιστή.

Ἐπομένως, δέν ὑπάρχει καμμιά θέση γιά τήν ἀπελπισία μέσα στήν χριστιανική ψυχή. Ἐκεῖνος πού ἀπελπίζεται ἀμαρτάνει χειρότερα ἀπό κάθε ἄλλον. Ὁ ἀμαρτωλός μετανοεῖ καί σώζεται. Ὁ ἀπελπισμένος μαραζώνει, χάνεται στήν ἀπογοήτευσή **[σελ. 85]** του. Γκρεμίζει τίς γέφυρες πού ὀδηγοῦν στό σπίτι τοῦ οὐράνιου Πατέρα. Σβήνει μέ τήν πίκρα στήν ψυχή καί τό μοιρολόϊ στά χεῖλη. Αὐτοεξορίζεται στίς παγερές καί ἀφιλόξενες χῶρες τῆς ἀπογνώσεως, ἐκεῖ πού ἀπουσιάζει ἡ χάρη τοῦ Θεοῦ.

«Μέγιστον ἡμῖν κατάκριμα γίνεται, ὅτι ἐκεῖνος μὲν (ὁ Διάβολος) οὐδέποτε ἡμῶν ἀπελπίζει τήν ἀπώλειαν, ἡμεῖς δέ τήν ἑαυτῶν ἀπογινώσκομεν σωτηρίαν» (Χρυσόστομος).

Εἶναι ἢ δέν εἶναι μεγίστη καταδίκη γιά μᾶς τό γεγονός ὅτι ὁ Διάβολος ποτέ δέν ἀπελπίζεται, προκειμένου νά πετύχη τήν ἀπώλειά μας, καί ἐμεῖς μέ τό παραμικρό ἀπελπιζόμεθα γιά τήν σωτηρία μας;

ΜΕ ΟΠΛΟ ΤΟ ΧΑΜΟΓΕΛΟ

ΠΑΡΑΠΟΝΟΥΜΕΘΑ πώς δέν συναντᾶμε στὸν δρόμο μας τὴν συμπάθεια, τὴν ἀγάπη, τὴν στοργή, τὴν κατανόηση. Οἱ ἄλλοι δέν μᾶς καταλαβαίνουν. Μᾶς κάνουν τὴν ζωὴ δύσκολη, ἀνυπόφορη, βασανιστική. Παράξενος ὁ ἕνας, ἰδιότροπος ὁ ἄλλος, κουραστικός ὁ τρίτος, ἀπαιτητικός ὁ τέταρτος. Ἀδύναμη ἢ συνεργασία μαζί τους. Καί τό ἐπόμενο βῆμα εἶναι νά κλεισθοῦμε στὸν ἑαυτό μας, νά ἀδιαφορήσουμε γιὰ ὅλα καί γιὰ ὅλους... γιατί δέν γίνεται τίποτα. Καί τό συμπέρασμα ὅλοι φταῖνε ἐκτός ἀπό μᾶς.

Καιρός νά δοῦμε τὰ πράγματα ψυχραίμα, ἀντικειμενικά, χωρίς δικαιολογίες. Προπάντων τίμια μέ τὸν ἑαυτό μας, μέ εἰλικρινῆ διάθεση αὐτοκριτικῆς. Νά ἐξετάσουμε τί μερίδιο εὐθύνης ἔχουμε ἐμεῖς οἱ ἴδιοι.

* * *

Πρῶτα – πρῶτα, δέν θά ἔπρεπε νά ξεχνᾶμε πώς ἡ συμπάθεια κατακτᾶται. Δέν προσφέρεται χωρίς τό ἀνάλογο δικό μας ἀντίκρουσμα. Αὐταπατώμεθα, ἂν νομίζουμε πώς εἶναι δυνατόν συνεχῶς νά λαμβάνουμε, χωρίς καί νά προσφέρουμε. «Ἄν δέν εἴσαστε ἀγαπητοί, ἔλεγε ἕνας ἀρχαῖος, αὐτό σημαίνει πώς δέν ξέρετε νά ἀγαπᾶτε». Καί ἐδῶ χρειάζεται πολλή προσοχή, γιατί θεωροῦμε ἀγάπη στοὺς ἄλλους ἐκεῖνο πού δέν εἶναι παρά ἀγάπη στὸν ἑαυτό μας.

Χρειάζεται, λοιπόν, μιὰ αὐτοεξέταση ἤρεμη καί ἀντικειμενική. Νά ἐρευνήσουμε τὸν ἑαυτό μας, τὴν συμπεριφορά μας, τοὺς τρόπους μας, ὅλη τὴ διαγωγή μας. Μήπως εἴμαστε ὑπεροπτικοί, ἀπαιτητικοί, [σελ. 87] σκληροί, ψυχροί, ἀδιάφοροι στὰ προβλήματα τῶν συνανθρώπων μας; Μήπως εἴμαστε σκυθρωποί, βλοσυροί, κατσούφηδες, ἀποκρουστικοί; Μήπως δέν χαμογελᾶμε ποτέ στοὺς φίλους μας, στοὺς συναδέλφους μας, στοὺς γονεῖς μας, στὰ ἀδέλφια μας;

Δέν εἶχε ἄδικο ἐκεῖνος πού ἔλεγε γιὰ κάποιον: Φίλε μου, ἐσύ δέν γνωρίζεις ἄλλη ἐποχὴ ἀπὸ τὸν χειμῶνα μέ τίς θύελλες καί τίς καταιγίδες του. Καταχνιά, συννεφιά, παγωνιά. Ὁ ὑδράργυρός σου ἔχει πάρει τὸν κατήφορο. Τουρτουρίζεις ἀπὸ τό κρύο ὅποιος σέ πλησιάζει. Τό ἡμερολόγιό σου δέν λέει νά ἀλλάξη ἐποχὴ. Δεκέμβριος, Ἰανουάριος, Φεβρουάριος καί πάλι πίσω. Ποτέ δέν προχωράει. Δῶσε ἐπὶ τέλους καί λίγο τόπο στὴν χαρωπὴ ἄνοιξη, στό ζεστό καλοκαίρι.

Ἐπὶ ἔτι μιὰ παροιμία, πολὺ χαρακτηριστική, πού δέν θά ἔπρεπε εὐκόλα νά τὴν λησμονοῦμε: «Ὅποιος δέν ξέρει νά χαμογελάει δέν πρέπει νά ἀνοίγη ἕνα μαγαζί». Ἡ σκυθρωπότης του ἀργὰ ἢ γρήγορα θά τό κλείσει.

Σκεφθήκαμε ποτέ πόση δύναμη κρύβει ή καλή διάθεση, τό πηγαῖο χαμόγελο; Μπορεῖ νά διαρκῆ μόνο μιά στιγμή. Ἡ ανάμνησή τοῦ ὅμως διαρκεῖ συχνά σ' ὀλόκληρη τήν ζωή. Τό χαμόγελο εἶναι ἕνα ἀπό τά πιό ὠραῖα δῶρα πού ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νά προσφέρει στόν συνάνθρωπό του. Ἀρκεῖ νά εἶναι ὁ καθρέφτης μιᾶς ἀγνῆς ψυχῆς, εἰλικρινοῦς καί φιλικῆς πρὸς ὅλους.

* * *

Καμμιά κατ' ἀρχήν ἀντίρρηση. Τί γίνεται, ὅμως, ὅταν κανεῖς εἶναι φορτωμένος μέ χίλια - δυό προβλήματα, μέ οἰκογενειακές δυσκολίες, μέ ἀντιδράσεις [σελ. 88] ἀπό συγγενεῖς καί φίλους, μέ οἰκονομικές στενοχώριες; Τί γίνεται, ὅταν δέν βρίσκη κατανόηση καί συμπάρασταση οὔτε καί ἀπό ἐκεῖ πού θά περίμενε;

Πράγματι, ὑπάρχουν στιγμές πού σχεδόν τό χαμόγελο ἀπαιτεῖ ἥρωισμό. Χρειάζεται μεγάλη ψυχική δύναμη, γιά νά μή χαθῆ ή καλή διάθεση. Ἀλλά καί τότε – πιό πολύ τότε– ὁ ἀγωνιστής Χριστιανός, πού ἐμπνέεται ἀπό τό χαρμόσυνο γεγονός τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, δέν λησμονεῖ πῶς εἶναι κήρυκας τοῦ μηνύματος αὐτοῦ. Τό χρέος του εἶναι νά γίνεται «**εὐχάριστος**» καί ὁ λόγος του «**πάντοτε ἐν χάριτι, ἄλατι ἠρτυμένος**» (Κολοσ. γ' 15, δ' 6) κατὰ τήν παραγγελία τοῦ ἀποστόλου Παύλου.

Τό πηγαῖο χαμόγελο εἶναι σάν τήν ἀνατολή τοῦ ἡλίου στό πρόσωπο ἑνός ἀνθρώπου. Πόσες οἰκογένειες, πόσες συντροφιές, πού ὑποφέρουν ἀπό τήν κακή τους διάθεση, θά μεταμορφώνονταν, ἂν τά μέλη τους ἔπαιρναν στά σοβαρά τήν προτροπή τοῦ θείου Παύλου «**εὐχάριστοι γίνεσθε**» (Κολασ. γ' 15); Προσπαθήστε μεταξύ σας νά γίνεσθε εὐχάριστοι. Μάθετε νά χαμογελάτε. Σπάνιοι εἶναι ἐκεῖνοι πού δέν ἀφοπλίζονται ἀπό ἕνα χαμόγελο. Μέ ἕνα χαμόγελο τακτοποιοῦνται συχνά πολλά πράγματα.

Ὅλοι τό ἐπισημαίνουν. Ἀρρώστια τῆς ἐποχῆς μας ή ἀγωνία, τό ἄγχος, ὁ ἐκνευρισμός, ή ταραγμένη ζωή. Ἔ, λοιπόν, τό ἥρεμο καί γαλήνιο χαμόγελο, ή εὐχάριστη διάθεση, παρουσιάζεται σάν ἕνα ἀπό τά πιό ἀποτελεσματικά φάρμακα. Ὅταν κανεῖς ξέρη νά τό χρησιμοποιοῦς, μπορεῖ νά κατευνάσῃ τήν ἀνυπομονησία, τήν ταραχή, τήν κακή διάθεση.

Ἄλλωστε, δέν μᾶς χρωστᾶνε τίποτα οἱ ἄλλοι νά ἀντικρύζουν τό σκυθρωπό πρόσωπό μας, ἀλλά οὔτε [σελ. 89] καί ὁ ἴδιος ὁ ἑαυτός μας, γιά νά τόν καταπονοῦμε μέ τό παραμικρό. Μπορεῖ νά ἔχουμε πολλά ἐλαφρυντικά καί δικαιολογητικά. Τό χρέος μας ὅμως εἶναι νά ξεπερνᾶμε τίς προσωπικές μας δυσκολίες γιά χάρη τῶν συνανθρώπων μας, τοῦ οἰκογενειακοῦ περιβάλλοντός μας. Ἡ προσπάθεια, ἄλλωστε, νά ξεπεράσουμε τόν δύσθυμο ἑαυτό μας ἔχει εὐεργετική ἐπίδραση σέ μᾶς τούς ἴδιους.

Πόσο ἥρωισμό χρειάζονται πολλοί γονεῖς, φορτωμένοι μέ ἕνα σωρό δυσκολίες καί πιεστικά προβλήματα, γιά νά δημιουργήσουν μιά εὐχάριστη

ἀτμόσφαιρα μέ πρόσωπο εὐχάριστο, χαρωπό! Πόσες φορές ἀγωνίζονται νά υπερνικήσουν τά δικά τους βάσανα, γιά νά μή λυπήσουν τούς ἄλλους!

* * *

Ἄς τό συνειδητοποιήσουμε. Μέ τήν καλή μας διάθεση, μέ ἕνα χαμόγελο μπορούμε νά φωτίσουμε τήν ἀτμόσφαιρα, νά ζεστάνουμε τήν συντροφιά, νά σκορπίσουμε αἰσιοδοξία γύρω μας. Ὅπως πάλι μέ ἕνα σκοτεινό βλέμμα, μέ μιᾶ ἀγέλαστη ἔκφραση, μέ ἕνα βλοσυρό πρόσωπο, μπορούμε νά θολώσουμε καί τό πιό κρυστάλλινο γέλιο στά χεῖλη τῶν ἄλλων. Τέτοιοι τύποι ὄχι μόνο γίνονται ἀποκρουστικοί. Εἶναι ἐπικίνδυνοι γιά τήν κοινωνία.

Ὁ σκυθρωπός μοιάζει μέ τό σκουριασμένο κλειδί, μέ τό ὁποῖο οἱ κλειδωμένες πόρτες δέν ἀνοίγουν. Τό χαμόγελο εἶναι τό λάδι στό κλειδί, πού κάνει νά ἀνοίξουν καί οἱ πιό σφραγισμένες πόρτες. Ἄν προσπαθούσαμε νά γινώμαστε εὐχάριστοι, νά χαμογελάμε εἰλικρινά, εὐγενικά, ἐγκάρδια, αὐτό ἀσφαλῶς θά δημιουργοῦσε φιλική ἀτμόσφαιρα, ἱκανή νά διώξη κάθε ἔνταση ἀπό τίς σχέσεις μας. **[σελ. 90]** Ἀντί, λοιπόν, νά παραπονούμεθα, ἄς ἀρχίσουμε μιᾶ ἐκστρατεία, πού λάβαρό της θά ἔχη τό σύνθημα τοῦ ἀποστόλου Παύλου «**εὐχάριστοι γίνεσθε**» καί ἔμβλημά της τό χαμόγελο. Τό χαμόγελο πού ἀναβλύζει ἀπό μιᾶ ἐξαγιασμένη καρδιά, ἀγνή, ταπεινή, γεμάτη ἀγάπη, ὅπως τήν θέλει ὁ Θεός.

«ΕΥΘΥΜΕΙΤΕ, ΑΝΔΡΕΣ»

ΜΑΛΙΣΤΑ, είναι ιατρική διαπίστωση και διακήρυξη: «Τό γέλιο ελάττωνει την παραγωγή κορτιζόνης από τὰ κύτταρα τοῦ ὀργανισμοῦ (ἀπό τὰ κύτταρα τῶν ἐπινεφριδίων). Αὐξάνει τήν ἔκκριση ἐνδορφινῶν, τῶν ὁρμονῶν πού παράγει ὁ διεγκεφάλος. Ἐκκριση καί ἔκλυση ἐνδορφινῶν αὐξάνεται μετά ἀπό συχνή, συστηματική, ἔντονη σωματική ἄσκηση, καί ὁ ἀθλούμενος καί ὁ γυμναζόμενος διακατέχονται ἀπό ἓνα θαυμάσιο αἴσθημα ἡρεμίας καί εὐφορίας... Τό γέλιο εἶναι μοναδική ἔκφραση γιά τόν ἄνθρωπο. Οἱ ἄλλοι ἔμβιοι ὀργανισμοί (τά ζῶα) τό στεροῦνται. Δέν ἔχουν προικισθῆ μέ γέλιο. Ἀπό ὅλα τὰ ἔμβια ὄντα μόνο ὁ ἄνθρωπος ἀντιδρᾷ σέ ὀρισμένα ἐρεθίσματα, ὀπτικά, ἀκουστικά καί ἄλλα, μέ γέλιο. Καί σήμερα ξέρουμε ὅτι τό γέλιο ἔχει εὐεργετική ἐπίδραση στόν ἄνθρωπο, ἰδιαίτερα στήν καρδιά του. Οἱ παλιοί γιατροί ἔλεγαν: “Γέλιο; Τό καλύτερο φάρμακο”. Πρόσφατες ἐρευνητικές ἐργασίες στό Πανεπιστήμιο Stanford στήν Καλιφόρνια τούς δικαίωσαν. Οἱ ἐρευνητικές ὀμάδες στά Πανεπιστήμια Stanford καί Loma Linda μελέτησαν λεπτομερῶς καί βρῆκαν τούς φυσιολογικούς μηχανισμούς τοῦ γέλιου. Τό γέλιο ἔχει ἄμεση ἡρεμιστική ἐνέργεια. Στήν ἀρχή ἀνεβάζει βραχύτητα, γιά λίγα δευτερόλεπτα, τήν πίεση τοῦ αἵματος καί τήν καρδιακή συχνότητα, καί μετά ελάττωνει καί τὰ δύο: καί τήν ἀρτηριακή πίεση καί τήν συχνότητα [σελ. 92] κατά πρῶτο λεπτό μέ τήν ὀποία πάλλεται ἡ καρδιά. Τό γέλιο αὐξάνει τήν αἰσθητικότητα ὄλων τῶν αἰσθήσεων (sensory perertiveness). “Ὅλοι καί ὄλες νιώθουν καλύτερα μετά ἀπό ἓνα καλό γέλιο... Τά μικρά παιδιά γελᾶνε κατά μέσον ὄρο 400 φορές τήν ἡμέρα, καί ὅταν ἐνηλικιωθοῦν, 156. Αὐτή ἡ καθοδική τάση πρέπει νά σταματήσει. Γελᾶτε, λοιπόν, γελᾶτε μέ τήν καρδιά σας γιά τήν καρδιά σας».

* * *

Καλή συνταγή, θά ποῦν πολλοί, ἀλλά δύσκολη. Συχνά ἀνέφικτη. Πῶς νά γελάη κανείς, καί μάλιστα μέ τήν καρδιά του, ὅταν πιέζεται ἀπό πλῆθος προβλημάτων; Πῶς νά ἀνθίση στά χεῖλη τό χαμόγελο, ὅταν χίλιοι κίνδυνοι μᾶς περιζώνουν ἀπό παντοῦ; **«Στενά μοι πανταχόθεν»** ἐπαναλαμβάνει ὁ βασανισμένος οἰκογενειάρχης, ὁ βιοπαλαιστής, ὁ... καί ὄχι μόνον αὐτοί. Ὁ ἄρτος μας κατήντησε **«ἄρτος ὀδύνης»**. Καί ὕστερα ἀπό ὅλα αὐτά –καί πόσα ἄλλα!– νά κάνουμε λόγο γιά γέλιο!

Καί ὁμως, τό γέλιο εἶναι ἀπαραίτητο γιά τή ζωή μας. Ἡ χαρά ἀποτελεῖ τό ὀξυγόνο της. Χωρίς χαρά δέν ὑπάρχει ζωή ὑγιής καί ἰσορροπημένη. Δέν ὑπάρχει

οὔτε πνευματική ζωή. Φυσικά, ὅταν μιλάμε γιά γέλιο καί γιά χαρά, δέν ἐννοοῦμε τό χαχανητό. Ἐννοοῦμε τό γέλιο πού ἀναβλύζει ἀπό ἡρεμη καρδιά. Γιατί τό γέλιο περνάει. Ἡ χαρούμενη διάθεση πρέπει νά διαρκῆ. Καί γιά νά διαρκῆ, προϋποθέτει ἐσωτερική ἡρεμία, εἰρήνη συνειδήσεως, γαλήνη ψυχῆς. Ἄλλωστε **«καρδίας εὐφραينوμένης πρόσωπον θάλλει»**. Διαφορετικά τό νά γελάη κανεῖς, χωρίς νά χαίρεται, παίζει θέατρο. Καί μάλιστα τό χειρότερο.

[σελ. 93] Βεβαίως ὑπάρχουν καταστάσεις δύσκολες, τραγικές, ὄχι ὅμως καί ἀπελπιστικές γιά τόν πιστό. Ἀπελπιστικές καταστάσεις ὑπάρχουν μόνο γιά τόν ἄνθρωπο πού δέν ἔμαθε νά ἐλπίζει. Νά ἐλπίζει ὄχι γενικά καί ἀόριστα, ἀλλά νά ἔχη ὅλη τήν ἐλπίδα του στηριγμένη στόν παντοδύναμο Θεό.

Τόν ἄνθρωπο τόν χωρίς ὑπερφυσικό στήριγμα τό καθετί τόν γεμίζει ἀπελπισία καί ἀπογοήτευση. Τό παραμικρό φυγαδεύει ἀπό τήν καρδιά του τήν χαρά. Σβήνει ἀπό τά χεῖλη του τό γέλιο. Στεγνώνει τό χαμόγελο. Γιά τόν ἄνθρωπο ὅμως τῆς πίστεως, πού ἔχει ρίξει τήν ἄγκυρα τῆς ἐλπίδος του στόν οὐρανό, τίποτα δέν εἶναι ἀπελπιστικό. Ἐλπίζει καί στήν ἀπελπισία. Ἐλπίζει καί ἐκεῖ πού ὅλα φαίνονται μαῦρα καί σκοτεινά. Χαμογελάει καί στήν θλίψη καί στόν πόνο μ' ἓνα οὐράνιο χαμόγελο. Βλέπει φῶς καί μέσα στό σκοτάδι. Καί στά πιό μεγάλα ἀδιέξοδα περιμένει τό χέρι τοῦ Θεοῦ νά τοῦ ἀνοίξη μέ τρόπο θαυμαστό πόρτες ἄγνωστες.

Σέ παρόμοια κατάσταση βρέθηκε καί ὁ βασιλιάς Δαβίδ. Τραγική ἡ κατάστασή του. Ὅμως δέν τά χάνει. Δέν σκυθρωπάζει. Τί λέει; **«Ἐπί τῷ Κυρίῳ πέποιθα»**. Νά τό μυστικό του. Τέσσερις λέξεις δυνάμεως, πού ἀναβλύζουν ἀπό τήν ἀταλάντευτη ψυχή του καί δέν ἀφήνουν τό πρόσωπό του νά σκοτεινιάση. Ἀναβλύζουν ἀπό μιά ψυχή στηριγμένη πάνω στό βράχο τῆς πίστεως καί τῆς ἐλπίδος, στήν ἀγάπη τοῦ οὐρανό Πατέρα. Τέσσερις λέξεις, πού δείχνουν ὅτι ἀπελπιστικές καταστάσεις ὑπάρχουν μόνον γιά τούς ἀνθρώπους πού ἀπελπίζονται. Καί ἀπελπίζονται, γιατί δέν ἔμαθαν τό μυστικό τῆς ἐλπίδος καί τῆς δυνάμεως.

[σελ. 94] Τό μυστικό τῆς δυνάμεως καί τῆς χαρᾶς κάθε πιστοῦ: Ὁ παντοδύναμος Θεός εἶναι Πατέρας μου, ὅλος ἐνδιαφέρον γιά μένα, γεμᾶτος ἀγάπη καί στοργή γιά ὅ,τι μοῦ συμβαίνει. Αὐτός γνωρίζει τίς δυσκολίες μου, τίς δοκιμασίες μου, τά προβλήματα μου. Βλέπει τίς ἀδικίες, τίς παρανομίες, τίς ἐναντίον μου ἐπιβουλές. Θά μέ ἀφήση ἀβοήθητο, ἀνυπεράσπιστο; Ποτέ. Καί δέν θά μέ ἀφήση ποτέ, γιατί δέν στηρίζομαι στίς δυνάμεις μου. **«Ἐπί τῷ Κυρίῳ πέποιθα»**. Ἔχω ὑψωμένο τό βλέμμα, τό νοῦ καί τήν καρδιά στόν οὐρανό. Καί ὁ οὐρανός μέ βεβαιώνει πώς κανένας πού στηρίχθηκε στόν Θεό δέν διαψεύσθηκε ποτέ. Πῶς, λοιπόν, θά διαψευσθῶ ἐγώ;

* * *

Λοιπόν, **«εὐθυμεῖτε, ἄνδρες»** (Πράξ. κζ' 25). Ἡ ἀπελπισία εἶχε κυριεύσει τίς καρδιές τῶν συνταξιδιωτῶν τοῦ ἀποστόλου Παύλου στό δραματικό ταξίδι πρὸς τήν Ρώμη. Οὔτε ἥλιος οὔτε ἄστρα στόν οὐρανό. Πολλές ἡμέρες σφοδρή κακοκαιρία καί ἀγριεμένα κύματα. Τό πλοῖο ἀπό στιγμή σέ στιγμή κινδύνευε νά καταποντισθῆ. Καί

μέσα σ' αυτή τήν κοσμοχλασιά ὁ Παῦλος τούς προτρέπει νά **«εὐθυμοῦν»**, νά χαίρωνται. Ἡ πίστη τοῦ δίνει θάρρος καί ἐλπίδα καί τόν γεμίζει χαρά. Καί τήν χαρά αὐτή μεταδίδει καί στους ἄλλους.

«Γελάτε μέ τήν καρδιά σας γιά τήν καρδιά σας», μάς συμβουλεύει ἡ ἱατρική ἐπιστήμη. **«Εὐθυμεῖτε»**, μάς προτρέπει ὁ θεῖος Παῦλος **«Πιστεύω γάρ τῷ Θεῷ ὅτι οὕτως ἔσται καθ' ὃν τρόπον λελάληταί μοι»**. Μέ μιά τέτοια πίστη ἡ χαρά ποτέ δέν θά λείψει. Τό πρόσωπο δέν θά παύσει νά λάμπη καί νά ἀκτινοβολῇ τήν ἐλπίδα. Εἶναι ἡ ζωντανή παρουσία τοῦ Θεοῦ στή γῆ.

ΟΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΡΗΜΙΑ

ΠΑΝΤΟΤΕ επίκαιρος και διδακτικός, ο λόγος του Θεού μας στέλνει μηνύματα ιδιαίτερα χρήσιμα και για την εποχή μας. Στην Παλαιά Διαθήκη, στο βιβλίο της Γενέσεως, περιγράφεται η τραγική κατάσταση που βρέθηκε η Άγαρ. Μαζί με το παιδί της, τον Ίσμαήλ, περιπλανιόταν στην έρημο. Τά εφόδιά της άρχισαν να λιγοστεύουν. Και η κατάστασή της έγινε τραγική, όταν της τέλειωσε το νερό από το άσκι που κουβαλούσε μαζί της.

Τί θα κάνη τώρα χωρίς νερό, μέσα στην έρημο κάτω από τις καυτερές ακτίνες του ήλιου; Πώς θα άτενιση τό παιδί της άφυδατωμένο να σβήνη εκεί στην άφιλόξενη έρημιά; Μητέρα είναι και δέν άντέχει να βλέπη τό παιδί της να ψυχορραγή, χωρίς να μπορη καμμιά βοήθεια να του προσφέρη. Ένα πράγμα της χρειάζεται, τό νερό. Ποϋ όμως να τό βρη στην καρδιά εκείνη της έρήμου; Νερό δέν ύπάρχει πουθενά. Έτσι νομίζει. Γι' αυτό ύπάρχει άφθονη άπελπισία. Και σ' αυτήν παραδίνεται χωρίς αντίσταση. Και σ' αυτήν θέλει να παραδώση τώρα και τό παιδί της. **«Εξέλιπε τό ύδωρ έκ του άσκοϋ και έρριψε τό παιδίον ύποκάτω μιᾶς ελάτης»** (Γενέσ. κα' 15). Και τότε άναλύθηκε σέ δάκρυα.

* * *

Μιά άπελπισμένη μάνα. Ένα έξαντλημένο και έτοιμοθάνατο παιδί. Ένα άσκι άδειο από νερό. Ένας [σελ. 96] ήλιος καυτερός και έξοντωτικός. Τέσσερα στοιχεΐα άπογνώσεως συνθέτουν τό μελαγχολικό εκείνο τοπίο, που θά θύμιζε άρχαία τραγωδία. Και σάν λύση δέν φαίνεται καμμιά άλλη από την τραγικότητα του θανάτου.

Αυτά ήσαν τά σίγουρα δεδομένα της σκληρής πραγματικότητας. Αυτό βεβαίωνε ή «ρεαλιστική» θεώρηση της ζωής. Αυτό μαρτυρούσε μέ άδιάσειστα στοιχεΐα ή ανθρώπινη, ή «τετράγωνη» λογική. Και γιατί όχι; Άφυδάτωση, σύν άδειο άσκι, σύν καυτερός ήλιος, σύν άπελπισία, ίσον θάνατος.

Όλα αυτά πραγματικά, ψηλαφητά, άδιαμφισβήτητα. Ένα όμως είχε λησμονηθῆ, ή πραγματικότης του Θεού, ή παντοδυναμία Του, ή πανταχοϋ παρουσία Του. Και αυτή είναι πάντα ή πιό ισχυρή. Και αυτή στην συγκεκριμένη περίπτωση, όπως και σέ τόσες άλλες, άνέτρεψε όλα τά άπογοητευτικά δεδομένα. Άνοιξε τά μάτια της Άγαρ και της φανέρωσε αυτό που ή άπελπισία δέν την άφηνε να δῆ. Να δῆ την παρουσία του Θεού, που παρουσιάζει οάσεις στην έρημιά, πηγάδια γεμάτα στην ξηρασία.

Ἐκεῖ στήν ἐρημιά ἀντήχησε παρήγορη καί ἐνισχυτική ἡ φωνή τοῦ οὐρανοῦ: Τί σοῦ συμβαίνει, Ἄγαρ; Μή φοβᾶσαι. Ὁ Θεός ἄκουσε τήν φωνή τοῦ παιδιοῦ σου. Εἶδε τό δράμα του, τήν τραγική κατάστασή του. Σήκω πάνω. Πάρε τό παιδί σου. Κράτησέ το. Αὐτό τό παιδί ὄχι μονάχα δέν θά χαθῆ σ' αὐτήν ἐδῶ τήν ἐρημιά, ἀλλά θά τό ἀναδείξω σέ γενάρχη μεγάλου ἔθνους.

«Καί ἀνέωξεν ὁ Θεός τούς ὀφθαλμούς αὐτῆς, καί εἶδε φρέαρ ὕδατος ζῶντος καί ἐπορεύθη καί ἔπλησε τόν ἄσκόν ὕδατος καί ἐπότισε τό παιδίον» (Γενέσ. κα' 19).

[σελ. 97] Ἄνοιξε, Ἄγαρ, τά μάτια σου καί κοίτα. Πρόσεξε τά θαυμάσια τοῦ Θεοῦ. Μήν ἀφήνης τήν ἀπελπισία νά σοῦ κλείση τό ὀπτικό σου πεδίο. Ἐσύ θρηνηλογεῖς γιά τό ἄδειό σου ἄσκι, καί δίπλα σου βρίσκεται ὀλόκληρη πηγγή, πού ἀναβλύζει δροσερό νερό. Καί δέν τό βλέπεις. Καί κινδυνεύεις ἀπό τήν ἀπόγνωση καί σύ καί τό παιδί σου.

* * *

Πόσες φορές καί μεῖς κινδυνεύουμε ἀπό τό σαράκι τῆς ὀλιγοπιστίας, πού ροκανίζει ὄχι μόνο τήν πνευματική μας ζωή, ἀλλά καί τήν σωματική μας ὑγεία καί τήν ψυχική μας εὐεξία! Σέ κάθε δυσκολία, σέ κάθε ἀντιξοότητα, σέ κάθε δοκιμασία, κοιτάζουμε μονάχα τό ἄδειό μας ἄσκι, καί δέν βλέπουμε καθόλου τίς ἀστείρευτες πηγές τοῦ Θεοῦ. Τόν ὀνομάζουμε Πατέρα, καί πάνω στά πράγματα δέν τόν ἀναγνωρίζουμε ὡς Πατέρα. Τόν λέμε Παντοκράτορα, καί δέν πιστεύουμε στήν παντοδυναμία Του. Ἐχουμε τόσες φορές δῆ ζωντανή τήν παρουσία Του καί τήν ἀγαθή πρόνοιά Του στή ζωή μας, καί τήν λησμονοῦμε, τότε ἀκριβῶς πού θά ἔπρεπε νά τήν θυμώμαστε. Νά θυμώμαστε ὅτι στήν ἔρημό μας καί στά ἄδειά μας ἄσκι ὁ Θεός ἀπαντάει μέ τίς ἀστείρευτες πηγές Του, τίς πηγές τοῦ ἐλέους καί τῆς φιλανθρωπίας Του.

Γιατί κι ἂν ὁ ὀρίζοντας τῆς ψυχῆς μας σκοτεινιάζη. Κι ἂν ὁ ἥλιος τῆς χαρᾶς κρύβεται καί οὔτε ἓνα ἀστέρι ἐλπίδας δέν στέλνη τίς παρήγορες καί ἐνισχυτικές ἀκτῖνες του. Κι ἂν ἀπανωτά ἔρχωνται τά χτυπήματα τῆς ζωῆς. Ὅμως ὅλα εἶναι πρόσκαιρα καί παροδικά καί συχνά φαινομενικά. Τά σύννεφα θά διαλυθοῦν καί ὁ ἥλιος καί πάλι θά φανῆ. Τό **«στενά μοι πάντοθεν σφόδρα»** (Β' Βασιλ. κδ' 14) δέν διαρκεῖ **[σελ. 98]** γιά πάντα. Ἡ δοκιμασία θά περάση. Ὁ στοργικός Πατέρας μας γνωρίζει νά δίνη τίς καλύτερες καί συμφερότερες λύσεις. Προσφέρει διέξοδο στό ἀδιέξοδο. Ἐρχεται καί μᾶς λέει πῶς ἐδῶ εἶμαι, πολύ κοντά σας, δίπλα σας. Εἶμαι ὁ Πατέρας σας. Ὅμως ἡ ὀλιγοπιστία σας δέν σᾶς ἀφήνει νά μέ δῆτε. Νά δῆτε ὀάσεις στήν ἐρημιά. Νά ἀντλήσετε ὕδωρ μετ' εὐφροσύνης ἀπό τίς ἀστείρευτες πηγές τῆς ἀγάπης μου. Νά σβήσετε τήν βασανιστική δίψα σας καί νά πλημμυρίσετε ἀπό τήν οὐράνια χαρά καί ἐλπίδα.

Η ΕΡΗΜΟΣ ΓΙΝΕΤΑΙ ΟΑΣΗ

Η ΑΝΗΣΥΧΙΑ τῶν μαθητῶν μπροστά στον ἔρημο τόπο καί στό πλήθος τῶν πεντακισχιλίων δέν μένει ἀπλῆ ἀνησυχία καί προβληματισμός. Γίνεται ἀνυπομονησία καί ἀγωνία: Πῶς νά θρέψουμε τόσο κόσμος; Ἔτσι ἡ ἀνησυχία, καρπός τῆς ὀλιγοπιστίας, γίνεται ταραχή. Κρίνουν ὅπως βλέπουν, μέ καθαρὰ ἀνθρώπινα κριτήρια. Ὑπολογίζουν μόνο μέ ἀριθμούς. Μόνο μέ τήν ψυχρή λογική. Καί λησμονοῦν τό πῶς σπουδαῖο, τήν παρουσία τοῦ Κυρίου, τοῦ παντοδύναμου Θεοῦ. Ἀλλά τό ἴδιο δέν παθαίνουμε συχνά κι ἐμεῖς;

* * *

Ὁ ὀρθολογισμός μας, ἡ «τετράγωνη» λογική μας, τά «ἀδιάσειστα» δεδομένα μας, γίνονται συχνά ἡ ταλαιπωρία μας. Δέν ἔχουμε καμμιά ἀμφιβολία πῶς τά πράγματα εἶναι ἔτσι ὅπως τά σκεπτόμαστε καί ὅπως ἐμεῖς τά βλέπουμε. Μετρημένα κουκιά, λέμε. Τά μετράμε, ἓνα, δύο, τρία, τέσσερα, πέντε ψωμιά καί δύο ψάρια. Ἀκριβῶς. Τίποτε περισσότερο. Καί τότε μέ ἀπογοήτευση τά χεῖλη ψιθυρίζουν: **«οὐκ ἔχομεν ὧδε εἰ μή πέντε ἄρτους καί δύο ἰχθύας»** (Ματθ. ιδ' 17).

Πέντε ψωμιά καί δύο ψάρια! Καί μόνον αὐτό; Εἶναι καί ὁ τόπος ἔρημος. Τά μάτια μας δέν βλέπουν κανένα φῶς. Ἀπό πουθενά δέν φαίνεται καμμιά ἐλπίδα. Ἐρημιά παντοῦ.

[σελ. 100] Καί ἀπέναντι σ' αὐτά τά ἀπογοητευτικά δεδομένα οἱ ἀπαιτήσεις τεράστιες. Μέ πέντε ψωμιά καί δύο ψάρια ἔχουμε νά θρέψουμε **«ἄνδρες ὡσεὶ πεντακισχιλίους χωρίς γυναικῶν καί παιδίων»** (Ματθ. ιδ' 21). Περιορισμένες στό ἐλάχιστο οἱ δυνατότητές μας. Ἀπεριόριστες καί μεγάλες ἀπό τήν ἄλλη μεριά οἱ ἀνάγκες.

Καί τότε ὁ ὀρθολογισμός μᾶς παραλύει. Μᾶς κάνει νά καταθέσουμε τά ὄπλα. Μᾶς βυθίζει στήν ἀπελπισία καί στήν ἀπογοήτευση. Ἡ μᾶς σπρώχνει σέ λύσεις ὄχι ἔντιμες καί σωστές. Τότε ἀρχίζουν οἱ συμβιβασμοί, οἱ ὑποχωρήσεις καί παραχωρήσεις. Νά βολέψουμε τήν κατάσταση, ἔστω καί μέ ὑποπτους τρόπους καί μέσα.

Ἀναζητᾶμε λύσεις, ὅποιεςδήποτε λύσεις, γιά νά ἀντιμετωπίσουμε τά προβλήματά μας, τίς ἀνησυχητικές δυσκολίες μας, γιά νά βροῦμε διέξοδο στό οικονομικό, ἐπαγγελματικό ἀδιέξοδό μας. Βλέπουμε πῶς δέν μᾶς ἐπαρκοῦν τά ὑλικά μέσα. Μονάχα μέ τήν ἔντιμη ἐργασία μας δέν μποροῦμε νά ἀνταποκριθοῦμε στίς πολλαπλές σύγχρονες ἀπαιτήσεις καί ἀναζητᾶμε ὑποπτα βολέματα. Δέν ζητᾶμε λύσεις ἀπό τόν Χριστό καί κοντά στον Χριστό καί ὅπως θά ἤθελε ὁ Χριστός. Τόν

ἀγνοοῦμε. Τόν διαγράφουμε στήν πιό κρίσιμη στιγμή. Καί ἀναζητᾶμε λύσεις μακριά ἀπό Αὐτόν. Δέν πηγαίνει κᾶν στήν σκέψη μας πώς ὁ Χριστός εἶναι σέ θέση καί σήμερα νά μᾶς βοηθήσει ἀποφασιστικά.

Αὐτό ἀκριβῶς δέν ἔπαθαν καί οἱ μαθηταί; Βλέπουν τήν ἔλλειψη. Βλέπουν τήν ἐρημιά. Βλέπουν τό πλῆθος. Ὅλα τά βλέπουν, καί μόνο ἓνα δέν παρατηροῦν, τόν παντοδύναμο Θεό, πού ἔχουν δίπλα τους. **«Ἐρημος εἶναι ὁ τόπος»** (Ματθ. ιδ' 15), λένε μέ **[σελ. 101]** περισσή ἀνησυχία. Καί δέν σκέπτονται πώς, ἂν ὁ τόπος εἶναι ἔρημος, ὅμως κοντά τους εἶναι ἡ μοναδική Ὑοαση. Εἶναι Αὐτός πού τρέφει ὅλη τήν οἰκουμένη. Λησμονοῦν στήν δύσκολη ἐκείνη στιγμή τό θαυμαστό ψάρεμα τῆς Γεννησαρέτ καί τόσα ἄλλα θαύματα τῆς ἀγάπης τοῦ Κυρίου. Καί Τοῦ ζητᾶνε νά **«ἀπολύσει τοὺς ὄχλους»**.

Ἀλλά ἡ ἀπόλυση δέν ἦταν λύση. Λύση δέν ἦταν οἱ ἄνθρωποι, πού τρέφονταν μέχρι ἐκείνη τήν ὥρα μέ τόν οὐράνιο Ἄρτο, μέ τόν λόγο τοῦ Θεοῦ, νά φύγουν μόνο καί μόνο γιά τήν ἀναζήτηση τῆς γήϊνης τροφῆς. Λύση δέν εἶναι στίς δύσκολες στιγμές νά φεύγη κανεῖς μακριά ἀπό τόν Χριστό, ἀλλά νά πηγαίνει πιό κοντά σ' Αὐτόν.

* * *

Ἐδῶ βρίσκεται τό δρᾶμα τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου. Ἡ ὀλιγοπιστία του δέν τόν ἀφήνει νά δῆ τήν πραγματικότητα, γιατί πραγματικότης, τό ἴδιο ψηλαφητή, εἶναι καί τό θαῦμα τῆς προνοίας καί τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Μιά ματιά στό παρελθόν, τό παλαιό καί τό πρόσφατο, ἓνα βλέμμα σέ ὀλόκληρη τή ζωή μας, τήν ἀτομική, τήν οἰκογενειακή, τήν ἐθνική, θά μᾶς πρόσφερε ἀδιάσειστες ἀποδείξεις τῆς θαυμαστῆς παρουσίας καί ἐπεμβάσεως τοῦ Θεοῦ.

Καί ὅμως, ὅλα αὐτά τά λησμονοῦμε. Καί τά λησμονοῦμε, τήν ὥρα ἀκριβῶς πού ἔπρεπε νά τά θυμώμαστε. Καί τότε μέ πόνο, μέ θλίψη ἐπαναλαμβάνουμε: Τί νά κάνω; **«Ἐρημος ἐστὶν ὁ τόπος»!** Ἡ ἐρημιά μέ ζώνει ἀπό παντοῦ. Ἐρημος ἀπό πιστοὺς φίλους, ἀπό συγγενεῖς ἀνιδιοτελεῖς, ἀπό συμπαραστάτες εἰλικρινεῖς. Ἐρημος ἀπό ἀγάπη, ἀπό συμπάρασταση στίς δύσκολες στιγμές, ἀπό συμπάθεια καί **[σελ. 102]** κατανόηση. Ὅλοι στήν πιό κρίσιμη στιγμή μέ ἐγκατέλειψαν, μέ ἄφησαν ἔρημο καί μόνο νά παλεύω μέ τά ἀγριεμένα κύματα τῆς δοκιμασίας μου.

* * *

Ἐρημος αἰσθάνεται συχνά ὁ οἰκογενειάρχης, ὁ φτωχός βιοπαλαιστής, μπροστά στίς ποικίλες δυσκολίες ὅχι μόνο γιά τήν διατροφή, ἀλλά πιό πολύ γιά τήν ἀνατροφή καί τήν ἀποκατάσταση τῶν παιδιῶν.

Ἐρημη αἰσθάνεται ἡ μητέρα πού ἔχασε τόν σύντροφο τῆς ζωῆς της καί δέν βλέπει ἀπό πουθενά τήν εἰλικρινῆ συμπάρασταση. Καί τήν ἐρημιά αὐτή τήν αἰσθάνεται καυτερή, ἀπειλητική, στήν ἀναζήτησή της γιά ἀξιοπρεπῆ ἐργασία καί προστασία.

Πόσες φορές τήν έρημιά αυτή τήν ζή και ή νέα γενιά, στήν προσπάθειά της νά διοχετεύση τόν ένθουσιασμό της σέ έργα δημιουργικά και μεγάλα. Αναζητάει ιδανικά, μεγάλες μορφές, και βλέπει τήν έρημιά από πρότυπα, από προσωπικότητες άξιες μιμήσεως και θαυμασμοῦ. Λαχταράει τίς κορυφές τής αρετῆς, και συναντᾶ τήν καμπίσια ζωή, τούς μολυσμένους βάλτους.

Σ' όλες αυτές τίς περιπτώσεις ό κίνδυνος τής άπογοητεύσεως εἶναι μεγάλος. Ἡ έρημιά άπειλεῖ νά γίνη μόνιμη περιοχή τής καρδιάς. Ἡ όλιγοπιστία ψιθυρίζει τό κλαψοτραγουδό της: **«Οὐκ ἔχομεν ὧδε εἰ μή πέντε ἄρτους και δύο ἰχθύας»**. Τίποτα σχεδόν δέν ἔχομε. Πῶς θά τά βγάλουμε πέρα; Πῶς θά ανταποκριθοῦμε στίς τόσες άπαιτήσεις;

* * *

[σελ. 103]

Πῶς; Ἡ άπάντηση εἶναι μία και μοναδική και άποτελεσματική, Χριστός. Τότε κοντά στόν Χριστό **«ἔφαγον πάντες και ἔχορτάσθησαν»** (Ματθ. 1δ' 20). Και σήμερα και σέ κάθε έποχή ή έρημιά γίνεται ὄαση. Κοντά Του χορταίνουμε άληθινά. Βρίσκουν τήν έκπλήρωσή τους οἱ αναζητήσεις μας, οἱ ὄμορφοι πόθοι μας, οἱ εύγενικές φιλοδοξίες μας.

Κοντά στόν Χριστό και κατά τό παράδειγμα τοῦ Χριστοῦ: **«Ἀνέβλεψεν εἰς τόν οὐρανόν»**. Πρῶτα ανέβλεψε και ὕστερα εύλόγησε και πολλαπλασίασε. Ἄς *ύψώνουμε κι έμεῖς τό βλέμμα και τήν καρδιά στόν οὐρανό, και νά εἴμαστε βέβαιοι πῶς ή έρημος θά γεμίζη άνθη και ή ψυχή μας δέν θά λιμοκτονῆ στήν Σαχάρα τής άπογνώσεως.

«ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ Η ΠΙΣΤΗ ΣΑΣ;»

ΠΕΡΙΜΕΝΑΝ ένα ταξίδι άνετο οι μαθηταί. Λάδι ή θάλασσα. Τίποτα δέν προμηνοῦσε θύελλα. Μαζί μέ τόν Κύριο διέσχιζαν τήν θάλασσα τῆς Τιβεριάδος μέ τίς καλύτερες προϋποθέσεις γιά μιά ἤρεμη διαδρομή. Ἡ παρουσία ἄλλωστε τοῦ Θείου Διδασκάλου μέσα στό πλοῖο ἦταν φυσικό νά τούς ἐμπνέη σιγουριά καί ἀσφάλεια.

Ἦτσι ἔδειχνε τό ξεκίνημα. Ὅμως τά πράγματα ἐξελίχθηκαν πολύ διαφορετικά. Τά ἤρεμα σκηνικά σύντομα ἄλλαξαν. Τήν γαλήνη διαδέχθηκε ἡ θύελλα. Τήν ἀρυτίδωτη θάλασσα ἡ μανιασμένη τρικυμία. Τήν νηνεμία ὁ σφοδρός ἄνεμος. Τόν καθαρό οὐρανό τά μαῦρα καί πυκνά σύννεφα.

«Κατέβη λαῖλαψ ἀνέμου» (Λουκ. η' 23). Κατέβηκε ξαφνικά ἀπό τά γύρω βουνά ὀρμητικός ἄνεμος. Ἀγριεμένη ἡ θάλασσα ὑψώνει πελώρια κύματα. Ἀπειλεῖ νά καταποντίση τό κλυδωνιζόμενο πλοῖο στά ἀφιλόξενα βάθη της. Χαμένα τά ἔχουν οἱ μαθηταί. Ἀγωνιοῦν. Ἡ ὀλιγοπιστία τούς παραλύει. Ἡ δειλία κυριαρχεῖ στίς ψυχές τους. Αὐτή τούς κάνει νά λησμονοῦν πώς δίπλα τους, ἀνάμεσά τους, βρίσκεται ὁ παντοδύναμος Κύριος, ὁ Δημιουργός καί Ἐξουσιαστής τῆς φύσεως. Αὐτός πού μέσα στή θύελλα μένει ἀτάραχος. Ἀπαθής, σάν νά μή σπάζουν πάνω τους μέ ὀρμή τά κύματα. Ταραγμένοι τόν πλησιάζουν. Τόν ξυπνοῦν. Τό, ἱκετεύουν. Κύριε, σήκω, χανόμαστε, σῶσε μας. Καί ὁ θεῖος Διδάσκαλος προστάζει [σελ. 105] τόν ἄνεμο καί τά κύματα νά ἡσυχάσουν καί ἡ γαλήνη ἔρχεται ἀμέσως. Καί τώρα ἡ σειρά τοῦ Κυρίου νά ἐλέγξη τήν ὀλιγοπιστία τους: **«Ποῦ εἶναι ἡ πίστη σας;»** τούς λέει. Γιατί εἴσατε δειλοί; Γιατί ἀφήσατε τήν ὀλιγοπιστία νά κυριαρχήσῃ στήν ψυχή σας;

* * *

Ἕνα ταξίδι μέ τρικυμίες καί ἡ δική μας ζωή. Καί δυστυχῶς ἡ στάση μας δέν διαφέρει ἀπό ἐκείνη τῶν μαθητῶν. Ἔρχονται συχνά οἱ δοκιμασίες, οἱ θλίψεις, ὁ πόνος, τά ἀναπάντεχα χτυπήματα, οἱ ἀποτυχίες νά ἐλέγξουν τήν ἀναιμική μας πίστη, τήν ἀτροφική πνευματική ζωή μας, τόν ἐπιφανειακό Χριστιανισμό μας. Ξεκινᾶμε καί νομίζουμε πώς ἡ χριστιανική μας ιδιότης αὐτή καί μόνη ἀποτελεῖ ἀσφάλεια ἀπό τούς κινδύνους καί τίς δυσκολίες. Φανταζόμαστε πώς ἡ παρουσία τοῦ Χριστοῦ στό πλοῖο τῆς ζωῆς μας θά μᾶς ἐξασφαλίσῃ ένα άνετο ταξίδι. Θά ἐνεργῇ σάν ἀλεξικέραυνο. Θά ἀπομακρύνῃ τούς κεραυνούς, τίς μπόρες, τίς θύελλες, τίς τρικυμίες.

Ἐδῶ εἶναι τό λάθος μας. Ἡ περιπέτεια τῶν μαθητῶν μᾶς λέει κάτι τό πολύ διαφορετικό. Ἡ παρουσία τοῦ Χριστοῦ δέν ἀπομακρύνει τήν τρικυμία. Κάποτε καί

τήν προκαλεῖ. Καί αὐτό θά τό ψηλαφοῦσαν σέ κάθε τους βῆμα οἱ μαθηταί στήν πολυκύμαντη πορεία τους. Καί ὄχι μόνον οἱ τότε, ἀλλά καί ὅλοι οἱ πιστοί στό πέρασμα τῶν αἰώνων. Δυό χιλιάδες χρόνια ἱστορία τοῦ Χριστιανισμοῦ τί ἄλλο μαρτυρεῖ; Τό πλοῖο τῆς Ἐκκλησίας μέ κυβερνήτη τόν Χριστό δέν διέσχισε ἤρεμες θάλασσες. Ἀντιμετώπισε τίς πιό μεγάλες τρικυμίες. Οἱ αἱματηροί διωγμοί, οἱ ἀνελέητοι κατατρεγμοί, οἱ ἀδίστακτες διαβολές, οἱ πιό ποταπές συκοφαντίες, οἱ σαρκασμοί καί [σελ. 106] οἱ εἰρωνεῖες, συχνό φαινόμενο στήν ζωή τῆς Ἐκκλησίας καί στήν καθημερινή ζωή τῶν πιστῶν.

Εἶναι μιά πραγματικότης καί συγχρόνως μιά ἀπάντηση στούς καλοβουλευμένους μέ τήν μικροαστική νοοτροπία Χριστιανούς, ἀλλά καί στούς ἀρνητάς πού ἀγνοοῦν τό ἀληθινό νόημα τῆς χριστιανικῆς ζωῆς. Ὁ πραγματικός πιστός γνωρίζει καλά τό «*χριστιανικό ριψοκίνδυνο*» καί τό περιμένει ἀνά πᾶσα στιγμή. Καί εἶναι ἔτοιμος νά τό ἀντιμετωπίσει καί νά τό ξεπεράσει. Ξέρει πώς μαζί μέ τόν Χριστό τό σκάφος τοῦ «*κλυδωνίζεται, ἀλλ' οὐ καταποντίζεται, χειμάζεται, ἀλλά ναυάγιο οὐχ ὑπομένει*». Περιμένει τήν τρικυμία, ἀλλά δέν φοβᾶται τό ναυάγιο. Αὐτό ἀκριβῶς πού δέν εἶχαν καταλάβει οἱ ἀκατάρτιστοι ἀκόμα μαθηταί. Γι' αὐτό καί ὁ Κύριος τοῦς ἐλέγχει:

– Ποῦ εἶναι ἡ πίστη σας; τοῦς λέει. Ἦ, ὅπως σημειώνουν οἱ ἄλλοι Εὐαγγελισταί: Γιατί εἴσαστε δειλοί, ὀλιγόπιστοι; Γιατί δέν ἔχετε πίστη;

* * *

Τό ἴδιο δέν ἐπαναλαμβάνει καί σέ μᾶς καί σέ κάθε ἐποχή ὁ Κύριος; Βλέπετε τά κύματα καί τρομάζετε. Φοβόσαστε τοῦς ἀνέμους καί τίς θύελλες. Τά πρῶτα νερά στό πλοῖο σᾶς πανικοβάλλουν. Γιατί ὅλα αὐτά; Γιατί ξαφνιαζόσαστε; Γιατί ξεχνᾶτε τήν παρουσία μου; Γιατί ἀφήνετε τήν ὀλιγοπιστία νά φωλιάσει καί νά κυριεύσει τήν ψυχή σας; «*Χανόμεσθε*» εἶπατε; Νομίζετε πώς κοιμᾶμαι καί ἀδιαφορῶ; Αὐτό εἶναι τό μεγάλο λάθος σας. Χανόσαστε ὄχι ἀπό τά κύματα, ἀλλά ἀπό τήν δειλία σας. Ὁ φόβος πηγάζει ὄχι ἀπό τά τρομερά γεγονότα, ἀλλά ἀπό τήν ἀστήρικτή ψυχή σας. Γι' αὐτό καί οἱ κραυγές σας δέν εἶναι ἀπόδειξη τῆς πίστεως, ἀλλά τῆς ὀλιγοπιστίας σας. Οἱ προσευχές σας, οἱ ἐπικλήσεις σας, τήν ὥρα [σελ. 107] τοῦ κινδύνου, δέν προέρχονται ἀπό βαθειά πίστη, ἀλλά ἀπό ἔλλειψη πίστεως. Μιά πίστη πού θέλει νά δῆ, γιά νά πιστέψει, δέν εἶναι πίστη. Εἶναι λογιστική καί ὑπολογιστική πράξη. Ἡ πίστη βλέπει «*ἤλιο τά μεσάνυχτα*». Διατρυπᾶ τά σκοτάδια. Ἐλπίζει καί στήν ἀπελπισία. Ἐμπιστεύεται καί εἰρηνεύει, καί ὅταν ἡ τρικυμία μαίνεται καί δέν γαληνεύει.

Αὐτήν τήν πίστη ζητάει ὁ Χριστός. Καί γι' αὐτήν τήν πίστη ρωτάει: Ποῦ εἶναι ἡ πίστη σας;

* * *

Καί ὅταν αὐτή ἡ πίστη λείπη, οἱ μαθηταί φωνάζουν: Χανόμαστε. Ἐδῶ βρίσκεται τό κλειδί καί ἡ λύση. Κανένας δέν χάνεται, ὅταν δέν χάνη τήν πίστη του στόν Σωτήρα Χριστό. Εἶναι κιόλας χαμένος ἐκεῖνος πού ἔχει χάσει τήν πίστη του. *«Ἐνταῦθά μοι βλέπε μετὰ πίστεως ὀλιγοπιστίαν· πιστεύουσι μὲν γάρ ὅτι σῶσαι δύναται, ὡς δέ ὀλιγόπιστοι, λέγουσιν ἀπολλύμεθα. Οὐ γάρ ἦν ἐφικτόν ἀπολέσθαι ποτέ, συνόντος αὐτοῖς τοῦ πάντα ἰσχύοντος»*. Δηλαδή, γράφει ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας, ἐδῶ βλέπε πίστη μέ ὀλιγοπιστία. Ἐνῶ πιστεύουν πώς μπορεῖ νά τοὺς σώση, σάν ὀλιγόπιστοι ὁμως λένε χανόμαστε. Πῶς ἦταν ποτέ δυνατόν νά χαθοῦν, τήν στιγμή πού ἦταν κοντά τους ὁ Παντοδύναμος;

Ἐπομένως, καί ὁ καθένας μας στίς δύσκολες στιγμές τῆς λιποψυχίας καί ὀλιγοπιστίας, ἀντί τοῦ «χανόμαστε», ἄς ἐπαναλαμβάνη μέ ἐμπιστοσύνη τοὺς λόγους τοῦ Ψαλμωδοῦ: **«Σύ δεσπόζεις τοῦ κράτους τῆς θαλάσσης, τόν δέ σάλον τῶν κυμάτων αὐτῆς σύ καταπραῖνεις»** (Ψαλμός 88,10).

ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΣΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

Η ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΑΣ αντιμετωπίζει αύξημένες δυσκολίες. «**Έξωθεν μάχαι, έσωθεν φόβοι**» (Β' Κορινθ. ζ' 5). Φίλοι και σύμμαχοι και «κοινοτικοί έταίροι», παρά τίς μεγαλόστομες ύποσχέσεις και διακηρύξεις, παρά τήν ύποχρέωσή τους για «κοινοτική άλληλεγγύη», συχνά παίζουν διπλό διπλωματικό παιχνίδι. Προτιμοϋν νά παραμερίζουν τήν καθαρή άλήθεια και νά ύπηρετοϋν φτηνές σκοπιμότητες.

Άλλά οί «**έξωθεν μάχες**» αντιμετωπίζονται, έφ' όσον ύπάρχει άρραγές έσωτερικό μέτωπο. Έφ' όσον ύπάρχει έθνική σύμπνοια και όμοψυχία, και δέν ύπάρχουν οί «**έσωθεν φόβοι**». Έφ' όσον έμείς οί ίδιοι δέν ύπονομεϋουμε τά δίκαιά μας. Τό ύπογραμμίζουμε: Έφ' όσον ύπάρχει από όλους πίστη στά ιδεώδη τής φυλής, στίς άξίες και στά ιδανικά πού γαλούχησαν τό Έθνος και τό γιγάντωσαν στίς πιό κρίσιμες καμπές τής ιστορίας του, τότε και οί πιό ύπουλες πλεκτάνες διαλύονται ως ιστός άράχνης.

* * *

Ύπάρχουν τουλάχιστον για μάς τούς Έλληνες μερικές άδιαμφισβήτητες ιστορικές άλήθειες. Και αυτές μάς ύπενθυμίζουν πώς ή Πατρίδα μας δέν φοβήθηκε ποτέ τούς έχθρούς της. Φοβήθηκε τούς φίλους της. Κινδύνευσε πιό πολύ από τά έγωπαθή παιδιά της.

Όλοι τό γνωρίζουν. Η Ελλάδα δέν μεγαλούργησε μέ τήν βοήθεια τών ξένων. Θριάμβευσε μέ τήν [σελ. 109] ένότητα, τήν άγωνιστικότητα, τήν αύταπάρνηση, τό πνεϋμα τής θυσίας τών παιδιών της. Μεγαλούργησε μέ τήν πίστη και τήν καταφυγή της στήν παντοδύναμη βοήθεια τοϋ Θεοϋ. Αυτό μαρτυρεϊ ή παλαιά και ή σύγχρονη ιστορία μας. Αυτό εϊναι τό μυστικό, χθές και σήμερα, για τήν έξοδο από τό κάθε άδιέξοδο.

Η καταφυγή μας στόν Θεό δέν εϊναι φυγή. Δέν εϊναι άδυναμία. Εϊναι δύναμη. Εϊναι άγωνιστική και άνυποχώρητη αντιμετώπιση τών δυσκολιών. Εϊναι καταφυγή στόν Κύριο τής δικαιοσύνης, πού βροντοφώνησε και βροντοφωνεϊ σέ κάθε έποχή τό «**δικαιοσύνην μάθετε, οί ένοικοϋντες επί τής γής**» (Ησαΐας 26,8).

Η προσευχή αύτή, ή γεμάτη πίστη και έλπίδα στόν Θεό, γίνεται όχι μόνο πηγή δυνάμεως, αλλά και νηφαλιότητος, ειρήνης, έσωτερικής ήρεμίας, μέσα και στίς πιό ισχυρές θύελλες. Όχι γιατί ή προσευχή εϊναι ήρεμιστικό ή κατευναστικό ή παυσίπονο. Όχι. Η προσευχή εϊναι έγρήγορη. Εϊναι άγώνας. Εϊναι πάλη. Εϊναι ήρεμία μέσα στήν ταραχή. Ειρήνη μέσα στόν πόλεμο. Γαλήνη μέσα στήν τρικυμία.

Ἀσάλευτη ἡ ψυχὴ «ἐν τῷ ταράσσεσθαι τὴν γῆν καὶ μετατίθεσθαι ὄρη ἐν καρδίαις θαλασσῶν» (Ψαλμὸς 45, 2).

Ἔτσι εἶδαν καὶ ἔτσι ἔζησαν στὸν καθημερινὸ τους ἀγῶνα τὴν προσευχὴ ὅλες οἱ μεγάλες ψυχές. Δέν ἦσαν ἄτρωτοι. Δοκίμασαν ἰσχυροὺς κλονισμοὺς καὶ λιποψυχίες. Ἡ ἀποθάρρυνση δέν τοὺς ἦταν ἄγνωστη. Καιροφυλακτοῦσε σέ κάθε τους βῆμα. Εἶχαν ὅμως ἓνα ὄπλο καὶ ἓνα μυστικό: Τὴν προσευχὴ, τὴν πίστη, τὴν ἐλπίδα στὴν δύναμη τοῦ Θεοῦ. Προσεύχονταν, πίστευαν, ἔλπιζαν. Καὶ ἡ δύναμη αὐτὴ τοὺς ἔκανε ἀκαταμάχητους. Τοὺς χάριζε [σελ. 110] ἀπερίγραπτη εἰρήνη. Μονάχα ὅσοι ἔζησαν τὴν ἀνεξάντλητη αὐτὴ ἰσχύ μποροῦν, ἀπὸ τὴν προσωπικὴ τους πείρα, νὰ διακηρύξουν μαζί μέ τὸν ἅγιο Ἰωάννη τὸν Χρυσόστομο, τὸν ἄνθρωπο αὐτόν τῆς προσευχῆς, τί θὰ πῆ νὰ στηρίζεσαι καὶ νὰ ἐλπίζης στὸν Θεό! «Μεγάλῃ τῆς ἐπὶ τὸν Κύριον ἐλπίδος ἡ δύναμις· φρούριον ἀχείρωτον (ἀπόρθητο), τεῖχος ἄμαχο (ἀκαταμάχητο), συμμαχία ἀκαταγώνιστος, λιμὴν εὐδίας, ὄπλον ἀήττητον, δύναμις ἄμαχος καὶ ἐκ τῶν ἀπόρων εὐρίσκουσα πόρον (διέξοδο στό ἀδιέξοδο)».

Μάλιστα. Τέτοια δύναμη ἔχει ἡ προσευχὴ γιὰ ἐκείνους πού γνωρίζουν νὰ τὴν χρησιμοποιοῦν. Κανένας δέν διαψεύσθηκε ἀπὸ ὅσους κατέφυγαν μέ πίστη στὴν προστασία τοῦ Θεοῦ. Ὅσοι στήριξαν ἀταλάντευτη τὴν ἐλπίδα τους σ' Αὐτόν εἶδαν πάνω στά πράγματα ἀληθινὰ θαύματα.

Καὶ σήμερα, ὅσοι θέλουμε νὰ τό διαπιστώσουμε δέν ἔχουμε παρά νὰ τό ἐπιχειρήσουμε. Τό ἀπαιτεῖ ἄλλωστε ἡ κρισιμότητα τῶν καιρῶν. Νὰ κηρύξουμε γενικὴ ἐπιστράτευση προσευχῆς. Ὅλοι στὴν πρώτη γραμμὴ. Κανείς στά μετόπισθεν. Καὶ τότε θὰ ἀνακαλύψουμε ἓνα ἄλλο κόσμο. Ἐνα κόσμο πού δέν περιορίζεται στά στενά πλαίσια τῆς κοντόθωρης ἀνθρώπινης λογικῆς, ἀλλὰ ξανοίγεται στό φῶς τῆς πίστεως. Καὶ «ἡ λογικὴ τῆς πίστεως» μᾶς δείχνει πὼς τὴν πορεία τῆς ἱστορίας τελικὰ δέν τὴν κανονίζει κανένας «πλανητάρχης», κανένας ΟΗΕ, καμμιά ΕΟΚ, ἀλλὰ μόνον ὁ Θεός, ἡ ἐλπίδα στὸν Θεό. Πέρα καὶ πάνω ἀπὸ τό προσωρινό, πού συχνὰ εἶναι ζοφερό, ὑπάρχει καὶ τό αἰώνιο, πού εἶναι φωτεινό. Καὶ ὀπλισμένος μέ αὐτὴ τὴν δύναμη, τὴν δύναμη τῆς προσευχῆς, ὁ πιστὸς ἀντιμετωπίζει νικηφόρα τὴν ζωὴ, τὰ ἀγωνιώδη προβλήματα καὶ τίς δυσκολίες.

[σελ. 111]

* * *

Τό διακήρυξε ἐδῶ καὶ δυὸ χιλιάδες χρόνια ὁ ἀρχάγγελος Γαβριήλ στὴν Παρθένο Μαρία καὶ τό εἶδαμε πραγματοποιούμενο στὴν πολυκύμαντη ἱστορία τοῦ Ἔθνους μας: «**Οὐκ ἀδυνατήσει παρά τῷ Θεῷ πᾶν ρῆμα**» (Λουκ. α' 37). Τίποτε ἀδύνατο γιὰ τὸν Θεό καὶ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Θεοῦ.

Τό ἔζησαν οἱ πρόγονοί μας. Τό ἐπανέλαβαν στὴν πρώτη ἐθνοσυνέλευσή τους οἱ ἥρωες τοῦ 1821: «**Κι ἂν οἱ σύμμαχοι μᾶς ἀφήσουν, ὁ Θεός δέν θὰ μᾶς ἀφήσῃ**». Αὐτό τό μήνυμα μᾶς στέλνουν καὶ σήμερα τὰ κρίσιμα γεγονότα. Οἱ δυσκολίες θὰ ξεπερασθοῦν. Τὰ σύννεφα θὰ φύγουν. Ὁ ἥλιος καὶ πάλι θὰ λάμψη. Ἀρκεῖ νὰ λάμψη πρῶτα στίς ψυχές μας ὁ ἥλιος τῆς Δικαιοσύνης καὶ ἡ βεβαιότης στὴν παντοδύναμη προστασία Του.

ΠΡΟΣΕΥΧΗ: ΕΙΣΠΝΟΗ ΟΞΥΓΟΝΟΥ

«ΠΟΙΟΣ ΣΩΖΕΙ: Ούτε τά “πακέττα” ούτε ή έφορία, οί κυβερνήσεις ούτε οί είσαγόμενες ιδέες, οί προσευχές, οί Η/Υ, τά λαχεϊά... θά μᾶς βγάλουν από τά αδιέξοδα, ΕΑΝ ΔΕΝ κάνουμε ὅλοι πολιτιστική επίθεση κι ἄν δέν ἐπανέλθουν ή παιδεία - άγωγή τῶν αρχαίων αξιῶν, ἐάν δέν διαβάσουν οί Έλληνες Ὀρφικούς, Πυθαγόρειους...».

Αυτά αναφέρονται σέ έντυπο πού μᾶς έστάλη πρό ήμερῶν από τό «ΓΚΡΕΝΑ – ΚΕΝΤΡΟ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΒΟΗΘΕΙΑΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΤΕΧΝΗΣ – ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ». Καί αυτά ὕστερα από 2000 χρόνια χριστιανικῆς παρουσίας. Διαγράφεται ή μοναδική καί άνεκτίμητη προσφορά τοῦ Χριστιανισμοῦ, ή δύναμη τῆς προσευχῆς, καί στή θέση τους ἔρχονται άνθρώπινα κατασκευάσματα καί φιλοσοφικές θεωρίες. Έπειδή ποικίλα φιλοσοφικοκοινωνικοθρησκευτικά συστήματα κάνουν τήν εμφάνισή τους στίς ήμέρες μας, χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή. Η παγίδα εἶναι καλά στημένη. Πίσω από τά συστήματα αυτά κρύβονται συχνά ὕποπτες ξενόφερτες αἱρέσεις. Σκοπός τους νά ὕπονομεύσουν τό χριστιανικό οἰκοδόμημα τῆς πίστεως καί νά λανσάρουν τίς ψευδεῖς δοξασίες τους. Σήμερα χτυποῦν τήν αξία τῆς προσευχῆς, τήν ἐπικοινωνία μέ τόν ἀληθινό Θεό. Αὔριο κάτι ἄλλο. Περιφρονώντας ὅμως τήν προσευχή, ἀφαιροῦν από τήν ψυχή τό ὄξυγόνο της. Τήν κάνουν νά ἀσφυκτιᾷ, νά σβήνη, νά πεθαίνη.

[σελ. 113] Τό βλέπουμε καθημερινά. Η πίο μεγάλη ἀπειλή γιά τό σύγχρονο ἄνθρωπο δέν εἶναι τό νέφος. Ἀσφυκτιᾷ περισσότερο, γιατί τοῦ λείπει τό ὄξυγόνο, τό πνευματικό ὄξυγόνο τῆς προσευχῆς. Δέν ξέρει νά άνυψώνη τό νοῦ καί τήν καρδιά του πάνω από τό τέλμα καί τό χῶμα. Τρέμει τό μολυσμένο περιβάλλον, φοβᾷται τά καυσαέρια, ἀναζητάει τήν ἐξοχή. Δέν κάνει ὅμως τό ἴδιο, καί γιά νά ἀποτοξινώση τόν πνευματικό ὀργανισμό του. Τό αντίθετο. Τοξινώνει καθημερινά τήν ψυχή του. Δηλητηριάζει τή σκέψη του. Μολύνει τίς αἰσθήσεις του. Ζῆ μέσα στά πνιγηρά τέλματα τοῦ αἰσθησιακοῦ θεάματος, τῆς ἀποκτηνωτικῆς μουσικῆς, τοῦ κιτρινισμοῦ, τοῦ πανσεξουαλισμοῦ, τῆς ὀπιομανίας. Ναρκώνεται στά χαμηλώματα τοῦ ὕλισμοῦ καί ἀργοπεθαίνει.

Πεθαίνει από ἀσφυξία μέσα στήν ήθική μόλυνση, γιατί δέν ἔμαθε νά άνεβαίνη ψηλά, νά προσεύχεται. Δέν ξέρει πώς, γιά νά αναπνεύση ἐλεύθερα, πρέπει νά **«ἀπολύση τούς ὄχλους»** καί νά **«ἀνέβη εἰς τό ὄρος κατ’ ἰδίαν προσεύξασθαι»** (Ματθ. ιδ’ 23). Τί σημαίνει αυτό πού αναφέρει ὁ ἱερός Εὐαγγελιστής; Ἐάν δέν ἀπολύση τόν ὄχλο τῶν πιεστικῶν φροντίδων, τό συρφετό τῶν ἐξευτελιστικῶν παθῶν, τήν ἀνώνυμη μᾶζα πού τόν καταργεῖ ὡς προσωπικότητα καί δέν ανέβη στό ὕψηλό ὄρος τῆς προσευχῆς, θά τόν **«φάη ὁ κάμπος»**.

Τί φοβερό! Αναζητάει ο σύγχρονος άνθρωπος τη χαρά, και αρνείται τον χορηγό της. Θέλει να ξεδιψάσει, και περιφρονεί το κρυστάλλινο νερό της πηγής. Δεν θέλει να καταλάβει ότι είναι ματαιοπονία να ψάχνει για τη χαρά μακριά από τον Θεό. Γιατί η ψυχή δεν μπορεί να ζήσει χωρισμένη από την πηγή [σελ. 114] της, τον Θεό, την πηγή της χαράς. «Εκείνος που ζητάει τον Θεό ζητάει τη χαρά», έλεγε ο άγιος Αύγουστίνος. Και μες θα μπορούσαμε να ποῦμε πώς εκείνος που αναζητάει τη χαρά ζητάει τον Θεό. Γιατί μονάχα ο Θεός μπορεί να τοῦ πληρώσει στον τέλει βαθμό τη βαθιά αυτή επιθυμία. Και μέ ποιόν άλλο τρόπο, εκτός από την προσευχή, μπορεί ο άνθρωπος να επικοινωνήσει καλύτερα, ὅποτε τό επιθυμῆσει, μέ τον Δημιουργό του;

Δεν υπάρχει πιο ωραία και ιερή στιγμή από εκείνη που ο άνθρωπος ανυψώνει τη σκέψη και την καρδιά στον οὐρανό, για να συνομιλήσει μέ τον Θεό, ὅπως τό παιδί μέ τον πατέρα. Εκεί η ψυχή ἀκουμπάει μέ ἐμπιστοσύνη τίς ἀνησυχίες της, τά βασανιστικά προβλήματά της, τούς φόβους της, ἀλλά και τούς ὀμορφους πόθους της, τά μεγάλα σχέδιά της, τούς εὐγενικούς ὀραματισμούς της, τό ἐνδιαφέρον της για τούς συνανθρώπους της.

Ἡ ἀνύψωση αὐτή εἶναι εἰσπνοή ὀξυγόνου, ἀποτοξίνωσι τοῦ πνευματικοῦ ὀργανισμοῦ, ἀποκάθαρση τῆς ψυχῆς, δύναμη ἀκαταμάχητη. Ἀνάλαφρη και ἀνανεωμένη ἐπιστρέφει ἡ ψυχή ἀπό τήν ιερή αὐτή ἀνάβαση, για να συνεχίσει μέ νέες δυνάμεις τόν ἀγῶνα της. Αὐτή τήν ἀνάγκη τῆς προσευχῆς τήν ἐνιωθαν ὅλες οἱ μεγάλες ψυχές. Ἦταν ἡ ζωή τους, ἡ χαρά τους, ἡ ἀναπνοή τους. Ὑπερβολικές ἴσως φαίνονται στήν ἀτροφική πίστη μας και στήν ἀναιμική πνευματικότητά μας οἱ ἐκφράσεις αὐτές. Γι' αὐτούς ὅμως ἦσαν βαθιές ἐσωτερικές ἐμπειρίες, ιερά βιώματα.

«Τοῦ Θεοῦ μνημονευτέον μᾶλλον ἢ ἀναπνευστέον», ἔλεγε ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος. Ἡ [σελ. 115] προσευχή ἦταν γι' αὐτόν κάτι περισσότερο και ἀπό τήν ἀναπνοή και τό ὀξυγόνο.

«Εἶναι ντροπή να προσεύχεσαι», φώναζε ὁ ἄθεος Νίτσε. «Εἶναι τόσο ντροπή να προσεύχεσαι, ὅσο εἶναι ντροπή να ξεδιψᾷς και να ἀναπνῆς. Ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀνάγκη ἀπό τόν Θεό, ὅπως ἔχει ἀνάγκη ἀπό τό νερό και τό ὀξυγόνο», ἀπαντοῦσε ὁ γιατρός Καρρέλ.

«ΒΙΟΝ ΑΞΙΟΝ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ»

Ὁ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ δέν εἶναι θεωρία. Δέν εἶναι εὐσεβοφάνεια. Εἶναι πράξη καί ζωή. Εἶναι «πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη» (Γαλ. ε' 6). Ἀπαραίτητη ἡ πίστη, χωρίς ὅμως τά ἔργα εἶναι νεκρή καί ἀνενεργός. Ἄν δέν μεταμορφώνη τήν ζωή καί δέν τήν δραστηριοποιῇ καί δέν τήν παρακινή σέ ἔργα ἀγάπης καί πνευματικῆς δημιουργίας, τί πίστη εἶναι; Πίστη πού δέν ἐμψυχώνεται ἀπό τήν ὁμορφὴ καλοσύνη, ἀπό τήν συμπάθεια καί τήν συγγνώμη, εἶναι ἀδρανής καί ἀνωφελής. Εἶναι σῶμα χωρίς ψυχή, ἀκίνητη καί ἄχρηστη.

Ἡ πίστη θά μποροῦσε νά παρομοιασθῇ μέ τήν ρίζα. Ἐφ' ὅσον δέν παράγει βλάστηση καί καρποφορία σέ ἔργα ἀρετῆς, ἀγιότητος, ἀγάπης, εἶναι ρίζα ξερή. Ἀλλά καί τά ἔργα, ἐφ' ὅσον δέν βλαστάνουν ἀπό τήν ρίζα τῆς πίστεως, εἶναι ἀμφιβόλου ἀξίας καί σημασίας. Εἶναι δυνατόν νά γίνωνται πρὸς ἐπίδειξη καί μέ ἰδιοτελεῖς σκοπούς.

* * *

Ὁ Χριστιανισμός ἐπομένως δέν εἶναι εὐσεβῆς φλυαρία οὔτε θρησκευτικὴ ματαιολογία. Εἶναι ἀγιότης βίου. Εἶναι ἀναγνώριση καί βίωση τοῦ πρωτείου τῆς ἀγάπης. Εἶναι ἡ ἔμπρακτη ὁμολογία τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ καί τῆς ἀγάπης τοῦ οὐράνιου Πατέρα. **«Οὕτω λαμψάτω τό φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τά καλά ἔργα καί δοξάσωσι τόν Πατέρα ὑμῶν τόν ἐν τοῖς οὐρανοῖς»** [σελ. 117] (Ματθ. ε' 16). Τό σημεῖο τῆς ἀναγνωρίσεως τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ μεταξύ τους ἀγάπη.

«Ἄν μή καί βίον προσθῶμεν τῆς πίστεως ἄξιον, τήν ἐσχάτης δώσομεν δίκην. Καί τοῦτο ἔδειξεν... ὁ μακάριος Παῦλος... Ἔδειξε δέ καί ἐπὶ τῶν Εὐαγγελιστῶν ὁ Χριστός... Περί μέν γάρ δογμάτων ὀλιγάκις διαλέγεται· οὐδέ γάρ δεῖται πόνου τό πρᾶγμα· περί δέ βίου πολλάκις, μᾶλλον δέ πανταχοῦ· διηνεκῆς γάρ ὁ πρὸς τοῦτο πόλεμος, διό καί ὁ πόνος» (Χρυσόστομος).

Ἄν μαζί μέ τήν πίστη δέν ἔχουμε καί βίο ἄξιο τῆς πίστεως, μᾶς τό λέει τό χρυσό στόμα τῆς Ἐκκλησίας, ὅχι ἀπλῶς δέν θά κερδίσουμε τίποτα, ἀλλά θά τιμωρηθοῦμε αὐστηρά. Κατ' ἐπανάληψη τήν ἀλήθεια αὐτή ἔχει τονίσει ὁ ἀπόστολος Παῦλος. Καί ὅχι μόνον αὐτός. Ὁ ἴδιος ὁ Κύριος τό διακηρύττει μέσα στά ἱερά Εὐαγγέλια. Πολύ λίγο κάνει λόγο γιά τά δόγματα. Καί αὐτό, γιατί οἱ δογματικές καί ἀτέρμονες συζητήσεις δέν ἀπαιτοῦν κόπο οὔτε προϋποθέτουν ὅπωςδήποτε ἀγῶνα πνευματικό. Μπορεῖ κανεῖς νά εἶναι δεινός συζητητής τῶν ἀληθειῶν τῆς

πίστεως καί μέγας δογματολόγος, καί τό δόγμα νά μήν άγγίξη καθόλου τή ζωή του. Ίσως καί νά γίνεται άφορμή άντιθέσεων, διαπληκτισμών καί έχθρότητος. Άς μήν ξεχνάμε πώς τό λεγόμενο «*θεολογικό μίσος*» εΐναι από τά χειρότερα. Νά γιατί ό Κύριος στρέφει άλλοϋ τήν προσοχή μας: Στήν άγιότητα τής ζωής καί στήν άσκησι τής άγάπης. Γι' αυτά συνεχώς καί σέ κάθε εύκαιρία κάνει λόγο. Γιατί ό άγώνας γιά τήν κατάκτηση τής άρετής εΐναι δύσκολος, κοπιαστικός. Συχνά άπαιτεΐ ιδρωτά καί αίμα.

Τήν άλήθεια αυτή τόνιζε καί ό Μ. Άθανάσιος: «*Τί τό όφελος, εάν έλλημιστί λαλοϋμεν, βαρβαρίζομεν [σελ. 118] δέ τή γνώμη; Τί τό όφελος, εάν εύσύνθετος μέν ό λόγος, κακοσύνθετος δέ ό τρόπος; Πολύ κάλλιον έστι μήτε τών Έλλήνων είδέναι φωνήν, καί τόν νόμον τοϋ Θεοϋ έν καρδία κεκτῆσθαι, Εί μέν γάρ σοφιστοϋ διδασκαλειον ήν ή Έκκλησία, εύγλωττίας ήν καιρός. Έπειδή δέ τρόπων άγών καί καρποφορία τό προκείμενον καί προσδοκία ούρανών τό προσδοκώμενον, μή γλώττα ζητείσθω, άλλ' ό τρόπος κατορθούσθω*».

Κανένα όφελος από τήν τονρευμένη γλώσσα καί τά λεκτικά θεολογικά σχήματα, άν ή γνώμη μας, ή σκέψη μας καί ή ζωή μας εΐναι άξεστη καί βαρβαρική. Ό καλοφτιαγμένος καί πειστικός λόγος μας σέ τίποτα δέν μάς ώφελεί, όταν εΐναι κακότροπη ή ζωή μας. Εΐναι προτιμότερο νά άγνοοϋμε τίς πολλές γνώσεις πού δέν συνοδεϋονται μέ άρετή, καί νά έχουμε βαθειά τυπωμένο στήν καρδιά μας, σάν μόνιμο κτῆμα, τόν νόμο τοϋ Θεοϋ. Άν ή Έκκλησία ήταν σχολή φιλοσόφων καί σοφιστών, τότε θά ήταν άπαραίτητη ή εύγλωττία. Όμως ή Έκκλησία τοϋ Χριστοϋ μάς καλεΐ σέ άγώνες καί πνευματική καρποφορία. Μάς προβάλλει τήν βασιλεία τών ούρανών καί όχι γήινες κατακτήσεις. Γι' αυτό καί ή επίδιώξή μας δέν πρέπει νά εΐναι άλλη από τόν τρόπο γιά τήν κατάκτηση τής άρετής καί τής βασιλείας τών ούρανών.

* * *

Καί όλα αυτά στόν Χριστιανισμό άνακεφαλαιώνονται στήν πρώτη καί μεγάλη έντολή, στήν έντολή τής άγάπης. Ξεκάθαρος καί πάλι ό Χρυσόστομος, καί θά έπρεπε πολύ νά προσέξουμε τίς ύπογραμμίσεις του, γιά νά μήν άστοχήσουμε στό πιό βασικό σημείο τής πίστεώς μας:

[σελ. 119] «*Άγάπη μέν καί χωρίς μαρτυρίου ποιεί μαθητάς τοϋ Χριστοϋ, μαρτύριον δέ χωρίς άγάπης, ούκ άν ισχύσεις τοϋτο έργάσασθαι. Πόθεν τοϋτο δήλον; Άπ' αυτών τών τοϋ Χριστοϋ ρημάτων. Πρός γάρ τούς μαθητάς έλεγεν: “**Εν τούτω γνώσονται πάντες, ότι μαθηταί μου έστε, εάν αγαπάτε άλλήλους**”... “Οτι δέ μαρτύριον χωρίς άγάπης ού μόνον μαθητάς ού ποιεί, άλλ' ούδέ ώφελεί τι τόν ύπομένοντα, άκουσον Παύλου λέγοντος: “**Εάν παραδῶ τό σῶμα μου, ίνα καυθήσωμαι, άγάπην δέ μή έχω, ούδέν ώφελοϋμαι**”».*

Μέ τήν άγάπη, καί χωρίς νά ύποστῆ ό Χριστιανός μαρτύριο, γίνεται άληθινός μαθητής τοϋ Χριστοϋ. Χωρίς άγάπη, καί νά μαρτυρήσει γιά τόν Χριστό, τίποτα δέν ώφελείται. Διότι τό σημείο άναγνωρίσεως τών μαθητών τοϋ Χριστοϋ δέν εΐναι οϋτε

τό μαρτύριο οὔτε τὰ θαύματα. Εἶναι ἡ εἰλικρινής ἀγάπη. Θυσίες χωρίς ἀγάπη
μπορεῖ νά ὠφελοῦν τοὺς ἄλλους, ὄχι ὅμως καί ἐκεῖνον πού τίς ὑφίσταται.

Ἡ ἀγάπη, λοιπόν, ἡ ἀληθινή εἶναι βασική καί πρώτη ἀρετή στόν
Χριστιανισμό. Μέ αὐτήν ἀποδεικνύουμε τήν γνησιότητα τῆς πίστεώς μας, τήν
χριστιανική μας ιδιότητα. Χωρίς τήν ἀγάπη δέν ἔχουμε τίποτα καί δέν εἴμαστε
τίποτα.

Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΩΝ ΗΡΩΩΝ

ΝΕΑΡΟΣ ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΣ τῆς φιλοσοφίας, ὁ Ριβιέρ, ἔγραφε στόν μεγάλο Χριστιανό ποιητή Κλωντέλ: «... Διστάζω νά πλησιάσω τόν Χριστό. Γιατί; Γιατί φοβᾶμαι μήν ἐλαττωθοῦν οἱ ἰκανότητές μου. Φοβᾶμαι τόν στραγγαλισμό τοῦ ταλέντου μου».

Καί ὁ κορυφαῖος τῆς γαλλικῆς διανοήσεως ἀπαντοῦσε ἀπό τήν προσωπική του πολυκύμαντη ἐμπειρία:

«Σοβαρά ἐδιάβασα τήν ἐπιστολή σου. Ἐνα σημεῖο της μέ ἔκανε νά γελάσω. Τό σημεῖο ἐκεῖνο πού λές ὅτι φοβᾶσαι νά πλησιάσης τόν Χριστό, μήπως χάσης τήν δραστηριότητά σου καί στραγγαλισθοῦν τά ταλέντα σου. Ἐ, λοιπόν, νέε μου. Ὅταν θά ἔλθης στόν Χριστό, θά ἀποκτήσης ἕνα φίλο πού δέν θά σοῦ ἀφήνη στιγμή ἡσυχίας. Διότι ὁ Χριστός εἶναι ὁ πιό ἀπαιτητικός ἀπό τούς φίλους. Εἶναι ἡ ζύμη ἡ ὁποία δέν ἡσυχάζει, ἄν δέν ζυμώση ὅλο τό φύραμα. Αὐτός εἶναι ὁ μοῦστος πού σπάζει ὅλα τά δοχεῖα μέσα στά ὁποῖα μπαίνει, καί μόνον ζωντανοί ἄνθρωποι μπόρεσαν νά δεχθοῦν μέσα τους τό πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ».

* * *

Εἶναι μιά παρεξήγηση διάχυτη σέ μερικούς. Δυστυχῶς τήν συναντᾶμε καί σήμερα. Βλέπουν καί ἀντιμετωπίζουν τόν Χριστιανισμό καί τούς Χριστιανούς τουλάχιστον μέ οἶκτο. Τούς βλέπουν ἀνίσχυρους, [σελ. 121] ἡσυχους, ἀπροβλημάτιστους μπροστά στά μεγάλα σύγχρονα προβλήματα.

Λάθος. Μεγάλο λάθος. Ὁ ἀληθινός Χριστιανισμός ἔχει μέσα τοῦ ἔντονο τό στοιχεῖο τοῦ ἡρωϊσμοῦ. Εἶναι ἡ θρησκεία τῶν ἡρώων καί τῶν μαρτύρων. Οἱ ἄγιοι ὑπῆρξαν οἱ κατ' ἐξοχήν ἀγωνισταί μέσα στόν κοινωνικό στίβο. Προτοῦ δώσουν τήν μαρτυρία τοῦ αἵματος, εἶχαν δώσει τήν μαρτυρία τῆς ζωῆς.

Ὁ ἀληθινός Χριστιανισμός δέν εἶναι ὁ ἡσυχος, ὁ βολικός, ὁ ἀπροβλημάτιστος. Εἶναι ὁ ματωμένος, τοῦ σταυροῦ καί τῆς θυσίας. Ἡ χρυσή ἐποχή τοῦ Χριστιανισμοῦ δέν εἶναι τῆς δόξας καί τοῦ φανταχτεροῦ μεγαλείου, ἀλλά τοῦ μαρτυρίου καί τοῦ αἵματος. Τότε πού Χριστιανός σήμαινε μελλοθάνατος. Τότε πού ἡ πίστη ἦταν ἰσοδύναμη μέ τόν διωγμό. Τότε πού ἡ Ἐκκλησία προχωροῦσε φορτωμένη μέ τό βαρῦ σταυρό στους πληγωμένους ὤμους της. Οἱ ἐπίσκοποι της φοροῦσαν ὄχι χρυσοποίκιλτες στολές καί ἀδαμαντοκόλλητες μίτρες, ἀλλά χιτῶνες βαμμένους στό αἷμα τοῦ ἐσφαγμένου Ἀρνίου καί ἀγκάθινα στεφάνια μαρτυρίου. Οἱ πιστοί της, ὅλοι στρατευμένοι κάτω ἀπό τήν πορφυρή σημαία τοῦ σταυροῦ, προχωροῦσαν καί «κακοπαθοῦσαν» ὡς καλοί στρατιῶτες Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Καί οι ματωμένοι αυτοί αγώνες, σχεδόν χωρίς ανάπαυλα, δέν βάστηξαν ἔστω μερικές δεκαετίες. Τρεῖς ὀλόκληρους αἰῶνες ὁ Χριστιανισμός αἰμορραγοῦσε κάτω ἀπό τὰ ἀνελέητα χτυπήματα ἑνός πρωτοφανοῦς σέ ὠμότητα βαρβαρισμοῦ. Ποτάμι τό αἷμα ἔτρεχε ἀπό λευκασμένους γέροντες, λεοντόκαρδους ἄνδρες, σφριγηλά παλικάρια, ἀλλά καί τρυφερές παρθένες καί μικρά ἀκόμη παιδιά ὡς καί **[σελ. 122]** νήπια στήν ἀγκαλιά. Δέν ἔμεινε βασανιστικό ὄργανο πού νά μή χρησιμοποιήθηκε, γιά νά κάμψη τήν ἀντίσταση τῶν γενναίων ἀθλητῶν τῆς πίστεως. Ὅλη ἡ σατανική κακουργία καί δολιότητα ἐπιστρατεύθηκαν, γιά νά ἐκπορθήσουν τίς ἀπόρθητες ψυχές τῶν μαρτύρων.

* * *

Καί ἡ ἀντίσταση δέν κάμφθηκε. Καί τό ὄχυρό δέν ἔπεσε. Καί τό δένδρο τῆς πίστεως, πού φύτεψε ὁ Ἀρχηγός τῶν μαρτύρων, ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, ὄχι μόνον δέν ξεριζώθηκε ἀπό τίς θύελλες τοῦ εἰδωλικοῦ μίσους, ἀλλά ρίζωσε βαθύτερα. Ὅσο πιο ἰσχυροί ἦσαν οἱ ἄνεμοι τῶν διωγμῶν, τόσο πιο βαθειά ἄπλωνε τίς ρίζες του. Ὅσο πιο πολύ χυνόταν αἷμα μαρτυρικό, τόσο ποτιζόταν μέ αὐτό καί φούντωναν τά κλαδιά του καί γέμιζαν καρπούς οἱ κλῶνοι του καί ἔρχονταν τά ἀηδόνια τοῦ πνεύματος νά κατασκηνώσουν μέσα στίς πλούσιες φυλλωσιές του.

Τρεῖς αἰῶνες. Τριακόσια χρόνια αγώνες, θυσίες, αἵματα. Αὐτό εἶναι τό ξεκίνημα τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἕνα ξεκίνημα μοναδικό στήν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας. Ἄν αὐτό δέν εἶναι ἀληθινός ἠρωισμός, ἄς μᾶς ποῦν τότε ποιός εἶναι;

Καί τό παράδειγμα αὐτό μᾶς τό ἔδωσε πρῶτος ὁ Ἀρχηγός τῆς πίστεώς μας, μέ τό μοναδικό σταυρικό Του μαρτύριο. Στά ματωμένα ἴχνη Του βάδισαν καί οἱ στρατιές τῶν μαρτύρων. Αὐτός ἦταν ὁ κλῆρος ὅλων τῶν ἀληθινῶν πιστῶν. Αὐτό διακήρυττε καί ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὅταν ἔγραφε στόν μαθητή του τόν Τιμόθεο: **«Πάντες οἱ θέλοντες εὐσεβῶς ζῆν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ διωχθήσονται»** (Β΄ Τιμ. γ΄ 12).

[σελ. 123] Καί ἡ ματωμένη σκυτάλη προχώρησε ἀπό χέρι σέ χέρι καί ἔφθασε ἀνίκητη μέχρι τήν ἐποχή μας. Καί σήμερα τήν κρατοῦν μέ στιβαρό χέρι χιλιάδες σύγχρονοι μάρτυρες σ΄ ὅλα τά μήκη καί πλάτη τῆς γῆς μέ τόν δικό τους τρόπο. Τήν κράτησαν δεκαετίες ὀλόκληρες, ἀναρίθμητα πλήθη γνωστῶν καί ἀγνώστων νεομαρτύρων, μέ μύριες θυσίες, στίς χῶρες τοῦ ἄθεου Μαρξισμοῦ. Καί δέν λύγισαν. Καί προτίμησαν νά θυσιασθοῦν, παρά νά ἀρνηθοῦν τόν Χριστό. Ὅλες αὐτές οἱ εὐγενικές καί ἠρωικές ψυχές ἔνιωθαν μέσα τους νά τρέχη αἷμα μαρτύρων. Ἀπόγονοι τῶν ἀγωνιστῶν τῆς πρωτοχριστιανικῆς Ἐκκλησίας.

* * *

Αὐτοί, λοιπόν, ἦσαν οἱ ἀπροβλημάτιστοι, οἱ ἡσυχούληδες; Αὐτοί πού κράτησαν ὀρθία τήν σημαία τῆς πίστεως, τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας, πού βροντοφωνοῦσαν τό ἀσυνθηκολόγητο ὄχι στήν κάθε εἴδους ἐξευτελιστική

τυραννία; Αὐτοὶ ποὺ συνεδύαζαν τὴν εὐγένεια τῆς ψυχῆς μέ τό ἀκατάβλητο φρόνημα; Αὐτοὶ ποὺ ξάφνιαζαν αὐτοκράτορες καί δημίους μέ τό θάρρος τους, βαδίζοντας στό μαρτύριο μέ τό χαμόγελο στά χεῖλη;

Αὐτό εἶναι τό ἀληθινό μήνυμα τοῦ Χριστοῦ, ὅπως τό βίωσαν καί τό βιώνουν οἱ ἀληθinoὶ μαθηταὶ Του. Εἶναι ἕνας ἀγώνας ἀδιάκοπος γιά τὴν ἐπικράτηση τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀγάπης, τῆς ἀλήθειας, τῆς προόδου. Ὁ Χριστός εἶναι ὁ αἰώνιος Νικητής καί Θριαμβευτής, καί μαζί Του νικηταὶ ὅλοι οἱ πιστοὶ μαθηταὶ Του. Ὑπάρχει πιό μεγάλη κοινωνική προσφορά, πιό ὠραία καί τιμητική ἀποστολή ἀπό αὐτή;

Η ΓΙΟΡΤΗ ΤΩΝ ΤΑΠΕΙΝΩΝ

ΚΑΝΟΥΜΕ συχνά λόγο για τήν τραγικότητα του συγχρόνου ανθρώπου, για τό ψυχικό του δράμα. Ένω δέν πρόκειται παρά μονάχα για τόν αντίκτυπο τῆς πρώτης μεγάλης πανανθρώπινης τραγωδίας. Τῆς τραγωδίας πού σημάδεψε βαθειά μέχρι σήμερα όλόκληρη τήν ιστορία τῆς ἀνθρωπότητας καί προκάλεσε τήν ἐνανθρώπιση τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ.

«Θέλεις νά μάθης τήν αἰτία, πού ὁ Θεός ἦλθε ἀνάμεσα στούς ἀνθρώπους;...», γράφει ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης. «Λοιπόν, ἄν χαρακτηριστικό γνώρισμα τῆς θείας φύσεως εἶναι ἡ φιλανθρωπία, ἔχεις τήν αἰτία τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ ἀνάμεσα στούς ἀνθρώπους. Διότι ἡ ἄρρωστη ἀνθρώπινη φύση χρειαζόταν τόν ἰατρό. Ὁ πεσμένος ἀνθρωπος εἶχε ἀνάγκη ἀπό τόν ἀνορθωτή... Χρειαζόταν τό φῶς ὁ βυθισμένος στό σκοτάδι. Ζητοῦσε τόν λυτρωτή ὁ αἰχμάλωτος, τόν συναγωνιστή ὁ δεσμώτης, τόν ἐλευθερωτή ὁ ὑπόδουλος...».

* * *

Δέν μᾶς εἶναι ἄγνωστη αὐτή ἡ αἰτία τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ. Ἡ πτώση μέ τά τρομερά ἐπακόλουθά της δέν εἶναι ζήτημα ἀπλῆς γνώσεως. Εἶναι ὀδυνηρῆς βιώσεως. Τραγικῆς ἐμπειρίας ὄλων μας. Νιώθουμε νά μᾶς σχίζει τήν καρδιά καί νά φέρνῃ στά χεῖλη τήν ἐναγώνια κραυγή: **«Ταλαίπωρος [σελ. 125] ἐγώ ἀνθρωπος! Τίς με ρύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου;»** (Ρωμ. ζ' 24). **«Τίς με ρύσεται;»** Ποιός θά μέ ἐλευθερώσῃ ἀπό τήν φθορά, τόν μαρασμό, τόν θάνατο; Ποιός ἄλλος ἀπό Ἐκεῖνον, πού **«ἔκλινεν οὐρανοῦς καί κατέβη;»**

Ἦς εἴμεθα ρεαλισταί. Χωρίς τήν πτώση καί τό προπατορικό ἀμάρτημα ὁ ψυχικός μας κόσμος δέν εἶναι ἀπλῶς μυστήριο ἀνεξήγητο. Εἶναι πρόβλημα χωρίς λύση, αἴνιγμα χωρίς ἀπάντηση, τραγωδία χωρίς κάθαρση.

Αὐτή ἡ τραγωδία τῆς πτώσεως ζητάει τήν κάθαρση, τήν λύτρωση. Ἡ ἀνθρώπινη φύση δέν μπορεῖ νά ζήσῃ μέ τήν φθορά καί τόν θάνατο. Λαχταράει τόν ἀνακαινισμό, τό ξεκαίνουργημα, τό σφρίγος, τήν ζωή, Ἡ ἀνανέωση ἡ πνευματική ἀποτελοῦσε καί ἀποτελεῖ πανανθρώπινο αἶτημα. Καί αὐτό ἀκριβῶς τό αἶτημα ἦρθε νά ικανοποιήσῃ ὁ Θεός, πού ἔγινε ἀνθρωπος γιά τόν ἀνθρωπο.

Ὁ Κύριος κατῆλθε στήν γῆ, γιά νά ἀνορθώσῃ τόν πεσμένο ἀνθρωπο. Νά κηρύξῃ τήν πιό μεγάλη πνευματική ἐπανάσταση. Νά προσφέρῃ τήν ἀληθινή ἀνακαίνιση καί ἀλλαγῆ. Μᾶς κάλεσε νά προχωρήσουμε βαθειά, πολύ βαθειά, στά ἀδιόρατα βάθη τῆς ψυχῆς. Νά διερευνήσουμε τίς ἀβόλιστες περιοχές τοῦ ὑποσυνειδήτου. Νά φθάσουμε στά σκοτεινά βάθη τῆς ὑπάρξεώς μας, ἐκεῖ πού

έλλοχεύει ό μυστηριώδης κόσμος του κακού. Έκεϊ πού γρυλίζουν τά ένστικτα και βρυχώνται τά πάθη.

Μέ τό έπαναστατικό κήρυγμα του διεκήρυξε πώς, στα μυστικά βάθη τής καρδιάς, ή κατάδυση γίνεται μέ τήν μετάνοια. Μέ αύτήν έπιτυγχάνεται ή κάθαρση και άναγέννηση. Διότι «έκ τής καρδιάς έξέρχονται διαλογισμοί πονηροί, φόνοι, μοιχεΐαι, [σελ. 126] πορνεΐαι, κλοπαί, ψευδομαρτυρίαι, βλασφημίαι» (Ματθ. ιε' 19). Αύτά άκριβώς πού μολύνουν και ταλαιπωροΰν τόν άνθρωπο, τά γεννήματα του έπάρατου έγωισμού.

* * *

Ή άκρα ταπείνωση του Θεου μάς έδωσε τό κλειδί και τό όπλο στον πνευματικό μας άγώνα. Χωρίς θεμέλιο τήν ταπείνωση δέν ύπάρχει πνευματική ζωή, οΰτε ήθική άναγέννηση. Γι' αύτό και ό προαιώνιος και άναρχος Θεός συγκαταβαίνει για χάρη των δούλων του, των άμαρτωλών ανθρώπων, συγκατάβαση άσύλληπτη, «τό άταπεινωτον Αύτου ύψος άταπεινώτως ταπεινώσας» (Ιωάννης Δαμασκηνός). Μέ τόν τρόπο αύτό μάς άφήνει μοναδικό παράδειγμα για τήν θεραπεία τής υπερηφανείας μας, τήν ταπείνωση. Ή έπαρση των πρωτοπλάστων μάς έβγαλε από τόν παράδεισο. Ή ταπείνωση του θείου Βρέφους μάς άνοιξε και πάλι τίς πύλες του ουρανοΰ, μάς έδειξε τόν δρόμο τής σωτηρίας και τής λυτρώσεως. Τίποτε δέν θά ώφεληθοΰμε από τήν θεία Γέννηση, αν δέν κρατήσουμε τό μεγάλο αύτό δίδαγμα για τήν ζωή μας.

Και όμως. Άς τό όμολογήσουμε. Δέν τήν θεωροΰμε σπουδαία άρετή τήν ταπείνωση. Άς ταπεινώθηκε ό Θεός. Σέ μάς δέν εΐναι άπαραίτητη. Ίσως εΐναι και βλαβερή για τά συμφέροντά μας, για τήν ύπόληψή μας, για τήν άξιοπρέπειά μας!

Τί φοβερό! Νά μή συνειδητοποιοΰμε τήν βασική σημασία της. Ή ταπείνωση δέν εΐναι άπλώς μιά άρετή. Εΐναι ό συνεκτικός δεσμός όλων των άρετών. Χωρίς ταπείνωση δέν ύπάρχει καμμιά άρετή, οΰτε ή πιό σπουδαία, ή άγάπη.

[σελ. 127] «Όπου ή ταπεινοφροσύνη έκεϊ και ή άγάπη», λέει ό ιερός Αύγουστίνος.

Ή ταπείνωση παραπάνω και από τήν άγάπη; Πολύ σωστά έλέχθη ότι «ό Κύριος κατέβηκε στην γη από τήν κορυφαία άρετή, τήν άγάπη, και κατέληξε στην βασική και θεμελιώδη άρετή, τήν ταπείνωση. Έμεΐς πρέπει νά ξεκινήσουμε από τήν ταπείνωση, για νά φθάσουμε στην κορυφή τής άγάπης. Δέν φθάνεις στην όροφή, χωρίς γερό θεμέλιο».

* * *

Εΐπαν πώς τά Χριστούγεννα εΐναι ή γιορτή των παιδιών. Ναί, εΐναι ή γιορτή των ταπεινών, των άπλών, των άδολων, των ειλικρινών, των άπονήρευτων. Δέν εΐναι ή γιορτή των μεγάλων. Αύτών πού θεωροΰν τόν έαυτό τους μεγάλο και τρανό, αύτάρκη, πού δέν έχει ανάγκη από κανένα. Τά Χριστούγεννα γιορτή για τά παιδιά, μόνο για τά παιδιά, για όσους έχουν παιδική καρδιά.

Γιορτάζουν οί ταπεινοί. Μόνον ὅσοι διατηροῦν τήν παιδική ἀπλότητα καί εὐθύτητα καί ἀποστρέφονται τήν ὑποκρισία καί τήν σκοπιμότητα. Γιορτάζουν μόνον ὅσοι ἐμπνέονται ἀπό τό θεῖο Παιδί τήν ἀνεξικακία καί λησμονοῦν εὐθιξίες καί παραμερίζουν πείσματα καί ἐγωισμούς. Ὅσοι στά ἀγωνιώδη καθημερινά προβλήματα ξέρουν μέ παιδική ἐμπιστοσύνη νά ἐλπίζουν καί νά πιστεύουν στήν πατρική πρόνοια τοῦ Θεοῦ. Ὅσοι διδάσκονται ἀπό τό θεῖο Βρέφος τήν ταπείνωση, διότι τό Βρέφος τῆς Βηθλεέμ εἶναι ὁ προαιώνιος Θεός, πού **«δι' ἡμᾶς ἐπτώχευσε πλούσιος ὢν, ἵνα ἡμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχεία πλουτήσωμεν»** (Β' Κορινθ. η' 9).

ΟΙ ΠΕΙΡΑΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΡΗΜΟΥ

ΔΥΟ ΦΟΡΕΣ ἡ ἔρημος ἔγινε ὁ πιό μέγας πνευματικός στίβος. Στή μιά πρωταγωνιστής ὁ ἀρχαῖος Ἰσραήλ, στήν ἄλλη ὁ νέος Ἰσραήλ τῆς χάριτος. Τήν πρώτη φορά ὁ λαός τῶν Ἑβραίων, στή μακρά ὁδοιπορία του διά μέσου τῆς ἐρήμου, υπέκυψε στή δοκιμασία τῶν πειρασμῶν. Τή δεύτερη φορά ὁ Ἰησοῦς κατετρόπωσε τόν Πειραστή. Οἱ Ἑβραῖοι προτιμοῦσαν τή γήϊνη τροφή, νοσταλγοῦσαν τά σκόρδα καί τά κρεμμύδια τῆς Αἰγύπτου καί ἀδιαφοροῦσαν γιά τόν λόγο τοῦ Θεοῦ. Τήν ὥρα τῆς κρίσιμης ἐκλογῆς ἡ προτίμησή τους πήγαινε στά ἄψυχα εἶδωλα, καί ὄχι στόν ζῶντα καί ἀληθινό Θεό. Ζητοῦσαν συνέχεια τό θαῦμα, τόν ἐντυπωσιασμό, τήν εὐκολία, καί ὄχι τήν πίστη, τόν ἀγῶνα, τόν μόχθο.

* * *

Τό τελείως ἀντίθετο συνέβη μέ τόν Ἰησοῦ Χριστό ἐκεῖ στήν ἔρημο. Ἡ προτίμησή του ἦταν σταθερά προσανατολισμένη ὄχι στούς ἄρτους τῆς γῆς, ἀλλά στόν ἄρτο τοῦ οὐρανοῦ. Παραπάνω ἀπό κάθε τροφή, ἡ κάθε προσταγή, πού ἐκπορεύεται ἀπό τό στόμα τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἐμπιστοσύνη στόν Θεό δέν ὑπάρχει κανένας λόγος νά ἐκπειράζεται, νά τίθεται σέ ἀμφισβήτηση καί ἀμφιβολία. Εἶναι πάντοτε δεδομένη. Εἶναι πάντοτε σταθερή. Δέν ἔχει καμμιά σχέση μέ τίς ψεύτικες ἀνθρώπινες ἀσφάλειες. Γι' **[σελ. 129]** αὐτό καί δέν χρειάζονται ἀποδείξεις, γιά νά πιστοποιηθῇ. Καί ὅλα τά βασίλεια τοῦ κόσμου καί ἡ δόξα τους καί τά πλούτη τους εἶναι χωρίς καμμιά ἀξία μπροστά στήν πνευματική βασιλεία καί τήν ἀληθινή δόξα τοῦ Θεοῦ.

Οἱ ἴδιοι πειρασμοί πού συνέτριψαν τόν ἄστατο λαό, αὐτοί φανέρωσαν τή δύναμη τοῦ Χριστοῦ. Ἐξῆλθε νικητής ἐκεῖ πού οἱ ἄλλοι βγῆκαν νικημένοι καί κατησχυμένοι. Ἔδειξε ἀπό τό ξεκίνημά Του ὅτι εἶναι πιό ἰσχυρός, εἶναι ὁ ἰσχυρός, Αὐτός πού **«ἐξῆλθε νικῶν καί ἵνα νικήσῃ»** (Ἀποκαλ. στ' 2). Ἀπό τήν ἔρημο ὡς τόν σταυρό θά πολεμηθῇ μετά μανίας. Θά φανῇ πρός στιγμή πῶς τό κακό θριαμβεύει. Στό τέλος ὅμως ἡ νίκη θά στεφανώσῃ τό ἔργο Ἐκείνου, πού ἦλθε **«ἵνα λύσῃ τά ἔργα τοῦ Διαβόλου»** (Α' Ἰωάν. γ' 8). Ἡ νίκη τοῦ Χριστοῦ ἐκεῖ στήν ἔρημο προαναγγέλλεται, ἕως ὅτου λάμψῃ μέ τή θριαμβευτική Ἀνάστασή Του. Δέν εἶναι παρά τό προανάκρουσμα τοῦ τελικοῦ καί ὀριστικοῦ θριάμβου.

Ἡ μάχη τῆς ἐρήμου, πού ἄρχισε ὁ Χριστός, δέν τελείωσε. Ὁ Κύριος τήν ἔδωσε νικηφόρα. Ἐμεῖς σήμερα καλούμεθα νά τή συνεχίσουμε. Οἱ ἴδιοι πειρασμοί θά προσβάλουν καί προσβάλλουν ποικιλοτρόπως καί μᾶς. Ἡ ἐποχή μας, ἔρημη ἀπό ἀξίες, ἀπό ἰδανικά, προσφέρει τίς κατάλληλες συνθήκες καί προϋποθέσεις στό

Σατανᾶ, γιά νά μᾶς παγιδεύση. Δέν πρέπει νά τό λησμονοῦμε. Ἀκριβῶς γιά νά ἐπαγρυπνοῦμε. Ἐχθρός πού ἀναμένεται εἶναι κατά τό ἥμισυ ἐξουδετερωμένος. Ἐτσι δέν θά μᾶς αἰφνιδιάση. Θά τόν αἰφνιδιάσουμε καί μέ τή σθεναρή ἀντίσταση θά τόν νικήσουμε.

Οἱ πειρασμοί τῆς ἐρήμου ξαναζοῦν μέ ὅλη τήν ἔντασή τους καί στήν ἐποχή μας. Ὁ πρῶτος πειρασμός **[σελ. 130]** εἶναι νά ἔχης. Νά ἔχης πολλά, ἄφθονα. Νά ἔχης καί νά κατέχης καί νά τά ἀπολαμβάνης ὅλα πλούσια. Στά αὐτιά τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου ἀδιάκοπα ἀντηχεῖ ἡ φωνή τοῦ Πειραστή: **«Εἰπέ ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται!»** (Ματθ. δ' 3). *«Πές, δῶσε διαταγή, δῶσε παράγγελμα οἱ πέτρες νά γίνουν ψωμιά. Τό καθετί νά γίνη πλουτοπαραγωγικός χῶρος, βιομηχανική περιοχή. Τά δάση νά γίνουν οἰκόπεδα. Τά οἰκόπεδα ἐργοστάσια. Νά ἔχουμε ἀγαθά κείμενα εἰς ἔτη μακρά».*

* * *

«Καί τί ἀμάρτημα ἦν τό ποιῆσαι τούς λίθους ἄρτους; Ἄκουε οὖν ὅτι τό ἀκούειν τοῦ διαβόλου κατά τι ἀμάρτημά ἐστιν. Ἄλλως τε ἴδε· οὐκ εἶπεν ἵνα ὁ λίθος οὗτος γένηται ἄρτος, ἀλλ' οἱ λίθοι, θέλων ρίψαι τόν Χριστόν εἰς περιττότητα. Τῷ γάρ πεινῶντι εἶς ἄρτος ἀρκεῖ πάντων» (Θεοφύλακτος).

Καί ἦταν κακό αὐτό; λένε οἱ πολλοί. Καί τί ἀμάρτημα ἦταν νά γίνουν οἱ λίθοι ψωμιά; Τί ἀμάρτημα! Μά καί μόνο νά ἀκοῦς καί νά προσέχης τίς εἰσηγήσεις καί ὑποβολές τοῦ Διαβόλου εἶναι λάθος. Εἶναι λάθος τραγικό. Τσιμπᾶς τό δόλωμα καί δέν βλέπεις τήν παγίδα. Ἄλλωστε, δέν λέει γιά ἕναν ἄρτο, ἀλλά γιά ἄρτους. Ρίχνει στήν περιπέτεια τοῦ περιττοῦ. Ὅχι τοῦ ἀναγκαίου καί τοῦ ἀπαραίτητου. Καί δυστυχῶς τό ὑποπτο θαῦμα, πού ἀρνήθηκε νά πραγματοποιήσῃ ὁ Χριστός, τό πραγματοποιήσῃ μέ περισσή αὐταρέσκεια ὁ σύγχρονος ἀνθρώπος. Καί τώρα δρέπει τούς πικρούς καρπούς τῆς ἀκρισίας του. Οἱ «λίθοι» δέν ἔγιναν *«γλυκό ψωμί»*. Ἐγιναν *«ἄρτοι ὀδύνης»*.

[σελ. 131] Τό ἴδιο ἔπαθε καί μέ τόν ἄλλο πειρασμό, τόν πειρασμό τῆς δυνάμεως, τῆς παντοδυναμίας τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, τῆς ἐπιστήμης, τῆς τεχνικῆς. Τόν παρέλαβε ὁ Διάβολος καί τόν ἀνέβασε **«εἰς ὄρος ὑψηλόν λίαν»** καί τοῦ ἔδειξε **«πάσας τάς βασιλείας τοῦ κόσμου καί τήν δόξαν αὐτῶν»** (Ματθ. δ' 8). Καί τοῦ τίς ὑποσχέθηκε. Καί θαμπωμένος ἀπό τή γοητεία καί τόν ἴλιγγο ἔπεσε καί προσκύνησε. Προσκύνησε τήν ἐξουσία. Λάτρευσε τήν τεχνολογία καί τήν τεχνική. Θεοποίησε τήν ἐπιστήμη καί μαζί μέ αὐτήν τόν ἑαυτό του. Εἰδωλοποιήθηκε. Αὐτοθαυμάσθηκε. Ἐπεσε καί προσκύνησε ὁ ἴδιος τό εἶδωλό του, προτοῦ τό προβάλλει εἰς λατρείαν στούς ἄλλους. Καί ὑποδουλώθηκε στή χειρότερη δουλεία.

* * *

Στήν παγιδευτική πρόσκληση τοῦ Σατανᾶ **«πεσών προσκυνήσης μοι»** ὁ Κύριος ἀποκρίθηκε: **«Κύριον τόν Θεόν σου προσκυνήσεις καί αὐτῷ μόνῳ**

λατρεύσεις». Καί ἡ συνέχεια: «Τότε ἀφήσιν αὐτόν ὁ διάβολος...». Νά τό μυστικό τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας. Ὅχι στίς εἰσηγήσεις τοῦ Πονηροῦ. Ἀντίσταση καθολική: Στούς πειρασμούς, στίς πανουργίες του, στίς ἀπάτες, στίς δελεαστικές ὑποσχέσεις ἢ στίς ἐκφοβιστικές ἀπειλές. «Ἀντίστητε τῷ διαβόλῳ, καί φεύξεται ἀφ' ὑμῶν» (Ἰακ. δ' 7).

ΤΕΛΩΝΗΣ ΚΑΙ ΦΑΡΙΣΑΙΟΣ

ΔΙΑΒΑΖΟΝΤΑΣ κανείς τήν παραβολή τοῦ Τελώνη καί τοῦ Φαρισαίου στέκεται ἐκστατικός. Προβληματίζεται. Διερωτᾶται. Ποίος ἤ ποιοί οἱ βαθύτεροι λόγοι τῆς καταδίκης τοῦ Φαρισαίου. Γιατί τόσο ἀποδοκιμάσθηκε αὐτός ὁ «δίκαιος», ὁ «ζηλωτής», ὁ «θρησκευόμενος» ἄνθρωπος; Καί ἀπό τήν ἄλλη μεριά, τί ἦταν ἐκεῖνο πού δικαίωσε τόν ἀμαρτωλό, τόν ἄδικο, τόν ἀσεβῆ Τελώνη;

Ἀπορρίπτεται ὁ καθώς πρέπει Φαρισαῖος, αὐτός πού «νηστεύει δῖς τοῦ Σαββάτου», πού «ἀποδεκατεῖ πάντα ὅσα κτᾶται», πού «δέν εἶναι ὡσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων... ἢ καί ὡς οὗτος ὁ τελώνης». Καί γίνεται δεκτός, δικαιώνεται, ὁ ἀμαρτωλός τελώνης, ὁ δημόσιος κίνδυνος, ὁ ἐκβιαστής στή συλλογή τῶν φόρων, ὁ συνεργάτης τοῦ κατακτητοῦ!

* * *

Τί κακό ἦταν γιά τόν Φαρισαῖο νά ἀσκῆ τίς ἐντολές τοῦ Νόμου, νά προσέχη τήν πιστή ἐφαρμογή τῶν διατάξεών του, νά κάνη καί παραπάνω ἀπό αὐτό πού χρειαζόταν; Ἐνοχο εἶναι νά νηστεύης, νά προσεύχεσαι, νά εἶσαι «καθώς πρέπει», νά θαυμάζεσαι ἀπό τά πλήθη; Καί εἶναι δίκαιο ὁ συνώνυμος τῆς ἀδικίας καί τῆς παρανομίας νά ἐγκωμιάζεται καί νά προβάλλεται ὡς παράδειγμα πρὸς μίμηση;

[σελ. 133] Ἐδῶ βρίσκεται ἡ μεγάλη ἀπορία καί ὁ ἔντονος προβληματισμός. Τά καλά, λοιπόν, ἔργα δέν εἶναι καί καθ' ἑαυτά καλά; Καί τά ἄσχημα δέν στοιχειοθετοῦν πάντα τήν ἐνοχή καί τήν καταδίκη;

Τά καλά ἔργα, μᾶς τονίζει ἡ παραβολή, εἶναι καλά, ἐφ' ὅσον γίνονται καλῶς. Ἐφ' ὅσον ἔχουν καί ἐσωτερικό ἀντίκρουσμα. Ἐφ' ὅσον πηγάζουν ἀπό καρδιά ἀναγεννημένη. Ἐφ' ὅσον εἶναι φυσικοὶ καρποὶ γεροῦ δένδρου. Ὅχι ἀπλῶς καρποὶ κρεμασμένοι σέ ἀγκάθια. Ξένοι μέ αὐτό καί αὐτούς πού προσωρινά τούς ὑποβαστάζουν, χωρίς ὀργανικό σύνδεσμο.

Ἡ κακία καί τά ἔργα της δέν παύουν νά ἔχουν τήν ἐνοχή τους. Ἐχουν ὅμως κάποτε καί τά ἐλαφρυντικά τους. Ἐχουν καί τήν ἀπαλλαγὴ τους μέ τή μετάνοια. Τό κακό, ὅταν ἀναγνωρίζεται ὡς κακό, ὅταν εἶναι περιστασιακό καί ἀποδοκιμάζεται ἐσωτερικά καί ὁμολογῆται ὡς πτώση καί δέν γίνεται κατάσταση στήν ψυχὴ, χάνει τή δριμύτητά του. **«Καρδίαν συντετριμμένην καί τεταπεινωμένην ὁ Θεὸς οὐκ ἐξουδενώσει»** (Ψαλμός 50, 19).

Τό κριτήριό τῆς πνευματικῆς ζωῆς δέν βρίσκεται στήν ἐπιφάνεια, ἀλλὰ στό βάθος. Ὅχι σέ αὐτό πού φαίνεται, ἀλλὰ σέ αὐτό πού εἶναι. Ἀπό τό νά φαίνεται κανείς δίκαιος καί νά εἶναι δίκαιος, ὑπάρχει συχνά ἄβυσσος. Ἡ ἀληθινή ἀπό τήν

ψεύτικη αγιότητα διαφέρει, όσο τό γνήσιο από τό κάλπικο νόμισμα. Καί ή άληθινή πνευματικότητα εύκολα νοθεύεται από τήν τυπολατρία.

Ό Φαρισαῖος ένδιαφέρεται νά φαίνεται, όχι νά εἶναι. Αυτό πού χαρακτηρίζει τόν φαρισαϊσμό εἶναι τό φαινόμενο, ή έπιφάνεια, ή προσποίηση, ή έπιτήδευση. Άρκεῖ νά φαίνεται δίκαιος, άγιος. Νά τόν [σελ. 134] νομίζουν έτσι. Αυτό καί μόνον τοῦ άρκεῖ. Ἐν δέν εἶναι, δέν τόν άπασχολεῖ.

Τά χέρια νά εἶναι καθαρά από τίς σκόνες. Ἡ καρδιά ἄς άσφυκτιᾷ από τίς άναθυμιάσεις τῶν παθῶν, ἄς πνίγεται μέσα στή λάσπη τοῦ έγωκεντρισμοῦ, ἄς εἶναι πετρωμένη από τή σκληρότητα. Τό άνθρωπο τοῦ «**θεαθῆναι**» αυτά δέν τόν άπασχολοῦν. Νομίζει πώς εἶναι έντάξει άπέναντι στον Θεό καί τήν κοινωνία, γιατί φαίνεται έντάξει.

* * *

Ό Φαρισαῖος εἶναι ὁ διπλός άνθρωπος. Ό διχασμένος, ὁ άντιφατικός, γι' αυτό ὁ τραγικός. Διπρόσωπος. Κάνει διπλή ζωή. Τό έχει δίπορτο. «**Χωλαίνει έπ' άμφοτέραις ταῖς ἰγνύαις**», ὅπως έλεγε ὁ πύρινος προφήτης για τούς Ἰσραηλίτες (Γ' Βασιλειῶν ιη' 21). Άκροβάτης τῆς πνευματικῆς ζωῆς, γέρνει επικίνδυνα πότε από τή μιá καί πότε από τήν άλλη μεριά. Συμβιβάζει τά άσυμβίβαστα. «**Λατρεύει**» συγχρόνως «**Θεῷ καί μαμωνᾷ**».

Τό ὅτι «**κατεσθίει τάς οἰκίας τῶν χηρῶν**» δέν τόν έμποδίζει «**προφάσει μακρά νά προσεύχεται**». Ἐπαναπαύεται στό νά «**άποδεκατῆ τό ήδύοσμον καί τό άνηθον καί τό κύμινον**», καί δέν τόν πειράζει νά «**άφήνη τά βαρύτερα τοῦ νόμου, τήν κρίσιν καί τόν έλεον καί τήν πίστιν**». Αυτός πού «**διυλίζει τόν κώνωπα**», μέ τήν πιό μεγάλη εύκολία «**καταπίνει τήν κάμηλον**» καί τόν καμηλιέρη. Ἐν ή καρδιά σχίζεται από τόν έσωτερικό διχασμό, αυτός ὁ λεπτολόγος καί υπερακριβῆς τηρητής τῶν λεπτομερειῶν τοῦ Νόμου, ὁ τιμητής τῶν παραμικρῶν παραβάσεων τῶν άλλων, τίποτα δέν αισθάνεται. Ἐχει καθησυχάσει [σελ. 135] προκαταβολικά τή συνείδησή του. Δέν άναγνωρίζει τήν ένοχή του οὔτε μπροστά στά μάτια τοῦ Θεοῦ.

Ἡ πρώτη έσωτερική διάσπαση προέρχεται από τήν άβυσσο πού χωρίζει τά λόγια τους από τά έργα τους. «**Λέγουσι καί οὐ ποιοῦσι**». Ἐννα λένε καί άλλα κάνουν. Ἡ λεπτομέρεια στό κέντρο, ή οὐσία στό περιθώριο. Καπηλεύονται όχι άπλῶς τίς λέξεις, αλλά τίς άξίες. Ἐν από άδυναμία ή συναρπαγή, αλλά έκ προγράμματος. «**Δεσμεύουσι φορτία βαρέα καί δυσβάστακτα καί έπιτιθέασιν επί τούς ὤμους τῶν ανθρώπων, τῷ δέ δακτύλῳ αὐτῶν οὐ θέλουσι κινήσαι αυτά**» (Ματθ. κγ' 4).

Ἐννα ὁ πνευματικός ήγέτης δέν κάνει δύσκολη τή ζωή τῶν άλλων. Ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ δέν δόθηκε, για νά γίνεται φορτίο άσήκωτο στους ὤμους τῶν ανθρώπων. Δόθηκε, για νά άνακουφίξη τή σκληρή ζωή τους. «**Ό ζυγός μου χρηστός καί τό φορτίον μου έλαφρόν έστιν**» (Ματθ. ια' 30), εἶχε πεῖ ὁ Κύριος.

* * *

Καί ὁ Τελώνης; Ο Τελώνης δέν ἔχει ἀρετές. Εἶναι ἀμαρτωλός. Ἀλλά καί ἀναγνωρίζει τήν ἀμαρτωλότητά του. Συναισθάνεται τήν ἐνοχή του. Τήν ὁμολογεῖ μέ συντριβή. Αὐτή ἡ συναίσθηση τόν κάνει νά στέκεται μέ δέος μπροστά στή μεγαλωσύνη τοῦ Θεοῦ. Δέν τολμάει οὔτε τό βλέμμα νά ὑψώση στόν οὐρανό. Χτυπάει τό στήθος του, τήν ἔδρα τῶν παθῶν. Καί ζητάει τό θεῖο ἔλεος.

Ὁ Τελώνης ἔχει ἀμαρτίες. Δέν ἔχει ἀρετές. Ἔχει ὅμως τήν ἀρετή. Τήν ἀρετή τῆς αὐτογνωσίας. Γινώσκει νά ἀναγινώσκη τήν καρδιά του. Καί μέ κλειδί τό «**ἰλάσθητι**» ἀνοίγει τούς οὐρανοὺς καί φθάνει δικαιωμένος στό θρόνο τῆς Χάριτος.

ΤΟ ΣΑΒΒΑΤΟ ΚΑΙ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ

ΓΙΑΤΙ ή τόση αντίθεση ανάμεσα στον Κύριο και τους Φαρισαίους; Γιατί ή τόση πολεμική έναντιόν του; Γιατί ούτε στιγμή δέν σταμάτησε ό φαρισαϊσμός νά τον προκαλή, νά τον παγιδεύη, νά επιδιώκη μέ κάθε μέσο –και τό πιό άνέντιμο– νά τον έξοντώση;

Ή απάντηση εἶναι απλή. Δέν εἶναι δύσκολο νά έρμηνεύση κανείς τήν αντίθεση ανάμεσα στον Κύριο και τους Φαρισαίους. Ή εξήγηση βρίσκεται στήν τοποθέτηση πού εἶχε ό καθένας απέναντι στον άνθρωπο. Πώς έβλεπε ό Χριστός τον άνθρωπο, τον κάθε άνθρωπο, και πώς τον έβλεπε ό φαρισαϊσμός. Ποιά τοποθέτηση εἶχε ό Ένας και ποιά οι άλλοι.

* * *

Ό Χριστός εἶναι φιλόανθρωπος. Ό Φαρισαῖος απάνθρωπος. Ό Κύριος γίνεται άνθρωπος για τον άνθρωπο, πλησιάζει τον άνθρωπο, τον εύεργετεί και θυσιάζεται γι' αυτόν. Ό Φαρισαῖος περιφρονεί τον άνθρωπο, τον αποφεύγει, τον καταδικάζει, τον θυσιάζει στις στενόψυχες τυπολατρικές δοξασίες του. Ό Χριστός δέχεται τον κάθε άνθρωπο, και τον πιο άμαρτωλό και περιφρονημένο, χωρίς καμμία απολύτως εξαίρεση. Ό Φαρισαῖος κάνει διακρίσεις, ταξινομεί τους ανθρώπους σε κατηγορίες ύποτιμητικές, γίνεται ό άυστηρός τηρητής, κριτής και επικριτής όλων τών άλλων. Ό άναμάρτητος Κύριος αντιμετωπίζει [σελ. 137] μέ έπιείκεια και κατανόηση τους άμαρτωλούς ανθρώπους. Ό άμαρτωλός Φαρισαῖος καταδικάζει μέ άυστηρότητα και σκληρότητα τους συνανθρώπους του. Ό Θεάνθρωπος γίνεται άνθρωπος για τον άνθρωπο, για να σώση τον άνθρωπο. Ό Φαρισαῖος ξεχωρίζει τον έαυτό του, απομακρύνεται από τους ανθρώπους, για να τονίση τήν ύπεροχή του. **«Οὐκ εἰμι ὡσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων»** διακηρύττει μέ περισσή άυταρέσκεια.

Χάσμα μέγα, λοιπόν, ανάμεσα στον Ίησοῦ και στους Φαρισαίους. Γι' αυτό και ή άδίστακτη πολεμική. Γι' αυτό και τά έξοντωτικά σχέδια. Πώς, αυτοί οι «δίκαιοι», νά άνεχθοῦν τον Χριστό, πού εἶναι **«φίλος τελωνῶν και άμαρτωλῶν»**; Πώς νά δεχθοῦν Έκεῖνον πού πλησιάζει, συντρῶγει και αναστρέφεται τους όποιουσδήποτε ανθρώπους, τους περιφρονημένους, τους άμαρτωλούς; Αυτό τους έρεθίζει, τους έξοργίζει, τους προκαλεῖ.

Άς δοῦμε μιά από τις πολλές περιπτώσεις τής φαρισαϊκής στενότητας και ύποκρισίας. Άφορᾷ τήν τοποθέτησή τους απέναντι στο Σάββατο. Ή στενόκαρδη νοοτροπία τους ήθελε τον άνθρωπο σκλάβο τής τυπολατρίας και τών νομικιστικῶν διατάξεων. Θυσίαζε τον άνθρωπο στο Σάββατο. Έβαζε, δηλαδή, τό Σάββατο

παραπάνω από τον άνθρωπο. Μιά διάταξη που αρχικά είχε γίνει, για να διευκολύνει τον άνθρωπο, να τον ξεκουράζει από τις βιοτικές φροντίδες και να δοξάζει τον Θεό, ο φαρισαϊσμός, με τις ατέλειωτες περιπτώσιολογίες του, την μετέβαλε σε πιεστικό βραχνά, έξοντωτικό για τον άνθρωπο. Είχε όριση, για να προσφέρει άνεση και πνευματική εξύψωση στον άνθρωπο και όχι σαν μόχθος, σαν καταπιεστικός θεσμός και φορτίο δυσβάστακτο.

[σελ. 138] Άνικανοι οι Φαρισαίοι να συλλάβουν τό βαθύτερο νόημά του, στό Σάββατο είχαν συγκεντρώσει τά δικαιώματα του Θεού. Καί παρουσιάζονταν σαν οι αύστηροί υπερασπισταί και υπέρμαχοί τους. "Έτσι ήθελαν να πιστεύουν. Γι' αυτό και κεραυνοβολούσαν μέ την πιο μεγάλη σκληρότητα και τά πιο συγκινητικά έργα της αγάπης, μόνο και μόνο γιατί γίνονταν Σάββατο. "Έτσι ένα θεσμό για τον άνθρωπο τον μετέβαλαν έναντιον του ανθρώπου. "Ένα θεσμό έξυπηρετήσεως τον κατάντησαν θεσμό άγωνίας και υποδουλώσεως. Καί όταν οι θεσμοί χάσουν την ψυχή, γίνονται πτώματα και μεταβάλλουν και τούς ανθρώπους που τούς υπηρετούν σε άψυχα ρομπότ.

* * *

Ο Κύριος δέν θά αφήσει εύκαιρία, για να στιγματίσει άποφασιστικά την φαρισαϊκή νοοτροπία. Δέν θά την άνεχθί, έστω κι άν πολύ καλά γνωρίζη τί θά του κοστίσει. Πλήθος οι εύεργεσίες και τά θαύματα αγάπης που θά πραγματοποιήση την ήμερα του Σαββάτου. **«Τό σάββατον διά τον άνθρωπον έγέγετο, ούχ ό άνθρωπος διά τό σάββατον»** (Μάρκ. Β' 27), θά διακηρύξει. Μέ την μεγαλειώδη αυτή διακήρυξη άποκαθιστά τά πράγματα στην σωστή τους θέση. Τιμά τούς θεσμούς, δίνοντας τους περιεχόμενο, και ταυτόχρονα έξυψώνει τον άνθρωπο.

Ποιός μπορούσε να συλλάβη μία τέτοια τιμή και έξύψωση; Ο άνθρωπος, τό δημιούργημα της αγάπης του Θεού, κριτήριο των θεσμών. Οι θεσμοί και οι όποιεσδήποτε διατάξεις υπάρχουν, όχι για να περισφίγγουν πνιγμού θηλιά στον άνθρωπο, αλλά για να υπηρετούν τον άνθρωπο και να κατοχυρώνουν την πνευματική του έλευθερία. Αυτό ήθελε και **[σελ. 139]** επιδιώκει πάντα ό Θεός μέ τις έντολές του για τον άνθρωπο. Τά παραγγέλματα του Θεού δόθηκαν στον άνθρωπο, *«ίνα ζήσεται έν αυτοίς και ούχί ίνα άποθάνη διά τούτων»*.

Ο άπάνθρωπος φαρισαϊσμός, δοϋλος στις στενόκαρδες προκαταλήψεις του, κολλημένος στό γράμμα του νόμου που άποκτείνει, θανατώνει την πνευματική έλευθερία του ανθρώπου. Έξουθενώνει τον άνθρωπο. Ο Χριστός, φιάνθρωπος και υπέρμαχος της έλευθερίας και των δικαιωμάτων του ανθρώπου, καθιερώνει όχι τό γράμμα του νόμου, που άποκτείνει, αλλά τό πνεύμα της έλευθερίας, που άνορθώνει και ζωογονεί. Ο φαρισαίος θέλει τον άνθρωπο δοϋλο. Ο Ίησοϋς τον θέλει έλεύθερο, όπως ταιριάζει στά παιδιά του Θεού.

* * *

Ὁ κίνδυνος αὐτός δέν λείπει καί ἀπό τήν ἐποχή μας. Ὁ φαρισαϊσμός συναντᾶται καί σήμερα σέ πολλές ἐκδηλώσεις τῆς θρησκευτικῆς, ἀλλά καί τῆς κοινωνικῆς, τῆς ὅλης ζωῆς. Ἡ φαρισαϊκή νοοτροπία τῶν διακρίσεων, τῆς ὑποτιμήσεως, τῆς καταδίκης τῶν ἄλλων, κυριαρχεῖ συχνά σέ θρησκευτικά περιβάλλοντα. Ἐπειδή δέν ἔχουν τίς δικές μας θρησκευτικές, ἰδεολογικές, πολιτικές πεποιθήσεις, ἐπειδή δέν συμφωνοῦν μαζί μας, ἐπειδή δέν λατρεύουν τόν Θεό ὅπως ἐμεῖς, ἐπειδή ἀνήκουν σέ ἄλλη παράταξη, ἐπειδή... ἐπειδή..., μᾶς ἀρκεῖ, γιά νά τούς περιφρονοῦμε καί τούς καταδικάζουμε.

Καί δυστυχῶς ἡ νοοτροπία αὐτή τῶν διακρίσεων καί τῆς καταδίκης τῶν ἄλλων, συνήθως, παρατηρεῖται σέ ἀνθρώπους πού ἔχουν ὑπερβολική προσκόλληση σέ ἐξωτερικούς τύπους. Ἀναζητοῦν ἕνα «ἄλλοθι» [σελ. 140] στήν παραμέληση οὐσιωδῶν θρησκευτικῶν διατάξεων. Νομίζουν πώς ἔτσι ἐξιλεώνονται γιά τήν ἠθική τους χαλάρωση καί ραθυμία. Εἶναι οἱ ἄνθρωποι πού «**διϋλίζουν τόν κώνωπα καί καταπίνουν τήν κάμηλον**». Θυσιάζουν τήν οὐσία στόν τύπο. Λησμονοῦν πώς τό Σάββατο ἔγινε γιά τόν ἄνθρωπο, ὄχι ὁ ἄνθρωπος γιά τό Σάββατο.

ΟΙ ΦΑΡΙΣΑΙΟΙ ΧΘΕΣ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ

ΑΥΣΤΗΡΗ φαίνεται και είναι η στάση του Κυρίου απέναντι στους γραμματεῖς και τούς Φαρισαίους. Τούς ἐλέγχει αὐστηρά μπροστά στά πλήθη τοῦ λαοῦ και τούς μαθητάς Του. Μαστίγωμα οἱ λόγοι Του. Καί τό ἐρώτημα: Γιατί αὐτή ἡ πρωτοφανής αὐστηρότης; Πῶς ὁ πρᾶος και ταπεινός Ἰησοῦς, ὁ ἐπεικῆς και φιλεύσπλαγχνος στους ἁμαρτωλούς, χρησιμοποιεῖ τά τρομερά ἐκεῖνα «οὐαί», γιά νά στηλιτεύση τήν ὑποκρισία τῶν γραμματέων και Φαρισαίων;

* * *

Σέ δύο περιπτώσεις ὁ Κύριος φέρθηκε μέ μοναδική δριμύτητα και αὐστηρότητα. Σ' αὐτές ἐκδήλωσε ὅλη τήν ἱερή ἀγανάκτηση πού Τόν πλημμύριζε. Στή μία ἔδωξε μέσα ἀπό τό Ναό τούς βέβηλους ἐμπόρους, πού εἶχαν μεταβάλλει τόν οἶκο τοῦ Θεοῦ σέ σπήλαιο ληστῶν. Καί στή δεύτερη στιγμάτισε τόν δεσποτισμό και τήν αὐταρχικότητα, τήν ὑποκρισία και τήν ἐκμετάλλευση τῶν ἄλλων ἐμπόρων τοῦ Θεοῦ, τῶν Φαρισαίων. Καί οἱ δύο περιπτώσεις ἔχουν ἓνα κοινό σημεῖο: Τήν χρησιμοποίηση τοῦ Θεοῦ και τῶν τοῦ Θεοῦ γιά τήν ἐκμετάλλευση τῶν ἀνθρώπων. Εἶναι οἱ θεομπαῖχτες. Καί οἱ θεομπαῖχτες εἶναι οἱ πῖο ἀποκρουστικοί, οἱ πῖο ἐπικίνδυνοι ἀπό ὅλους τούς ἁμαρτωλούς. Ὁ ἁμαρτωλός [σελ. 142] και ὁ πῖο πεσμένος ἔρχεται στιγμή πού συναισθάνεται, συντρίβεται, μετανοεῖ. Ὁ θεομπαίχτης δέν μετανοεῖ. Γιατί νά μετανοήση; Αὐτός δέν ἔχει ἀνάγκη ἀπό τό ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Αὐτός ἐμπαίζει τόν Θεό, γιατί νά μήν ἐμπαίξη και τούς ἀνθρώπους; Αὐτοί ἦσαν οἱ Φαρισαῖοι. Ἕνα τέτοιο ἐμπαιγμό και μιά τέτοια ὑποκρισία δέν μποροῦσε ποτέ νά ἀνεχθῆ ὁ Ἰησοῦς.

Τούς καταγγέλλει, λοιπόν, ἐνώπιον ὄλων. Ξεχείλισε πιά τό ποτήρι τῆς θεϊκῆς ὀργῆς. Εἶναι ἐπικίνδυνοι οἱ ἀνθρωποι αὐτοί. Καλυμμένοι πίσω ἀπό τό ἱερό ἀξίωμά τους, ἐξαπατοῦν τόν λαό και τόν ὀδηγοῦν στήν καταστροφή. Εἶναι ὀδηγοί, ἀλλά τυφλοί. Καί ὅταν ὁ τυφλός ὀδηγῆ τυφλό, «ἀμφότεροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται» (Ματθ. ιε' 14).

Καί τό πῖο τρομερό εἶναι ὅτι ὅλα αὐτά τά διαπράττουν ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ και τοῦ νόμου Του. Αὐτοί καθορίζουν ἀνάλογα μέ τίς βλέψεις και τά συμφέροντά τους τί ἐπιτρέπεται και τί ἀπαγορεύεται. Ταξινομοῦν τούς ἀνθρώπους ἀνάλογα μέ τή θέση πού παίρνουν ἀπέναντί τους. Τό θράσος τους δέν σταματᾷ ὡς ἐδῶ. Οἱ βέβηλοι αὐτοί ἐκμεταλλεῦται τῆς θρησκείας ἔχουν τήν ἀναίδεια νά ρωτοῦν και αὐτόν τόν Χριστό πού βρῆκε τήν ἐξουσία μέ τήν ὀποία ἐνεργοῦσε.

Αυτή ήταν πάντα η πιο μεγάλη απειλή κατά της θρησκείας. Οι ανάξιοι εκπρόσωποί της. Οι ύποκριταί. Οι θεομπαϊχτες. Ο κίνδυνος δέν είναι τόσο από τούς αθέους, τούς πολεμίους, τούς άρνητάς. Είναι από τούς «θρησκευτικούς», και μάλιστα εκείνους πού κατέχουν ύψηλά και ύπεύθυνα έκκλησιαστικά αξιώματα και δέν τά εκπροσωπούν. Παρουσιάζονται ως εκπρόσωποι, χωρίς νά είναι και εύπρόσωποι. [σελ. 143] Άναρριχώνται σέ ύψηλές θέσεις όχι μέ τό αίθέριο πέταγμα τους, τήν άρετή τους, αλλά μέ τό γλοιώδες έρπυσμά τους, τήν κολακεία ή τή θρασύτητα. Αυτοί γίνονται αίτια νά βλασφημηται τό όνομα του Θεού. Η πίστη νά περιφρονηται και νά χλευάζεται. Η Έκκλησία νά συκοφαντηται και νά περιέρχεται σέ άνυποληψία. Σέ όλους αυτούς ο Κύριος άπευθύνει τά τρομερά «οϊαί» Του.

* * *

Οί γραμματεΐς και οί Φαρισαΐοι έκμεταλλεύονταν τό όνομα του Θεού, για νά εκμεταλλευθούν τούς ανθρώπους. Και ο Ήησοϋς, πού φλεγόταν από τήν άγάπη στον Θεό και στους ανθρώπους, δέν μπορούσε νά άνεχθί μιá τέτοια καπηλεία. Η άπέραντη άγάπη Του στον άνθρωπο και τήν προσωπικότητά του, πού κακοποιοϋσαν οί Φαρισαΐοι, τον έκαναν άμείλικτο άπέναντί τους. Ο Χριστός ήταν φιλόανθρωπος, ένώ οί Φαρισαΐοι άπάνθρωποι. Οί Φαρισαΐοι στοίβαζαν στους ώμους των ανθρώπων φορτία βαρεία και δυσβάστακτα και τούς έκαναν δύσκολη τή ζωή. Ο Χριστός ήθελε νά άπαλλάξη τούς ανθρώπους από τά περιττά φορτία και νά τούς καλέση στην «έλευθερίαν της δόξης των τέκνων του Θεού» (Ρωμ. η' 21). Οί Φαρισαΐοι μέ τή στενή τυπολατρική νοοτροπία τους ήθελαν τον άνθρωπο δοϋλο του Σαββάτου. Ο Χριστός μέ τήν εύρύτητα της διδασκαλίας Του τον ήθελε κύριο του Σαββάτου. Η νέα ζωή πού ήλθε ο Χριστός νά φέρη στή γή ήταν αντίθετη μέ τή φαρισαϊκή ύποκρισία. Ο Χριστός εγκαινίαζε τή νέα περίοδο της χάριτος, της έλευθερίας και της άγάπης για τούς ανθρώπους. Όλα όμως αυτά ήσαν άδιανόητα για τούς Φαρισαίους. [σελ. 144] Αυτοί παραπάνω από τήν έντολή της άγάπης και της έλευθερίας τοποθετοϋσαν τίς δικές τους πιεστικές παραδόσεις.

Ο Χριστός ήθελε ή άγάπη και ή άδελφωσύνη νά πρυτανεύουν άνάμεσα στους ανθρώπους. Η εύσπλαγχνία, ή κατανόηση, ή επιείκεια νά ρυθμίζουν τίς σχέσεις τους. Οί Φαρισαΐοι ήθελαν νά άσκοϋν άπολυταρχική έξουσία. Επίδίωξή τους νά έξουθενώνουν τούς ανθρώπους και νά έχουν τυραννική κυριότητα πάνω στις ψυχές και τίς συνειδήσεις. Επιζητοϋσαν τίτλους και αξιώματα και διακρίσεις και «καλεΐσθαι υπό των ανθρώπων ραββί ραββί» (Ματθ. κγ' 7). Έθαβαν κάτω από τίς φιλοδοξίες τους, κάτω από τον όγκο των ανθρωποκτόνων διατάξεών τους, τήν έντολή της άγάπης. Δέν μπορούσαν νά καταλάβουν πώς χωρίς άγάπη στον άνθρωπο δέν ύπάρχει άγάπη στον Θεό. Η ύπεροψία τους σφράγιζε τίς καρδιές τους και τούς άπομάκρυνε από τούς συνανθρώπους τους. Ο Χριστός θά τούς υπενθυμίση πώς «πάντες ύμείς άδελφοί έστε... Ο δέ μείζων ύμων έσται ύμων διάκονος» (Ματθ. κγ' 8,11).

* * *

Θεία διακήρυξη μέ διαρκή επικαιρότητα. Μέσα στην Έκκλησία του Χριστού δέν υπάρχουν υπεροπτικά αξιώματα. Υπάρχουν ταπεινά διακονήματα. Ό καθένας καλεΐται νά άσκήση τό έργο του όχι σαν δεσπότης, αλλά σαν άδελφός, σαν υπηρέτης, όχι σαν κύριος, «**ώς οικονόμος μυστηρίων Θεοῦ**» (Α΄ Κορινθ. δ΄ 1). Αυτό τό παράδειγμα μάς άφησε ό Κύριος, πού ήταν ανάμεσα στους μαθητάς Του «**ώς ό διακονῶν**» (Λουκ. κβ΄ 27). Εΐναι ή πιό μεγάλη **[σελ. 145]** πνευματική έπανάσταση και τό πιό άποτελεσματικό φάρμακο για τή θεραπεία και έξυγίανση τής ύποκριτικής έποχής μας.

«ΕΓΩ ΟΥ ΚΟΛΑΣΩ... ΑΝΑΠΑΥΣΩ»

Καί τίποτε άλλο νά μήν εἶχε λεχθῆ γιά τόν ἔπαινο τῆς ἀγάπης στήν Ἁγία Γραφή, οἱ λέξεις τοῦ Εὐαγγελιστοῦ τῆς ἀγάπης: **«Ὁ Θεός ἀγάπη ἐστίν»** θά ἀρκοῦσαν. Δέν πρόκειται γιά ἕνα συνηθισμένο ὄρισμό. Ἡ ἀγάπη δέν εἶναι ἀπλῶς ἰδίωμα τοῦ Θεοῦ. Εἶναι ἡ φύση Του. *«Ὁ Θεός εἶναι ἀγάπη, εἶναι Πατέρας. Δέν εἶναι ἀπλῶς ἀγαθός. Εἶναι αὐτό τοῦτο τό ἀγαθό»*, παρατηρεῖ ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας.

Πόσο ἐνισχυτική καί παρήγορη ἡ διαβεβαίωση αὐτή τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου. Ὁ Θεός εἶναι ἀγάπη. Ὁ Θεός εἶναι ἡ ἀγάπη. Γεμᾶτος ἀγάπη καί στοργή γιά τά πλάσματά Του. Τό κυρίαρχο στοιχεῖο στή δημιουργία καί στήν ἀναδημιουργία τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ αἰτία τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καί Σωτῆρος τῶν ἀνθρώπων. Γι' αὐτό ἡ ἐπιθυμία τοῦ οὐρανίου Πατέρα εἶναι ἡ ἐπιστροφή καί ἡ σωτηρία ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν παιδιῶν Του. **«Μακροθυμεῖ εἰς ἡμᾶς, μή βουλόμενός τινος ἀπολέσθαι, ἀλλά πάντας εἰς μετάνοιαν χωρῆσαι»** (Β' Πέτρ. γ' 9).

* * *

Ἡ ἀγάπη καί ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ εἶναι διάχυτη ὄχι μόνον στήν Καινή, ἀλλά καί στήν Παλαιά Διαθήκη. Χαρακτηριστική τῆς μακροθυμοῦσης ἀγάπης τοῦ Θεοῦ εἶναι καί ἡ διακήρυξη τοῦ προφήτου [σελ. 147] Ἰεζεκιήλ. Τονίζει ὁ προφήτης ὅτι ὁ Θεός **«οὐ βούλεται τόν θάνατον τοῦ ἀσεβοῦς ὡς τό ἀποστρέψαι τόν ἀσεβῆ ἀπό τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ καί ζῆν αὐτόν»** (Ἰεζ. 33,11). Δέν θέλει τόν θάνατο τοῦ ἀσεβοῦς. Θέλει τήν ἐπιστροφή του ἀπό τόν δρόμο τῆς ἀπωλείας στό δρόμο τῆς σωτηρίας, τῆς ἀληθινῆς ζωῆς καί εὐτυχίας.

Καί ὅπως σημειώνει ὁ ἱερός Δαμασκηνός: *«Ὁ Θεός θέλει πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι καί τῆς βασιλείας αὐτοῦ τυχεῖν. Οὐ γάρ ἐπί τό κολάσαι ἔπλασεν ἡμᾶς, ἀλλά πρός τό μετασχεῖν τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ»*.

Ἔτσι εἶναι. Ἡ θεϊκή ἀγάπη δέν γνωρίζει ὄρια καί περιορισμούς. Ἡ ἐπιθυμία τοῦ Θεοῦ τῆς ἀγάπης καί τῆς συγγνώμης γιά τή σωτηρία τοῦ κόσμου δέν κάνει ἐξαιρέσεις οὔτε τοποθετεῖ πουθενά σύνορα. Θέλει νά σώση ὅλους τούς ἀνθρώπους. Νά τούς ἐλευθερώση ἀπό τά τυραννικά δεσμά τῆς ἀμαρτίας. Νά τούς ἀποσπάση ἀπό τήν ἐξουσία τοῦ Σατανᾶ καί τόν αἰώνιο θάνατο. Δέν μᾶς δημιούργησε, γιά νά τιμωρούμεθα, ἀλλά γιά νά ἀπολαύσουμε τά ἀγαθά τῆς βασιλείας Του. Γι' αὐτό καί μακροθυμεῖ στίς ἀδυναμίες καί τίς πτώσεις μας. Καί περιμένει. Καί φέρνει περιστάσεις μετάνοίας. Καί χρησιμοποιεῖ τό καθετί, γιά νά

συγκινήση καί άνορθώση. Για νά ξυπνήση καί στήν πιό σκληρυμένη ψυχή αισθήματα συντριβής. Για νά όδηγήση **«εις επίγνωσιν άληθείας»** καί χαρίση τή σωτηρία.

Αυτή τήν άπειρη άγάπη καί μακροθυμία τοῦ Θεοῦ πολλές φορές παρουσιάζει, μέ χτυπητές φράσεις καί εικόνες, ό ιερός Χρυσόστομος. Πολύ συγκινητική εἶναι ή σκηνή πού ό ἴδιος μάς παρουσιάζει τόν Θεό νά συνομιλή, κατά κάποιο [σελ. 148] τρόπο, μέ τόν ζηλωτή καί άκαμπτο προφήτη Ἡλία. Τί ζητοῦσε ό άλύγιστος προφήτης; Τήν παραδειγματική τιμωρία τῶν άμαρτωλῶν. Καί ἦταν άνυποχώρητος.

«Τί κάνει, λοιπόν, ό Θεός; ρωτάει ό Χρυσόστομος. Βλέποντας τόν Ἡλία νά μή θέλη τή θεία φιλανθρωπία για τούς πταίοντας, τόν άποχωρίζει από τήν συγκατοίκηση μέ τούς άμαρτωλούς. Καί τοῦ λέει: Ἐγώ, Ἡλία, γνωρίζω τό ζήλο σου καί τήν ένάρετη πολιτεία σου. Ὅμως δέν παύω νά έλεῶ καί τούς άμαρτωλούς, όταν ή δοκιμασία τους πάει νά ξεπεράση τό μέτρο τῆς άντοχῆς τους. Ἐσύ εἶσαι τρομερός υπερασπιστής τῆς εύσεβείας καί τῆς άρετῆς. Αλλά καί τό ανθρώπινο γένος, λόγω τῆς άδυναμίας του, δέν παύει νά άμαρτάνη. Σᾶς χωρίζω, λοιπόν. Δέν θά ζητε καί δέν θά συγκατοικήτε πιά μαζί. Ἐσύ άνέβα πρὸς τόν οὐρανό, άφοῦ δέν μπορείς νά ύποφέρης τούς άμαρτωλούς. Ἐγώ ὅμως θά κατέβω στή γῆ. Ἄν για πολύ διάστημα έσύ βρίσκεσαι μέ τούς άμαρτωλούς, θά άφανισθῆ τό ανθρώπινο γένος, τιμωρούμενο άδιάκοπα από τή δική σου άύστηρότητα». Καί συνεχίζει:

*«Τί, λοιπόν; Ἄνεβα έσύ, Ἡλία, πρὸς τούς οὐρανοῦς. Διότι δέν μπορεί νά συνυπάρχη ή φωτιά μέ τά καλάμια. Σοῦ προσφέρω συγκατοίκηση μέ τούς άναμάρτητους. Σέ κάνω συγκάτοικο μέ τούς άγγελικούς χορούς. Ἄνεβα έσύ στόν οὐρανό. Ἐγώ θά έλθω στή γῆ καί θά συγκατοικήσω μέ τούς άμαρτωλούς. Ἐγώ μπορῶ νά σηκῶσω στούς ώμους μου τό πλανεμένο πρόβατο. Ἐγώ θά καλέσω τούς άμαρτωλούς κοντά μου, ὄχι για νά τούς τιμωρήσω, αλλά για νά τούς άνακουφίσω από τό πιεστικό βάρος τους, νά τούς άναπαύσω από τούς κόπους τους: **“Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες...”** θά τούς πῶ».*

[σελ. 149] Πραγματικά άριστουργηματικός καί βαθειά ψυχολογημένος ό τρόπος πού παρουσιάζει ό Χρυσόστομος τήν άνυπέβλητη άγάπη καί στοργή, τή μακροθυμία καί συγκατάβαση, τοῦ Θεοῦ στόν πεσμένο άνθρωπο. Ὁ συναμαρτωλός άνθρωπος δέν μπορεί νά άνεχθῆ καί νά άντιμετωπίση, μέ κατανόηση καί συγκατάβαση, τίς πτώσεις τῶν συνανθρώπων του. Ὁ άναμάρτητος Κύριος, **«διά σπλάγχνα έλέους»**, δέν έγκαταλείπει ποτέ τό πλάσμα Του. Ταπεινώνεται ὄσο κανείς, για νά βρῆ τό πλανεμένο πλάσμα Του, νά τό σηκῶση στούς σταυροφόρους ώμους Του καί νά τό όδηγήση ὄλος χαρά στή μάνδρα τῆς σωτηρίας. *«Ἐγώ οὐ κολάσω ύμάς, άλλ' άναπαύσω ύμάς»*. Ἄρκει καί σεῖς νά τό θέλετε.

«ΔΕΥΡΟ ΕΞΩ»

ΤΕΤΟΙΟ ΘΑΥΜΑ δέν είχε ξανασυμβῆ. Πρωτοφανής ἡ ἀνάστασις τοῦ Λαζάρου. Καί ἄλλες ἀναστάσεις εἶχαν πραγματοποιηθῆ μέ τήν δύναμη τοῦ Θεοῦ. Νεκρός ὅμως τεσσάρων ἡμερῶν, πού εἶχε ἀρχίσει νά ἀποσυντίθεται, γιά πρώτη φορά. Γι' αὐτό καί τό θαῦμα ἀποκτᾶ μοναδική ἀξία.

Ἀλλά καί ὁ τρόπος τῆς ἀναστάσεως εἶναι χαρακτηριστικός. Ἕνα ἀπλό πρόσταγμα ἀπό τόν Σωτήρα Κύριο ἦταν ἀρκετό: **«Φωνῆ μεγάλη ἐκραύγασε: Λάζαρε, δεῦρο ἔξω»** (Ἰωάν. ια' 43). Μέ τό πρόσταγμά Του αὐτό δείχνει τήν κυριαρχική ἐξουσία Του πάνω στόν θάνατο. Ὁ θάνατος, ὁ μέχρι τότε τρομερός, ὑποχωρεῖ μπροστά στόν Παντοδύναμο. Ὁ Χριστός φανερώνεται ἀδιάψευστα πώς εἶναι ὄχι μόνο ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς, ἀλλά καί κάθε πνευματικῆς ἀναστάσεως. Ὅχι μόνον οἱ νεκροὶ σωματικά, ἀλλά καί οἱ νεκροὶ ἀπό τήν ἁμαρτία ψυχές θά ἀνασταίνωνται ἀπό τόν πνευματικό θάνατο στήν ζωή.

«Δεῦρο ἔξω». Λάζαρε, βγές ἔξω. Καί ὁ Λάζαρος ἐξέρχεται, χωρίς ἄλλη βοήθεια. Τελείως ὑγιής, σάν νά σηκώθηκε ὕστερα ἀπό ὕπνο. *«Καί ὁ διαλελυμένος ὠρθοῦτο, καί ὁ σεσηπῶς ἠσθάνετο· ὁ νεκρός ὑπήκουεν, καί ὁ δεσμώτης ἔτρεχεν, καί ὁ θρηνούμενος ἐσκίρτα»* (Χρυσόστομος).

Μοναδικό πράγματι γεγονός. Δέν εἶπε πρῶτα λῦστε τον. Βγάλτε του τά περιτυλίγματα. Βοηθήστε τον νά σηκωθῆ. Τίποτε ἀπό ὅλα αὐτά. Ὅπου ἀντηχεῖ **[σελ. 151]** ἡ φωνή τοῦ Θεοῦ, ὅλα τά ἄλλα εἶναι περιττά. Ὁ Λάζαρος βγῆκε ἀμέσως. Καί ἔρχεται τό νέο πρόσταγμα: **«Λύσατε αὐτόν καί ἄφετε ὑπάγειν».** Λῦστε τον καί ἀφήστε τον μόνο καί χωρίς βοηθό νά πάη στό σπίτι του. Καί ὁ Λάζαρος, σάν νά μὴν προηγήθηκε θάνατος, ξεκίνησε γιά τό σπίτι του.

* * *

Αὐτή ἡ φωνή **«δεῦρο ἔξω»** δέν ἀντήχησε μόνο μιά φορά. Ἀντηχεῖ κάθε ἡμέρα καί ἀπευθύνεται σέ ὅλους μας. Καί μᾶς ζητάει νά βγοῦμε ἀπό τά μνήματα, ἀπό τήν *«σκιά τοῦ θανάτου»*, πού μᾶς τυλίγει ἐπικίνδυνα. Νά βγοῦμε ἀπό τά μνήματα τῆς ἀδρανείας, τοῦ μαρασμοῦ, τῆς ἀπραξίας, τῆς ἀδιαφορίας μας στίς ἀνάγκες τοῦ πλησίον. Νά βγοῦμε ἀπό τούς καθημερινούς φόβους μας, ἀπό τίς ὀλιγοπιστίες μας, πού ναρκώνουν τό πνεῦμα καί νεκρώνουν τήν ψυχὴ. Νά ἀπαλλαγοῦμε ἀπό τίς ἐγωιστικές ἀντιδράσεις μας, ἀπό τό τυραννικό ἐγώ μας, πού μᾶς καταδικάζει στήν σκοτεινὴ φυλακὴ τῆς πιό μεγάλης δυστυχίας.

Ὁ Ἰησοῦς μᾶς καλεῖ νά βγοῦμε ἔξω ἀπό ὅλα αὐτά, πού μᾶς κρατοῦν δεμένους, αἰχμαλώτους τῆς ἁμαρτίας. Νά σηκωθοῦμε, νά προχωρήσουμε

άποφασιστικά, νά αναστηθοῦμε ψυχικά, νά ἀτενίζουμε τό ζωοπάροχο φῶς τῆς σωτηρίας, τῆς ἀλήθειας, τῆς χαρᾶς τοῦ Θεοῦ.

Βγές ἔξω, μᾶς καλεῖ ὁ Χριστός, ἀπό τόν παλαιό ἑαυτό σου, πού σέ καταταλαιπωρεῖ καί δέν σέ ἀφήνει νά δῆς τό φῶς τό πνευματικό, τήν χαρά τῆς προσφορᾶς, τήν ὁμορφιά τῆς ζωῆς. Βγές ἔξω ἀπό τά καταστροφικά πάθη, πού σέ βασανίζουν. Ἐλευθερώσου ἀπό τά δεσμά τῆς ἀδικίας. Βγές ἔξω ἀπό τούς **[σελ. 152]** θυμούς, τά νεῦρα, τά πείσματα, τήν ἰσχυρογνωμοσύνη, τήν ἐπιμονή στήν λανθασμένη γνώμη σου. Ἀπό ὅλα ὅσα καταδικάζουν τήν ψυχή σέ πνευματικό καί ἠθικό μαρασμό.

* * *

Ἀλλά καί πρός τούς λαούς καί τά Ἕθνη καί τούς Διεθνεῖς Ὄργανισμούς ἀπευθύνεται τό **«δεῦρο ἔξω»**. Βγές, ἐπί τέλους, ἔξω, ἀντηχεῖ ἡ θεία προσταγή σ' ἓνα κόσμο πού ἐξακολουθεῖ καί σήμερα νά ζῆ **«ἐν χώρᾳ καί σκιᾷ θανάτου»**, σάν νά μήν ἀνέτειλε ὁ ἥλιος τῆς Δικαιοσύνης, ὁ Χριστός. Βγές ἔξω, ἐσύ, ὁ κάθε κυβερνήτης, ὁ κάθε ἀξιωματοῦχος τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, πού **«ὄνομα ἔχεις ὅτι ζῆς καί νεκρός εἶσαι»** (Ἀποκάλ. γ' 1). Σπάσε τόν ἀσφυκτικό κλοιό τῆς ἀκάθαρτης διπλωματίας καί παῦσε νά θυσιάζης τά δίκαια τῶν ἀδυνάτων. Σταματήστε νά ζῆτε μέ τήν ἀνέντιμη σκοπιμότητα, νά ζῆτε στά μνήματα καί νά γεμίζετε τόν κόσμο μνήματα, πόνο, δάκρυα, συμφορές. Βγῆτε ἀπό τήν ἀπάθειά σας καί παύσατε νά ἐρεθίζετε καί τούς πιό ὑπομονητικούς.

Ἀναπνεῦστε τόν ἀέρα τῆς ἐντιμότητος, τῆς εἰλικρινείας, τῆς ἀλήθειας, τῆς δικαιοσύνης. Τόν ἀέρα ὄχι τῶν ἐρπετῶν, ἀλλά τῶν ἀετῶν, τῶν ἡρώων, τῶν ἀληθινῶν ἀνθρώπων. Ἀντιληφθῆτε πώς τό νά μένετε κλεισμένοι στόν τάφο τοῦ στενόψυχου συμφέροντός σας, τοῦ ἐγωισμοῦ, τῆς κακίας, τῆς ἀμαρτίας, ὑπογράφετε τήν δική σας αὐτοκαταδίκη. Κινδυνεύετε νά μείνετε γιά πάντα θαμμένοι στά πάθη σας, δυστυχισμένοι δοῦλοι τῶν ἀδυναμιῶν σας.

«Δεῦρο ἔξω», λέει καί στόν καθένα μας σήμερα ὁ Κύριος. Βγές ἀπό τά μνήματα τῆς ἀμαρτωλῆς ζωῆς **[σελ. 153]** καί ἔλα στήν ζωή τῆς ἀληθινῆς χαρᾶς καί εὐτυχίας. Θά ἀκούσουμε τήν φωνή Του;

* * *

Ἡ νίκη τοῦ Χριστοῦ πάνω στόν θάνατο εἶναι ἡ μεγάλη στιγμή τῆς ἱστορίας. Ἡ Ἀνάστασή Του ἀνορθώνει τόν πεσμένο ἄνθρωπο καί τοῦ ἀνοίγει τόν δρόμο τῆς πιό μεγάλης ἐλπίδος. Ἡ νίκη Του εἶναι καί δική μας νίκη. **«Συνήγειρε καί συνεκάθισεν ἐν τοῖς ἐπουρανίοις»** (Ἐφεσ. β' 6). Τό **«δεῦρο ἔξω»** ἦταν ὁ τύπος τῆς διπλῆς ἀναστάσεως, τῆς σωματικῆς καί ψυχικῆς ὅλων μας. Ἀπό μᾶς ἐξαρτᾶται νά ἀνταποκριθοῦμε καί νά οἰκειωθοῦμε τό πρόσταγμά Του. Νά ζήσουμε κοντά στόν Ἀναστάντα, ὡς **«υἱοί τῆς Ἀναστάσεως»**.

ΠΑΙΔΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

ΜΗΝΥΜΑ χαρᾶς τό Εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ ἀπό τήν ἀρχή ὡς τό τέλος. Χαρά ὄχι μόνο στίς εὐχάριστες ὥρες, ἀλλά καί στίς δυσάρεστες. Χαρά στήν χαρά. Χαρά καί στόν πόνο καί στίς δοκιμασίες.

Αὐτό εἶναι τό χριστιανικό παράδοξο. Ἀσύλληπτο γιά τούς μακράν τῆς πίστεως. Βιωματική ἐμπειρία γιά τούς πιστούς τό «**πάντοτε χαίρετε**». Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἔχαιρε καί «**ἐν τοῖς παθήμασί του**». Καί οἱ Χριστιανοί χαίρουν «**καί στῆς γαλήνης τίς στιγμές καί στά ἀγριοκαίρια**». Χαίρουν καί στό Ὅρος τῆς Μεταμορφώσεως, χαίρουν καί στό Λόφο τοῦ Γολγοθᾶ. Ἀκριβῶς γιὰτί πιστεύουν πῶς τόν Γολγοθᾶ διαδέχεται ἡ Ἀνάσταση. Καί χωρίς Γολγοθᾶ δέν ὑπάρχει Ἀνάσταση.

* * *

Τό μυστικό γνωστό. Ἡ ἀκλόνητη πίστη στόν ἀναστημένο Κύριο. Αὐτός εἶναι ὁ χορηγός, ὄχι μιᾶς ὁποιασδήποτε χαρᾶς, ἀλλά τῆς χαρᾶς τῆς ἀληθινῆς.

Ἦλθε στήν γῆ, γιά νά «**εὐαγγελισθῆ χαράν μεγάλην παντί τῷ λαῷ**» (Λουκ. β' 10). Χαρά σέ ὄλους. Χαρά ἀναφαιρέτη. Χαρά στήν καρδιά, ἀπρόσβλητη. Δέν τήν ὑποσχέθηκε ἀπλῶς. Τήν πρόσφερε στούς μαθητάς Του, γιά νά μένη κτῆμα τους γιά πάντα. Στίς τραγικώτερες στιγμές, λίγο πρό τοῦ Πάθους Του, [σελ. 155] τούς διαβεβαίωσε ὅτι «**τήν χαράν ὑμῶν οὐδεὶς αἶρει ἀφ' ὑμῶν**» (Ἰωάν. ιστ' 22).

Καί νά τώρα ὁ ἀναστημένος Χριστός ἔρχεται «**τῶν θυρῶν κεκλεισμένων**» νά προσφέρῃ τό μεγάλο αὐτό δῶρο τῆς χριστιανικῆς χαρᾶς. Τό ὑπόσχεται ὄχι στούς μαθητάς Του, πού Τόν βλέπουν μέ τά σωματικά μάτια, ἀλλά στούς πιστούς κάθε ἐποχῆς, πού θά Τόν ἀτενίζουν μέ τά μάτια τῆς ψυχῆς. «**Μακάριοι οἱ μή ἰδόντες καί πιστεύσαντες**» (Ἰωάν. κ' 29). Ἐσύ, εἶπε στόν Θωμᾶ, μέ εἶδες καί πίστεψες. Μακάριοι καί περισσότερο εὐτυχισμένοι εἶναι ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι, ἄν καί δέν μέ εἶδαν μέ τά μάτια τους, ὅπως ἐσύ, ἐπίστευσαν. Καί τό ἴδιο θά ἐπαναληφθῆ καί στό μέλλον μέ ὄλους τούς πιστούς.

Νά ἕνας καινούργιος μακαρισμός. Ὁ μακαρισμός τῶν πιστῶν. Οἱ πιστοί Χριστιανοί εἶναι εὐτυχισμένοι. Ἐπομένως, δέν δικαιολογοῦνται νά μήν εἶναι χαρούμενοι. Ἡ χαρά τους δέν αἰωρεῖται στό κενό. Στηρίζεται στό ἀδιαμφισβήτητο γεγονός τῆς Ἀναστάσεως. Ἀπό τήν στιγμή πού πιστεύουν στήν ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ, ἡ ζωή τους πλημμυρίζει ἀπό χαρά. Ἡ σκυθρωπότης δέν ἔχει καμμιά θέση στήν πορεία τους.

Ὁ Χριστός ἀναστήθηκε, γιά νά ἀναστηθοῦμε καί μεῖς. Ἡ ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἐγγύηση καί τῆς δικῆς μας ἀναστάσεως. Μᾶς ἔδωσε τήν δυνατότητα νά γίνουμε **«ἰσάγγελοι... τῆς ἀναστάσεως υἱοί»**. Ἀπό τώρα ζοῦμε τήν ἀνάσταση. Εἴμαστε κιόλας ἀναστημένοι. Δέν φοβούμεθα τόν θάνατο. Ὁ θάνατος εἶναι πιά χωρίς δύναμη.

Ὅλα ὅμως αὐτά μέ μιά προϋπόθεση: Νά πιστεύουμε στήν Ἀνάσταση ὄχι θεωρητικά. Νά εἴμαστε ἐμεῖς ἀναστημένοι, υἱοί τῆς ἀναστάσεως. Ἡ ζωή μας **[σελ. 156]** νά εἶναι ἀναστημένη. Νά μήν ἔχη καμμιά σχέση μέ τά ἔργα τῆς φθορᾶς, τῆς ἀμαρτίας, τοῦ θανάτου.

Ὁ θάνατος καί ἡ ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ μᾶς ἔφεραν τήν σωτηρία. Μέ τό βάπτισμα ὁ κάθε πιστός **«συνετάφη»** μέ τόν Χριστό. Αὐτός ὁ θάνατος σημαίνει τό τέλος τῆς σαρκικῆς ζωῆς μας, τῆς ζωῆς κατά σάρκα, τοῦ σαρκικοῦ φρονήματος. Δέν ἔχουμε πιά τό δικαίωμα νά ζοῦμε τήν ζωή τῆς σάρκας καί τῶν νεκρῶν ἔργων. **«Ὁ παλιός ἄνθρωπος συνεσταυρώθη μέ τόν Χριστό»** (Ρωμ. στί 6). Ἐνωμένοι τοῦ λοιποῦ μέ τόν Χριστό, ζοῦμε μιά καινούργια ζωή, τήν ζωή τῆς Ἀναστάσεως, μακριά ἀπό τά ἔργα τῆς φθορᾶς καί τοῦ σκότους, **«ὡς ἐκ νεκρῶν ζῶντες»** (Ρωμ. στί 13). Ὡς παιδιά τῆς ἀναστάσεως, ὡς ἄνθρωποι ἀναστημένοι, δέν εἶναι νοητό νά ξαναμπαινουμε στά μνήματα τῆς ἀμαρτίας, ἐκεῖ πού δολοφονεῖται ἡ χαρά καί φυγαδεύεται ἡ εὐτυχία.

Εἶναι, λοιπόν, δυνατή ἡ χαρά, ἡ μόνιμη καί ἀναφαίρετη, γιά τούς πιστούς; Καί ναι καί ὄχι. Ὅχι, ἂν ἀκόμα ζοῦμε μέσα στήν ἀμφιβολία ἢ τήν ἄρνηση. Ἄν κυμαινώμεθα ἀδιάκοπα μεταξύ πίστεως καί ἀπιστίας. Ἄν πορευώμεθα μέ σημαία μας τήν ὀλιγοπιστία. Ἄν στήν πρώτη δυσκολία ἀρνούμεθα τόν πιό πολύτιμο θησαυρό τῆς πίστεως καί τόν πετᾶμε μέ τήν πιό μεγάλη εὐκολία στά πόδια τῶν πολεμίων. Ἄν προδίδουμε τίς αἰώνιες ἀξίες, τά μεγάλα ἰδανικά, ἀπό δειλία ἢ ἰδιοτέλεια. Ἄν ἀκολουθοῦμε στίς κρίσιμες καί ἀποφασιστικές στιγμές, τότε πού καλούμεθα νά ὑπερασπισθοῦμε τόν ἀδύνατο καί ἀδικούμενο, τήν τακτική τοῦ Πιλάτου. Τοῦ Πιλάτου πού νίπτει τά χέρια του καί ἀφήνει ἀκάθαρτη τήν καρδιά του. Στίς περιπτώσεις αὐτές παρατείνουμε τήν **[σελ. 157]** **«Μ. Ἑβδομάδα»**. Δέν ἔρχεται ποτέ ἡ Ἀνάσταση καί ἡ χαρά της.

Εἶναι δυνατή ἡ χαρά, ὅταν ἡ Ἀνάσταση γίνεται καθημερινό μέλημά μας, συνεχές βίωμά μας. Ὅταν φυγαδεύουμε τό μῖσος ἀπό τήν καρδιά καί ἐγκαθιδρύουμε τήν ἀγάπη. Ἡ ἀγάπη διώχνει τόν φόβο καί ὅλα τά παράγωγά του. **«Ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν»** (Φιλιπ. δ' 7), στίς περιπτώσεις αὐτές, φρουρεῖ τίς καρδιές καί τίς κάνει ἀπρόσβλητες ἀπό ὅλες τίς ἐφόδους τῆς ἀγωνίας, τῆς ταραχῆς, τοῦ ἄγχους.

Καί τό ἐρώτημα: Ἐμεῖς εἴμαστε υἱοί τῆς Ἀναστάσεως; Ἡ ἀπάντηση ἐξαρτᾶται ἀπό τό ἂν καί κατά πόσον ζοῦμε ὡς ἀναστημένοι, **«ὡς ἐκ νεκρῶν ζῶντες»**, ἂν ἔχουμε βγῆ ἀπό τούς τάφους τῆς ἔχθρας, τῆς ζήλειας, τοῦ φθόνου, πού εἶναι θάνατος, καί ἔχουμε ἀνέβη στούς φωτεινοὺς κόσμους τῆς ἀγάπης, πού εἶναι ἀληθινή ζωή.

Ο ΧΡΙΣΤΟΣ Ο ΑΙΩΝΙΟΣ ΘΡΙΑΜΒΕΥΤΗΣ

«... καί επί τόν μηρόν αὐτοῦ ὄνομα γεγραμμένον, βασιλεύς βασιλέων καί κύριος κυρίων».

(Ἄποκ. ιθ' 16)

ΓΙΑ ΜΙΑ ἀκόμη φορά τό θεόπνευστο βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως μᾶς παρουσιάζει τήν βασιλική, τήν κυριαρχική ιδιότητα τοῦ Κυρίου. Προβάλλει τήν νίκη τοῦ Χριστοῦ κατά τοῦ Ἀντιχρίστου καί τῶν δυνάμεων τοῦ σκότους. Ὁ Χριστός εἶναι ὁ αἰώνιος θριαμβευτής. Ἡ μάχη ἢ μάλλον οἱ μάχες ἀνάμεσα στίς δυνάμεις τοῦ φωτός καί τοῦ σκότους συνεχίζονται καί θά συνεχίζονται. Τό βέβαιο εἶναι ὅτι στό τέλος θά θριαμβεύσῃ ἡ ἀρετή.

* * *

Ὁ Χριστός βασιλεύς βασιλέων καί κύριος κυρίων. Ἡ ἀλήθεια αὐτή διακηρύσσεται κατ' ἐπανάληψη στήν Ἁγία Γραφή. Κατά τόν Εὐαγγελισμό τῆς Θεοτόκου, ὁ ἀρχάγγελος Γαβριήλ προαναγγέλλει ὅτι ὁ τεχθησόμενος **«βασιλεύσει εἰς αἰῶνας καί τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος»** (Λουκ. α' 33). Καί ὅταν μπροστά στον Πιλάτο ρωτήθηκε: **«Οὐκοῦν βασιλεύς εἶ σύ;»** Λοιπόν εἶσαι βασιλιάς; Ἡ ἀπάντησή του ἦταν σαφής καί κατηγορηματική: Ἐσύ τό εἶπες. Εἶμαι βασιλιάς. (Ἰωάν. ιη' 37).

[σελ. 159] Ὁ Κύριος δέν ἀρνεῖται τήν βασιλική του ιδιότητα. Τήν διακηρύττει. Καί τήν ὁμολογεῖ στήν πιό τραγική ὥρα, σάν ὑπόδικος. Σέ μιά στιγμή πού ἡ καταδίκη του εἶναι σίγουρη, καί ἡ βασιλική του ἐξουσία δέν φαίνεται.

Ἔτσι εἶναι. Ὁ Χριστός εἶναι βασιλιάς, ἔστω καί ἄν, χθές καί σήμερα, δέν φαίνεται στά μάτια τῶν πολλῶν. Ἔστω καί ἄν δέν ἀναγνωρίζεται ὄχι μόνον ἀπό τούς πολλούς, ἀλλά συχνά οὔτε ἀπό τούς δικούς του.

Καί αὐτό εἶναι τό πιό τραγικό: Νά τόν ἀρνοῦνται οἱ δικοί Του. Πόσοι Χριστιανοί τόν γνωρίζουν στήν θεωρία καί δέν τόν ἀναγνωρίζουν στήν πράξη! Τόν λατρεύουν μέ τά χεῖλη καί τόν προδίδουν μέ τήν ἀσυνεπῆ ζωή τους. Τόν ἀναγνωρίζουν βασιλιά τους, ἀλλά γιά νά τόν ἐξορίσουν ἀπό τήν ἐπικράτειά τους: Ἀπό τήν πολιτική, ἀπό τά σχολεῖα, τά πανεπιστήμια, τήν ἐπιστήμη, τήν τέχνη, τό ἐμπόριο, τήν οἰκογένεια, ἀπό παντοῦ.

Ναί, πόσα χριστιανικά κράτη ἔχουν ἐξορίσει τόν Χριστό ἀπό τά Κοινοβούλιά τους! Εἶναι σκάνδαλο στά σκάνδαλά τους. Δέν εἶναι στά μέτρα τους. Δέν τούς ἐξυπηρετεῖ στίς ἀνήθικες διπλωματικές τους ἐπιδιώξεις, στίς ἀδικίες τους, στά

σκοτεινά σχέδιά τους. Είναι, λοιπόν, βασιλιάς ο Θεάνθρωπος Κύριος γι' αυτά; Πώς αναγνωρίζεται ή κυριαρχία του, όταν τά Νομοθετικά τους Σώματα θεσπίζουν νόμους για τό αυτόματο διαζύγιο, για τήν νομιμοποίηση τών ἀμβλώσεων –τήν έν ψυχρῶ, δηλαδή, δολοφονία τῆς ἀθώας κυοφορούμενης ζωῆς– για τήν ἀποποινικοποίηση τῆς μοιχείας...

Εἶναι χριστιανικά κράτη καί ἀναγνωρίζουν τόν Χριστό βασιλιά, ὅταν εἰσάγουν στήν ἐκπαίδευση [σελ. 160] βιβλία πού εἰρωνεύονται τήν χριστιανική πίστη, τόν χριστιανικό πολιτισμό, τά ἑλληνοχριστιανικά ἰδανικά καί διαστρέφουν τίς πνευματικές καί ἠθικές ἀξίες;

* * *

Παρ' ὅλα αὐτά καί εἰς πείσμα ὄλων αὐτῶν, ὁ Χριστός εἶναι Βασιλιάς. Εἶναι βασιλιάς, ἀλλά ἡ βασιλεία τοῦ «οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου». Δέν εἶναι βασιλεία συνηθισμένη, γήινη. Ὁ Χριστός βασιλεύει μέσα στίς καρδιές καί στίς συνειδήσεις. Θρόνος του εἶναι οἱ καρδιές τῶν ἐκλεκτῶν καί ἀφοσιωμένων παιδιῶν Του. Καί αὐτός εἶναι ὁ πῶ λαμπρός θρόνος Του.

Ὁ Χριστός εἶναι ὁ αἰώνιος βασιλιάς. Γι' αὐτό καί τό διακηρύττουμε ὅλοι οἱ πιστοί στό σύμβολο τῆς πίστεως: «καί τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος». Τό εἶπε καί ὁ ἴδιος σέ μιά στιγμή ἰδιαίτερα συγκλονιστική, λίγο πρό τοῦ Πάθους: «Ὁ οὐρανός καί ἡ γῆ παρελεύσονται οἱ δέ λόγοι μου οὐ μή παρέλθωσι» (Ματθ. κδ' 35).

Χαρακτηριστικά τά περιστατικά. Μόλις εἶχε βγῆ ὁ Κύριος ἀπό τόν μεγαλοπρεπή Ναό. Οἱ μαθηταί μέ πολύ θαυμασμό τοῦ ἔδειχναν τά οἰκοδομήματα τοῦ Ναοῦ. Καί ὁ Ἰησοῦς τούς λέει: Βλέπετε ὅλα αὐτά καί τά θαυμάζετε. Πράγματι θαυμάσιο κτίριο ὁ Ναός μέ ὅλα τά κτίσματά του. Λοιπόν σᾶς διαβεβαιώνω ὅτι δέν θά μείνη πέτρα πάνω στήν πέτρα, πού νά μήν γκρεμισθῆ.

Ἀνήσυχτοι οἱ μαθηταί τόν ρωτοῦν: Πότε θά συμβοῦν ὅλα αὐτά; Ποιά σημεῖα θά προηγηθοῦν τῆς καταστροφῆς; Τότε ὁ Κύριος παίρνει τό λόγο καί μέ πολλή ἀγάπη μιλάει στούς μαθητάς Του. Τούς [σελ. 161] προειδοποιεῖ για τίς δυσκολίες, τίς δοκιμασίες, τούς διωγμούς, τούς ψευδοπροφήτες. Ἡ πίστη σας θά ἐκτεθῆ σέ διωγμούς. Ἀλλά ἐσεῖς μήν κλονισθῆτε. Ὅχι μόνον ὁ Ναός, ὀλόκληρη ἡ Ἱερουσαλήμ θά καταστραφῆ. Καί προσθέτει στή συνέχεια:

Κάθε τι πού βλέπετε στόν οὐρανό καί στή γῆ θά καταστραφῆ. Ἴνα μόνο πρᾶγμα θά συνεχίση τήν θριαμβευτική του ὑπαρξη, ἀνάμεσα στά ἐρείπια τῶν αἰώνων: Οἱ λόγοι μου, ὁ νόμος μου. Ὁ οὐρανός καί ἡ γῆ θά χαθοῦν, ἀλλά τά λόγια μου δέν θά περάσουν. Θά μείνουν αἰώνια. Θά ἐπαληθευθοῦν.

* * *

Νά, ἡ βασιλική μεγαλειότης τοῦ Χριστοῦ. Μέχρι σήμερα πόσα πράγματα πέρασαν! Βασίλεια ἔσβησαν. Πολιτισμοί ἐξαφανίσθηκαν. Λαοί πανίσχυροι, πού

κυριάρχησαν καί κατατρόμαξαν τόν κόσμο, χάθηκαν. Συστήματα ολοκληρωτικά, τρομεροί δικτάτορες, πού μεσουράνησαν καί θεοποιήθηκαν, γκρεμίσθηκαν από τούς αίματοβαμμένους θρόνους τους.

Τί άλλο μαρτυροῦν ὅλα αὐτά, παρά τήν ἐπαλήθευση τῶν λόγων τοῦ Χριστοῦ; **«Ὁ οὐρανός καί ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δέ λόγοι μου οὐ μή παρέλθωσι».** Ὅλα θά περάσουν. Μόνον ἓνα θά μείνη καί θά μένη στούς αἰῶνες. Ὁ Χριστός καί οἱ τοῦ Χριστοῦ. Οἱ λόγοι Του καί ὅσοι φυλάττουν τούς λόγους Του. Ἡ Ἐκκλησία Του. Ἡ Ἐκκλησία Του καί ὅλοι ὅσοι ἀποτελοῦν συνειδητά μέλη της.

Ἐμεῖς, ἀλήθεια, ἔχουμε βασιλιά τόν Χριστό, τόν αἰώνιο θριαμβευτή; Νά τό μεγάλο ἐρώτημα.

Ο ΧΡΙΣΤΟΣ Η ΕΛΠΙΔΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ή θρησκεία της χαρᾶς, εἶπαμε. Ἀλλά καί ἡ θρησκεία τῆς ἐλπίδος. Ὅχι τοῦ φόβου, ὄχι τῆς ἀπειλῆς, ὄχι τῆς ἀγωνίας. Τῆς ἐλπίδος πού προσφέρει ἡ πίστη στόν ἀναστάντα Κύριο. Ἡ Ἀνάσταση εἶναι ἡ πηγὴ τῆς χριστιανικῆς ἐλπίδος. Τῆς ἐλπίδος πού στηρίζει, πού ἐνθαρρύνει, πού ἀνορθώνει, πού δέν ἀφήνει τόν ἄνθρωπο νά λυγίση, νά συντριβῆ ἀπό τὰ χτυπήματα τῆς ζωῆς, κάτω ἀπό τό βᾶρος τῆς δοκιμασίας, τοῦ πόνου, τῆς κοινωνικῆς ἀκαταστασίας.

* * *

Καί ἡ ἐλπίδα αὐτὴ δέν κυματίζει στό κενό. Στηρίζεται στόν οὐρανό. Γι' αὐτό καί εἶναι ἀδιάψευστη. Ὁ Ἰησοῦς Χριστός, πού συνέτριψε τίς χάλκινες πύλες τοῦ Ἄδου, πού καταπάτησε τόν θάνατο μέ τήν λαμπροφόρο Ἀνάστασή Του, εἶναι ἡ ἐλπίδα τοῦ κόσμου, χθές καί σήμερα καί στοὺς αἰῶνες. Ἀπὸ τὴν Ἀνάστασή Του προκύπτει ὁ τελικός θρίαμβος. Μᾶς τόν ἔχει ὑποσχεθῆ ὁ Θεός στὴν Ἀποκάλυψη:

«Θά ἐξαφανίση ὁ Θεός ἀπὸ τὰ μάτια τῶν ἀνθρώπων κάθε δάκρυ, καί ὁ θάνατος δέν θά ὑπάρχη πιά, οὔτε πένθος οὔτε κραυγὴ θρήνου οὔτε πόνος θά ὑπάρχη πιά. Διότι οἱ προηγούμενες θλίψεις καί κακοπάθειες πέρασαν πιά γιὰ πάντα. Καί εἶπε ὁ Θεός... Ἴδου καινά ποιῶ πάντα» (Ἀποκ. κα' 4 - 5)

[σελ. 163] Ἡ Ἀποκάλυψη, ἐπομένως, ὅπως καί ὅλη ἡ Καινὴ Διαθήκη, εἶναι φῶς μέσα στὴν νύχτα τοῦ κόσμου, καί ὄχι συλλογὴ καταστροφῶν. Εἶναι πράξη ἐλπίδος γιὰ τοὺς μαχομένους Χριστιανούς, πού βρίσκουν στόν λόγο τοῦ Θεοῦ τὴν δύναμη νά ἐλπίζουν, ἔστω κι ἂν ἡ ἐλπίδα κάποτε μοιάζῃ σάν ἐλπίς παρ' ἐλπίδα. Ἀκριβῶς γιατί ἔχουν ἀδιάκοπα στραμμένο τό βλέμμα τους στόν Ἄμνο τοῦ Θεοῦ, **«τραυματισμένο, ἀλλὰ ὄρθιο»**, σταυρούμενο ἀλλά καί ἀνιστάμενο.

«Εἶδον ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου... ἄρνιον ἐστηκός ὡς ἐσφαγμένον...» (Ἀποκ. ε' 6). Σφαγμένο ἀλλά ὄρθιο. Ὁ Χριστός θανατούμενος καί ζωοποιούμενος. Θρόνος Του τό ξύλο τῆς ἀτιμίας. Τὰ τραύματά Του ὅμως πηγὴ θεραπείας. Τόν Γολγοθᾶ τόν διαδέχεται πάντοτε ἡ Ἀνάσταση.

«Ἐστηκός ὡς ἐσφαγμένον». Ὁξύμωρο φαινομενικὰ σχῆμα. Ξαφνιάζει καί σκανδαλίζει τὴ μυωπικὴ ἀνθρώπινη θεώρηση. Τό μήνυμα τοῦ σταυρωθέντος καί ἀναστάντος Χριστοῦ εἶναι **«Ἰουδαίους μὲν σκάνδαλον, Ἕλλησι δέ μωρία»** (Α' Κορινθ. Α' 23). Φαίνεται παράλογο στοὺς πολλούς. Γιατί εἶναι δύναμη ἐν ἀδυναμίᾳ. Ἐλπίδα στὴν ἀπελπισία.

* * *

Καί δέν εἶναι μόνον ὁ Χριστός ἐσφαγμένο Ἄρνιο, ἀλλά ὄρθιο. Εἶναι καί οἱ πιστοί Χριστιανοί συχνά σφαγμένοι ἀλλά ὄρθιοι. **«Ὡς ἀποθνήσκοντες καί ἰδοῦ ζῶμεν»** (Β΄ Κορινθ. στ΄ 98) διεκήρυττε ὁ ἀπόστολος Παῦλος. *«Ὅποιου τοῦ μέλλει ἀνάσταση, τό Γολγοθᾶ περνάει»*. Τόν θρίαμβο τῆς πίστεως τόν συναντᾶμε πάντοτε μέσα στίς δυσκολίες. Καί ἡ ἀλήθεια αὐτή θά ἀποτελεῖ πηγὴ δυνάμεως καί ἐλπίδος.

[σελ. 164] Σέ ἐποχές δύσκολες, πού καλπάζει ὁ θρίαμβος τοῦ κακοῦ, πού προβάλλει προκλητικὴ ἢ κυριαρχία τῆς ἀνομίας, ἡ ἀνατροπὴ τῆς ἠθικῆς τάξεως, ὁ στραγγαλισμὸς τοῦ δικαίου καί ὁ παραμερισμὸς τῶν δικαίων καί γίνονται δυσδιάκριτα τὰ νήματα καί ἡ πορεία τῆς Ἰστορίας, ὁ λόγος ὁ τοῦ Σταυροῦ καί τῆς Ἀναστάσεως ἔχει ἓνα ἐλπιδοφόρο μήνυμα νά μᾶς φέρη.

Καί τό μήνυμα αὐτό μᾶς γεμίζει ἐλπίδα, γιατί μᾶς τονίζει πῶς δέν εἴμαστε ἔρμια τῆς τυφλῆς τύχης. Ἡ ζωὴ μας καί ἡ πορεία μας δέν εἶναι χωρὶς νόημα καί δίχως σκοπὸ. Τό δραματικὸ στοιχεῖο τῆς Ἰστορίας δέν εἶναι χωρὶς λύση καί χωρὶς ἐκβαση. Ἡ πάλι ἀνάμεσα στίς δυνάμεις τοῦ φωτός καί τοῦ σκότους δέν εἶναι ἀέναη. Ἔχει ἀρχὴ καί τέλος. Καί ὅσο κι ἂν ἡ πάλι αὐτὴ ἀνάμεσα στή βασιλεία τοῦ Θεοῦ καί στίς ἀντίθετες δυνάμεις φαίνεται τραγικὴ καί ἀμφίρροπη, θά ἔλθῃ στιγμή πού ὁ θρίαμβος τοῦ δικαίου, τῆς ἀλήθειας, τῆς ἀρετῆς, θά λάμψη.

Αὐτὴ ἡ θεολογία τῆς Ἰστορίας, ἡ θεολογία τῆς ἐλπίδος, ἔχει τὴ θεμελίωσή της στήν Ἀνάσταση. Χωρὶς τὴν Ἀνάσταση δέν ὑπάρχει τίποτα. Ματαίᾳ ἢ πίστη, παραπλανητικὴ ἢ ἐλπίδα, κενὸ τό κήρυγμα, ὁ ἄνθρωπος θλιβερός δεσμώτης τῆς ἀμαρτίας καί τοῦ θανάτου. **«Εἰ ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν, οὐδέ Χριστός ἐγήγερται· εἰ δέ Χριστός οὐκ ἐγήγερται, κενόν ἄρα τό κήρυγμα ἡμῶν, κενὴ δέ καί ἡ πίστις ὑμῶν...»** (Α΄ Κορινθ. ιε΄ 13 -14).

Μέ τὴν Ἀνάσταση ὁ Θεός, πού **«καί τόν Κύριον ἤγειρε καί ἡμᾶς ἐξεγερεῖ»** (Α΄ Κορινθ. στ΄ 14), εἶναι ὁ κυρίαρχος τοῦ σύμπαντος καί κύριος τῆς Ἰστορίας. Ἡ Ἰστορία δέν εἶναι ἀπλῶς ἡ περιγραφή ἐγκλημάτων, καταπιέσεων, ἀδικιῶν. Δέν εἶναι φαῦλος **[σελ. 165]** κύκλος, πού ἀναπαράγεται μέ τρόπο στερεότυπο κατὰ ἀναπόδραστη ἀνάγκη.

Διὰ τοῦ Χριστοῦ ἔρχεται ὁ θρίαμβος τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ στόν κόσμο. **«Ἐπ’ αὐτῷ (τῷ Χριστῷ) ἔθνη ἐλπιούσιν»** (Ρωμ. ιε΄ 12). Στόν Χριστό θά στηρίξουν τίς ἐλπίδες τους ἔθνη καί λαοί, γιὰ νά ἐπιζήσουν.

Ὑπάρχει ἡ ἐλπίδα αὐτή; Τότε ὁ κάθε πιστός Χριστιανός ἔχει φτερά. Ἡ ἐλπίδα αὐτὴ τόν ἀνεβάζει πάνω ἀπὸ τίς δυσκολίες. Τόν κάνει πανίσχυρο. Τόν βοηθάει νά ζῆ στήν πληρότητά του, τό **«οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ὑμᾶς»** (Ρωμ. η΄ 18). Δυνατός ὁ πιστός μέσα στίς δυσκολίες καί παρά τίς δυσκολίες.

* * *

Ὅσοι ἔχουμε στηρίξει στόν ἀναστάντα Κύριο τὴν ἐλπίδα, δέν πρόκειται ποτέ νά διαψευθοῦμε. Τὴν ἐλπίδα αὐτὴν τὴν ἔχουμε **«ὡς ἄγκυραν τῆς ψυχῆς ἀσφαλῆ**

τε καί βεβαίαν καί εισερχομένην εἰς τό ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος» (Ἐβρ. στίχ. 15). Ἡ ἐλπίδα ἄγκυρα τῆς ψυχῆς μας, στερεωμένη, εἶπαμε, ὄχι σέ ἀσταθῆ πυθμένα, ἀλλά στόν οὐρανό, στόν Χριστό. Ἡ πηγὴ τῆς χαρᾶς μας. Διότι τοῦ λοιποῦ *«κλυδωνιζομένην τήν ψυχήν καί τοῖς πνεύμασι τῶν πειρασμῶν τινασσομένην ἴστησι καί ἐδραιοῖ καί οὐκ ἀφήσῃ πλανᾶσθαι»* (Ζιγαβηνός). Καί ὅταν ἡ ψυχὴ ταράσσεται καί κλονίζεται ἀπό τοὺς ἀνέμους τῶν πειρασμῶν, ἡ ἐλπίδα τὴν στερεώνει καί τὴν σταθεροποιεῖ καί δέν τὴν ἀφήνει νά χαθῇ.

ΨΗΛΑ ΟΙ ΚΑΡΔΙΕΣ

ΤΟ ΚΟΣΜΟΣΩΤΗΡΙΟ ἔργο τοῦ Θεανθρώπου πάνω στον πλανήτη μας πλησίαζε στό τέρμα του. Ἦταν πιά καιρός νά ἀφήση τήν γῆ καί νά ἀνέλθη καί πάλι στους οὐρανούς. Γι' αὐτό, σαράντα ἡμέρες μετά τήν Ἀνάστασή Του, ὁ Κύριος ὀδηγεῖ τούς μαθητάς Του στό ὄρος τῶν Ἐλαιῶν. Γνωστός ὁ τόπος. Συγκλονιστικά γεγονότα διαδραματίσθηκαν ἐκεῖ, τήν ἑσπέρα τῆς Μ. Πέμπτης. Σ' αὐτόν, λοιπόν, τόν τόπο τῆς ἀγωνίας, τῆς ἐγκαταλείψεως, τῆς προδοσίας, ὁ Ἀναστάς Κύριος ἀποχαιρετᾷ τούς μαθητάς Του.

Πόσο διαφορετικά εἶναι τώρα τά σκηνικά! Τόν πόνο διαδέχθηκε ἡ χαρά. Τήν ἐγκατάλειψη ἡ ἀφοσίωση. Τήν φαινομενική ἀδυναμία ἡ θεία παντοδυναμία. Καί νά τώρα πανένδοξος θριαμβευτής ὁ Κύριος, μέ ὑψωμένα τά χέρια Του, πάνω στά ὅποια εἶναι ἀποτυπωμένα τά στίγματα τῆς θυσίας Του γιά τούς ἀνθρώπους, εὐλογεῖ τούς μαθητάς Του. **«Καί ἐγένετο ἐν τῷ εὐλογεῖν αὐτόν αὐτούς, διέστη ἀπ' αὐτῶν καί ἀνεφέρετο εἰς τόν οὐρανόν»** (Λουκ. κδ' 51). Μπροστά στό ἐκπληκτικό αὐτό θέαμα τῆς θείας Ἀναλήψεως, οἱ ψυχές τῶν μαθητῶν πλημμύρισαν ἀπό μεγάλη χαρά. Καί ἡ χαρά αὐτή θά παραμείνη γιά πάντοτε ἡ ἀκατάβλητη δύναμή τους στήν ἐπίπονη ἱεραποστολική πορεία τους.

* * *

Ἀνελήφθη ἐν δόξῃ, λοιπόν, ὁ Κύριος. Αὐτός, πού ὑπῆρξε τό στήριγμα, ἡ ἐνίσχυση, ἡ παρηγοριά τῶν ἀνθρώπων, δέν θά βρίσκεται πιά σωματικά ἀνάμεσά τους. Καί τά ἐρωτηματικά ἔρχονται δικαιολογημένα: Ποιός θά σφογγίζη τώρα τά δάκρυα τῶν πονεμένων; Ποιός θά ἀνορθῶνῃ τά τρεμάμενα χέρια καί τά παραλελυμένα γόνατα; Ποιός θά χύνη βάλσαμο παρηγοριᾶς στίς ματωμένες ψυχές; Ἀπό ποιο στόμα θά ἀκούγωνται τά θεϊκά ἐκεῖνα λόγια στους πολυχτυπημένους ὁδοιπόρους τῆς ζωῆς: **«Μή κλαῖε, μή φοβοῦ, θάρσει»**; Ποιός θά πηδαλιουχῆ τό σκάφος τῆς Ἐκκλησίας, ὅταν οἱ ὀρμητικοί ἄνεμοι καί τά ἀφρισμένα κύματα τῶν αἰρετικῶν καί τῶν πολεμίων τῆς πίστεως θά ὀρμοῦν, γιά νά τό καταποντίσουν; Ἄν ὁ Κύριος ἦταν στήν γῆ, θά μπορούσαν οἱ ἄνθρωποι, ὅπως ἄλλοτε οἱ μαθηταί στήν τρικυμία τῆς Γεννησαρέτ, νά τοῦ φωνάξουν: **«Κύριε, σῶσον ἡμᾶς, ἀπολλύμεθα»**. Τώρα ὁμως; Τώρα πού ὁ Σωτήρας ἀνελήφθη στους οὐρανούς;

Ἀναπάντητα ἐρωτηματικά; Ὅχι. Τήν ἀπάντηση τήν ἔδωσε ὁ ἴδιος ὁ Κύριος: **«Συμφέρεῖ ὑμῖν, ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω»** (Ἰωάν. ιστ' 7) εἶχε προειδοποιήσει τούς μαθητάς Του. Σᾶς συμφέρεῖ ἐγὼ νά φύγω, γιά νά σᾶς στείλω τόν Παράκλητο, τό

Πνεῦμα τό Ἅγιο. Ἐσεῖς θέλετε νά μείνω κοντά σας σωματικά. Τό συμφέρον σας ὁμως εἶναι ἄλλο. Ποιό καί γιατί;

Σᾶς συμφέρει, ἀντί νά βρίσκωμαι στήν ἐπίγειο Ἱερουσαλήμ, νά βασιλεύω στήν ἄνω Ἱερουσαλήμ. Ἀντί νά τρέχετε ἐσεῖς μέ πολυδάπανα ταξίδια νά μέ συναντήσετε, νά σπεύδω ἐγώ κοντά σας σέ κάθε πρόσκλησή σας. Ἀντί νά μέ βλέπετε μέ τά χωματένια μάτια σας, εἶναι προτιμότερο νά μέ ἀντικρύζετε **[σελ. 168]** μέ τό καθαρό βλέμμα τῆς ψυχῆς σας. ἀντί νά μέ ψηλαφῆτε μέ τά χέρια σας, εἶναι εὐκολότερο νά μέ ἀγκαλιάζετε μέ τόν πόθο σας.

Εἶναι συμφέρον σας ὁ πολύτιμος θησαυρός σας νά βρίσκεται στους οὐρανοῦς, γιά νά ξεκολλᾷ τίς καρδιές σας ἀπό τήν λάσπη τῆς γῆς. Μή φοβεῖσθε πιά τόν καταποντισμό ἀπό τά ὀρμητικά κύματα τῆς ἀμαρτίας. Ἐσεῖς, ὅλοι οἱ πιστοί, ὅλα τά ζωντανά μέλη τῆς Ἐκκλησίας, εἶσθε τό σῶμα μου, καί εἶμαι ἡ κεφαλή σας. Ἄς εἶναι τό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας βυθισμένο μέσα στό πέλαγος τῆς ἀνθρωπίνης ιστορίας. Ἐγώ, ἡ κεφαλή τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, βρίσκομαι ἔξω ἀπό τά κύματα. Εἶμαι ὑψωμένος πάνω ἀπό τά γήινα, τά φτωχά, τά μικρά, τά ἀσήμαντα. Εἶμαι ἡ κεφαλή, πού σώζει καί ζωογονεῖ τό σῶμα.

* * *

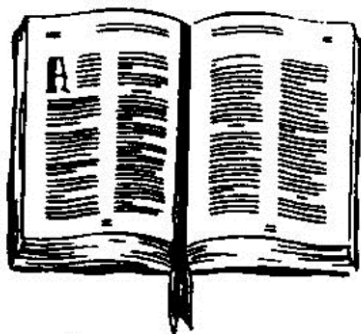
Ἄς ὁδοιποροῦν, λοιπόν, οἱ ἄνθρωποι πάνω στή γῆ, πού τόσο συχνά καλύπτει ἡ ὀμίχλη τοῦ κακοῦ. Τώρα πιά, ψηλά στόν οὐρανό, λάμπει τό πολικό Ἀστέρι, ὁ Χριστός, πού σκορπίζει παρήγορες τίς ἀκτῖνες του καί δείχνει τόν δρόμο τῆς σωτηρίας. Δέν εἶμεθα πιά ἄστεγοι, ἐξόριστοι, χωρίς λόγο καί δίχως σκοπό, ἔρμαιο τῆς τυφλῆς τύχης. Ἡ μεγάλη ὑπόσχεσή Του μέ τήν Ἀνάληψή Του ἔγινε πραγματικότης.

Τί μᾶς εἶχε ὑποσχεθῆ; **«Πορεύομαι ἐτοιμάσαι τόπο ὑμῖν»** (Ἰωάν. ιδ' 2). Ἡ ἀχειροποίητη οἰκία μας ἔτοιμη τώρα, φωτόλουστη, μέ ἀνοιχτές τίς πύλες της, μᾶς περιμένει. Ὁ οὐρανός ἔγινε πιά βατός στό ἀνθρώπινο γένος. Ἡ ἀνθρώπινη φύση, τήν ὁποία παρέλαβε μαζί Του ὁ Κύριος, βρίσκεται κοντά στόν θρόνο τοῦ Θεοῦ. Οἱ οὐρανοί εἶναι δικοί μας. Τούς **[σελ. 169]** κατακτήσαμε ὄχι μέ πολυδάπανα διαστημόπλοια, ἀλλά μέ τήν ἔνδοξη Ἀνάληψη τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ. Ἀκριβῶς διότι **«εἰς τό ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος πρόδρομος ὑπέρ ἡμῶν εἰσῆλθεν Ἰησοῦς»** (Ἐβρ. στ' 19 - 20). Προπορεύθηκε Ἐκεῖνος, καί ἀκολουθοῦμε ἐμεῖς. *«Ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἀνάληψις ἡμετέρα προαγωγή ἐστὶ καί ὅπου προεπορεύθη ἡ τῆς κεφαλῆς δόξα, ἐκεῖ καλεῖται καί ἡ τοῦ σώματος ἐλπίς»* (Ἅγιος Λέων).

Ἀσύλληπτο θεῖο δῶρο ἡ Ἀνάληψη τοῦ Χριστοῦ γιά τήν ἀνθρώπινη φύση. Ὁ Χριστός ἀνελήφθη στους οὐρανοῦς ὄχι μόνον ὡς Θεός, ἀλλά καί ὡς ἄνθρωπος. Ἀποπνευματισμένη καί θεωμένη τήν ἀνθρώπινη φύση **«συνήγειρε καί συνεκάθισε»** παρά τόν θρόνο τοῦ οὐρανοῦ Πατέρα. Χάρις στήν Ἀνάληψή *«εἶδον ἀρχάγγελοι ὃ πάλαι ἐπεθύμουν: τήν φύσιν τήν ἡμετέραν ἀπό τοῦ θρόνου ἀστράπτουσιν τοῦ βασιλικοῦ, δόξη καί κάλλει στίλβουσιν ἀθανάτω»* (Χρυσόστομος).

* * *

Πώς, λοιπόν, νά μή σκιρτᾷ ἀπό χαρά ὁ κάθε πιστός, ὕστερα ἀπό μιά τέτοια δωρεά καί τιμή; Ἄν ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος καυχᾶται γιά τά μεγάλα ἐπιτεύγματα τῆς τεχνικῆς καί κάνει τόσο λόγο γιά τόν «διαστημικό ἄνθρωπο», ὁ Χριστιανός θά ἔπρεπε νά ζῆ πολύ περισσότερο τίς μεγάλες αὐτές πνευματικές κατακτήσεις καί νά μὴν παύη νά μιλάη γιά τόν «ἄνθρωπο τῆς Αναλήψεως». Τόν ἄνθρωπο πού, χωρίς νά περιφρονῆ τήν γῆ, ἔχει τό βλέμμα, τήν σκέψη καί τήν καρδιά στραμμένα στόν οὐρανό. Τό διαστημικό ἄλμα εἶναι γιά τούς λίγους. Ἡ ἄνοδος στούς πνευματικούς κόσμους, στόν θρόνο τοῦ Θεοῦ, εἶναι γιά **[σελ. 170]** ὅλους. Ὁ «ἀνελθών εἰς τούς οὐρανοὺς» μᾶς καλεῖ: «Ἄνω σχῶμεν τὰς καρδίας». Θά δώσουμε τήν ἀπάντηση: «Ἔχομεν πρὸς τόν Κύριον»;

Η ΑΓΑΠΗ ΔΥΝΑΜΗ ΑΝΥΨΩΤΙΚΗ

ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ συγκινητική ή σκηνή εκείνη πού, μπροστά στά ἔκπληκτα βλέμματα τῶν μαθητῶν Του, ὁ Κύριος, μέ τήν κίνηση τῆς εὐλογίας στά ἄχραντά Του χέρια, **«διέστη ἀπ' αὐτῶν καί ἀνεφέρετο εἰς τόν οὐρανόν»**. Καί οἱ μαθηταί, γεμᾶτοι θαυμασμό καί δέος, καρφωμένοι στήν θέση τους, **«ἦσαν ἀτενίζοντας εἰς τόν οὐρανόν πορευομένου αὐτοῦ»**. Δέν θέλουν νά Τόν ἀποχωρισθοῦν. Εἶναι ὁ λατρευτός τους Κύριος καί Θεός τους. Δέν ἔχει αἰχμαλωτισθῆ μόνο τό βλέμμα τους ἀπό τήν ἀγάπη Του. Πιό πολύ ἔχει αἰχμαλωτισθῆ ἡ καρδιά τους. Καί ὅπου εἶναι ἡ ἀγάπη, ἐκεῖ εἶναι καί τό βλέμμα καί ἡ καρδιά. Αὐτή ἡ σκηνή, χαραγμένη βαθειά στήν μνήμη τους καί στήν καρδιά τους, θά εἶναι πηγὴ δυνάμεως καί χαρᾶς στό μετέπειτα δύσκολο ἔργο τους.

* * *

Οἱ μαθηταί **«ἦσαν ἀτενίζοντας στόν οὐρανόν»**, ὄχι μόνον τήν στιγμή τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, ἀλλά σέ ὁλόκληρη τήν πολυκύμαντη ζωή τους. Ἀτενίζαν τόν οὐρανό, χωρίς συγχρόνως νά χάνουν τήν ἐπαφή τους μέ τήν γῆ. Ἀσφαλῶς εἶχαν δοσμένη τήν καρδιά τους στόν Χριστό. Ἡ ψυχὴ τους δέν ἔπαυε νά ποθῆ τήν οὐράνια πατρίδα, **«ὅπου πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθεν Ἰησοῦς»** (Ἐβρ. στ' 20). Ἦξεραν ὅμως πῶς, ἂν ἀτενίζης τόν οὐρανό, χωρίς νά κοιτάζης καί τήν γῆ, χάνεις τήν ἐπαφή καί **[σελ. 172]** μέ τόν οὐρανό. Ὁ οὐρανός δέν κατακτᾶται χωρίς τήν γῆ, χωρίς δηλαδή τόν συνάνθρωπο, τόν **«πλησίον»**.

Τό εἶχαν ἀκούσει ἀπό τό ἀδιάψευστο στόμα τοῦ Κυρίου: Γιά νά κληρονομήσης τήν αἰώνια ζωή, ἀπαραίτητος προϋπόθεση εἶναι τό **«ἀγαπήσεις Κύριον τόν Θεόν σου... καί τόν πλησίον σου ὡς σεαυτόν»**. Δέν ἀρκεῖ νά **«ἀτενίζης τόν οὐρανό»**. Δέν ἀρκεῖ νά ἀγαπᾶς καί νά λατρεύης **«Κύριον τόν Θεόν σου»**. Ἄν δέν ἀγαπᾶς καί τόν πλησίον σου, ἀστοχεῖς, ἀποτυγχάνεις στόν σκοπό σου, στήν πνευματική σου ἀποστολή. Αὐτό τούς λένε καί οἱ ἄγγελοι. Τούς παρακινοῦν νά σταματήσουν τήν ἐκστατική ἐνατένιση καί νά ἐπιστρέψουν στό ἔργο τους: **«Ἄνδρες Γαλιλαῖοι, τί ἐστήκατε ἐμβλέποντες εἰς τόν οὐρανόν;»** (Πράξ. α' 11).

Μοναδικό γεγονός ἡ Ἀνάληψη τοῦ Θεανθρώπου. Ἀνέβηκε στούς οὐρανοὺς καί ἐκάθισε ἐκ δεξιῶν τοῦ οὐράνιου Πατέρα. Τό ἀνθρώπινο σῶμα δοξασμένο βρίσκεται τώρα στόν οὐρανό. Ἔτσι ἡ Ἀνάληψη δέν εἶναι μιά γιορτὴ πού τιμᾶται μονάχα μιά φορά τόν χρόνο. Εἶναι ἓνα κάλεσμα γιά μιά καθημερινὴ ἀνάβαση, γιά μιά συνεχῆ ἀνύψωση νοῦ, ψυχῆς καί καρδιάς στόν θρόνο τῆς θεϊκῆς δόξας, ἐκεῖ πού βρίσκεται ἡ θεωθεῖσα πιά ἀνθρώπινη φύση.

Πώς όμως θά γίνη ἡ ζωή μας ὀλόκληρη μιά συνεχῆς ἀνάβαση πρὸς τὴν Ἀλήθεια, τὸ Φῶς, τὴν Ζωή, πρὸς τὸν Θεό; Πώς θά ζοῦμε στὴν γῆ, χωρὶς νά μᾶς ἀπορροφᾷ ὁ κόσμος, **«ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἡ ἀλαζονεία τοῦ βίου»**; Γιατί σήμερα χίλιοι δύο πειρασμοί, ἡ ψεύτικη ζωή τῆς κοσμικῆς ὑποκρισίας, ἡ ἀπληστία τῆς καταναλωτικῆς κοινωνίας, ὁ αἰσθησιασμός καὶ ἡ σαρκολατρεία, **[σελ. 173]** ἡ ἔλξη τοῦ χρήματος, τραβοῦν τὴν ψυχὴ μας πρὸς τὰ κάτω.

Ἡ πνευματικὴ ἀνάβαση ἀπαιτεῖ κόπο, προσπάθεια συνεχῆ, θυσία. Δέν κατακτᾷ κανεὶς τίς φωτόλουστες κορυφές τῆς ἀρετῆς, τῆς ἀγιότητος, τῆς ἀγάπης, χωρὶς ἀγῶνα. Γιὰ νά ἐξουδετερώσουμε τὴν δύναμη τῆς ἠθικῆς «βαρύτητος», τὴν ἔλξη τῆς ἀμαρτίας, μᾶς εἶναι ἀπαραίτητη μιά ἄλλη δύναμη πανίσχυρη, ἡ **«δύναμη ἐξ ὕψους»**, αὐτὴ πού ὑποσχέθηκε ὁ Κύριος στοὺς μαθητὰς Του.

Ἡ βαρύτης, ὁ νόμος τῆς παγκοσμίου ἔλξεως, ἐπενεργεῖ στὸν ὑλικό, στὸν αἰσθητό χῶρο. Ὑπάρχει ὅμως καὶ μιά ἄλλη βαρύτης, πού ἐπενεργεῖ, μέ τὴν τρομακτικὴ τῆς δύναμη, στὸν χῶρο τῆς ψυχῆς καὶ τὴν κρατᾷ δεμένη στό χῶμα τῆς ὑλιστικῆς νοοτροπίας, κολλημένη στὴν λάσπη τῆς ἀμαρτίας.

Ὑπάρχει καὶ μιά ἄλλη ἔλξη, ἡ ἔλξη τῶν ἐνστίκτων, πού τραβάει ἀδιάκοπα τὴν καρδιά πρὸς τὰ κάτω καὶ δέν τὴν ἀφήνει νά ἀνέβη πάνω ἀπὸ τίς μικρότητες, νά ἀνοιχθῆ στοὺς ἀδελφούς, νά ἀγκαλιάσῃ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Γι' αὐτὴ τὴν βαρύτητα ἔκανε λόγο ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὅταν προέτρεπε νά **«ἀποθέσουμε πάντα ὄγκον καὶ τὴν εὐπερίστατον ἀμαρτίαν»**, γιὰ νά μπορέσουμε νά τρέξουμε νικηφόρα **«τόν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα»** μέ τό βλέμμα καὶ τὴν καρδιά στραμμένα ψηλά, **«εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγόν καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν»** (Ἐβρ. ιβ' 1- 2).

* * *

Καὶ ὁ νόμος αὐτός τῆς ἠθικῆς βαρύτητος, πού δέν ἀφήνει τὴν ψυχὴ μας νά ἀνέβη ψηλά, νά ἀπολαύσῃ οὐράνιες χαρές, δέν ὑπερνικᾶται παρά μόνο **[σελ. 174]** μέ τὴν δύναμη τῆς ἀγάπης. Ἡ ἀγάπη εἶναι δύναμη ἀνυψωτικὴ, πιὸ ἰσχυρὴ ἀπὸ ἐκείνη πού τροφοδοτεῖ τοὺς κινητῆρες τῶν ἀεριωθουμένων ἢ τοὺς πυραύλους τῶν διαστημοπλοίων. Ὁ πιὸ ἀσφαλῆς δρόμος πού ὀδηγεῖ, πού ἀνεβάζει στὸν Θεό περνάει ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο. Δέν μπορεῖ κανεὶς νά ἀτενίσῃ τό πρόσωπο τοῦ Θεοῦ, ἂν δυσκολεύεται νά ἀτενίσῃ τό πρόσωπο τοῦ ἀνθρώπου. Δέν ὑπάρχει ἄλλος τρόπος ἀπὸ τὴν ἀγάπη. Ἡ ἀγάπη εἶναι ἡ δύναμη πού ὑπερνικᾷ τὴν ἠθικὴ βαρύτητα καὶ μᾶς ἀνυψώνει στὸν θρόνο τοῦ Θεοῦ.

Κάτι περισσότερο. Ἡ ἀγάπη εἶναι μίμηση Θεοῦ. Ὁ Θεός εἶναι ἀγάπη. Καὶ ὁ ἄνθρωπος πού ἀγαπάει προχωρεῖ ἀπὸ τό **«κατ' εἰκόνα»** στό **«καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ»**, γιὰ τό ὅποιο εἶναι δημιουργημένος. Γίνεται **«κοινωνός θείας φύσεως»**. Ἔτσι ὄχι ἀπλῶς ἀνυψώνεται καὶ ἀτενίζει τό πρόσωπο τοῦ Θεοῦ. Θεώνεται. Ζῆ κιόλας ἀπὸ τὴν γῆ αὐτὴ τὴν αἰωνιότητα.

«ΤΑ ΜΕΓΑΛΕΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ»

Η ΗΜΕΡΑ τῆς Πεντηκοστῆς εἶναι ἡ γενέθλιος ἡμέρα τῆς Ἐκκλησίας. Τρία μεγάλα γεγονότα ξεχωρίζουν σ' αὐτήν, ὅπως μᾶς τὰ παρουσιάζει ὁ εὐαγγελιστής Λουκᾶς στό β' κεφάλαιο τῶν Πράξεων. Τό πρῶτο μεγάλο γεγονός εἶναι ἡ κάθοδος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στούς συναθροισμένους Ἀποστόλους. **«Ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τήν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς ἦσαν ἅπαντες ὁμοθυμαδόν ἐπί τό αὐτό. Καί ἐγένετο ἄφνω ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἦχος ὥσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας, καί ἐπλήρωσεν ὅλον τόν οἶκον οὗ ἦσαν καθήμενοι... καί ἐπλήσθησαν ἅπαντες Πνεύματος Ἁγίου...»** (β' 1,2, 4).

Τό δεύτερο σημαντικό περιστατικό τῆς μεγάλης ἐκείνης ἡμέρας εἶναι ὁ ἐμπνευσμένος λόγος τοῦ ἀποστόλου Πέτρου καί τῶν λοιπῶν μαθητῶν στά συγκεντρωμένα πλήθη. **«Σταθείς ὁ Πέτρος σύν τοῖς ἕνδεκα ἐπῆρε τήν φωνήν αὐτοῦ καί ἀπεφθέγγετο αὐτοῖς»** (14).

Καί τό τρίτο χαρακτηριστικό συμβάν εἶναι ἡ συγκίνηση καί μεταστροφή ἑνός πλήθους ἀκροατῶν –τριῶν χιλιάδων περίπου ψυχῶν– πού ζητοῦσαν τήν σωτηρία καί τήν λύτρωση. **«Ἀκούσαντες κατενύγησαν τῇ καρδίᾳ, εἶπόν τε πρός τόν Πέτρον καί τούς λοιπούς ἀποστόλους: τί ποιήσομεν, ἄνδρες ἀδελφοί;»** (37).

* * *

[σελ. 176] Τά τρία αὐτά μεγάλα γεγονότα συνθέτουν τό βαθύ καί ὑψηλό νόημα τῆς ἑορτῆς. Ἐκεῖνο πού φαίνεται καθαρά ἀπό τήν πρώτη στιγμή εἶναι ὅτι καί τά τρία εἶναι στενά συνδεδεμένα μεταξύ τους. Ἀποτελοῦν ἀδιάσπαστη ἀλυσίδα. Τό καθένα ἀπό αὐτά εἶναι συνέπεια τοῦ προηγουμένου. Καί ὅλα μαζί καταλήγουν σ' ἕνα μεγάλο καί θαυμαστό ἀποτέλεσμα: Τήν ἴδρυση τῆς πρώτης Ἐκκλησίας,

Πράγματι ἡ σχέση ἀνάμεσα στά τρία αὐτά περιστατικά εἶναι φανερή. Ἡ κάθοδος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τό πρῶτο αὐτό γεγονός τῆς Πεντηκοστῆς, εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα νά γεμίση μέ θάρρος καί σοφία τόν ἀπόστολο Πέτρο καί τούς ἄλλους μαθητάς. Οἱ ἀγράμματοι μέ μιᾶς γίνονται σοφοί. Οἱ ἄσημοι ψαράδες τῆς Γαλιλαίας πνευματέμφοροι θεολόγοι. Οἱ δειλοί, πού σάν κυνηγημένοι εἶχαν καταφύγει στό ὑπερῶο τῆς Ἱερουσαλήμ **«διά τόν φόβον τῶν Ἰουδαίων»**, τώρα παρουσιάζονται ἀτρόμητοι σημαιοφόροι καί μεγάλοι ὁμολογηταί τῆς πίστεως. **«Οὐ δυνάμεθα ἡμεῖς ἄ εἶδομεν καί ἠκούσαμεν μή λαλεῖν»** θά ἀπαντήσουν καί ἀργότερα στίς ἀπειλές τοῦ Συνεδρίου.

Ἡ κάθοδος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος πυρπολοῦσε πιά τήν ψυχή τῶν μαθητῶν καί ἔδινε στό λόγο τους ἀκαταμάχητη δύναμη καί πειστικότητα. Ὁ πύρινος λόγος τους

καί τό πυρφόρο κήρυγμά τους εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα τήν ψυχική μεταστροφή ὄλων ἐκείνων πού ζήτησαν καί δέχθηκαν μέ κατάνυξη τό βάπτισμα. **«Ἀσμένως (μέ χαρά) ἀποδεξάμενοι τόν λόγον αὐτοῦ (τοῦ Πέτρου) ἐβαπτίσθησαν, καί προσετέθησαν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ψυχαί ὡσεὶ τρισχίλια»** (β' 41).

Αὐτά τά θαυμαστά γεγονότα συναντᾶμε σέ ὁλόκληρη τήν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας μας ἀπό τήν ἴδρυσή **[σελ. 177]** της μέχρι σήμερα. Τό ἴδιο Ἅγιο Πνεῦμα, πού φώτισε τότε τούς Ἀποστόλους, ἐνέπνευσε στό πέρασμα τῶν αἰώνων καί ἀνέδειξε τούς μεγάλους κήρυκες τῶν θείων ἀληθειῶν. Αὐτό δημιούργησε τούς Χρυσοστόμους, τούς Βασιλείους, τούς Γρηγορίου, τούς Ἀθανασίους, τούς Μεθοδίους καί τούς Κυρίλλους, ὄλην ἐκείνη τή μεγάλη χορεία τῶν ἀγίων, πού λάμπρυναν μέ τήν ζωή, τά ἔργα καί τόν λόγο τους τό στερέωμα τῆς Ἐκκλησίας καί ἀναμόρφωσαν τήν κοινωνία. Αὐτό πυρπόλησε τίς καρδιές τους, τίς πλημμύρισε μέ τά πλούσια χαρίσματά Του καί τούς μετέβαλε σέ μεγάλους κοινωνικούς ἐργάτας καί ἀναμορφωτάς τῆς οἰκουμένης.

Ὁ λόγος τῶν πνευματοκινήτων αὐτῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, εἴτε ἔπνεε ὡς βίαιος ἄνεμος, γιά νά ξεριζώση πάθη, εἴτε ὡς φλόγα πυρός, γιά νά κατακαύση τά ἀγκάθια καί τά ζιζάνια τῆς ἁμαρτίας, εἴτε ὡς αὔρα λεπτή, γιά νά ἀναρριπίση τήν σπίθα σέ νυσταγμένες ψυχές, ἦταν ἔμπνευση καί φωτισμός τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Γι' αὐτό καί τά ἀποτελέσματά του ἦσαν θαυμαστά. Κήρυτταν αὐτοί, καί ὁ λόγος τους **«ζῶν καί ἐνεργῆς καί τομώτερος ὑπέρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον διῖκνεῖτο ἄχρις ἀρμῶν καί μυελῶν»** (Ἐβρ. δ' 12). Ἀφύπνιζε συνειδήσεις, προκαλοῦσε βαθιές συγκινήσεις καί κατανύξεις καί ὁδηγοῦσε σέ μετάνοια. Πόσοι ἄνθρωποι ὁδηγήθηκαν ἀπό τέτοιους ἐμπνευσμένους κήρυκας στό λουτρό τοῦ βαπτίσματος, στό λυτρωτικό μυστήριό τῆς μετανοίας! Ποιός θά μπορούσε νά ἀπαριθμήσῃ ὅλα ἐκεῖνα τά πλήθη τῶν πιστῶν πού προσετίθεντο στό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, ὡς συνειδητά μέλη, ὕστερα ἀπό ἕνα πνευματέμφορο κήρυγμα;

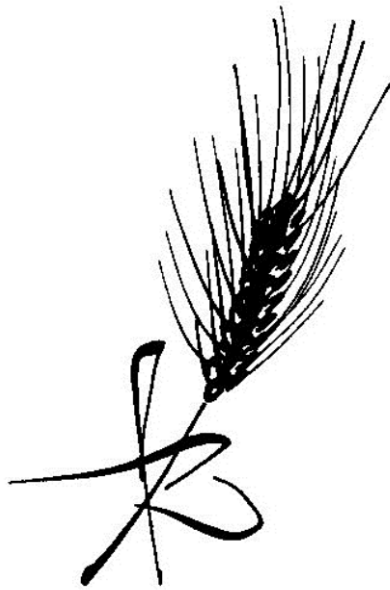
* * *

[σελ. 178]

Ἀλλά τό Ἅγιο Πνεῦμα δέν κατῆλθε μόνον πρό εἴκοσι αἰώνων στό ὑπερῶο ἐκεῖνο τῆς Ἱερουσαλήμ. Εἶναι ὁ Παράκλητος, τό Πνεῦμα τῆς Ἀληθείας, πού ἐξακολουθεῖ μέχρι σήμερα νά παραμένῃ στήν Ἐκκλησία καί νά τήν ἐμψυχώνει καί νά τήν συγκροτῇ καί νά τήν κατευθύνῃ σέ κάθε της βῆμα. Αὐτό πάντοτε σκηνώνει στίς ψυχές πού τό ποθοῦν. Ὅλοι οἱ Χριστιανοί πρέπει νά γίνουν πνευματέμφοροι καί πνευματοκίνητοι. Τό Πνεῦμα τό Ἅγιο νά σκηνώσῃ, νά ἐμπνέῃ καί νά κατευθύνῃ τήν ζωή καί τόν λόγο τους. Ἔτσι θά φθάσῃ παντοῦ ζωντανός ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, γιά νά ὁδηγήσῃ ὅλες τίς διψασμένες ψυχές στήν εἰρήνη καί τήν χαρά, στήν πνευματική ἀναγέννηση. Διότι καί σήμερα ἕνα πλῆθος ἀνθρώπων, σύγχρονοι **«Πάρθοι καί Μηδοὶ καί Ἐλαμίται»**, ἐξακολουθοῦν νά ζοῦν βυθισμένοι σέ παχυλή ἄγνοια καί νά λατρεύουν τίς σημερινές ψεύτικες θεότητες.

Ὅλη αὐτή ἡ πονεμένη καί ἀπογοητευμένη ἀνθρωπότης ὑψώνει ἀγωνιώδεις τό βλέμμα της στό σημερινό ὑπερῶο τῆς Ἱερουσαλήμ, τήν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ,

καί περιμένει μορφές, μέ ζήλο ἀποστολικό, νά τῆς φέρουν τό μήνυμα τῆς σωτηρίας. Νά κηρύξουν «**ἐνί ἐκάστω τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ**». Νά μιλήσουν, δηλαδή, στήν γλῶσσα τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου καί νά μεταφέρουν τήν φωνή τοῦ οὐρανοῦ στά μεγάλα σύγχρονα προβλήματα. Νά προσφέρουν τό καθαρό χρυσάφι τοῦ θείου λόγου, μέ τήν αἰώνια ἀξία πού ἔχει, σέ τρέχον νόμισμα. Ἔτσι ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος θά γευθῇ τούς πλούσιους καρπούς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τήν ἀγάπη, τήν χαρά, τήν εἰρήνη, τήν μακροθυμία, τήν χρηστότητα, τήν **[σελ. 179]** ἀγαθωσύνη, τήν πίστη, τήν πραότητα, τήν ἐγκράτεια. Θά κάνη πολύτιμο κτῆμα του «**τά μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ**».

«ΠΑΝΤΑ ΧΟΡΗΓΕΙ...»

ΠΟΙΟΣ ΑΜΦΙΒΑΛΛΕΪ; Χωρίς τό Άγιο Πνεῦμα δέν ὑπάρχει ζωή πνευματική. Χωρίς τόν χορηγό πῆς ζωῆς, πῶς εἶναι δυνατόν νά ὑπάρχη ζωή; Ὅ,τι εἶναι γιά τήν σωματική μας ὕπαρξη ὁ ἀέρας, εἶναι γιά τήν πνευματική μας ὑπόσταση ἡ παρουσία τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου.

Τί πραγματοποιεῖ τό Τρίτο Πρόσωπο τῆς Ἁγίας Τριάδος; Τά πάντα. «*Πάντα χορηγεῖ τό Πνεῦμα τό Ἅγιον*». Αυτό ἀρδεύει τήν πνευματική ξηρασία μας καί γονιμοποιεῖ τά σπέρματα τῆς ἀρετῆς, πού ὁ οὐράνιος Γεωργός ρίχνει στήν ψυχή μας. Αυτό μᾶς χαρίζει τόν φωτισμό Του γιά τήν ἐξερεύνηση καί κατανόηση τῆς ἀλήθειας.

Αυτό «*συναντιλαμβάνεται ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν*», συμπροσεύχεται μαζί μας καί «*ὑπερεντυγχάνει ὑπέρ ἡμῶν στεναγμοῖς ἀλαλήτοις*» (Ρωμ. η´ 26) γιά τήν πνευματική πρόοδο καί σωτηρία μας. Μᾶς συμπαραστέκει στήν λιποψυχία μας, ὅταν ἡ ὑπομονή μας κάμπτεται κάτω ἀπό τό βάρος τῆς δοκιμασίας καί τῆς θλίψεως. Μᾶς ἐνισχύει καί μᾶς στηρίζει γιά τήν νικηφόρα ἀπόκρουση τῶν ὀρμητικῶν πειρασμῶν, πού θέλουν νά ἐκπορθήσουν τό φρούριο τῆς ψυχῆς μας. Μᾶς ἀνορθώνει στίς πτώσεις μας καί μᾶς ἀνοίγει τά μάτια, γιά νά διακρίνουμε τίς ἀθλιότητές μας. Τήν ἱερή ὥρα τῆς προσευχῆς εἶναι πολύ κοντά μας, συμπροσεύχεται μαζί μας καί μέ τόν φωτισμό Του μᾶς παρακινεῖ νά ζητᾶμε αὐτά πού πρέπει καί ὅπως πρέπει. Ὁ Χριστός προσεύχεται [σελ. 181] γιά μᾶς στόν οὐρανό, καί τό Ἅγιο Πνεῦμα μέσα στίς καρδιές μας καί τίς ἐξυψώνει καί τίς ἀγιάζει. Εἶναι ὁ Παράκλητος, ὁ μέγας Παρηγορητής, πού διώχνει τούς φόβους μας, διασκεδάζει τίς ἀποθαρρύνσεις μας καί ἀναπτερώνει τίς ἐλπίδες μας.

* * *

«*Πάντα χορηγεῖ τό Πνεῦμα τό Ἅγιον*». Ἡ ἀγωνιστική διάθεση, ἡ ἀγιότης τοῦ βίου, ὁ ἀγιασμός τῆς ψυχῆς, τά δῶρα τῆς χάριτος, μᾶς προσφέρονται ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι. «*Τούτου μετέχοντες ἔχομεν τοῦ Πατρός τήν ἀγάπην καί τοῦ Υἱοῦ τήν χάριν καί αὐτοῦ τοῦ Πνεύματος τήν κοινωνίαν*», ὅπως παρατηρεῖ ὁ Μέγας Ἀθανάσιος.

Αυτό ἀγιάζει τό σῶμα μας καί τό κάνει «*ναόν Θεοῦ ζῶντος*», ἀσύγκριτα τιμιώτερο ἀπό κάθε χειροποίητο ναό, ἀφοῦ στόν ἔμψυχο αὐτό ναό ἔρχεται νά κατοικήσῃ ὁ ἴδιος ὁ Θεός καί ἱεουργεῖ τό Τρίτο Πρόσωπο τῆς Ἁγίας Τριάδος.

Ὅπως κατά τήν δημιουργία «*Πνεῦμα Θεοῦ ἐπέφερετο*» πάνω στά ὕδατα καί διαμόρφωνε τό ἄμορφο χάος, ἔτσι καί σέ κάθε πνευματική ἀναδημιουργία τό Ἅγιο

Πνεῦμα μορφοποιεῖ καί διακοσμεῖ τό ἄκοσμο ἠθικό χάος τῆς ψυχῆς. Κάνει τόν τελώνη Εὐαγγελιστή, τόν ἄσημο ψαρᾶ διάσημο Θεολόγο, τόν πνέοντα ἀπειλῆς καί φόνου διώκτη μεγαλόπνοο Ἀπόστολο καί φλογερό κήρυκα τῆς ἀγάπης καί τῆς εἰρήνης.

Ἐπιγραμματική εἶναι ἡ περιγραφή τῆς ἀνακαινιστικῆς δυνάμεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀπό τόν Μ. Βασίλειο: «*Ἐάν τελώνην λάβη πιστεύοντα, εὐαγγελιστήν ἀποδείκνυσιν· ἐάν ἐν ἀλιεῖ γένηται, θεολόγον ἀποτελεῖ· ἐάν διώκτην εὖρη μετανοοῦντα, [σελ. 182] ἀπόστολον Ἐθνῶν ἀπεργάζεται, κήρυκα πίστεως, σκεῦος ἐκλογῆς*».

Καί οἱ θαυμαστές αὐτές μεταστροφές, ἀπό τήν ἀναγεννητική παρουσία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στήν ζωή τῆς Ἐκκλησίας, δέν ἔγιναν μόνον στό ἀπώτερο παρελθόν. Συντελοῦνται σέ κάθε ἐποχή. Λαμβάνουν χώρα καί σήμερα, στήν ζωή τοῦ καθενός, στίς πτώσεις μας πού ἀκολουθοῦνται ἀπό ἀναστάσεις, στίς αὐθόρμητες ἐμπνεύσεις καί παρακινήσεις γιά ἔργα ἀληθινῆς ἀγάπης καί ἀνιδιοτελοῦς προσφορᾶς.

Ἦν ὑπάρχουν ἀνεξήγητες γιά μᾶς στιγμές πνευματικῆς εὐφορίας, ψυχικῆς ἀνατάσεως καί διαθέσεως ἀγωνιστικῆς, ἀγάπης, αὐταπαρνήσεως, αὐτοθυσίας, παραμερισμοῦ τοῦ ἐγωκεντρισμοῦ, ταπεινῆς καί ἀνυστερόβουλης διακονίας τοῦ πλησίον. Ποῦ θά ἀναζητηθῆ ἡ κινητήρια δύναμη καί ἡ γενεσιουργός αἰτία;

* * *

Πόσες φορές πέσαμε εἴτε ἀπό ἀμέλεια εἴτε ἀπό συναρπαγή! Καί δέν μείναμε στήν πτώση μας. Σηκωθήκαμε. Ποιός μᾶς ὠθησε στήν πρώτη ἀνορθωτική κίνηση; Ποιός πρῶτος ψιθύρισε στά μυστικά βάθη τῆς ψυχῆς μας τό «**ἀναστάς πορεύσομαι**»; Ποιός μᾶς παρακίνησε νά προφέρουμε μέ συντριβή τό «**ἡμαρτον**»; Ποιός λάλησε λόγους ἐνισχυτικούς στήν ἀπελπισία μας; Ποιός μᾶς ξανάδωσε ἀετήσια φτερά, γιά νά πετάξουμε πάνω ἀπό τά τέλματα στίς φωτόλουστες κορυφές τῆς ἀγνότητος, τῆς ἀγάπης, τῆς πνευματικῆς δημιουργίας;

Ἦν τό Ἅγιο Πνεῦμα δέν μᾶς σκέπαζε μέ τίς προστατευτικές φτεροῦγες Του, δέν μᾶς ἐμψύχωνε μέ τήν ζωογόνο πνοή Του, δέν μᾶς ἀνακούφιζε μέ [σελ. 183] τήν ζωοπάροχο δροσιά Του, στόν ἠθικό μας καύσωνα καί στήν πνευματική ξηρασία μας, ποιά ἐρημιά, ποιά πνευματική Σαχάρα, ποιός ἠθικός μαρασμός, ποιά νέκρωση θά κυριαρχοῦσε στήν Ψυχή μας!

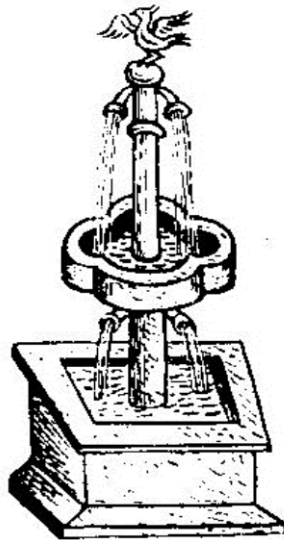
Οἱ ἅγιες ψυχές καί οἱ φωτισμένες διάνοιες ἔβλεπαν πάντοτε τά ὁποιαδήποτε χαρίσματα, ὅλες τίς πνευματικές δημιουργίες καί τίς ἠθικές ἀναδημιουργίες, ὅπως καί τά μεγάλα ἐπιτεύγματα τοῦ πολιτισμοῦ, πού ἔμπαιναν στήν ὑπηρεσία τῆς ἀνθρωπότητος, στήν παρουσία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Μποροῦμε νά ἀναζητοῦμε τήν αἰτία τῶν ταλάντων καί τῶν ἱκανοτήτων μας στό περιβάλλον, στήν κληρονομικότητα, στήν ἄσκηση, στήν σπουδή, στήν ἀνατροφή. Στήν πραγματικότητα ὅμως ὁ κύριος χορηγός τῶν ἀγαθῶν δέν εἶναι ἄλλος ἀπό τό Ἅγιο Πνεῦμα. Ναί, πίσω ἀπό κάθε ὑψηλή ἔμπνευση πού στολίζει τή

γῆ μας, πίσω ἀπό κάθε μεγαλοφυές σχέδιο, πίσω ἀπό κάθε δημιουργική ἰδέα, ἀπό κάθε πνευματικό ἐνθουσιασμό, ἀπό κάθε ἠθική ἐπιτυχία, ἀπό κάθε ἐξευγενιστική καί ἀληθινή ἐκπολιτιστική δράση, τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ πρώτη δραστική καί θεμελιακή Ἀρχή. «Καί ἐκεῖνος πού θά ἀμφισβητοῦσε τήν ψηλαφητή αὐτή ἀλήθεια θά ἔμοιαζε μέ τόν ἰσχυριζόμενο ὅτι τὰ φορτηγά τῆς ἀμαξοστοιχίας ἀμάξια, τὰ φερόμενα μέ ταχύτητα στίς σιδηροτροχιές, δέν ὀφείλουν τήν κίνησή τους στήν προπορευομένη καί ἔλκουσα ἀτμομηχανή, ἀλλά στόν ἑαυτό τους» (Κ. Καλλίνικος).

* * *

Ὁ λόγος τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου θά ἔπρεπε ἀπό ὅλους μας νά προσεχθῆ: «Τό μὲν Πνεῦμα **[σελ. 184]** ἔν, τὰ χαρίσματα δέ οὐκ ἴσα ὅτι μηδέ τὰ δοχεῖα τοῦ Πνεύματος ἴσα». Ὁ καθένας, δηλαδή, δέχεται τὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀνάλογα μέ τήν προθυμία καί τήν δεκτικότητα του.

ΑΠΟ ΤΟ ΘΑΒΩΡ ΣΤΟ ΣΤΙΒΟ

ΜΙΑ φράση πού ἔμεινε παροιμιώδης. Ἡ φράση τοῦ ἀποστόλου Πέτρου σὸν Ἰησοῦ πάνω στό ὄρος τῆς Μεταμορφώσεως: «**Κύριε, καλόν ἐστίν ἡμᾶς ὧδε εἶναι· εἰ θέλεις, ποιήσωμεν ὧδε τρεῖς σκηνάς, σοί μίαν καί Μωσεῖ μίαν καί μίαν Ἥλιαν**» (Ματθ. ιζ' 4).

Πόσο ὠραῖο νά μένουμε γιά πάντα ἐδῶ! Μακρυνά ἀπό τήν μικρότητα, τό μῖσος καί τήν ἐχθρότητα τοῦ κόσμου. Μέσα στό φῶς, τήν χαρά καί τήν ἀσφάλεια. Κοντά στήν ὀλόφωτη παρουσία τοῦ θείου Διδασκάλου. Χωρίς προβλήματα καί ἀνησυχίες. Σ' ἓνα τόπο ὑψηλό, ἀπρόσβλητο, πού δέν φθάνει ἡ ἀνθρώπινη κακότητα, ἡ φαρισαϊκή ὑποκρισία καί μοχθηρία, οἱ φονικές διαθέσεις τοῦ ἁμαρτωλοῦ Συνεδρίου.

* * *

Δικαιολογημένη ἡ πρόταση τοῦ ἀποστόλου Πέτρου. Ἄρκεϊ νά θυμηθοῦμε αὐτό πού συνέβη λίγες μόλις ἡμέρες πρὶν. Ὁ Κύριος τό εἶχε πεῖ καθαρά στοὺς μαθητάς Του. Πρέπει νά πάη στά Ἱεροσόλυμα καί νά πάθη πολλά ἀπό τοὺς πρεσβυτέρους καί ἀρχιερεῖς καί γραμματεῖς καί νά θανατωθῆ καί κατά τήν Τρίτη ἡμέρα νά ἀναστηθῆ. Ἕνα τέτοιο ὅμως ἄδοξο, ὅπως τό θεωροῦσε, τέλος δέν μπορούσε νά τό δεχθῆ ἡ φλογερή καρδιά τοῦ ἀποστόλου Πέτρου γιά τόν Διδάσκαλό του. Γι' αὐτό καί εἶχε ἀντιδράσει. Εἶχε τότε ἰκετεύσει: «**Ἰλεώς σοι, Κύριε**». Ὁ Θεός νά φυλάξῃ ἀπό κάτι τέτοιο.

[σελ. 186] Ἀλλά ὁ Κύριος τόν ἐπανέφερε στήν τάξη. Τόν ἐπέπληξε αὐστηρά μέ τήν γνωστή φράση: «**Ὑπαγε ὀπίσω μου, σατανᾶ**». Αὐτή τήν στιγμή γίνεσαι ἐμπόδιο στήν ἐκπλήρωση τῆς μοναδικῆς ἀποστολῆς μου γιά τήν σωτηρία τοῦ κόσμου. Φυσικά, ὄχι συνειδητά. Παρ' ὅλα αὐτά, δέν παύεις νά παίζης τόν ρόλο τοῦ πειρασμοῦ. Δέν φρονεῖς αὐτά πού θέλει ὁ Θεός, ἀλλά αὐτά πού ἀρέσουν στοὺς ἀνθρώπους. Ἄντι γιά θεμέλιος πέτρα στό θεῖο οἰκοδόμημα τῆς Ἐκκλησίας, τήν στιγμή αὐτή γίνεται πέτρα σκανδάλου, καί μάλιστα γιά τόν οἰκοδομοῦντα αὐτήν θεῖο Διδάσκαλο. Ἔστω καί καλοπροαίρετα ἀντιδρούσε στό θεϊκό σχέδιο γιά τήν λύτρωση τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τά τυραννικά δεσμά τῆς ἁμαρτίας. Τό θέλημα τοῦ Θεοῦ γιά τήν σωτηρία τοῦ κόσμου, πού δέν φρονοῦσε ἐκείνη τήν στιγμή ὁ Πέτρος, θά ἐπραγματοποιεῖτο διά τῆς σταυρικῆς θυσίας.

* * *

Πῶς, λοιπόν, νά μήν κάνη μιά τέτοια πρόταση ὁ ἀπόστολος Πέτρος μέσα σ' ἐκεῖνο τό φαντασμαγορικό θέαμα πάνω στό ὄρος Θαβώρ; **«Καλόν ἐστίν ἡμᾶς ὧδε εἶναι»** (Ματθ. ιζ' 4). Καλό εἶναι νά μένουμε γιά πάντα ἐδῶ. Ποῦ θά βροῦμε πιά ἀσφαλές μέρος; *«Ἐνθα καί Μωϋσῆς πάρεστι καί Ἡλίας· Ἡλίας ὁ ἐπί τοῦ ὄρους πῦρ κατενεγκών καί Μωυσῆς ὁ εἰς τόν γνόφον εἰσελθών καί τῷ Θεῷ διαλεχθεῖς»* (Χρυσόστομος).

Ἔστω καί μέ κίνητρο τήν ἀγάπη, πόσο ἀνθρώπινα σκεπτόταν ὁ Πέτρος! Δέν εἶναι μόνον πού τό βουνό παρέχει ἀσφάλεια. Κοντά τους βρίσκεται ὁ Μωϋσῆς καί ὁ Ἡλίας, ὡσάν ὁ Κύριος νά εἶχε ἀνάγκη ἀπό τήν προστασία τους. Ἰσχυρός ὁ Ἡλίας, πού **[σελ. 187]** κατέβασε φωτιά ἀπό τόν οὐρανό, καί ἐπίσης δυνατός ὁ Μωϋσῆς, πού συνομίλησε μέ τόν Θεό μέσα στήν νεφέλη. Ὁ Μωϋσῆς, πού κατετρόπωσε τούς Αἰγυπτίους, μαζί μέ τόν Ἡλία, τόν πύρινο προφήτη, εἶναι σέ θέση καί τώρα νά διαλύσουν τούς ἐχθρούς τοῦ Ἰησοῦ!

Καί δέν εἶναι μόνον ἡ ἀσφάλεια, πού τούς προσφέρει τό ὄρος καί ἡ παρουσία τῶν ἁγίων ἀνδρῶν. Εἶναι καί ἡ μαγευτική ὁμορφιά, ἡ θεϊκή λαμπρότης τοῦ Κυρίου, πού ἀκτινοβολοῦσε μέ τό ὑπερκόσμιο φῶς, ὅλες τίς ὁμορφιές τοῦ Παραδείσου. Πόση χαρά καί τί βαθειά εὐφροσύνη νά ἀτενίζουν στήν δόξα Του, τόν μεταμορφωμένο Κύριο, μαζί μέ τούς ἐνδόξους προφήτας! Ἔνα τέτοιο θέαμα ἄς ἦταν νά μή τελειώση ποτέ.

«Καλόν ἐστίν ἡμᾶς ὧδε εἶναι». Ἔτσι τό βλέπει ὁ ἀπόστολος Πέτρος. Ἔτσι ὅμως δέν τό βλέπει ὁ Κύριος. Ὁ Ἰησοῦς δέν ἐπιθυμεῖ ἀναπαυτική σκηνή. Ὁραματίζεται τόν Σταυρό. Οἱ τρεῖς μαθηταί θά ἤθελαν νά ζοῦν γιά πάντα στήν χαρά καί τό φῶς τῆς Μεταμορφώσεως. Γιά τόν Κύριο ὅμως παραπάνω ἀπό ὅλα ἦταν τό θέλημα τοῦ οὐρανοῦ Πατέρα. Ἄλλωστε, γι' αὐτό δέν ἦλθε στόν κόσμον, **«ἵνα τελειώση αὐτοῦ τό ἔργον»;**

Τό τέρμα τῆς γήινης πορείας Του δέν θά ἦταν τό «ὄρος», ἀλλά ὁ «λόφος». Ὅχι τό Θαβώρ. Ὁ Γολγοθᾶς. Ὅχι ἡ ἀνώδυνη δόξα. Ὁ ἐπώδυνος θρίαμβος. Ὅχι ἡ προσωρινή ικανοποίηση τῶν λίγων, ἀλλά ἡ παντοτινή δόξα καί σωτηρία τῶν πολλῶν. Καί ὅλα αὐτά ἀσφαλῶς θά τά πραγματοποιοῦσε ὄχι στό Θαβώρ, ἀλλά στόν Γολγοθᾶ, μέ τό μαρτύριο, μέ τήν σταυρική Του θυσία. Καί οἱ μαθηταί Του ἔπρεπε νά τό γνωρίζουν καλά, νά τό συνειδητοποιήσουν **[σελ. 188]** βαθειά. Δέν καλοῦνται νά ζήσουν στό Θαβώρ. Καλοῦνται νά βαδίσουν **«αἵροντες τόν σταυρόν»** τους πρός τόν Γολγοθᾶ, γιά νά ζήσουν καί τίς μεγάλες στιγμές τῆς Ἀναστάσεως.

Τό μεγάλο καί πάντοτε ἐπίκαιρο μήνυμα τῆς Μεταμορφώσεως δέν εἶναι ἡ ἀπόκτηση ὑπαίθριας σκηνῆς, ἡ ἐγκατάστασή μας στό φωτεινό Ὅρος. Ἡ χριστιανική ζωή, δηλαδή, δέν εἶναι μιά ἀνέμελη «κατασκήνωση» διαρκείας. Ἡ «κατασκήνωση» εἶναι ἕνας σταθμός ἀνεφοδιασμοῦ καί ψυχικῆς ἀνατάσεως, ὄχι ἡ μόνιμη κατοικία. Τό Θαβώρ εἶναι ἕνα μεγαλειῶδες «ὄραμα» δυνάμεως, μιά τόνωση καί ἐνίσχυση πνευματική.

Καί οἱ τρεῖς μαθηταί χρειάζονταν αὐτή τήν ἐνίσχυση, γιά νά μπορέσουν νά σηκώσουν ἀργότερα τήν δοκιμασία, κατά τήν φοβερή ἐκείνη νύχτα στόν κῆπο τῆς Γεθημανῆ. Τώρα ὅμως ἔπρεπε νά ἀφήσουν τό Ὅρος. Νά κατέβουν μαζί μέ τόν

Χριστό στον κόσμο, στις δυσκολίες, στις αντιξοότητες, στις δοκιμασίες, στον πόνο και στην θλίψη, στον αγώνα για την δόξα του Θεού.

* * *

Ποιός, αλήθεια, δέν θά έπιθυμοῦσε τίς ὄμορφες στιγμές τοῦ Θαβώρ; Καί εἶναι τόσο φυσικό νά λαχταρᾶμε τήν χαρά. Ἡ εὐφροσύνη νά πλημμυρίζη τήν καρδιά μας. Ἡ ἐπιτυχία νά στεφανώνη τίς προσπάθειές μας. Ἡ συμπαράσταση τῶν φίλων καί ἀδελφῶν νά εἶναι πρόθυμη καί εἰλικρινής. Ἡ οικογενειακή ζωή ἀνέφελη, γεμάτη φῶς. Ἡ ὑγεία νά μᾶς συντροφεύη σταθερά καί ἡ πιστότης τῶν ἀγαπημένων μας ἀταλάντευτη.

[σελ. 189] Αυτό συνέβη μέ τόν Πέτρο. Ἦθελε τόν Χριστό, ἀλλά χωρίς τόν Σταυρό. Λησμόνησε ἐκείνη τήν ὥρα ὅλους τούς ἄλλους καί ἦταν τόσο ικανοποιημένος ἀπό τήν δική του εὐτυχία καί τῶν λίγων συμμαθητῶν του. Θαμπώθηκε ὁ ἐνθουσιώδης μαθητής καί νόμισε πῶς μπορούσε νά ἀπολαύση τό πλήρωμα τῆς χαρᾶς μακριά ἀπό τούς ἄλλους καί χωρίς τούς ἄλλους. Καί οὔτε λίγο οὔτε πολύ –παρά τήν ἀγαθή του διάθεση– ἤθελε νά κρατήσῃ τόν Χριστό καί τήν χαρά Του μακριά ἀπό τούς ἄλλους, γιά δική του, προσωπική χρήση.

Καί ὁ Κύριος, πολύ διακριτικά, θά τόν προσγειώσῃ. Θά ἐπαναφέρῃ ὅλους στον ἀγωνιστικό στίβο. Γιά νά βαδίσουν μαζί, διά μέσου δυσκολιῶν καί ἀντιξοοτήτων, τόν δρόμο πού ὁδηγεῖ ὄχι στήν προσωρινή χαρά τῆς Μεταμορφώσεως, ἀλλά στον αἰώνιο θρίαμβο τῆς Ἀναστάσεως.

«ΟΛΟΣ ΓΕΓΟΝΕΝ ΑΓΑΠΗ»

ΟΣΟΙ ΠΑΡΕΞΗΓΟΥΝ, περιφρονοῦν ἢ καί πολεμοῦν τήν χριστιανική πίστη ἀπό ἄγνοια ἢ προκατάληψη. Ὅσοι νομίζουν πώς ὁ Χριστιανισμός περιθωριοποιεῖ ἢ ἀποκοιμίζει τούς ἀνθρώπους, δέν ἔχουν παρά νά ἀτενίσουν τήν μορφή τοῦ κορυφαίου Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν. Μιά μορφή πού δείχνει τήν ἀναπλαστική καί μεταμορφωτική δύναμη πού προσφέρει ὁ Ἰησοῦς Χριστός στούς ἀληθινούς πιστούς.

Μοναδική, ἀλήθεια, μορφή ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὄχι μόνο στήν ἱστορία τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀλλά καί σέ ὀλόκληρη τήν ἀνθρωπότητα. «*Οὐρανομήκης ψυχή*», «*πρῶτος μετά τόν Ἔνα*», «*οὐράνιος ἄνθρωπος καί ἐπίγειος ἄγγελος*» χαρακτηρίσθηκε. Καί ἐδῶ οἱ χαρακτηρισμοί δέν ἔχουν καμμιά δόση ὑπερβολῆς.

* * *

Ἔνας φοβερός διώκτης, «*πνέων ἀπειλῆς καί φόνου*», ἕνας φανατικός σωβινιστής, πού «*προέκοπτε ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ... περισσοτέρως ζηλωτής ὑπάρχων...*», ἕνας πολέμιος τοῦ Εὐαγγελίου καί τῆς Ἐκκλησίας, ξαφνικά γίνεται νέος ἄνθρωπος, μέγας κοινωνικός ἐργάτης μέ ἀπίστευτη εὐρύτητα, μοναδικός πνευματικός ἀναμορφωτής.

Νέοι ὀρίζοντες ἀνοίγονται τώρα μπροστά του. «*Τά ἀρχαῖα παρῆλθε*» ὀριστικά γιά τόν θεῖο Παῦλο. [σελ. 191] «*ἰδοῦ γέγονε καινά τά πάντα*» στήν μετέπειτα δυναμική πορεία του. Αὐτός πού ἦταν κολλημένος σάν στρείδι στό γράμμα τοῦ Νόμου, τώρα γίνεται ὁ ἀπελεύθερος Χριστοῦ. «*Δουλεύει ἐν καινότητι πνεύματος καί οὐ παλαιότητι γραμματος*» καί στέκει ἀκλόνητος «*τῇ ἐλευθερίᾳ ἣ Ἰησοῦς αὐτόν ἠλευθέρωσε*».

«*Ὁ ζῆλος ὁ οὐ κατ' ἐπίγνωσιν*», πού στένευε τίς προοπτικές του καί τόν κατεδίκαζε σ' ἕνα στεῖρο καί ψυχοκτόνο θρησκευτικό φανατισμό, γίνεται τώρα φλόγα ζωντανῆς καί φωτισμένης πίστεως, κινητήρια δύναμη ἀγάπης, πού ἀγκαλιάζει ὅλους τούς ἀνθρώπους καί τόν παρακινεῖ σέ ἔργα μέγала καί δημιουργικά.

Ὁ Σαῦλος ἀνήκει πιά ἀμετάκλητα στό παρελθόν. Τώρα ἔχει ἀνατείλει στόν ὀρίζοντα ἕνα ἄστρο πρώτου μεγέθους, ὁ «*Παῦλος, ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ*». Ἔνας ὁ στόχος του. Μιά καί μοναδική ἡ προοπτική του: Ἡ ἀγάπη. Ἡ ἀγάπη πού τροφοδοτεῖται ἀδιάκοπα ἀπό τήν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ καί διοχετεύεται ὕστερα στούς ἀδελφούς του, σέ ὅλα ἀνεξαιρέτως τά παιδιά τοῦ Θεοῦ.

Γεμᾶτος θαυμασμό καί ὁ ἱερός Χρυσόστομος τόν ἐγκωμιάζει καί γιά τήν ἀγάπη του: «Μέγας ὢν, ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῶν ἀγαθῶν, τῇ ἀγάπῃ φλογός πάσης σφοδρότερος ἦν· καί καθάπερ σίδηρος εἰς πῦρ ἐμπεσών ὅλος γίνεται πῦρ, οὕτω καί αὐτός τῷ πυρί τῆς ἀγάπης ἀναφθεῖς, ὅλος γέγονεν ἀγάπη· καί ὥσπερ κοινός πατήρ τῆς οἰκουμένης ἀπάσης ὢν, οὕτω τούς γεγεννηκότας αὐτούς ἐμιμεῖτο· μᾶλλον δέ καί πάντα ὑπερηκόντισε πατέρας...».

Μέγας σέ ὅλα του, μέγας καί στήν ἀγάπη. Πυρακτωμένος ὁλόκληρος ἀπό τήν φωτιά τῆς ἀγάπης, [σελ. 192] εἶχε γίνει ὁλόκληρος ἀγάπη. Καί σάν κοινός πατέρας τῆς οἰκουμένης ξεπερνοῦσε καί αὐτούς τούς κατά σάρκα γονεῖς.

Αὐτό ἦταν τό μυστικό τοῦ Παύλου. Ἕνας πόθος πυρπολοῦσε τήν καρδιά του καί δέν τόν ἄφηνε στιγμή σέ ἡσυχία: «**Νύκτα καί ἡμέραν οὐκ ἐπαυσάμην μετά δακρύων νουθετῶν ἕνα ἕκαστον**», ἔγραφε. Καί δέν εἶναι σχῆμα ὑπερβολῆς γι' αὐτόν, πού «**ἡ μέριμνα πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν**» ἦταν καθημερινή του φροντίδα. Γι' αὐτό καί ὁ Χρυσόστομος προσθέτει: «Ἐν μόνον αἰσχύνης ἄξιον ἐνόμιζεν εἶναι, τό δέον γενέσθαι τι πρός σωτηρίαν, παριδεῖν». Ἕνα μόνο νόμιζε ἄξιο ντροπῆς, τό νά ἀδιαφορήσῃ γιά τήν σωτηρία ὁποιουδήποτε.

* * *

Δέν ἀγωνιζόταν ὁ ἀπόστολος Παῦλος γιά ἕνα ἀφηρημένο ἰδανικό. Οὔτε γιά μιᾶ μεγάλη ἀπλῶς ἰδέα. Ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ ἦταν γι' αὐτόν τό πᾶν. Ὁ Χριστός ἦταν ἡ ζωή του. «**Ἐμοί τό ζῆν Χριστός**», ἐπανελάμβανε. Ἡ ἀγάπη αὐτή ἦταν τό μυστικό τῆς πολυκύμαντης ζωῆς του.

Καί εἶναι ἐπόμενο. Ὅποιος ἀγαπάει μέ δύναμη τείνει νά ἐξομοιωθῇ μέ τό πρόσωπο πού λατρεύει. Θέλει συνέχεια νά τό ἀναστρέφεται, νά τό γνωρίζῃ περισσότερο καί βαθύτερα. Ἡ ἀγάπη αὐτή γίνεται ἔμπνευση, δύναμη, ὁρμή, δράση. Μεταμορφώνει τόν ἄνθρωπο καί τόν πλησιάζει στό ἴνδαλμά του. Εἶναι ἔτοιμος νά προσφέρει θυσία καί τήν ζωή του ἀκόμα. Ἔτσι αἰσθανόταν καί ἔτσι ζοῦσε ὁ Παῦλος γιά τόν Χριστό.

* * *

[σελ. 193]

Πόσα δέν μᾶς λέει ἐκείνη ἡ γεμάτη ἀγάπη προτροπή του πρός τόν Τιμόθεο. Ὁ ἄλυσοδεμένος Ἀπόστολος γιά τήν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ γράφει στόν μαθητή του, γιά νά τοῦ ἐμπνεύσῃ – τί ἄλλο; τήν ἀγάπη, πού δέν λυγίζει καί δέν ὑποχωρεῖ μπροστά σέ καμμιά δυσκολία.

«**Μνημόνευε Ἰησοῦν Χριστόν ἐγγεγερμένον ἐκ νεκρῶν**». Ἕνα πρᾶγμα, τοῦ γράφει, νά θυμᾶσαι πάντοτε καί ποτέ νά μή τό λησμονῆς. Ἕνα πρόσωπο νά κυριαρχῇ στήν σκέψη σου καί νά κατευθύνῃ τήν ζωή σου. Ἕνας νά εἶναι ὁ ἔμπνευστής καί Ὁδηγός σου. Ὁ Χριστός, ὁ ἀναστάς Κύριος, ὁ Νικητής τοῦ θανάτου, ὁ Ἀρχηγός τῆς ζωῆς. Γι' Αὐτόν τόν Ἀναστημένο Κύριο καί γιά τό Εὐαγγέλιό Του, ἐγώ «**κακοπαθῶ μέχρι δεσμῶν ὡς κακοῦργος**». Γιά χάρη Του ταλαιπωροῦμαι καί ὑποφέρω σάν κακοῦργος στήν φυλακή. Οἱ ἀλυσίδες αὐτές, πού βροντοῦν τώρα,

καθώς χαράσσω τίς λίγες γραμμές, μοῦ ἔχουν χαλκευθῆ, γιατί ἓνα καί μόνον ἦταν τό ἔγκλημά μου, ἡ ἀγάπη μου στόν Χριστό. Καί γιά τήν ἀγάπη αὐτή εἶμαι πρόθυμος νά ὑποστῶ τό καθετί.

Αὐτή ἦταν ἡ ψυχὴ τοῦ Παύλου. Μιά ψυχὴ δοσμένη ὀλοκληρωτικά στόν Χριστό. Καί ἦταν τόσο βαθύς καί στενός ὁ σύνδεσμός του αὐτός, ὥστε ἦταν ἀδύνατον καί ἡ πιό ἰσχυρὴ δύναμη νά τόν διασπάσῃ. Ἕνας τέτοιος χωρισμός, πού ἰσοδυναμοῦσε μέ θάνατο, ἦταν ἀδιανόητος γιά τόν μεγάλο Ἀπόστολο τῶν Ἑθνῶν. Ὅ,τι εἶναι ἡ ψυχὴ γιά τό σῶμα, ἦταν ὁ Χριστός γιά τήν ζωὴ τοῦ Παύλου.

Τό τονίζει στοὺς Ρωμαίους: **«Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπό τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; Θλίψις ἢ στενοχωρία ἢ διωγμός ἢ λιμός ἢ γυμνότης ἢ κίνδυνος ἢ μάχαιρα;»** Ποιός θά μπορέσῃ ποτέ νά μᾶς χωρίσῃ **[σελ. 194]** ἀπό τήν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ; Ἕνα ἐρώτημα στό ὁποῖο εἶχε κίολας δώσει, χωρίς κανένα δισταγμό, τήν ἀπάντησι: Κανένας ἀπολύτως.

* * *

Αὐτός ὁ πνευματικός γίγαντας, πού ξεπέρασε, μέ τήν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, τά κοινά ἀνθρώπινα μέτρα καί ἀναδείχθηκε πρωταθλητὴς στοὺς πνευματικούς στίβους, παραδίδει καί σέ μᾶς σήμερα τό μεγάλο αὐτό μυστικό τῆς ἐπιτυχίας του. Κοινωνοὺς τῆς ἀγάπης αὐτῆς θέλει νά κάνῃ καί ἐμᾶς. Τῆς ἀγάπης στόν Χριστό, πού μεταμορφώνει τόν ἄνθρωπο σέ νέο, ἐλεύθερο, ἀληθινό ἄνθρωπο.

Ο ΙΔΕΩΔΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

ΠΟΛΥΣ ΛΟΓΟΣ γίνεται στίς ημέρες μας περί ανθρώπου και ανθρωπισμοῦ. Ποικίλα συστήματα παρουσιάζονται νά ἐξυμνοῦν τόν ἄνθρωπο, τήν ἀξία του, τήν προσωπικότητά του, τά δικαιώματά του. Προχώρησαν ἀκόμα περισσότερο. Νόμισαν πώς τόν ἐξυψώνουν, δημιουργώντας ἕνα νέο τύπο ἀνθρώπου, ἀνώτερο, τόν υπεράνθρωπο. Πίστεψαν πώς ἔτσι τόν ἀνωτεροποιοῦν καί τόν ἐξευγενίζουν. Καί πάνω στά πράγματα ὁ υπεράνθρωπος ἀπεδείχθη ἀπάνθρωπος καί κτηνάνθρωπος.

* * *

Ὁ ἄνθρωπος πού στηρίχθηκε μόνον στόν ἄνθρωπο –τόν χωρίς ψυχή, εὐαισθησία καί ἰδανικά– καί διέγραψε κάθε πνευματική ἀξία, στό τέλος στράφηκε ἐναντίον τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ ἀνθρωπισμοῦ. Ἐξόντωσε, ἐν ὀνόματι τοῦ ἀνθρώπου, τόν ἴδιο τόν ἄνθρωπο.

Δέν τό εἶδαμε καί δέν τό ζήσαμε στίς ημέρες μας; Φλυάρησαν περί ἀνθρώπου καί ἀνθρωπισμοῦ καί νόμισαν πώς μποροῦν νά οἰκοδομήσουν, μέ ἐντυπωσιακά συνθήματα, τόν οὐρανοξύστη πού θά στεγάσῃ τόν ἄνθρωπο τῶν πυραύλων καί τῶν διαστημοπλοίων.

Λησμόνησαν πώς οἱ θεωρίες περί ἀνθρωπισμοῦ, χωρίς τίς χριστιανικές ἀξίες καί τή ζωντανή πίστη [σελ. 196] στόν Σωτῆρα Χριστό, αἰωροῦνται στό κενό. Τό μαρτυρεῖ ἡ ζωή. Τό φωνάζουν τά γεγονότα: Ὁ ἄνθρωπος τοῦ ἄθεου οὐμανισμοῦ δέν μένει ἄνθρωπος. Γίνεται λύκος, τίγρις, σκορπιός, ὅταν δέν γίνεται χοῖρος ἢ ἔρπετό. Καί ἡ ἀνθρώπινη κοινωνία μεταβάλλεται σέ ζούγκλα, ὅταν δέν γίνεται χοιροστάσιο ἢ σταῦλος.

Θέλησε ὁ Νίτσε νά κατεβάσῃ τόν Θεό καί νά ἀνεβάσῃ τόν ἄνθρωπο. Πάσχισε νά καταργήσῃ τόν Θεάνθρωπο καί νά δημιουργήσῃ τόν υπεράνθρωπο. Καί κατασκεύασε τό τερατόμορφο ἐκεῖνο θηρίο, πού μόνο ἄνθρωπος δέν ἦταν. Νόμιζε πώς θά σκοτώσῃ τόν Θεό, καί στό τέλος σκότωσε μόνον τόν ἄνθρωπο. Καί τόν σκότωσε καί στήν ψυχή καί στό σῶμα.

Αὐτό ἦταν τό μεγάλο λάθος, ὄχι μόνον τοῦ Νίτσε, ἀλλά καί ὄλων ὄσων θέλησαν νά οἰκοδομήσουν ἕναν ὁποιοδήποτε ἀνθρωπισμό, χωρίς γερό θεμέλιο. Καί ὁ ἀνθρωπισμός δέν θεμελιώνεται χωρίς Θεό, χωρίς τίς ἀξίες πού ἐκπροσωπεῖ τό θεῖον.

Μπορεῖ νά χτίζονται μεγαλόπρεπα οἰκοδομήματα. Ποιά ὅμως ἡ ἀξία τους, ὅταν εἶναι θεμελιωμένα πάνω στήν ἄμμο; Ἡ πτώση τους εἶναι ἀναπόφευκτη καί

συνάμα τραγική. Άκριβώς γιατί στήν πτώση τους συμπαρασύρουν τόν έννοικό τους, τόν άνθρωπο.

* * *

Ό Χριστιανισμός μορφώνει καί μορφοποιεί τόν άληθινό άνθρωπο, **«τόν νέο άνθρωπο»**, τόν **«κατά Θεόν κτισθέντα»**. Δέν είναι ένας τύπος άλλόκοτος, παράξενος καί έξωπραγματικός. Ούτε ένα νεφελώδες πλάσμα, πού αίωρείται μεταξύ γής καί ούρανοϋ. Είναι ο πιο προσγειωμένος καί συγχρόνως ούράνιος άνθρωπος. Συνδυάζει, σέ άρμονικό σύνολο, [σελ. 197] τίς μεγάλες άξίες καί άρετές τοϋ άληθινοϋ ανθρωπισμοϋ. Καί αυτά δέν είναι θεωρίες. Ό μεγάλος άγιος, χριστιανός ανθρωπιστής καί βαθύς ανατόμος τής ανθρώπινης ψυχής, ο ιερός Χρυσόστομος, μäs παρουσιάζει στήν μορφή τοϋ άποστόλου Παύλου τόν άληθινό, τόν ιδεώδη άνθρωπο. Αυτόν πού σφυρηλάτησε καί μορφοποίησε ο Χριστός μέ τήν δύναμη τής άγάπης.

«Τί ποτέ έστιν άνθρωπος, καί όση τής φύσεως τής ήμετέρας ή εύγένεια, καί όσης έστι δεκτικόν άρετής τούτί τό ζών, έδειξε μάλιστα πάντων ανθρώπων ο Παϋλος».

Ποιός είναι ο άνθρωπος ο άληθινός, ο σωστός καί ολοκληρωμένος, καί πόση είναι ή εύγένεια καί άνωτερότης τής ανθρώπινης φύσεως καί πόσο δεκτικός άρετής είναι ο άνθρωπος αυτός έδειξε περισσότερο από όλους ο άπόστολος Παϋλος.

Θέλουμε νά δοϋμε τόν ιδεώδη τύπο τοϋ ανθρώπου; Θέλουμε νά άτενίσουμε μοναδικό δυναμισμό, ψυχική άνωτερότητα, πηγαία εύγένεια, βαθειά εύαισθησία στον άνώτερο βαθμό; Άνωτερότητα καί εύγένεια πού πηγάζουν από έξαγιασμένη καρδιά, πού όμορφαίνει τίς ανθρώπινες σχέσεις καί δίνει περιεχόμενο στήν κοινωνική άναστροφή; Θέλουμε νά δοϋμε σέ τί ύψος άρετής μπορεί νά φθάση ο άνθρωπος; Δέν έχουμε παρά νά κοιτάξουμε προσεκτικά καί νά μελετήσουμε τήν μορφή τοϋ άποστόλου Παύλου.

Πειστική ή έπιχειρηματολογία τοϋ Χρυσοστόμου. Δέν περιορίζεται σέ θεωρητικά έπιχειρήματα. Προβάλλει τήν μεγάλη, τήν άγωνιστική, τήν ρωμαλέα μορφή τοϋ θείου Παύλου. Καλεί όλους όσους άμφισβητοϋν τήν άνακαινιστική δύναμη τοϋ [σελ. 198] Χριστιανισμοϋ νά άτενίσουν τήν προσωπικότητα τοϋ μεγάλου Άποστόλου, νά σταθοϋν μέ προσοχή μπροστά στον ούράνιο άνθρωπο, τόν επίγειο άγγελο. Καί μόνον αυτή τήν μορφή νά είχε νά παρουσιάση ή Έκκλησία τοϋ Χριστοϋ, θά ήταν άρκετό νά φανερώση τό μεγαλειό της.

* * *

Πάντοτε ζωντανή, δυναμική ή μορφή τοϋ άποστόλου Παύλου, κλείνει τό στόμα σέ κάθε άμφισβητία. Ένσαρκώνει τόν άληθινό άνθρωπο, τό ανθρώπινο μεγαλειό στό κορυφαίο ύψος του. Δείχνει τίς ασύλληπτες δυνατότητες άρετής τοϋ ανθρώπου πού ζή μέ συνέπεια καί συνέχεια τήν **«έν Χριστώ ζωήν»**, τό **«ζω ούκέτι**

ἐγώ», ἀλλά «ζῆ ἐν ἐμοί Χριστός». Μιά τέτοια ζωή μεταμορφώνει τόν ἄνθρωπο. Καταργεῖ καί αὐτές τίς ἀπροσπέλαστες ἀποστάσεις μέ τίς οὐράνιες δυνάμεις.

Μέ μία προϋπόθεση φυσικά. Τήν εἶπαμε. Νά ζῆ μέσα μας ὁ Χριστός. Αὐτός νά κατευθύνῃ τή ζωή μας. Νά πυροδοτῇ τόν ἐνθουσιασμό καί τήν ἀγωνιστική μας διάθεση. Καί δέν ἦταν ἀποκλειστικό προνόμιο τοῦ ἀποστόλου Παύλου. Ὅ,τι πέτυχε ἐκεῖνος σέ ἀνάλογο βαθμό μπορεῖ νά τό πετύχουμε καί μεῖς. Ἀρκεῖ νά τόν μιμηθοῦμε. Ὁ ἴδιος ἄλλωστε μᾶς τό ζητάει: «**Μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς καὶ ἐγὼ Χριστοῦ**» (Α΄ Κορινθ. Ια΄ 1).

Νά τόν μιμηθοῦμε. Νά ἀποκρυπτογραφήσουμε τό μυστικό του. Νά ἐγκύψουμε στήν ζωή του. «*Ἐν τούτῳ φοβερόν ἦν μόνον καί φευκτόν, τό προσκροῦσαι Θεῷ, ἕτερον δέ οὐδέν· ὥσπερ οὖν οὐδέ ποθινόν ἄλλο τι, ὡς τό ἀρέσαι Θεῷ*» (Χρυσόστομος).

[σελ. 199] Τό μόνο, δηλαδή, φοβερό καί ἀποκρουστικό γιά τόν ἀπόστολο Παῦλο ἦταν νά προσκρούσῃ καί νά δυσαραεστήσῃ τόν Θεό. Τίποτε ἄλλο. Ὅπως πάλι τίποτε ἄλλο δέν ἐπιθυμοῦσε πιά πολύ, ὅσο τό νά ἀρέσῃ στόν Θεό.

Ἔχουν ἄραγε νά μᾶς παρουσιάσουν ἰδανικώτερο τύπο ἀνθρώπου οἱ διάφοροι ἀνθρωπισμοί;

ΟΙ ΚΟΡΥΦΕΣ ΤΡΑΒΟΥΝ ΤΟΥΣ ΚΕΡΑΥΝΟΥΣ

ΔΕΝ ΕΙΧΕ ἄδικο ἐκεῖνος πού ἔγραψε ὅτι: «Εἶναι πανάρχαιο καί ἀκατάλυτο “ἔθος” τοῦ τόπου μας οἱ πνευματικές φυσιογνωμίες, γενικά οἱ ἄνθρωποι μέ ἀξία, νά χτυπιοῦνται ἀλύπητα, συχνά μέ βαναυσότητα καί κάποτε μέ χυδαιότητα. Ὁ ὄστρακιομός, ἡ λαιδορία, τό κώνειο εἶναι ἐπινοήσεις καί ἔννοιες ἐλληνικές. Ἀκόμη καί ὁ λίβελος, λέξη λατινική, ἐδῶ ἔκανε θραύση παρά στήν Ρώμη κι ἐξακολουθεῖ μέχρι σήμερα νά πλήττη τήν ἀξία καί τήν μεγαλοσύνη. Τό κώνειον, πού θανάτωσε στά βαθιὰ γηρατειά τους τόν Σωκράτη καί τόν Φωκίωνα, τό ἥπιαν ἔκτοτε, ἔστω μέ ἔννοια μεταφορική, πάρα πολλοί Ἕλληνες μέ ἀξία. Ὁ ὄστρακισμός, ἀπό τούς πιό γνωστούς θεσμούς τῆς Ἀθήνας τοῦ πέμπτου αἰῶνα, δέν σταμάτησε στόν Ἀριστείδη, στόν Θεμιστοκλή ἢ στόν Θουκυδίδη, ἀλλά ἰσχύει ὡς τίς ἡμέρες μας. Ὅλοι, ἢ σχεδόν ὅλοι, οἱ πραγματικά μεγάλοι καί ἄξιοι Ἕλληνες –συγγραφεῖς, ποιητές, πολιτικοί, ἐπιστήμονες, καλλιτέχνες, ἀγωνιστές– ἔλαβαν, ὅσο ζοῦσαν, ὡς ἀνταμοιβή γιά ὅσα καλά καί χρήσιμα πρόσφεραν στόν τόπο τό πικρό ποτήρι τῆς ἀχαριστίας, πού ὅταν δέν ἐκφραζόταν μέ δολοφονικές ἀπόπειρες, διώξεις, μπουντρούμια φυλακῶν καί ἐξορίες, «περιοριζόταν» σέ συκοφαντίες, ἐξευτελισμούς, βαναυσότητες, μικρόψυχες κριτικές. [σελ. 201] Ὅρισμένοι μάλιστα ὡς καί πρόσφατα ἀκόμα ὑβρίσθηκαν καί νεκροί...».

* * *

Αὐτός εἶναι πάντα ὁ κλῆρος τῶν ἀληθινά μεγάλων; Νά διώκονται, νά ὑβρίζονται, νά συκοφαντοῦνται, νά προπηλακίζονται. Νά μή γίνονται δεκτοί καί νά ἀπορρίπτονται. Ἄντί νά προκαλοῦν τόν θαυμασμό, ἄθελά τους προκαλοῦν τόν φθόνο. Εἶναι ἱστορικά βεβαιωμένο πώς, ὅπου κυριαρχεῖ τό πάθος καί ἡ μικρότης, εἶναι «λάθος» νά εἶσαι προσωπικότης, νά εἶσαι μέγας καί νά ἀγωνίζεσαι γιά τά μεγάλα. Οἱ μικροί στήν ψυχή δέν δέχονται τούς μεγάλους καί δέν ἀνέχονται τό ἠθικό, τό πνευματικό μεγαλεῖο. Τούς ἐρεθίζει. Δέν εἶναι τό κλίμα τους. Δέν εἶναι στήν ψυχροσύνησά τους, στά μέτρα τους. Καί ἐπειδή δέν μποροῦν νά τό φθάσουν, τό ἐχθρεύονται, τό πολεμοῦν. Θέλουν νά τό καταργήσουν.

Αὐτό εἶναι τό τραγικό, τό ἀπάνθρωπο, τό διαβολικό, θά λέγαμε. Δέν σκέπτονται καί δέν ἐπιδιώκουν νά ἀποκτήσουν καί αὐτοί κάτι ἀπό τό μεγαλεῖο τῆς ἀρετῆς, τῆς ἀγιότητος, τῆς ψυχικῆς ἀνωτερότητος. Κάτι τόσο φυσικό στόν σωστό ἄνθρωπο. Δέν βάζουν στόχο τους νά φθάσουν ἢ νά πλησιάσουν τούς μεγάλους. Ἡ πιό μεγάλη τους χαρά καί ἡ πιό βαθιά τους ἱκανοποίηση δέν εἶναι νά φθάσουν τούς ἄλλους. Εἶναι νά τούς μειώσουν, νά τούς βλάψουν. Ἐπιδίωξή τους νά ταπεινώσουν,

νά συκοφαντήσουν, νά ἐξευτελίσουν τούς μεγάλους, τούς ικανούς, τούς ἄξιους. Ἄρνοῦνται στόν ἄλλον τό δικαίωμα, ἔστω κι ἂν εἶναι ἀξιότερός τους, ἢ μᾶλλον ἐπειδή εἶναι ἀξιότερός τους, νά κατέχη ἓνα ἀξίωμα, μιά καίρια θέση. Κάνουν τό πᾶν, γιά νά τόν ταπεινώσουν. Ἔτσι **[σελ. 202]** νομίζουν πώς ἐπιπλέουν. Πιστεύουν πώς ψηλώνουν, ὅταν κονταίνουν τούς ἄλλους.

Καί αὐτό δέν συμβαίνει μόνο μέ τά μεμονωμένα ἄτομα. Συμβαίνει μέ ὀργανωμένα σύνολα, συλλόγους, ὀργανισμούς καί κράτη. Οἱ ὑπεύθυνες ἐκκλησιαστικές θέσεις, οἱ ἀνώτερες δημόσιες ὑπηρεσίες, τά μεγάλα ἀξιώματα ἐπισύρουν πάντοτε τόν φθόνο, τήν ζήλεια, τήν ἀντιπάθεια. Ὅσο πιό ψηλά ἀνεβαίνει κανεῖς, τόσο πιό πολλούς ἐχθρούς σωρεύει. Ὁ μέγανος στά χαρίσματα, στίς ικανότητες, συγκεντρώνει τόν φθόνο τῶν μετρίων, τῶν μικρῶν. Ἡ μικρότης τους δέν τούς ἐπιτρέπει τήν ἀναγνώριση. Φουντώνει μέσα τους τό πάθος τῆς ζήλειας. Καί ἀμέσως μπαίνει σέ λειτουργία ἡ μηχανή τῆς κατασυκοφαντήσεως. Ἀρχίζει ἡ τακτική τῆς φθορᾶς. Συγκεκριαυμένη ἢ ἀνοιχτή ἡ πολεμική τῆς μειώσεως τοῦ ἄλλου. Φανταστικά ἢ καί πραγματικά ἐλαττώματα ἢ μικροαδυναμίες ἐξογκώνονται καί μεγαλοποιοῦνται. Δέν διστάζουν νά διαστρέψουν ἀκόμα καί τά χαρίσματα καί νά τά παρουσιάσουν σάν ἐλλείψεις.

* * *

Αὐτός, δυστυχῶς, εἶναι ὁ κλῆρος τῶν μεγάλων. Οἱ κορυφές τραβοῦν τούς κεραυνούς. Πόσοι μεγάλοι –καί ὅσο πιό μεγάλοι, τόσο καί περισσότερο– δέχθηκαν τά πυρά τῆς συκοφαντίας, τῆς πιό ποταπῆς διαβολῆς! Εἶδαν τό ἀνιδιοτελές ἔργο τους –κοινωνικό, ἐθνικό, ἐκκλησιαστικό– νά διαβάλλεται, νά διαστρέφεται ἢ νά περιφρονῆται. Ἀντίκρυσαν τόν ἰδρωῖτα τους νά γίνεται λάσπη, ἀπό ἀμελητέες ἀλλά ἐμπαθεῖς μετριότητες.

[σελ. 203] Πιό πολύ ἀπό τό κώνειο φοβήθηκε ὁ Σωκράτης καί κάθε ἀγωνιστής τοῦ καλοῦ καί τῆς τιμότητος τόν φθόνο, τήν εὐτέλεια τῆς διαβολῆς, τῆς λασπολογίας. Μέ πόσο πόνο πρόφερε ἐκεῖνο το: «οὐ θεμιτόν ἐστὶν ἀμείνονι ἀνδρὶ ὑπὸ χειρόνος βλάπτεσθαι»! Θεωροῦσε ἀθέμιτο, ἀνέντιμο, ἀνήθικο, ὁ καλύτερος νά βλάπτεται ἀπό τόν χειρότερο. Ὁ τίμιος ἀπό τόν ἀνέντιμο. Ὁ νομοταγῆς ἀπό τόν παράνομο. Ὁ ἄξιος νά παραμερίζεται ἀπό τόν ἀνάξιο καί ἀσήμαντο. Ὁ ἀκέραιος νά ὑποσκελίζεται ἀπό τόν καιροσκόπο. Πόσες μεγάλες ἐθνικές ἢ ἐκκλησιαστικές φυσιγνωμίες παραμερίσθηκαν, γιά νά ἀναρριχηθοῦν στίς θέσεις τους μετριότητες ἢ καταφερτζήδες!

Κάτι τέτοιο ἀποτελεῖ πλήρη ἀνατροπή τῆς ἠθικῆς τάξεως. Θρίαμβο τῆς ἀναξιοκρατίας. Τραυματίζει βαριά τό αἶσθημα τῆς δικαιοσύνης. Καί ὅταν παραμερίζεται ἡ ἔννοια τῆς δικαιοσύνης, τό αἶσθημα τοῦ δικαίου, τότε δέν ἔχουμε πιά συντεταγμένες κοινωνίες. Ἔχουμε κυριαρχία τῆς ζούγκλας, ἀποθράσυνση τῶν ὑπανθρώπων.

* * *

Πόσες εύγενικές ψυχές λύγισαν από τήν δικαίωση τοῦ ἀδίστακτου, τοῦ θρασύ, τοῦ ἀγροίκου! Πόσοι ἀποτραβήχθηκαν διακριτικά στό περιθώριο ἀπό ἠθική εὐαισθησία, ἀηδιασμένοι ἀπό τήν εὐτέλεια, τίς μεθόδους ὑπονομεύσεως καί τίς ἀντιζηλίεις τῶν συναδέλφων! «Κέκμηκα (κουράσθηκα) καί λόγῳ καί φθόνῳ μαχόμενος», ἔγραφε ἡ λεπτή, εὐαίσθητη καί βαθιά καλλιεργημένη ψυχή τοῦ ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου σέ ἀνάλογη περίπτωση. Αὐτός πού ἔτρεμε στήν σκέψη νά «εὐδοκμοῦν οἱ πίθηκοι καί νά ἡρεμοῦν οἱ λέοντες», ὅμως τό θεωροῦσε καί ἀναξιοπρεπές **[σελ. 204]** νά συγκρούεται μέ τήν μικρότητα. Τό λιοντάρι νά παλεύη μέ λασπωμένους χοίρους. Γι' αὐτό καί «ὑπεχώρησε μπροστά στόν φθόνον». Καί ἦταν ἐπόμενο. Τά λιοντάρια μάχονται σέ καθαρό ἔδαφος, ὄχι μέσα στόν βοῦρκο. Κι ἀλλοίμονο στήν κοινωνία πού ἀνέχεται, ἀρέσκεται καί δικαιώνει τόν βοῦρκο.

«ΔΕΝ ΠΡΟΔΩΣΕ ΠΟΤΕ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ»

ΔΕΝ ΛΕΙΠΟΥΝ και από τήν εποχή μας οι μεγάλες μορφές. Οι άκέραιοι, οι τίμιοι, οι άσυνθηκολόγητοι, οι άδέκαστοι. Αύτοί που «δέν βλέπουν είς πρόσωπον ανθρώπου». Αύτοί που κρίνουν μέ γνώμονα όχι τήν κοσμική δύναμη, τόν πλοῦτο, τά άξιώματα. Οὔτε ύποκύπτουν σέ φωνασκίες και άπειλές. Κριτήριό τους ή άλήθεια, ή δικαιοσύνη, ή φωτισμένη συνείδησή τους, ό νόμος του Θεού. Προτιμοῦν νά θυσιασθοῦν, παρά νά θυσιάσουν τήν άλήθεια. Άγωνίζονται και υπερασπίζονται τήν άλήθεια μέχρι θανάτου.

Τίς μορφές αυτές τίς συναντάμε σέ όλα τά επαγγέλματα, σέ όλα τά κοινωνικά στρώματα, σέ όλες τίς πνευματικές επάλξεις. Για ένα τέτοιο άκέραιο άνθρωπο και άσυνθηκολόγητο άγωνιστή είπαν στην έκδημία του: «Δέν πρόδωσε ποτέ τήν άλήθεια».

* * *

Μεγάλος λόγος και καθόλου εύκολος. Χρειάζεται πολύς ήρωισμός, για να τόν πραγματοποιήσης. Νά μήν προδώσης ποτέ τήν άλήθεια. Νά μή συμβιβασθής μέ τήν άπάτη. Νά μήν έλθης σέ διαπραγματεύσεις μέ τό ψέμα, τήν ύποκρισία, τίς σκοπιμότητες. Νά μήν ένδώσης σέ άπειλές ή σέ έλκυστικές προσφορές. Νά διατηρήσης τήν ψυχή σου καθαρή, τήν συνείδησή σου άνεπαφη, κρυστάλλινη. **[σελ. 206]** Νά μήν ύποκύψης ποτέ στον δελεαστικό πειρασμό της εύκολίας, του βολέματος, που προσφέρει τό ψέμα.

«Δέν πρόδωσε ποτέ τήν άλήθεια» σημαίνει να άκούη κανείς μέσα του και γύρω του παραπλανητική τήν γοητευτική φωνή που του ψιθυρίζει μέ μαεστρία: Ένα ψεματάκι –άλλωστε εκτός από άθώο είναι και τόσο έξυπνο– τακτοποιεί χίλια –δυό ζητήματα. Βγάζει από ένα σωρό άδιέξοδα.

Και όμως, να μή τήν άκούη τήν φωνή αυτή. Νά τήν άπορρίπτη. Νά μή τήν συζητά καν. Νά τήν άποστρέφεται. Νά μή βρίσκη καμμιά ανταπόκριση στην ψυχή του. Νά αισθάνεται πως κάτι τέτοιο τόν μειώνει, τόν ύποτιμά, τόν ύποβιβάζει. Τόν ύποβιβάζει όχι τόσο στους άλλους –οί άλλοι έδω δέν τόν ένδιαφέρουν– όσο στον έαυτό του.

Εύκολη ύπόθεση; Καθόλου. Χρειάζεται ψυχή άδαμάντινη, για να μήν ύποκύψη σ' ένα τέτοιο πειρασμό. Έδω ισχύει τό «ού παντός». Δέν είναι για όλους ένα τέτοιο άγώνισμα. Είναι μονάχα για τούς γενναίους. Για εκείνους που πιστεύουν πως τό ψέμα δέν βγαίνει από τά χείλη. Πηγάζει από τήν καρδιά. Δέν έξαπατά τούς άλλους. Ψευτίζει εκείνον που τό προφέρει. Κιβδηλοποιεί τόν χαρακτήρα. Και δέν

υπάρχει χειρότερο πράγμα από τον κίβδηλο, τον ψευτισμένο άνθρωπο. Τον άνθρωπο που ζή με την απάτη και για την απάτη.

«Δέν πρόδωσε ποτέ την αλήθεια». Ποιός δέν θά σταθῆ μέ θαυμασμό και σεβασμό μπροστά σ' ένα τέτοιο τιτῶνα τοῦ πνεύματος, ἀγωνιστή τῆς ἀρετῆς, ἥρωα τοῦ καθήκοντος, ἀλύγιστο, ἀνυποχώρητο, ἀποφασισμένο νά παλαίψῃ μέχρι θανάτου στήν ἱερή ἔπαλξη τῆς ἀλήθειας; Νά τόν ἀπειλοῦν. Νά τόν **[σελ. 207]** διαβάλλουν. Νά τόν διασύρουν. Νά τόν συκοφαντοῦν. Νά διαστρέφουν τίς πιό ἀγνές προθέσεις του και τίς πιό ἀνιδιοτελεῖς ἐνέργειές του, γιά νά τόν κάμψουν. Νά τόν λυγίσουν. Νά τόν ἀναγκάσουν νά ὑποκύψῃ. Καί αὐτός νά μή παραδίνη οὔτε σπιθαμή ἀπό τό ἱερό ἔδαφος τοῦ καθήκοντος, πού τάχθηκε νά φρουρῆ. Ἀκριβῶς γιατί θεωρεῖ τόν ἑαυτό του ἰσόβια στρατευμένο νά φρουρῆ τίς θερμοπύλες τῆς ἀλήθειας και νά προτιμᾷ σέ κάθε στιγμή τό θάνατο ἀπό τό ψέμα και τόν ἠθικό ἐξευτελισμό.

Οἱ λέξεις ἐδῶ εἶναι ἰδιαίτερα ἐκφραστικές. «Δέν πρόδωσε». Λέξη πού προκαλεῖ τήν πιό μεγάλη ἀποστροφή σ' ἕναν ἔντιμο και ἀκέραιο ἄνθρωπο. Ὅταν πρόκειται γιά τήν ἀλήθεια, δέν ὑπάρχουν ἡμίμετρα, βολέματα και συμβιβασμοί. Δέν ὑπάρχουν ἀνώδυνα ψεματάκια ἢ ἀδιάφορα ψέματα. Ὑπάρχει προδοσία τῆς ἀλήθειας. Καί αὐτό σημαίνει ὅτι ἡ ἀλήθεια ἢ ὑπηρετεῖται μέ πάθος και διατηρεῖται καθαρῆ ἢ ἐγκαταλείπεται και προδίδεται. Μεσαῖες λύσεις δέν ὑπάρχουν. Ἀλύσεις ὑπάρχουν γιά τούς δειλοῦς και ριψάσπιδες τῆς ἀλήθειας, πού τούς ἀλυσσοδένουν στήν ὑποκρισία.

Καί ἡ δεύτερη λέξη τό ἴδιο σημαντική: «Ποτέ». Δέν πρόδωσε ποτέ τήν ἀλήθεια. Οὔτε χθές οὔτε σήμερα. Τό ἴδιο ἀποφασισμένος και γιά τό αὔριο. Ὁ ἀκέραιος ἄνθρωπος δέν διαλέγει τίς περιπτώσεις πού θά πῆ τήν ἀλήθεια ἢ τό ψέμα. Ἀποστρέφεται πάντα τό ψέμα, γιατί δέν τό θεωρεῖ σάν μιά ἀπλή ἀδυναμία. Τό θεωρεῖ νοθεῖα τοῦ ἴδιου τοῦ ἀνθρώπου πού τό χρησιμοποιεῖ.

«Ποτέ». Τήν ἀλήθεια τήν λέει ἀταλάντευτα και ἀποφασιστικά πρὸς πᾶσαν κατεύθυνση, ὅσο πικρῆ ἢ σκληρῆ κι ἂν εἶναι. Γνωρίζει πῶς θά δυσανεκτήσῃ **[σελ. 208]** μερικούς. Θά προκαλέσῃ ἀντιδράσεις. Θά δημιουργήσῃ ἀντιπάλους και ἐχθρούς, πού θά τοῦ κηρύξουν πόλεμο. Θά μπῆ σέ μιά περιπέτεια πού θά τοῦ κοστῖση ἴσως τήν θέση του, τήν προαγωγή του, τήν ἀξιοπρέπειά του.

Δέν τόν ἀπασχολεῖ. Ἔχει ἤδη ψηφίσει τήν δαπάνη. Εἶναι ἀποφασισμένος γιά ὅλα. Γι' αὐτόν ἰσχύει τό «φίλος μέν Πλάτων, φιλότατη δέ ἀλήθεια». Παραπάνω ἀπό τούς φίλους και τούς πιό ἀγαπητούς, ἡ ἀλήθεια. Ἄλλωστε, τήν ἀλήθεια τήν θεωρεῖ ὡς τήν καλύτερη ἀπόδειξη γνήσιας και εἰλικρινοῦς φιλίας. Ἀπορρίπτει τήν φτηνή σκοπιμότητα, γιατί τήν βλέπει ὡς ἄρνηση τῆς ἀληθινῆς φιλίας. **«Ὡστε ἐχθρός ὑμῶν γέγονα ἀληθεύων ὑμῖν»** (Γαλ. δ' 16) ἐπαναλαμβάνει μέ τόν ἀπόστολο Παῦλο.

* * *

«Δέν πρόδωσε ποτέ τήν ἀλήθεια». Μιά φράση γεμάτη δύναμη, πού δέν εἶναι παρά ὁ ἀντίλαλος τῆς φωνῆς τοῦ Θεοῦ. Πλήρης ἡ ἀποστροφή Του στοῦς

άνθρώπους πού προδίδουν τήν ἀλήθεια γιά τό ψέμα (Ρωμ. α' 25), πού **«τήν ἀγάπην τῆς ἀληθείας οὐκ ἐδέξαντο»** (Β' Θεσσαλ. β' 10). Καί πάλι ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὁ μέγας αὐτός λάτρης καί ἀγωνιστής τῆς ἀληθείας, διεκήρυττε: **«Οὐ δυνάμεθά τι κατά τῆς ἀληθείας, ἀλλ' ὑπέρ τῆς ἀληθείας»** (Β' Κορινθ. ιγ' 8). Αὐτό εἶναι τό φρόνημα καί ὁ ἀγώνας κάθε πιστοῦ Χριστιανοῦ. Πόθος καί πάθος μας ἡ ἀλήθεια. Δέν μποροῦμε νά κάνουμε τίποτα ἐναντίον τῆς ἀληθείας, ἀλλά τά πάντα γιά τήν ἀλήθεια. Σύνθημά μας εἶναι **«ἕως τοῦ θανάτου ἀγωνισαί περί τῆς ἀληθείας»** (Σοφ. Σειράχ δ' 28), γιατί ἡ ἀλήθεια εἶναι ἡ ζωή μας, καί ἡ ζωή μας ἡ ἀλήθεια.

«ΤΟ ΘΑΡΡΟΣ ΕΞΕΛΙΠΕ»

«Τοῖς δειλοῖς καί ἀπίστοις καί ἐβδελυγμένοις καί φονεῦσι καί πόρνοις καί φαρμακοῖς καί εἰδωλολάτραις καί πᾶσι τοῖς ψευδέσι τό μέρος αὐτῶν ἐν τῇ λίμνῃ τῇ καιομένῃ...» (Ἀποκάλ. κα' 8).

ΟΙ ΛΟΓΟΙ αὐτοί τῆς Ἀποκαλύψεως μᾶς προβληματίζουν ιδιαίτερα. Ἀποκτοῦν μεγάλη σημασία γιά τήν κοσμογονική ἐποχή μας. Ἐντύπωση κάνει ἡ ἀποδοκιμασία τῶν δειλῶν. Ἀπό τούς πρώτους πού ἀπορρίπτει καί καταδικάζει ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ. Οἱ δειλοί δέν ἔχουν καμμιά θέση στή νέα ζωή, πού ἀρχίζει ἀπό τή γῆ αὐτή καί συνεχίζεται στήν αἰωνιότητα. Τούς τοποθετεῖ στήν ἴδια γραμμή μέ τούς ἀπίστους, τούς φαύλους, τούς φονεῖς, τούς πόρνους, τούς μάγους, τούς εἰδωλολάτρες.

* * *

Καί τό ἐρώτημα: Γιατί; Εἶναι τόσο φοβερό ἀμάρτημα ἡ δειλία; Ναί, μᾶς τονίζει ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ. Ἀποτελεῖ, κατά κάποιο τρόπο, τήν αἰτία πολλῶν κακῶν. Πῶς; Δέν ὑπάρχει καμμιά ἀμφιβολία πῶς τό ὕπουλο μικρόβιο πού κατατρώει τόν κοινωνικό ὄργανισμό, πού ἀφήνει ἀνεμπόδιστη τήν ἠθική φθορά καί διαφθορά, πού ἀνατρέπει τήν ἀρετή, εἶναι ἡ ἀδιαφορία, ἡ δειλία τῶν «καλῶν».

[σελ. 210] Ἡ ἀνοχή τους ἐνθαρρύνει τήν ἐξάπλωση τοῦ κακοῦ, ἀντιστάσεως μή οὔσης. Διευκολύνει τήν ὑπονόμευση τῶν πνευματικῶν καί ἠθικῶν ἀξιῶν. Ἀφήνει ἐλεύθερο τόν δρόμο στούς βαρβάρους νά λεηλατοῦν ἔμψυχους ναούς, νά διαλύουν κοινωνίες, νά ἀνατρέπουν οἰκογένειες, νά διαφθείρουν τήν νέα γενιά, νά ποδοπατοῦν τά ἱερά καί ὅσια τῆς πίστεως καί τῆς πατρίδος. Μιά τέτοια ἀνοχή, καρπός τῆς δειλίας, εἶναι ἡ χειρότερη ἐνοχή.

Γνωστή ἡ βαρυσήμαντη διακήρυξη τοῦ Σολζενίτσιν πρὸς τόν δυτικό κόσμο γιά τήν παρακμή τοῦ θάρρους:

«Τό θάρρος ἐξέλιπε... Αὐτή ἡ παρακμή τοῦ θάρρους εἶναι ιδιαίτερα αἰσθητή στίς κυριαρχοῦσες τάξεις τῶν ἰθυνόντων καί τῶν διανοουμένων, ἐξ οὗ καί ἡ ἐντύπωση ὅτι τό θάρρος ἔχει ἐκλείψει ἀπό τήν κοινωνία. Πρέπει ἄραγε νά ὑπενθυμίσω ὅτι ἡ παρακμή τοῦ θάρρους ἐθεωρεῖτο πάντοτε ὡς ἔνδειξη - πρόδρομος τοῦ τέλους;».

Δυστυχῶς ἔλειψε τό θάρρος ἀπό αὐτούς πού λόγω θέσεως, ἀξιώματος καί προσόντων ἔχουν ταχθῆ νά φυλᾶνε Θερμοπύλες, νά στέκουν ὀρθοί στίς ἐπάξεις τοῦ καθήκοντος, τῆς τιμῆς καί τῆς ἀξιοπρεπείας. Ἐλειψε τό θάρρος ἀπό τίς ὑπονομευμένες ψυχές, ἀπό τίς κέρινες καρδιές, ἀπό τίς ἀτροφικές συνειδήσεις. Καί

πέταξαν τὰ ὄπλα. Καί ἄφησαν ἐλεύθερες τίς πύλες νά εἰσορμήσῃ ἀδίστακτος ὁ βαρβαρισμός, ἡ ἀνηθικότης, ἡ σκοπιμότης, ἡ ὑποκρισία. Ἔτσι οἱ βάρβαροι δέν εἶναι πιά ἔξω ἀπό τίς πόλεις. Εἶναι μέσα. Ὀχυρώθηκαν μέσα στίς ψυχές. Καί τίς ὑπονομεύουν. Ἀφαιροῦν ὅλο τόν πνευματικό καί ἠθικό τους πλοῦτο. Λεηλατοῦν τούς θησαυρούς τῆς ψυχῆς.

[σελ. 211] Τί κι ἂν ἔχουμε, σέ παγκόσμια κλίμακα, γιγάντια ἀναστήματα τῆς τεχνολογίας καί τῆς τεχνικῆς, ὅταν οἱ ἴδιοι αὐτοί ἀποδεικνύονται νᾶνοι στήν κοινωνική, στήν πολιτική ζωή, στίς πνευματικές ἐπάξεις; Λεῖπουν οἱ ἀετοί, πού κατακτοῦν τίς πανύψηλες κορυφές μέ τό αἰθέριο πέταγμά τους, χωρίς μικροῦπολογισμούς καί ὑστεροβουλίες.

«Σέ μιά ἐποχή ἀπροσμέτρητη, νά κρατᾶνε τιμόνια μικροματαιόδοξοι, μικρόψυχοι, εἶναι κάτι πού ξεπερνάει τό ἐπίπεδο τῆς τοπικῆς ἀτυχίας. Εἶναι δυστύχημα γιά ὅλη τήν ἀνθρωπότητα... Οἱ περισσότεροι πού φθάνουν στήν γέφυρα τοῦ πλοιάρχου εἶναι ἐπαγγελματίες τῆς αὐτοπροβολῆς» ἔγραφε σύγχρονος μελετητής.

* * *

Καί αὐτό φυσικά δέν εἶναι χωρίς συνέπειες. Τίς ζοῦμε καθημερινά. Ἀπό τίς ἐστίες πολέμου πού ἀνάβουν οἱ ματαιόδοξοι καί μικρόψυχοι τοῦ συμφεροντολογισμοῦ, ἕως τούς ἀδίστακτους καταφρονητάς τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, πού συμπράττουν στήν καταστροφή του μέ τήν ἀδιαφορία τους.

Εἶναι δυνατόν νά μήν ἀγανακτῆ κανείς μέ τήν προκλητική διπλωματία τοῦ καιροσκοπισμοῦ τῶν «μεγάλων»; Τόση δειλία, τόση ἀνακολουθία γιά τήν ἐπικράτηση τοῦ δικαίου! Τόσες ἀτέρμονες συζητήσεις, γιά νά πεισθῆ ἕνας ἀδίστακτος σφετεριστής νά ἐπιστρέψῃ τό κλεμμένο ὄνομα Μακεδονία! Μά οἱ ἴδιοι τά ἔλεγαν: *«Ἡ κυβέρνηση θεωρεῖ ὅτι κάθε λόγος γιά Μακεδονικό “ἔθνος”, Μακεδονική “πατρίδα” ἢ Μακεδονική “ἐθνική συνείδηση”, ἀποτελεῖ προπαγάνδα ἀσύστατη, πού δέν στηρίζεται σέ καμμιά ἐθνική ἢ πολιτική πραγματικότητα...»* (Ἐντουαρντ Στετίνιους, **[σελ. 212]** ὑπουργός Ἐξωτερικῶν τῶν ΗΠΑ). Τώρα γιατί φοβοῦνται νά τά ἐπαναλάβουν καί νά τά ἐπιβάλουν; Μά ἀκριβῶς γιατί *«τό θάρρος ἐξέλιπε»* καί οἱ σκοπιμότητες πρέπει νά ὑπηρετήσουν τά ὁποιαδήποτε *«Σκόπια»*.

Ἀλλά γιά νά ἔλθουμε καί στήν δική μας γενικότερη δειλία. Πῶς ἀντιδροῦμε στά μεγάλα σύγχρονα ἠθικοκοινωνικά καί πνευματικά προβλήματα; Τήν χώρα αὐτή χαρακτήριζε κάποιο φιλότιμο, κάποια ἀξιοπρέπεια, κάποια τιμή, κάποια ἠθική εὐαισθησία. Ὑπῆρχε ἕνα τρίπτυχο: Θρησκεία, Πατρίδα, Οἰκογένεια, πού κρατοῦσε ὀρθοῦς αὐτόν τόν τόπο καί τόν ἔκανε νά μεγαλουργῇ.

Καί τώρα; Τώρα ἡ οἰκογένεια ὑποβαθμίζεται. Ὁ γάμος ἐμπαίζεται. Ἡ μοιχεία, ὁ ὑπονομευτής τοῦ ἱεροῦ θεσμοῦ τῆς οἰκογενείας, ἀποποινικοποιεῖται. Τό διαζύγιο διευκολύνεται. Οἱ ἀμβλώσεις, ὁ ἐν ψυχρῶ δηλαδή σφαγιασμός τῆς ἀνυπεράσπιστης κυοφορούμενης ζωῆς, νομιμοποιοῦνται. Τό ἱερό πρὸς τήν πατρίδα χρέος καί ἡ συνταγματικά καθιερωμένη ὑποχρέωση κάθε Ἑλληνα νά ὑπερασπίζεται

τήν τιμή τῆς χώρας του, περιφρονεῖται. Οἱ ριψάσπιδες δικαιώνονται καί διευκολύνονται μέ τίς «ἐναλλακτικές κοινωνικές θητεῖες».

Καί ἡ ἡγεσία, ἡ πολιτική, ἡ πνευματική, ἡ ἐκκλησιαστική; Ὅλοι ὅσοι κατέχουν ὑπεύθυνες θέσεις; Ποῦ εἶναι τά μεγάλα ἀναστήματα, μέ τόν εὐγενῆ πατριωτισμό, τόν πύρινο προφητικό ζῆλο, οἱ ἀσυνθηκολόγητοι μαχηταί, γιά νά βροντοφωνήσουν τό «οὐκ ἔξεστί σοι» σέ κάθε παρανομοῦντα, σέ κάθε παραχαράκτη, σέ κάθε καιροσκόπο; Ποῦ εἶναι ἡ πνευματική λεβεντιά, πού ἀποδεικνύει τόν ἄνθρωπο προσωπικότητα καί τόν διαφοροποιεῖ ἀπό τήν ἀγέλη;

[σελ. 213]

* * *

Στήν τρομερή αὐτή κρίση τῆς ἐποχῆς μας, τήν ἀπάντηση καλοῦνται νά δώσουν οἱ Χριστιανοί. Σέ ὅποιοδήποτε πόστο κι ἂν βρίσκωνται, πρέπει νά ἀναλάβουν τήν ἡγετική ἀποστολή τους. Ἡ θέση τους εἶναι στήν πρώτη γραμμή. Ὅχι στά μετόπισθεν. Εἶναι ὁδηγοί. Ὅχι οὐραγοί. Σαφῆς ἡ παραγγελία: «**Οὐκ ἔδωκεν ἡμῖν ὁ Θεός Πνεῦμα δειλίας, ἀλλά δυνάμεως...**» (Β' Τιμοθ. α' 7).

ΠΡΟΤΥΠΑ, ΑΞΙΕΣ ΚΑΙ ΑΠΑΞΙΕΣ

«ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ μας υπάρχουν ή προβάλλονται διάφορα πρότυπα. Οί σημερινοί νέοι έχουν ανάγκη από αυτά, και ποιά ανταποκρίνονται στα ιδανικά τους;».

Σ' αυτό τό θέμα τής Έκθέσεως κλήθηκαν νά διατυπώσουν τίς απόψεις τους τό 1992 οί υποψήφιοι τών Γενικῶν Έξετάσεων. Ώραϊο θέμα. Περιεκτικό. Εύκολο θά λέγαμε γιά τούς λίγους, δύσκολο γιά τούς πολλούς. Τί νά γράψουν καί τί νά απαντήσουν οί πολλοί; Τί θέσεις νά διατυπώσουν καί από ποιο πνευματικό θησαυροφυλάκιο νά άντλήσουν περιεχόμενο;

Ποιά πρότυπα προσφέρει ή εποχή μας, γιά νά οίστηλατήση, νά έμπνεύση καί νά ένθουσιάση τήν νέα γενιά; Ποιά πρότυπα βλέπει κάθε ήμέρα μπροστά της; Από ποιούς παίρνει παραδείγματα καθημερινά; Ποιοί βλέπει νά βραβεύωνται, νά προβάλλωνται, νά θαυμάζωνται, νά κυριαρχοῦν; Ποιός άγνοεϊ πώς σήμερα «πανταχοῦ χρήματα τά έπαθλα είναι καί άνδρες έναγεϊς (άνόσιοι, άποτρόπαιοι) εις ζήλον πρόκεινται (προβάλλονται πρός μίμηση)»; (Χρυσόστομος).

* * *

Μιά από τίς άντινομίες του ὕλιστικοκρατούμενου άνθρώπου, πού έπικρατεϊ σήμερα, είναι ή [σελ. 215] περιφρόνηση του άληθινοῦ καί ή άποδοχή του ψεύτικου. Υποτιμᾶ τόν άνθρωπο τής άρετῆς, του ψυχικοῦ μεγαλείου, τής άυταπαρνήσεως, τής άνιδιοτελοῦς προσφορᾶς, καί θαυμάζει τούς τιποτένιους, τούς θορυβοποιούς, τούς άδειους. Έξυμνεϊ τήν άσημαντότητα, καί περιφρονεϊ τό μεγαλειο. Στίς πρώτες θέσεις οί άνάξιοι, στίς τελευταϊες οί άξιοι. Στο φωταγωγημένο προσκήνιο οί άρριβίστες, οί καταφερτζήδες, οί άσπόνδυλοι. Στο ήμίφως καί στο περιθώριο οί προσωπικότητες, οί άληθινοί μύστες τής έπιστήμης, οί άνιδιοτελεϊς πνευματικοί έργάτες του καλοῦ.

Άν κοιτάξη γύρω του ο νέος, άν άνοίξη τήν τηλεόραση, άν ρίξη μία ματιά στον καθημερινό ή περιοδικό Τύπο, τί θά δῆ; Πρότυπα καί ινδάλματα οχι οί τίμιοι έργάτες του μόχθου, οί άσυμβίβαστοι καί άσυνθηκολόγητοι μέ τό ψέμα, οί ακούραστοι έρευνηταϊ τών έργαστηρίων, πού μοχθοῦν γιά τό καλό τής ανθρωπότητος ταπεινά καί άθόρυβα. Οὔτε οί σοβαροί άνθρωποι τών γραμμάτων καί τής τέχνης, οί ευγενικοί δεξιοτέχνες του χρωστήρα, οί ύψιπέτες του πενταγράμμου. Άλλά ποιοί; Οί χυδαιογράφοι, οί άθυρόστομοι, οί νυχτόβιοι τής διπλοπενιᾶς μέ τούς μπουζουκοειδεϊς άμανέδες στα χείλη, τά είδωλα του ρόκ, τά

άκριβοπληρωμένα πέλματα τῶν ποδοσφαιριστῶν, οἱ βεντέτες τῆς μικρῆς ἢ τῆς μεγάλης ὀθόνης.

Καί ἄς ἔλθουμε καί στίς βραβεύσεις τῆς χρονιάς (1992). Βραβεύθηκε ἀπό τό Ὕνάσιο Ἰδρυμα ὁ ἐπικεφαλῆς τοῦ τηλεοπτικοῦ δικτύου CNN. Μέ ποιά κριτήρια; Ἐπειδή ἔφερε τήν φρίκη τοῦ πολέμου τοῦ Κόλπου μέσα στά σπίτια μας; Ἡ ἐπειδή ἀγνοοῦσε τήν Ἑλλάδα καί τήν ἱστορία της καί **[σελ. 216]** πρόβαλε μέχρι πρότινος τήν «*Δημοκρατία τῆς Μακεδονίας*» καί πού μέχρι τέλους ἀπέφυγε νά τοποθετηθῆ στό καθαρό αὐτό θέμα; Ἀλλά ἴσως βραβεύθηκε γιά τό ἀνθρωπιστικό του ἔργο, γιά τόν καλό του χαρακτήρα, γιά τίς πνευματικές του διαστάσεις, γιά τήν ἠθική του ποιότητα. Νά πῶς τόν χαρακτηρίζουν οἱ εἰδήμονες στήν ψυχολογική ἀνάλυση Ἀμερικανοί συμπατριῶτες του: «*Φανατικός πότης, γυναικᾶς καί εἰλικρινῆς ὡς πρὸς τήν πολυγαμική του δραστηριότητα στίς δύο προηγούμενες συζύγους του, ἀπό τίς ὁποῖες ἔχει πέντε συνολικά παιδιά, ὁ Τέντ Τέρνερ χαρακτηρίζεται “αὐταρχικός καί πραγματιστής” ἀπό τούς συνεργάτες του καί βρῆκε ἐπιτέλους στήν τρίτη σύζυγό του, τήν Τζέιν Φόντα, τήν σωστή γυναῖκα*»! Ὡραία βράβευση!

Ὅμως οἱ τιμητικές διακρίσεις, οἱ δημόσιοι ἔπαινοι, οἱ βραβεύσεις, ἡ ἀπονομή τίτλων ἔχουν ἀξία, ὅταν ἀποδίδονται στίς ἀξίες. Διαφορετικά δέν κάνουμε λόγο γιά ἀξίες, ἀλλά γιά ἀπαξίες. «*Δοτῆρ τῶν τιμῶν εἶναι μόνη ἡ ἀξία ἐκάστου*», τόνιζε καί τό σύνταγμα τῆς Ἐπιδαύρου.

* * *

Μέσα ἀπό ἓνα τέτοιο νοσηρό κλίμα, μέ εὐτελεῖ πρότυπα, πού βραβεύονται ὄχι γιά τήν ἀρετή τους ἢ τήν κοινωνική καί ἀνθρωπιστική τους προσφορά, ἀλλά γιά τήν δύναμη ἢ τόν πλοῦτο τους ἢ τήν πολιτική τους ἐπιρροή, μπορεῖ νά ἀναπτυχθῆ ἠθική ὑγεία καί πνευματική εὐρωστία; Τί νέους μορφώνουμε καί διαμορφώνουμε μέ τέτοια κριτήρια ἐπιλογῆς προτύπων; Μέ ὅ,τι τρέφεται κανεῖς, αὐτό καί ἀφομοιώνει. Καί ὅταν τροφοδοτοῦμε τήν νέα γενιά μέ ἀπαξίες καί ψεύτικα εἶδωλα, τότε τήν διαπλάθουμε «*κατ’ [σελ. 217] εἰκόνα καί καθ’ ὁμοίωσιν*» τῶν φτηνῶν προτύπων της.

* * *

Εἶπαν ὅτι ὁ ἄνθρωπος δέν γεννιέται, γίνεται. Γαλβανίζουμε τήν ψυχή μας μέ ἠθικά πρότυπα καί ὑψηλά ἰδανικά; Τῆς προβάλλουμε σ’ ὄλο τό ἀστραφτερό τους μεγαλεῖο τούς ἥρωες τῆς πίστεως καί τοῦ Ἔθνους, τούς μάρτυρες καί τούς ἁγίους, σάν ἀγωνιστικές μορφές, ἀσυνθηκολόγητες μέ τό ψέμα καί τήν ἀπάτη; Τότε δημιουργοῦμε δυνατές ἀνδρικές μορφές, ζηλευτές γυναικεῖες προσωπικότητες.

Ὅταν ὅμως στήνουμε σέ θρόνους τίς ἠθικές ἀσημαντότητες καί ὑπολογίζουμε τήν ἀνθρώπινη ἀξία μέ τό βάρος τοῦ χρηματοκιβωτίου της ἢ μέ τά ἑκατοστά τῆς μεζούρας καί προβάλλουμε σάν ἰνδάλματα τόν αἰσθησιασμό καί τήν

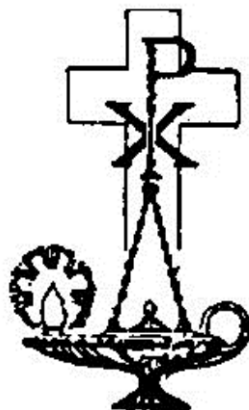
κλιμάκωση τῆς ἀδιαντροπιᾶς, τότε δέν μιλάμε γιά πρότυπα καί ἀξίες. Μιλάμε γιά ἀνατροπή καί παρακμή.

Ὅπωςδήποτε, ὁ κάθε ἄνθρωπος, καί ἰδιαίτερα ὁ νέος, ἔχει ἀνάγκη ἀπό πρότυπα, ἀπό ἰνδάλματα, ἀπό μεγάλες μορφές, ἀπό ἥρωες. Ὅχι ψεύτικους καί ἐφήμερους ἥρωες. Ἀληθινούς. Καί οἱ ἀληθινοί ἔχουν μεγαλεῖο ψυχῆς. Ἔχουν ἀνωτερότητα. Οἱ ἀληθινοί ἥρωες δέν νικοῦν τούς ἄλλους. Νικοῦν τόν ἑαυτό τους. Ἐξουδετερώνουν ὄχι τούς ἀντιπάλους, ἀλλά τόν ἑσωτερικό τους ἀντίπαλο.

Τί πρότυπο καί τί ἥρωας εἶναι ἐκεῖνος πού κυριεύει πόλεις καί κυριεύεται ἀπό τά πάθη του; Δαμάζει τούς ἐχθρούς του καί δέν μπορεῖ νά τιθασεύσῃ τίς ἀδυναμίες του. Ἀπό τά πολυδιαφημισμένα γρήγορα καί εὐστοχα πόδια, πού μένουν ἀκίνητα στά ἔργα τῆς ἀγάπης, εἶναι ἀσυγκρίτως ἀνώτερα τά **[σελ. 218]** πόδια τῆς καλοσύνης, πού φέρνουν τό μήνυμα τῆς εἰρήνης καί εὐαγγελίζονται τά ἀγαθά. Ἀπό τήν σιδερένια γροθιά εἶναι προτιμότερο τό ἀπαλό χέρι, πού σφογγίζει δάκρυα καί ἐπουλώνει πληγές.

* * *

Τέτοια πρότυπα καί τέτοιοι ἥρωες μᾶς χρειάζονται. Καί ἔχει νά μᾶς παρουσιάσῃ πολλούς ἢ ἑλληνοχριστιανική μας ἱστορία, ἢ παλαιά καί ἢ σύγχρονη. Ἀρκεῖ νά τούς βγάλουμε ἀπό τήν ἀφάνεια. Νά τούς προβάλλουμε σωστά. Ὅχι ἀπλῶς ὡς θέμα ἐκθέσεως. Ὡς πρότυπα ζωῆς. Κι ἄς μὴν ξεχνᾶμε πῶς, ἂν οἱ λόγοι παρορμοῦν, μονάχα τά παραδείγματα ἐλκύουν καί ἐμπνέουν.

ΣΤΗΝ «ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ»

ΟΣΟΙ ΚΑΝΟΥΝ λόγο σήμερα για «Υπεράσπιση τῶν Δικαιωμάτων τῆς Γυναίκας» θά ἔπρεπε νά γνωρίζουν πώς αὐτά τά καθιέρωσε στήν ἀληθινή τους μορφή, ἐδῶ καί δυό χιλιάδες χρόνια, ὁ Χριστιανισμός. Δέν καθιέρωσε μιά ἐπετειακή «*Ἡμέρα τῆς Γυναίκας*». Τίμησε καί ἐξύψωσε πραγματικά τήν ἴδια τήν γυναῖκα. Καθιέρωσε τήν ἐκτίμηση καί τόν σεβασμό στήν γυναῖκα. Αὐτός διακήρυξε πρῶτος ὅτι ἡ γυναῖκα ἔχει τά ἴδια δικαιώματα μέ τόν ἄνδρα. Δέν εἶναι δευτέρας κατηγορίας ἄνθρωπος. Γιά τόν Χριστιανισμό «*οὐκ ἔνι ἄρσεν καί θῆλυ πάντες γάρ ὑμεῖς εἷς ἐστέ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ*» (Γαλάτ. γ' 28). Καμμιά διάκριση ἀνάμεσα στόν ἄνδρα καί τήν γυναῖκα στά πνευματικά χαρίσματα. "Όλοι καί ὅλες εἶναι καλεσμένοι γιά τά «*μέγιστα καί τίμια ἐπαγγέλματα*» (Β' Πέτρ. α' 4). Μέ μιά προϋπόθεση. "Όλα αὐτά μποροῦν νά πραγματοποιηθοῦν μόνον «*ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ*». Διά μέσου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ γυναῖκα θά ἐξύψωθῇ καί θά τιμηθῇ στόν ὑψιστο βαθμό.

* * *

Ἡ γυναῖκα κοντά στόν Χριστό δέν θά εἶναι πιά, ὅπως στήν εἰδωλολατρική ἀρχαιότητα, ἀλλά καί στήν σύγχρονη ξεστρατισμένη ἐποχή, τό ἀντικείμενο τῆς ἐκμεταλλεύσεως. Οὔτε τό διαφημιστικό καταναλωτικό προϊόν, πού λανσάρεται στήν ἀγορά [σελ. 220] γιά τήν προώθηση τῶν πωλήσεων. "Όχι, ὁ Χριστιανισμός ἀρνεῖται τήν ἐμπορευματοποίηση καί ὑποτίμηση τῆς γυναίκας. Ἰδιαίτερα στήν μορφή τῆς Θεοτόκου, τῆς Παναγίας μας, πού ἀξιώθηκε νά γίνη μητέρα τοῦ Θεοῦ, θά μπορῇ νά καυχᾶται κάθε γυναῖκα. Ἡ ταπεινή κόρη τῆς Ναζαρέτ γίνεται ἡ ὑψηλότερα τῶν οὐρανῶν, τό πρόσωπο πού θά συγκεντρῶνῃ τόν σεβασμό καί τήν τιμή ὅλων τῶν πιστῶν. Νά ποῦ ἀνέβασε τήν γυναῖκα ὁ Χριστιανισμός.

Γιά ὅσους ἀμφισβητοῦν τήν προσφορά τοῦ Χριστιανισμοῦ στήν ἐξύψωση τῆς γυναίκας, καί μόνον μιά σύγκριση στό θέμα τοῦ γάμου θά ἦταν ἀρκετή. Τί ἦταν ὡς τότε ὁ γάμος; Μιά ἀπάνθρωπη ἀγοραπωλησία. Ἐνας ἐφήμερος συναγελασμός. Δέν δημιουργοῦσε κανένα ἱερό δεσμό. Χάλκευε μονάχα δεσμά, τά δεσμά τῆς τυραννίας γιά τήν γυναῖκα. Παντρεύονταν, γιά νά χωρίσουν, καί χώριζαν, γιά νά ξαναπαντρευθοῦν. Καί αὐτό λεγόταν οἰκογένεια!

Γράφει ὁ W. Durant (Ντυράν) στήν *Παγκόσμια Ἱστορία τοῦ Πολιτισμοῦ* γιά τήν προχριστιανική οἰκογένεια:

«Ἡ μοιχεία ἦταν συνηθισμένη, ὥστε νά μή προκαλῆ ἔστω καί τήν ἐλαχίστη προσοχή, ἐκτός ἂν γινόταν γιά πολιτικούς σκοπούς, καί κατά κανόνα κάθε εὐπορη γυναῖκα εἶχε στό ἐνεργητικό της ἓνα τουλάχιστον διαζύγιο. Τοῦτο δέν προερχόταν

ἐξ αἰτίας τῶν γυναικῶν. Ἦταν κυρίως ἀποτέλεσμα τῆς ὑπαγωγῆς τοῦ γάμου, σέ ὅ,τι ἀφορᾷ τίς ἀνώτερες τάξεις, στό χρῆμα καί τήν πολιτική. Οἱ ἄνδρες διάλεγαν συζύγους ἢ οἱ γονεῖς διάλεγαν γιά τά παιδιά τους, γιά νά ἀποκτήσουν πλούσια προῖκα ἢ γιά νά συνάψουν εὐνοϊκούς συγγενικούς δεσμούς... Ὁ Κάτων παρεπονεῖτο ὅτι ἡ αὐτοκρατορία εἶχε καταστήσει πρακτορεῖο συνοικεσιῶν. Οἱ γάμοι αὐτοῖ ἦσαν **[σελ. 221]** πολιτικοί. Εὐθύς ὡς ἐξέλιπε ἡ σκοπιμότης τους, ὁ σύζυγος ἀναζητοῦσε ἄλλη σύζυγο ὡς βαθμίδα γιά τήν ἀνοδό του σέ ἀνώτερη θέση ἢ γιά τήν ἀπόκτηση περισσότερου πλούτου. Δέν εἶχε ἀνάγκη νά προβάλλῃ καμμιά δικαιολογία. Ἔστειλε ἀπλῶς στήν σύζυγό του μιά ἐπιστολή, γιά νά τῆς ἀναγγεῖλῃ τήν ἐλευθερία της, καθῶς καί τήν δική του» (Γ' Τόμος σελ. 163 - 164).

Παρόμοια ὑποκριτική νοοτροπία ὑπῆρχε καί στους Φαρισαίους στήν ἐποχή τοῦ Χριστοῦ. Τό σημειώνει ὁ εὐαγγελιστής Ματθαῖος: **«Προσῆλθον αὐτῷ (τῷ Χριστῷ) οἱ Φαρισαῖοι πειράζοντες αὐτόν καί λέγοντες αὐτῷ εἰ ἔξεστιν ἀνθρώπῳ ἀπολῦσαι τήν γυναῖκα αὐτοῦ κατά πᾶσαν αἰτίαν;»** (ιθ' 3). Καί ἔκαναν τήν παγιδευτική αὐτή ἐρώτηση, ἐπειδή ὑπῆρχαν πολλοί τήν ἐποχή ἐκείνη πού ὑποστήριζαν ὅτι μπορεῖ κάποιος νά διώξῃ τήν γυναῖκα του, ἂν δέν τοῦ ἀρέσῃ γιά ὅποιοδήποτε λόγο ἢ ἀφορμή (Σχολή Χιλλέλ).

Καί ἡ ἀπάντηση τοῦ Ἰησοῦ: **«Οὐκ ἀνέγνωτε, ὅτι ὁ ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς ἄρσεν καί θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς;»** Δέν διαβάσατε, δηλαδή, στό βιβλίο τῆς Γενέσεως ὅτι ὁ Θεός, πού δημιούργησε τά πάντα, εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἔπλασε ἄνδρα καί γυναῖκα ὡς ἓνα ἀνδρόγυνο; Ἔνας ἄνδρας καί μιά γυναῖκα. Ἔτσι θεσπίζεται ὁ ἱερός θεσμός τοῦ γάμου. Ὁ ἓνας γιά τήν μία, καί ἡ μία γιά τόν ἓνα. Ἄν ἤθελε τήν πολυγαμία καί τό ἐλεύθερο διαζύγιο, ἀπό τήν ἀρχή θά δημιουργοῦσε περισσότερες γυναῖκες. **«Ἐπεὶ δέ πλείους οὐκ ἔπλασε, λοιπόν βούλεται μή ἀπολύειν τόν ἄνδρα τήν γυναῖκα αὐτοῦ»** σημειώνει ἓνας ἐρμηνευτής.

* * *

[σελ. 222]

Νά ποῦ ἀνεβάζει ὁ Χριστιανισμός τόν γάμο. Νυμφαγωγός δέν εἶναι ὁ ἄνθρωπος. Εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Θεός. Οἱ δεσμοί πού συνδέουν τόν ἄνδρα καί τήν γυναῖκα εἶναι ἱεροί καί ἀδιάσπαστοι. Ὁ Θεός τούς συνδέει. Καί **«οὓς ὁ Θεός συνέζευξεν, ἄνθρωπος μή χωριζέτω»** (Ματθ. ιθ' 6), εἶναι ἡ παραγγελία τοῦ Θεοανθρώπου.

Ὁ Θεός ἐνώνει. Καί ἐνώνει ἄνδρα καί γυναῖκα μέ τούς ἱερούς δεσμούς, ὄχι τοῦ σαρκικοῦ πάθους οὔτε τοῦ συμφεροντολογισμοῦ, ἀλλά τῆς εἰλικρινοῦς ἀγάπης. Ἡ διάσπαση τῆς ἀγάπης εἶναι ἔνοχη, εἴτε προέρχεται ἀπό τόν ἄνδρα εἴτε ἀπό τήν γυναῖκα. Ὅχι δύο μέτρα καί δύο σταθμά. Ἡ ἐνοχή γιά τήν παράβαση τῆς συζυγικῆς πίστεως δέν βαραίνει μόνον τήν γυναῖκα, ὥστε νά λιθοβολῆται. Ἐξ ἴσου βαραίνει καί τόν ἄνδρα, ὅταν αὐτός εἶναι παραβάτης.

Ἔτσι ὁ ἄνδρας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, πού γινόταν Χριστιανός, μάθαινε ὅτι οἱ γυναῖκες δέν εἶναι ἀντικείμενα ἐκμεταλλεύσεως, δέν εἶναι ἄψυχες κοῦκλες. Εἶναι

προσωπικότητες. Είναι εικόνες τοῦ Θεοῦ, ἀτίμητες ψυχές, ἄξιες σεβασμοῦ, τιμῆς, προστασίας καί ἀγάπης.

ΝΑ ΓΕΡΝΑΣ ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΓΙΝΕΣΑΙ ΓΕΡΟΣ

ΣΥΝΗΘΙΖΟΥΝ νά συγκρίνουν τήν ηλικία μέ τίς εποχές τοῦ ἔτους. Τά γηρατειά δέν εἶναι ἡ ἀνοιξη. Δέν εἶναι τό καλοκαίρι. Εἶναι τό φθινόπωρο ἢ ὁ χειμώνας. Ὡσάν τό φθινόπωρο νά μήν ἔχη καί αὐτό τή χάρη του καί τίς ὀμορφιές του. Γιατί ὄχι καί ὁ χειμώνας. Κάθε ἐποχή ἔχει τή σημασία της καί τήν ὀμορφιά της. Ξεχνοῦν πώς ἡ ζωή δέν εἶναι μόνον ζήτημα ηλικίας. Εἶναι τρόπος ζωῆς. Εἶναι τέχνη νά ξέρης νά ζῆς καί νά ἀξιοποιῆς κάθε στιγμή καί κάθε περίοδο τῆς ζωῆς σου, ὅπως πρέπει.

Ποιός μᾶς εἶπε πώς ἡ γέρικη μηλιά δίνει καί γέρικα μήλα; Ἡ λαμπάδα, εἴτε στήν ἀρχή εἴτε στή μέση εἴτε στό τέλος βρίσκεται, σημασία ἔχει νά δίνη φλόγα. Καί αὐτή ἡ φλόγα φωτίζει καί θερμαίνει σ' ὅποιο στάδιο κι ἂν εἶναι. Παράγει θερμότητα. Προσφέρει τό δικό της φῶς.

Κάτι παρόμοιο θά μπορούσαμε νά ποῦμε καί γιά τήν ἀνθρώπινη ζωή. Τόν πρῶτο ρόλο δέν τόν παίζει τό φθαρτό σῶμα. Αὐτό κάποτε θά φθάσῃ στόν τάφο. Τήν πρώτη ἀξία ἔχει ἡ ἀθάνατη ψυχή, πού παραμένει ἡ ἴδια ἀπό τή γέννηση ὡς τό θάνατο. Οἱ δραστηριότητες ἀλλάζουν μέ τήν ηλικία. Ὅμως ἡ ἀγάπη, ἡ καλοσύνη, ἡ στοργή δέν ἔχουν ηλικία. Δέν γίνεται κανείς γέρος, ἀπλῶς καί μόνον γιατί γέρασε. Γερνάει ἀπό τή στιγμή πού θά γεράσουν τά ἰδανικά του. Ἀπό τή στιγμή πού οἱ φόβοι του, οἱ ἀγωνίες του, θά πάρουν τή θέση τῶν ὀραματισμῶν του. [σελ. 224] Διαφορετικά ἡ ἀκτινοβολία του ἐξακολουθεῖ νά εἶναι εὐεργετική.

* * *

Ἀποτελεῖ σύγχρονη πραγματικότητα. Οἱ νέες συνθῆκες τῆς ζωῆς ἀνεβάζουν διαρκῶς τό ὄριο τῆς ηλικίας. Ὁ ἀριθμός τῶν ηλικιωμένων στίς ἀναπτυγμένες χῶρες δέν παύει νά αὐξάνη. Γι' αὐτό γίνεται λόγος γιά «πλανήτη γηρατειῶν» καί γιά «γκρίζα παλίρροια». Ἡ Τρίτη ηλικία εἶναι πολυάριθμη στίς εὐρωπαϊκές χῶρες, ΗΠΑ καί ἄλλοῦ. Τό 18% περίπου τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας μας ἀποτελεῖται ἀπό ἄτομα πού ἔχουν ὑπερβῆ τό 65ο ἔτος τῆς ηλικίας τους, ἐνῶ τό 1951 τά ἄτομα αὐτά ἐκάλυπταν μόλις τό 8,4% τοῦ πληθυσμοῦ, γιά νά φθάσουν τό 1981 στό 12,8% καί τό 1988 στό 15,8%. Ὅπωςδήποτε πολλοί ἀπό αὐτούς διαθέτουν ἀξιοζήλευτη ζωτικότητα. Γιά ἀρκετά σπίτια ἀποτελοῦν τή ζωντανή οἰκογενειακή παράδοση, τό φύλακα ἄγγελο καί σοφό παιδαγωγό τῆς τρυφερῆς ηλικίας.

Τίποτα δέν εἶναι ἀύστηρως καθορισμένο. Ὑπάρχουν νέοι πού ἔχουν γεράσει πρό τῆς ὥρας τους, καί γέροντες πού παραμένουν νέοι στό φρόνημα παρά τήν ηλικία τους. Τό πᾶν ἐξαρτᾶται ἀπό τήν τοποθέτησή τους ἀπέναντι στή ζωή, καί προπαντός ἀπό τήν πνευματική τους ζωή. Ἡ ηλικία δέν εἶναι μόνον ὑπόθεση

χρόνου. Δέν υπολογίζεται μέ τίς ρυτίδες ή μέ τή φυσική άντοχή. Τό άνοιγμα τοϋ πνεύματος, τό πλάτεμα τής αγάπης, ή απλόχερη προσφορά, ή νεότης τής καρδιάς, όλα αύτά μετράνε περισσότερο στόν καθορισμό τής ήλικίας.

Γι' αύτό εἶναι λάθος νά συγχέουμε τό προχώρημα τής ήλικίας μέ τήν παρακμή τής ζωής, τήν ποσότητα [σελ. 225] μέ τήν ποιότητα. Ναί, ύπάρχει τό ρολόϊ πού μετράει τό χρόνο. Άλλά ύπάρχει καί τό χρονόμετρο τής ψυχής, πού χτυπάει στούς παλμούς τής αγάπης, πού συντονίζεται άπό τούς χτύπους τής στοργικῆς καρδιάς.

Όπωσδήποτε ή ήλικία δέν παύει νά άποτελῆ ἕνα άπό τά πιό σοβαρά προβλήματα. Καί εἶναι άναπόφευκτο. Ἡ άντιμετώπισή του διαφέρει. Όμως οϋτε ή ώραιοποίησή του οϋτε ή τραγικοποίησή του μάς ώφελεῖ. Τό νά ζητᾶμε νά ἔλαφρύνουμε τό βάρος τής ήλικίας εἶναι φυσικό. Τό νά θέλουμε νά κρύψουμε τήν ήλικία άποτελεῖ στρουθοκαμηλισμό. Χρειάζεται διαφορετική θεώρηση. Χρειάζεται συμφιλίωση. Νά τήν δοϋμε ώς φίλο, ὄχι ώς ἔχθρό. Ἐν μέσα στό βλέμμα τῶν νέων βλέπουμε τή φλόγα, στά μάτια τῶν ήλικιωμένων άντικρίζουμε τό φῶς. Κι ἄς μήν ξεχνᾶμε ὅτι ἄν καί «ὁ ἔξω ἄνθρωπος, τό σῶμα μας φθείρεται, ὁ ἔσω ὅμως ἄνθρωπος, ή ψυχή ξανακαινουργώνεται καί ξανανιώνει ήμέρα μέ τήν ήμέρα» (Β' Κορινθ. δ' 16). Τί κι ἄν τό πρόσωπο ρυτιδώνεται. Ἄρκει ή καρδιά νά μήν ἔχη ρυτίδες.

Αυτό ἔχει σημασία. Καί τότε θά συνειδητοποιήσουμε πώς τά γηρατειά δέν εἶναι ὁ βράχος πού κλείνει τό δρόμο τής ζωής. Εἶναι ὁ άνοιχτός δρόμος, πού ὀδηγεῖ σέ μιᾶ ἄλλη ζωή.

Νά γιατί εἶπαμε πώς δέν γερνάει κανείς άπό τά χρόνια. Γερνάει πιό πολύ, ὅταν αρχίζει νά κλείνεται στόν ἑαυτό του. Κάθε φορά πού διαγράφει τούς άνοιχτούς ὀρίζοντες καί κοιτάζει μόνον πρὸς τά πίσω. Ἐντίθετα, γίνεται νέος, κάθε φορά πού κοιτάζει ἔμπρός, πού προεκτείνει τή ζωή του στήν αἰωνιότητα. Γίνεται νέος, κάθε φορά πού ανακαινίζει τήν καρδιά του, τήν πνευματική του ζωή. Κάθε φορά πού [σελ. 226] ἀκούει, προτοϋ κρίνει. Κάθε φορά πού δέν κολλάει πεισματικά στίς ιδέες του. Κάθε φορά πού ἔνδιαφέρεται γιά τούς ἄλλους. Κάθε φορά πού προσφέρει καί δέχεται αγάπη. Κάθε φορά πού συγκινεῖται άπό τά δῶρα τοϋ Θεοϋ, πού θαυμάζει τίς ὁμορφιές τής δημιουργίας.

Ἐτσι γερνάει κανείς, χωρίς νά γίνεται γέρος. Συνειδητοποιεῖ ὅτι τά γηρατειά δέν εἶναι ή αρχή τοϋ τέλους. Εἶναι ἕνας ἄλλος τρόπος ζωής. Μιά δημιουργική προετοιμασία γιά μιᾶ ἄλλη ζωή, χωρίς τέλος, αἰώνια.

ΜΑΘΕ ΝΑ ΓΕΡΝΑΣ

ΓΡΑΦΕΙ Γάλλος συγγραφέας και δημοσιογράφος: «Πίστευα για πολύ ότι είχα μείνει, όπως λέμε, νέος. Γιατί βιάδιζα καλά, γιατί δεν πονούσα, παρά τις δύο έγχειρήσεις μου, γιατί ως δημοσιογράφος συνέχιζα να γράφω άρθρα και να δημοσιεύω βιβλία, γιατί δεν σκεπτόμουν παρά μονάχα το μέλλον, γιατί διαρκώς πολλαπλασίαζα τις ποικίλες δραστηριότητές μου. Η συνταξιοδότησή μου όχι μόνο δεν είχε μειώσει τον ρυθμό της ζωής μου, αλλά τον είχε αύξησει. Όποτε μιά ημέρα τί συνέβη...

Σ' ένα διοικητικό συμβούλιο, πού μετείχα από πολύ καιρό, χρειάστηκε η εκλογή νέου προέδρου. Ο άπερχόμενος πρόεδρος έστράφη προς το σώμα και είπε: «Σας προτείνω ως νέο πρόεδρο τον πρεσβύτερο κατά την ηλικία». Και τότε βλέπω τά μάτια όλων να στρέφονται προς έμένα.

Τή στιγμή εκείνη, χαμογελώντας, τό δέχθηκα μέ πολύ χιοῦμορ. Όμως κάτι μέσα μου είχε σπάσει. Ξαφνικά συνειδητοποίησα την ηλικία μου. Ήταν ένα πρώτο μήνυμα, γιατί τά γηρατειά δεν τά αισθάνεται κανείς πάντοτε να έρχονται. Και ξαφνικά να τα μπροστά του. Τίποτα δεν είχε αλλάξει. Η είσβολή τους είχε γίνει άργά. Και τώρα μου τό βεβαίωναν οί άλλοι.

Τόν ίδιο σχεδόν καιρό είχα προσκληθῆ να μιλήσω σε μιά τάξη μαθητών του Λυκείου στό Παρίσι. Δεν ήταν ή πρώτη φορά πού έκανα κάτι τέτοιο. Γενικώς τό άκροατήριό δεν μέ γνώριζε, και έπρεπε εγώ να παρουσιάσω τον έαυτό μου. Τό έκανα ξεκινώντας [σελ. 228] από μιά έρώτηση: Κατά τή γνώμη σας, τί κάνω μέσα στη ζωή; Τί επάγγελμα; Και έδω τί ήλθα να κάνω;

Ήταν ένας τρόπος για μένα να βολιδοσκοπήσω αυτό πού τό άκροατήριό μου θά περίμενε από την παρουσία μου. "Η να ανακαλύψω αυτό πού τό ένδιέφερε." Η ποιά ήταν ή εικόνα πού σχημάτιζαν οί νέοι για μένα; Πολλές φορές, σε διάφορα Λύκεια, είχα ένεργήσει μέ αυτό τον τρόπο. Οί άπαντήσεις διάφορες: «Είσαστε καθηγητής. Περιοδεύων κοινωνιολόγος. Δημοσιογράφος». Σήμερα, ύστερα από ένα διάστημα άμήχανης σιγῆς, ένας μαθητής φώναξε: «Είσαστε συνταξιοῦχος». Δεύτερο μήνυμα, πού μου έρχόταν ξαφνικά.

Από τότε άρχισα να σκέπτομαι για την ηλικία. Άπανωτές οί έρωτήσεις: Σε ποιά ηλικία γερνάει κανείς; Ποιά είναι τά χαρακτηριστικά τῶν γηρατειῶν; Άρχισα να διαβάζω. Και τί δεν διάβασα. Τά περισσότερα μιλούσαν για τό λυκόφως της ζωῆς: Έξασθένιση μνήμης, έλάττωση σκέψεως κ.λ.π. μέ πολλή δόση άπαισιοδοξίας, Ύπῆρχαν και μερικά μέ εύκολες συνταγές αισιοδοξίας και πρακτικές οδηγίες για την έξαφάνιση τῶν ρυτίδων...

Έκείνο πού μοῦ ἔκανε ἰδιαίτερη ἐντύπωση εἶναι πώς δέν εἴμαστε ἔτοιμοι νά ἀντιμετωπίσουμε τήν πραγματικότητα, ἡ ὁποία δέν ἔχει μόνο ἀρνητικά στοιχεῖα. Ὅπως ἀπό τήν ἀρχή νά μάθῃ κανεῖς νά γερνᾷ εἶναι μεγάλο ἐπίτευγμα. Ὅπως ἐλέχθη: «Δέν μπορεῖ κανεῖς νά ἐμποδίση τά γηρατειά, μπορεῖ ὅμως νά ἐμποδίση νά γίνει γέρος». Τό λάθος εἶναι ὅτι περιορίζουμε τά γηρατειά στήν ἡλικία τῶν ἀρτηριῶν μας, στό δύσκολο βᾶδισμα, στίς ρυτίδες τοῦ προσώπου. Λησμονοῦμε ἀπλούστατα πώς τά γηρατειά εἶναι μιᾶ ἡλικία διαφορετική. Ὅπως κάθε ἡλικία, ἔχει τίς **[σελ. 229]** φωτεινές καί τίς σκιερές πλευρές της, τήν ἀδυναμία τῆς καί τή δύναμή της».

* * *

Χρειάζεται, λοιπόν, σωστή τοποθέτηση. Συχνά ἀκούγεται ἡ φράση: «Μεῖνε νέος». Λάθος. Καί ὄχι μόνο λάθος. Εἶναι ἀπάτη καί αὐταπάτη. Κανένας δέν μπορεῖ νά ἐμποδίση τό προχώρημα τῆς ἡλικίας. Οὔτε ἡ κάποια ἡλικία εἶναι ντροπή. Ἄν ὅμως μέ τό πέρασμα τῆς ἡλικίας δέν μπορεῖ κανεῖς νά «μείνη νέος», μπορεῖ νά «γίνεται νέος». Γιατί ἡ ἡλικία δέν εἶναι μόνο ζήτημα χρόνου. Εἶναι καί θέμα ψυχικῆς διαθέσεως, πνευματικῆς ζωῆς καί δημιουργίας. Χρειάζεται πολὺς χρόνος, γιά νά γίνῃ κανεῖς ἀληθινά νέος. Νά ἀπελευθερωθῇ ἀπό τίς προκαταλήψεις καί τά δεσμά τῆς νεανικῆς ἡλικίας. Σέ τελευταία ἀνάλυση, τά γηρατειά δέν εἶναι ἀπλῶς πρόβλημα φυσιολογίας, ψυχολογικό, ἰατρικό. Εἶναι πρόβλημα πνευματικό. Ἀνακεφαλαιώνεται στό τί νόημα καί ποιό σκοπό ἔχει ἡ ζωή. Δίνεις διαστάσεις αἰωνιότητος στή ζωή σου; Τότε...

Εἶπαν ὅτι ἡ ζωή δέν εἶναι ἓνα ἤρεμο ποτάμι, πού κατεβαίνει ἀπό τό βουνό καί χάνεται στή θάλασσα. Νά γερνᾷς εἶναι μιᾶ μαθητεία διαρκείας καί μιᾶ προετοιμασία γιά τήν αἰωνιότητα. Ὅχι ἓνα βᾶρος, ἀλλά ἓνα δῶρο. Ὅχι μιᾶ ἀτυχία, ἀλλά μιᾶ εὐλογία. Χρειάζεται ὅμως ἡ ἀνάλογη προετοιμασία, γιά νά ζῆση κανεῖς τά γηρατειά πού ἀξίζουν. Ἐπομένως, τά γηρατειά δέν εἶναι ἄσχετα μέ τή ζωή πού ζήσαμε. Εἶναι ἡ κληρονομιά τῆς νεότητός μας. «Τό βράδυ δείχνει αὐτό πού ἦταν ἡ ἡμέρα». Γι' αὐτό, ὅταν μιλάῃ κανεῖς γιά γηρατειά, δέν ἀπευθύνεται μονάχα στούς ἡλικιωμένους. Ἀπευθύνεται σέ ὅλους. Τά **[σελ. 230]** γηρατειά ἀρχίζουν πολύ νωρίς. Ἡ προετοιμασία τους πρέπει νά ἀρχίζῃ πολύ νωρίς. Ἐτσι θά γερνᾷς κανεῖς, χωρίς νά γίνεται γέρος.

«Η ΑΤΟΜΙΚΗ ΗΘΙΚΗ ΣΥΝΕΠΕΙΑ»

ΠΩΣ ΤΑ ΚΑΤΑΦΕΡΝΟΥΝ, αλήθεια, μερικοί νά κάνουν τὰ ἀπλᾶ καί αὐτονόητα πολυσύνθετα καί δυσνόητα; Δέν ἀρέσκονται στήν ἀπλῆ, φυσική καί ἀνεπιτήδευτη διδασκαλία τοῦ Κυρίου καί τῶν Ἀποστόλων, τήν καταληπτή σέ ὅλους. Δέν εὐχαριστοῦνται στήν ἐλευθερία τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ. Θέλουν νά εἶναι τοῦ συρμοῦ καί θυσιάζουν στόν βωμό τῆς «θεολογικῆς» μόδας τήν εὐαγγελική ἀπλότητα. Ἄνικανοί νά συλλάβουν τό ἀνεπιτήδευτο μήνυμα τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὅτι **«τό τέλος τῆς παραγγελίας ἐστίν ἀγάπη ἐκ καθαρᾶς καρδίας καί συνειδήσεως ἀγαθῆς καί πίστεως ἀνυποκρίτου»**, ἐπιδιώκουν νά παρουσιάζονται ὡς μοναδικές αὐθεντίες, **«μή νοοῦντες μήτε ἄ λέγουσι μήτε περί τίνων διαβεβαιοῦνται»** (Α΄ Τιμοθ. α΄ 5,7).

* * *

Ἄνεκάλυψαν, λοιπόν, τελευταῖα, πώς οἱ ὀρθόδοξες ὀργανώσεις ἔχουν «τήν ἀτομική πίστιν καί τήν ἀτομικήν ἠθικήν συνέπειαν... Ἐπιδίδονται εἰς τήν ἄσκησιν ἀρετῶν ἰδιωτικῶν, ἐξαρτῶντες τήν σωτηρίαν ἀπό τὰς ἀτομικάς ἠθικάς ἐπιδόσεις...»

Κατ' ἀρχήν θά ἔλεγε κανείς ὅτι ἡ ὀρολογία αὐτή θυμίζει περισσότερο ἀνταγωνιστικό ἀθλητικό στίβο, μέ ἀτομικές ἢ ὀμαδικές ἐπιδόσεις, παρά πνευματικούς ἀγωνιστάς **«παραδεδομένους τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ»**. Τώρα γιατί ὀμιλοῦν περιφρονητικά γιά τήν «ἀτομική πίστη» καί τήν «ἀτομική ἠθική [σελ. 232] συνέπεια» εἶναι ἕνα ἐρώτημα. Ὅπως ἐρώτημα ἀποτελεῖ, γιατί ἐνοχλοῦνται «ἀπό τὰς ἀτομικάς ἠθικάς ἐπιδόσεις»; Ἄξιοκατάκριτη καί ἀπορρίψιμη –παρά πᾶσαν ἀγιογραφική ἢ πατερική ἔννοια– ἡ ἠθική πρόοδος καί συνέπεια στή ζωή μας, μόνο καί μόνο γιατί εἶναι ἀτομική; Καί θά ἦταν προτιμότερη ἡ ἀσυνέπεια, ἔστω καί ἂν ἐξ αἰτίας τῆς **«βλασφημῆται τό ὄνομα τοῦ Θεοῦ ἐν τοῖς ἔθνεσι»**; Δέν εἶναι ἐντολή τοῦ Κυρίου τό **«οὔτω λαμψάτω τό φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλά ἔργα** –καί ὄχι τὰ παχειά λόγια– **καί δοξάσωσι τόν πατέρα ὑμῶν τόν ἐν τοῖς οὐρανοῖς»** (Ματθ. ε΄ 16);

Σέ τί ἔβλαψε «ἡ ἠθική συνέπεια» καί τό φωτεινό παράδειγμα τῆς ἀγίας Ἀνθούσης, τῆς μητέρας τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου; Αὐτό δέν συγκλόνησε τόν ἐθνικό σοφό τόν Λιβάνιο καί τόν ἔκανε νά ἀναφωνῆ **«βαβαί οἶαι παρά Χριστιανοῖς γυναῖκες εἰσιν»**; Ὁ μέγας Πατέρας τῆς ἐκκλησίας, ὁ Χρυσόστομος, δέν διεκήρυττε ὅτι **«δέν θά ὑπῆρχαν εἰδωλολάτρες, ἂν οἱ Χριστιανοί ζοῦσαν μέ συνέπεια»**; Ὁ ἴδιος ὁ Κύριος δέν εἶπε ὅτι **«ἀποδώσει ἐκάστῳ κατά τήν πρᾶξιν αὐτοῦ»**; (Ματθ. ἰστ΄ 27). Ὁ ἀπόστολος Παῦλος δέν τόνισε ὅτι **«τούς πάντας ἡμᾶς**

φανερωθῆναι δεῖ ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομισθῆται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθόν εἴτε κακόν»; (Β΄ Κορ. ε΄ 10) καὶ «ἕκαστος ἡμῶν περὶ ἑαυτοῦ λόγον δώσει τῷ Θεῷ»; (Ρωμ. ιδ΄ 12).

Λυπᾶται κανεὶς εἰλικρινά, ὅταν, μὲ ὁποιαδήποτε πρόφασιν, βλέπῃ νὰ ὑποτιμᾶται ὁ πνευματικὸς ἀγώνας ἐκάστου γιὰ τὴν κατάκτησιν τῆς ἀρετῆς καὶ ὑποβαθμίζεται ἡ πρωταρχικὴ σημασία πού ἔχει ἡ [σελ. 233] ἀτομικὴ ἠθικὴ συνέπειαν. Ἀλλὰ ἀφοῦ φθάσαμε σ' αὐτὸ τὸ σημεῖον, θὰ ἔπρεπε τουλάχιστον νὰ συγκλονισθοῦμε ἀπὸ τὴν παρατήρησιν ἑνὸς μὴ Χριστιανοῦ, καλῆς ὁμως διαθέσεως, τοῦ Μαχάτμα Γκάντι. Παρατήρησιν καταδικαστικὴ μιᾶς τέτοιας νοοτροπίας: «*Ἀγαπῶ τὸν Χριστό, ἀλλὰ δὲν ἀγαπῶ τοὺς Χριστιανούς, γιατί δὲν μοιάζουν μὲ τὸν Χριστό*».

Μάλιστα. Δὲν ἀγαπῶ τοὺς ἀσυνεπεῖς Χριστιανούς. Αὐτοὺς πού δὲν ἔχουν συνειδητοποιήσει ὅτι «οἱ ἐπαγγελλόμενοι Χριστοῦ εἶναι, δι' ὧν πράσσουν ὀφθήσονται» (Ἰγνάτιος Θεοφόρος). «Δὲν ἀγαπῶ...». Καὶ ποιὸς ἀγαπάει τὴν ἀσυνέπειαν καὶ ἀνακολουθίαν; Ποιὸς ἀγαπάει τὰ ρολόγια πού χτυποῦν ὀχτῶ καὶ δείχνουν μία; Ποιὸς ἀγαπάει τίς μεγαλόστομες διακηρύξεις πού δὲν ἔχουν κανένα ἀληθινὸ ἀντίκρουσμα; Μὲ πόσον πόνον πρόφερε ὁ Κύριος τὰ λόγια πού καταδίκάζαν τὴν ἀσυνέπειαν καὶ ἀντινομίαν τῆς φαρισαϊκῆς ὑποκρισίας: «**Λέγουσι καὶ οὐ ποιοῦσι**» (Ματθ. κγ΄ 3).

Αὐτὸς ἦταν ἀνέκαθεν ὁ πῖο μέγας ἐχθρὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ: ἡ ἀσυνέπειαν καὶ ἀνακολουθίαν τῶν ὁπαδῶν του. Τὸ νὰ μὴν ἔχη ἀπήχησιν καὶ νὰ μὴν βρῆσκη ἐφαρμογὴ στὴν προσωπικὴν του ζωὴν ἢ ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου. Οἱ διῶκτες θέριευν τὸν ἐνθουσιασμόν καὶ ἔκαναν τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ νὰ ἀκτινοβολῇ παντοῦ. Ὁ κίνδυνος δὲν ἦταν οἱ ἄλλοι. Ἦταν οἱ ἴδιοι οἱ Χριστιανοί.

Ἰσχύει πάντοτε. Καὶ τὰ πῖο ἰσχυρά ἐπιχειρήματα γίνονται ἀνίσχυρα, ὅταν δὲν συνοδεύωνται ἀπὸ φωτεινὸν παράδειγμα. Μιὰ ζωὴ μὲ συνέπειαν εἶναι πάντα τὸ πῖο δυνατὸ ἐπιχείρημα. Πίστη καὶ ἔργα ἢ πηγαίνουσι συντροφισμένα καὶ οἰκοδομοῦν ἢ δὲν συμπορεύονται καὶ γκρεμίζουσι. Μιὰ ἰδέαν ἢ μιὰ [σελ. 234] ἀλήθειαν πρέπει νὰ εἶναι βιωματικὴ, νὰ διακηρύσσεται ἀπὸ ψυχὴν πού τὴν πιστεύει καὶ τὴν ζῆ. Ἔτσι προκαλεῖ δυνατοὺς συγκλονισμούς καὶ ἀληθινὰ πνευματικὰ μεταμορφώσεσιν.

Πῶς νὰ πείσῃ καὶ νὰ συγκινήσῃ ὁ λόγος μας, ὅταν διαψεύδεται ἀπὸ τὴν ζωὴν μας; Αὐτὴ ἡ ἔντονη ἀσυμφωνία εἶναι πού προκαλεῖ τὴν ἀποστροφὴν καὶ ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν. Οἱ μεγάλες ἀλήθειαι στὰ χεῖλη ἀναξίων ἐκπροσώπων φαίνονται ἀποκρουστικὴ ὑποκρισία. Μαζὶ μὲ τοὺς ἀναξίους ἐκπροσώπους φθείρονται καὶ περιφρονοῦνται καὶ τὰ ἰδανικά, τὰ ἱερά καὶ τὰ ὅσια. «**Ὁ διδάσκων ἕτερον σεαυτὸν οὐ διδάσκει; Ὁ κηρῦσσων μὴ κλέπτειν κλέπτεις; Ὁ λέγων μὴ μοιχεύειν μοιχεύεις; Ὁ βδελυσσόμενος τὰ εἰδῶλα ἱεροσυλεῖς; Ὁς ἐν νόμῳ καυχᾶσαι, διὰ παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν Θεὸν ἀτιμάζεις;**» (Ρωμ. β΄ 21-25).

Ἄλλα αὐτὰ μᾶς ὑπογραμμίζουσι τὴν μεγάλην ἀλήθειαν, ὅτι ἡ χριστιανικὴ ζωὴ εἶναι σοβαρὴ καὶ ὑπεύθυνη. Ἀπαιτεῖ κόπον καὶ ἀγῶνα. Εἶναι ὁμως ὁμορφὴ, ἄξια νὰ τὴν ζῆ ὁ ἄνθρωπος. Διαμορφωτικὴ ἀρτίαν προσωπικότητος.

Καί ὅταν πάρη κανεῖς στά σοβαρά τήν χριστιανική ζωή καί ἀγωνίζεται μέ τήν χάρη τοῦ Θεοῦ, καί ὁ ἴδιος τήν ἀπολαμβάνει καί τούς ἄλλους οἰκοδομεῖ. Γίνεται φῶς ἐπί τήν λυχνίαν. Ἔχει καί αὐτός τίς ἀδυναμίες του. Γιατί ὄχι καί τίς πτώσεις του. Ἀλλά ἀγωνίζεται καί μετανοεῖ καί πέφτει καί σηκώνεται καί πάλι προχωρεῖ. Γι' αὐτό διδάσκει ὄχι μόνο μέ τήν ἀρετή του, ἀλλά καί μέ τήν μετάνοιά του. Καί προπάντων μέ αὐτήν.

* * *

[σελ. 235]

Οἱ ἅγιοι καί οἱ πιά μεγάλοι, πού κατέπληξαν μέ τό ψυχικό μεγαλεῖο τους τήν οἰκουμένη ὀλόκληρη καί οἰκοδόμησαν μέ τήν ἀρετή τους τήν ἀνθρωπότητα, ὅσον κανένας ἄλλος, δέν ἦσαν ἀναμάρτητοι. Ἦσαν ἀγωνισταί. Πρωταθληταί στόν στίβο τῆς ἀγάπης, τῆς αὐταπαρνήσεως, τῆς θυσίας. Δέν κυνηγοῦσαν τά ἀξιώματα, ἀλλά τίς ἀξίες. Δέν περιορίζονταν σέ μιά στείρα θρησκευτικότητα ἢ σέ ἕνα ἄγονο τυπικισμό. Ζοῦσαν μιά ἔντονη ἐσωτερική πνευματικότητα, πού συμβάδιζε μέ τήν ἱεραποστολική φλόγα καί τά ἔργα τῆς ἀγάπης. Γνώριζαν ὅτι **«ἐκ τοῦ καρποῦ τό δένδρον γινώσκεται»** (Ματθ. ιβ' 33), γι' αὐτό καί φρόντιζαν νά **«ποιοῦν καρπούς ἀξίους τῆς μετάνοίας»** (Ματθ. γ' 8). Νά ἐναρμονίζουν τήν ζωή τους μέ τό θέλημα τοῦ Θεοῦ. Δέν ἀδιαφοροῦσαν γιά **«τήν ἀτομική ἠθική συνέπεια»**.

ΟΧΙ ΑΓΕΛΗ. ΣΩΜΑ ΧΡΙΣΤΟΥ

ΜΙΛΗΣΑΜΕ για τήν «*άτομική ήθική συνέπεια*» καί τίς «*άτομικές ήθικές επιδόσεις*». Δέν πρέπει ὅμως νά λησμονοῦμε πώς ἐκτός ἀπό τό ἄτομο ὑπάρχει καί τό σύνολο. Ὑπάρχει ἡ κοινότης, ἡ κοινωνία. Ἄλλωστε, ὁ ἄνθρωπος δέν εἶναι νησί ἀπομονωμένο στόν ὠκεανό. Καί τό ἐρώτημα: Ὁ Χριστιανισμός προσέχει τό ἄτομο ἢ τήν κοινωνία;

* * *

Ἡ ἀπάντηση εἶναι ἀπλῆ. Ἐνδιαφέρεται καί γιά τά δύο. Καί γιά τό ἄτομο καί γιά τήν κοινωνία. Ἡ μᾶλλον ἐντάσσει τό ἄτομο σωστά μέσα στήν χριστιανική κοινότητα, στήν Ἐκκλησία. Δέν θέλει τό ἄτομο ξεκάρφωτο μέσα σέ ἕνα ἀδιαμόρφωτο κοινωνικό σύνολο. Οὔτε ἐπιδιώκει νά ἀναπτύξη μοναχικές μονάδες. Τό κέντρο τοῦ βάρους δέν πέφτει οὔτε στόν ἕνα οὔτε στούς πολλούς, πού κινοῦνται καί ἐργάζονται χωριστά. Σύμβολό του δέν ἔχει τόν σωρό τῆς ἄμμου, ἔστω καί ἂν ὁ σωρός αὐτός σχηματίζη ἐνιαῖο καί ὁμοιόμορφο σύνολο. Οὔτε καί τήν ἀγέλη, πού συμπορεύεται μέ κοινό, ἔστω, σκοπό.

Εἰκόνα πού ἀποδίδει πιστά τήν ἐσωτερική δομή τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά καί τήν θέση τοῦ κάθε πιστοῦ μέσα στόν θεοσύστατο αὐτό ὄργανισμό, εἶναι τό ἀνθρώπινο σῶμα. Τό σῶμα ἀποτελεῖται ἀπό μέλη, καί τό κάθε μέλος ἔχει στό σῶμα τήν ξεχωριστή θέση του. Τό σῶμα βρίσκεται σέ στενή σχέση καί [σελ. 237] ἀλληλεξάρτηση μέ τά μέλη του. Καί τά μέλη του, ἐνῶ βρίσκονται σέ ὀργανικό σύνδεσμο μαζί του, δέν παύουν νά διατηροῦν τήν αὐτοτέλειά τους. Τό κάθε μέλος, χωρίς νά χάνη τήν ἰδιομορφία του, ἀναπτύσσεται μέσα στό σῶμα, καί ὄχι ἀνεξάρτητα ἀπό τό σῶμα.

Αὐτή εἶναι ἡ θέση τοῦ κάθε πιστοῦ μέσα στό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Ἡ κλήση πού τοῦ ἀπευθύνει ὁ Χριστός εἶναι προσωπική. Τά πνευματικά βιώματα πού ζῆ ὁ κάθε πιστός εἶναι δικά του, ἐσωτερικά. Ἡ θρησκευτική γνώση πού ἀποκτᾶ γίνεται σιγά-σιγά προσωπική του ἐμπειρία. Ἡ πνευματική του ζωή δέν εἶναι ἐξωτερική ἢ, ἄς ποῦμε, «*ὀμαδική*», χωρίς νά τήν αἰσθάνεται βαθειά ὁ ἴδιος, χωρίς νά τόν ἀναμοχλεύη καί νά τόν μεταμορφώνη. Ἡ μετάνοια, τό κεφάλαιο καί ἡ βάση τῆς πνευματικῆς ζωῆς, δέν εἶναι ὑπόθεση συλλογική, ἀλλά κατ' ἐξοχήν προσωπική. Ἡ προσευχή ἀρχίζει ἀπό τό «*ταμιεῖον*», ἀπό τό δωμάτιο, ὡς ἀτομική προσευχή, ἀλλά θά γίνη καί συμπροσευχή καί κοινή λατρεία.

Ἡ προσωπική πνευματική ζωή, λοιπόν, εἶναι ἕνα βασικό κεφάλαιο. Δέν εἶναι ὅμως τό μοναδικό, ἀφοῦ γιά τήν σωστή ἀνάπτυξη τοῦ πιστοῦ ἀπαιτεῖται ἡ ἔνταξή

του μέσα στον χώρο της Εκκλησίας. Εκεί θα αναπτυχθῆ ἄρμονικά, ὡς κοινωνικό μέλος ζωντανοῦ ὀργανισμοῦ καί ὄχι ὡς ὑπερτροφικό ἢ ιδιόμορφο μέλος. Ἐντάσσεται σωστά στό ὄλο σῶμα καί συνεργάζεται ὁμαλά μέ τά ἄλλα μέλη.

* * *

Αὐτή ἡ τοποθέτηση, ἐκτός ἀπό τά ἄλλα πλεονεκτήματα, ἀποτελεῖ καί ἀσφάλεια ἀπό τόν κίνδυνο τῆς ιδιορρυθμίας καί τοῦ ἀπομονωτισμοῦ. Γιατί εἶναι φανερό ὅτι ὁ πιστός πού ἀπομονώνεται ἀπό τούς **[σελ. 238]** ἄλλους καί δέν βρίσκεται σέ στενή σχέση καί ἐξάρτηση μέ τό ὄλο πνευματικό σῶμα τοῦ Χριστοῦ κινδυνεύει νά κατασκευάσῃ δικές του λανθασμένες ἀντιλήψεις πνευματικῆς ζωῆς. Καί δέν εἶναι ἄγνωστο πόσο ὁ ἄνθρωπος, ὁ κάθε ἄνθρωπος, καί ὁ πιό καλῆς διαθέσεως, ρέπει σέ ιδιασμούς καί μπορεῖ, χωρίς ἴσως καί νά τό καταλάβῃ, νά καταλήξῃ σέ παραξενιές καί θρησκευτικές ιδιορρυθμίες. Οἱ προλήψεις, οἱ δεισιδαιμονίες, οἱ ποικίλες παραχαράξεις τῆς ὀρθῆς πίστεως, δημιουργήθηκαν, κατά κανόνα, ἀπό ἄτομα πού νόμιζαν, ἐπειδή ἀκριβῶς ἦσαν ἀπομονωμένα ἀπό τό ὑγιές σῶμα τῆς Εκκλησίας καί ἀποκομμένα ἀπό τήν χριστιανική παράδοση, ὅτι εἶναι σέ θέση νά πρωτοτυπήσουν καί νά τροποποιήσουν τή διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ.

Ἀπό αὐτήν τήν ἐκτροπή ἀσφαλιζέται ὁ πιστός, πού ἔχει σαφῆ ἀντίληψη τῆς θέσεώς του μέσα στό σῶμα τῆς Εκκλησίας. Γνωρίζει ὅτι, ἀπό τήν στιγμή πού ἀποκόπτεται, δέν ἀπελευθερώνεται. Νεκρώνεται. Δέν ἀνεξαρτητοποιεῖται, παραπαίει καί κινδυνεύει νά χαθῆ.

Τό «**οὐαί τῷ ἐνί**» ἔχει ιδιαίτερη ἐφαρμογή ἐδῶ. Ἀλλοίμονο στήν μονάδα πού μένει μονάδα καί ζῆ σάν μονάδα καί ἐργάζεται σάν μονάδα καί σκέπτεται μονάχα σάν μονάδα, ἐνῶ ἀνήκει σέ ὀργανικό σύνολο. Λησμονεῖ ὅτι αὐτό σημαίνει ἀποκοπή ἀπό τόν κορμό, δηλαδή μαρασμό καί πνευματική νέκρωση.

Αὐτόν τόν χαρακτήρα τῆς πνευματικῆς κοινότητος, πού ὑπάρχει στόν Χριστιανισμό, παρουσιάζει ὁ Κύριος, ὅταν διακηρύττῃ τό «**οὓ εἶσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τό ἐμόν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμί ἐν μέσῳ αὐτῶν**» (Ματθ. ιη' 20).

* * *

[σελ. 239]

Παραστατική καί ἡ εἰκόνα τῆς ἀμπέλου καί τῶν κλημάτων, πού χρησιμοποιεῖ ὁ Ἰησοῦς. Δείχνει καθαρά τόν σύνδεσμο τῶν Χριστιανῶν μεταξύ τους καί τήν ἐξάρτηση ὄλων τῶν κλημάτων, τῶν πιστῶν, ἀπό τήν ἄμπελο τήν ἀληθινή, τόν Ἀρχηγό τῆς πίστεως. Κλήματα ἀνεξάρτητα, ἀποκομμένα, εἶναι ξερά, καταδικασμένα γιά τή φωτιά. Κλήματα συνδεδεμένα μεταξύ τους καί μέ τήν Ἄμπελο «**φέρουν καρπόν πολύν**». «**Χωρίς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν. Ἐάν μή τις μείνῃ ἐν ἐμοί, ἐβλήθη ἔξω ὡς τό κλήμα καί ἐξηράνθη, καί συνάγουσιν αὐτά καί εἰς τό πῦρ βάλλουσι, καί καίεται**» (Ἰωάν. ιε' 5-6). Ὁ Χριστός εἶναι ἡ Ἄμπελος, πού τροφοδοτεῖ

μέ τούς μυστικούς χυμούς τά κλήματα. Ἔτσι, γίνεται φανερός ὁ ὀργανικός σύνδεσμος τῶν μελῶν μέ τό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας καί τήν κεφαλή, τόν Χριστό.

Ὁ ζωντανός αὐτός σύνδεσμος τῶν πιστῶν μέ τόν Χριστό καί μεταξύ τους, μέσα σέ μιά ἀτμόσφαιρα εἰλικρινοῦς ἀγάπης καί ἀλληλοσεβασμοῦ, ἔχει τεραστία κοινωνική σημασία. Δημιουργεῖ τήν ἀληθινή ἀνθρώπινη κοινωνία. Ὑπάρχουν ἐκεῖ ὅλες οἱ προϋποθέσεις, γιά νά ἀναπτυχθῇ μιά ὑγιής κοινωνικότης, ἀπρόσβλητη ἀπό τήν ἀπειλή ἀλλοτριώσεως, τήν ὁποία κατεργάζονται οἱ σύγχρονες ἀποπροσωποποιητικές κοινωνίες.

ΜΗ ΣΠΑΣ ΤΟΝ ΚΑΘΡΕΦΤΗ

ΛΕΓΕΤΑΙ πώς, μόλις ή πονηρή και άποκρουστική για τήν ζωή της Λαΐδα είδε τις πρώτες ρυτίδες τής ήλικίας νά αύλακώνουν τό άλλοτε κατάστιλπινο μέτωπό της, άρπαξε τόν καθρέφτη, ό όποϊος είχε τό θάρρος νά τήν παρουσιάση όπως ήταν, και τόν έκανε κομμάτια! Τί τής έφταιγε ό καθρέφτης; Και όμως, αυτός ό χτυπητός παραλογισμός, χωρίς και νά τόν θεωρούμε στήν πράξη παραλογισμό, συμβαίνει τόσο τακτικά στήν καθημερινή μας ζωή. Μάλιστα, για όλα μάς φταίει ό «καθρέφτης». Όχι ό έαυτός μας. Ποτέ έμεϊς. Σάν νά δημιούργησε τις ρυτίδες ό καθρέφτης, και όχι ή ήλικία μας. Αυτός πού τόλμησε νά μάς τις παρουσιάση πρέπει νά γίνη κομμάτια.

* * *

Και όταν πρόκειται για τις ρυτίδες του προσώπου, για φυσικές έλλείψεις, μικρό τό κακό. Υπάρχουν όμως άλλες «ρυτίδες», πολύ πιό σοβαρές, πού μέ τόν καιρό δημιουργούνται στήν ψυχή, στήν καρδιά, στον χαρακτήρα, και τόν άσχημίζουν και τόν κάνουν άποκρουστικό, προβληματικό. Έλλείψεις και άδυναμίες πού δυσκολεύουν τις διαπροσωπικές, τις φιλικές, τις οικογενειακές σχέσεις μας. Κάνουν προβληματική τήν συνεργασία, τήν συγκατοίκηση, τήν ειρηνική και χαρούμενη συνύπαρξη.

[σελ. 241] Και έρχεται στήν κατάλληλη στιγμή ό «καθρέφτης». Φίλοι ειλικρινείς, άδελφοί και γονείς, πού μάς αγαπούν πραγματικά, μάς δείχνουν διακριτικά τις «ρυτίδες». Και μεϊς –έδω είναι τό παράδοξο– αντί για εύχαριστώ, άπαντούμε μέ τήν άμεση και συχνά βίαιη αντίδραση. Γιατί; Γιατί δέν θέλουμε νά δοϋμε τις «ρυτίδες» μας. Και τό μόνο πού άποστρεφόμεθα είναι ό «καθρέφτης». Γιατί αυτός τολμάει νά μάς τις δείχνη, και μεϊς τέτοιο δικαίωμα δέν του τό άναγνωρίζουμε. Γι αυτό και τόν κάνουμε κομμάτια.

Θλιβερό τό φαινόμενο. Δείγμα πνευματικής άνωριμότητας νά μή θέλη κανείς νά δη και νά άναγνωρίση τά λάθη του, τις έλλείψεις του, τις άδυναμίες του, τήν πνευματική και ήθική του άσχήμια. Νά συμβιβάζεται και νά συμφιλιώνεται μαζί τους. Νά τά δικαιολογή όλα. Νά θέλη σέ όλες τις περιπτώσεις νά δικαιώνη τόν έαυτό του. Νά άρέσκεται σέ ψευδαισθήσεις και αύταπάτες. Μιά τακτική πού έμποδίζει τήν ώρίμανση τής προσωπικότητας. Μάς άποξενώνει όχι μόνο από τούς άλλους, αλλά από τόν ίδιο τόν έαυτό μας, και δέν μάς αφήνει νά τόν γνωρίσουμε, νά τόν διορθώσουμε, νά τόν βελτιώσουμε.

* * *

Έπικίνδυνη ή τάση μας να επιρρίπτουμε τις ευθύνες στους άλλους. Σπάνιο φαινόμενο ή αναγνώριση και θαρραλέα όμολογία της προσωπικής μας ευθύνης και ένοχης. Μετρημένοι στα δάχτυλα οι χαριτωμένοι και συμπαθητικοί εκείνοι άνθρωποι που ταπεινά όμολογούν τό σφάλμα τους. Δυστυχώς τό σύνηθες είναι όλοι και όλα να φταΐνε, εκτός από **[σελ. 242]** μᾶς. Έμεΐς τά θύματα, οι άλλοι οι θύτες. Έμεΐς πάντοτε οι άθώες περισσότερες.

Άποκρουστική, και όμως τόσο συχνή ή τακτική. Άρνηση και άπόρριψη του καθρέφτη. Ρυτίδες σε μένα; Λάθος έγώ; Λάθος κάνετε όλοι έσεΐς, που βλέπετε λάθη σε μένα. Άς έλεγαν οι αρχαΐοι, ότι «άνθρώποισι τοΐς πᾶσι κοινόν έστι τούξαμαρτάνειν». Τά σφάλματα είναι κοινά σε όλους τους ανθρώπους. Έμεΐς, έστω κι αν θεωρητικά τό δεχόμεθα, στην πράξη τό άρνούμεθα. Τό άλάθητο έμβλημα και πιστεύω μας. Δέν είχε άδικο εκείνος που ειπε ότι «ό άνθρωπος μπορεί να κουρασθῆ άμαρτάνοντας, ούδέποτε όμως δικαιολογούμενος».

Υπερβολή; Ίσως. Κάποτε ό άνθρωπος αηδιάζει και άποστρέφεται και την πιο έλκυστική άμαρτία. Η παρανομία έχει και αυτή τά όριά της. Ό κόρος μπορεί να διαδεχθῆ κάποτε τον πλουτισμό. Οι Τάνταλοι δέν αποκλείεται να ξεδιψάσουν και οι φιλόδοξοι να ποϋν «άρκει». Όλα αυτά μποροϋν να γίνουν. Ένα είναι τό δύσκολο. Τό κοΐταγμα του έαυτου μας στον «καθρέφτη» τίμια και ειλικρινά, χωρίς υπεκφυγές. Η άποφυγή της δικαιολογίας. Η αναγνώριση της προσωπικής μας ευθύνης και ένοχης. Όχι ή μετάθεση ή έπίρριψη των λαθων και των σφαλμάτων στους άλλους. Είναι ή πιο μεγάλη παγίδα που έμεΐς οι ίδιοι παγιδεύουμε τον έαυτό μας και δέν τον αφήνουμε να προχωρήσει στην πνευματική του ώριμότητα.

* * *

Παλιά ή άρρώστια. Στους πρωτοπλάστους ή αρχή της. Ό Αδάμ επιρρίπτει την ευθύνη της παρακοής του στην Εύα. Και ή Εύα μέ τή σειρά της **[σελ. 243]** ένοχοποιεί τό φίδι. Άρνοϋνται να αναγνωρίσουν την προσωπική τους ευθύνη, την παρακοή τους, τό λάθος τους. Δέν διστάζουν να δικαιολογηθούν στον ίδιο τον Θεό. Ό Θεός τους δίνει την εύκαιρία να δοϋν τό λάθος τους, να αναγνωρίσουν την ένοχή τους, και εκείνοι προσπαθοϋν να την άποσεισουν. Να την μεταθέσουν. Λές και μποροϋσαν να κρυφθοϋν από τό άγρυπνο βλέμμα του Θεοϋ. Έτσι την πτώση δέν την συνοδεύει ή σωτηριώδης αναγνώριση και μετάνοια, αλλά ή καταδικαστική δικαιολογία μέ όλα τά τραγικά αποτελέσματα, για όλόκληρο τό ανθρώπινο γένος. Να γιατί ειπαν ότι «οι πρωτόπλαστοι έχασαν τον Παράδεισο, όχι τόσο γιατί άμάρτησαν, αλλά γιατί δικαιολογήθηκαν».

Πρέπει, λοιπόν, κάποτε να μάθουμε να βλέπουμε κατάματα τον έαυτό μας, τις έλλείψεις και τις αδυναμίες μας. Άποτελεί την κατ' έξοχήν διαμορφωτική δύναμη της προσωπικότητας ή συνειδητοποίηση της προσωπικής ευθύνης μας. Οι άλλοι βέβαια παΐζουν κάποιο ρόλο, μικρό ή μεγάλο. Τό να τά ρίχνουμε όμως όλα

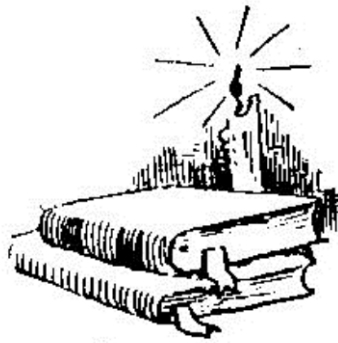
στους άλλους και να αιτιώμεθα για όλα τους άλλους είναι ή μεγαλύτερη αυτοκαταδίκη.

Μιά τέτοια νοοτροπία δυναμιτίζει προπάντων τις οικογενειακές σχέσεις. Ο πατέρας ή η μητέρα ή τα παιδιά που θέλουν πάντα να έχουν δίκιο, που δεν δέχονται υποδείξεις αγάπης, που δεν αναγνωρίζουν τα λάθη τους, τις αδυναμίες, τις δυσκολίες του χαρακτήρα τους, που ποτέ δεν ζητούν συγγνώμη, που στήνουν κυρίαρχο τό αυτοκρατορικό έγώ τους, φυγαδεύουν την ειρήνη από την οικογένεια.

* * *

[σελ. 244]

Σ' αυτές τις περιπτώσεις, πόσο θά βοηθοῦσε ὁ καθρέφτης τῆς αὐτογνωσίας, ὁ καθρέφτης τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ! Ἄντι νά τόν φοβούμεθα καί νά τόν σπᾶμε στό πρῶτο κοίταγμα, ἄς φροντίσουμε νά τόν χρησιμοποιοῦμε τακτικά. Νά καθρεφτιζώμεθα προσεκτικά. Νά εἶναι τό πολύτιμο ὄργανο καλλωπισμοῦ - διορθώσεως τῆς ψυχῆς μας. Τότε θά διορθώναμε ἀποτελεσματικά τίς «ρυτίδες» μας. Θά ἄλλαζε ὄχι τό πρόσωπό μας. Θά ἄλλαζε ὄψη ή ζωή μας, ή οικογένειά μας, ή κοινωνία μας. Θά τό ἐπιχειρήσουμε;

ΣΥΝΤΑΓΗ ΟΜΟΡΦΙΑΣ

ΔΙΑΒΑΖΑ ΜΙΑ «συνταγή όμορφιάς» άρκετά πρωτότυπη: «Νά στέκεσαι πέντε λεπτά μπροστά στον καθρέφτη. Δέκα μπροστά στο έαυτό σου. Καί δέκα πέντε μπροστά στον Θεό. Είναι ή καλύτερη καθημερινή φροντίδα πού μπορείτε νά προσφέρετε στον έαυτό σας».

Συνταγή όμορφιάς άληθινής, πνευματικής όμορφιάς. Μάλιστα. Νά στέκεσαι πέντε λεπτά μπροστά στον καθρέφτη. Όχι για άυτοθαυμασμό. Όχι για άρρωστημένο ναρκισσισμό. Για σωστό θαυμασμό. Νά θαυμάσης τήν σοφία του Δημιουργού. Τό άριστούργημα πού κουράσθηκαν νά άντιγράψουν οι διασημότεροι χρωστήρες. Νά θαυμάσης τά μάτια μέ τά όποια σέ στόλισε καί σέ προίκισε ό Θεός, για νά πλουτίσης τίς γνώσεις σου καί νά γεμίσης τήν ψυχή σου μέ τίς θαυμαστές όμορφίες τής δημιουργίας. Νά άνάγεςαι άπό τό έξάισιο καλλιτέχνημα στον άσύγκριτο Καλλιτέχνη.

* * *

Πέντε λεπτά μπροστά στον καθρέφτη. Διπλάσιος τουλάχιστον χρόνος δέν θά χρειασθῆ νά σταθοῦμε για τήν έξερεύνηση του έαυτου μας; Σχῆμα λόγου άσφαλώς. Γιατί ή άληθινή καί βαθύτερη γνώση του έαυτου μας, ή τίμια καί ειλικρινής γνωριμία μαζί του είναι υπόθεση ολοκλήρου τής ζωής μας. [σελ. 246] Αύτην τήν γνωριμία ιδιαίτερα ό σύγχρονος άνθρωπος, του θορύβου καί τής ταχύτητος, τήν άποφεύγει. Καί τήν φοβάται. Δέν θέλει νά σταθῆ ένώπιος ένωπίω μέ τον έαυτό του. Βολεύεται μέ τήν στρουθοκαμηλική τακτική.

Γιατί; Τό «γνώθι σαυτόν» δέν είναι καθόλου εύκολη υπόθεση. Όλοι μας τό ζοῦμε. Μέ όση εύκολία παρατηροῦμε καί έπισημαίνουμε τίς έλλείψεις, τίς άδυναμίες, τά έλαττώματα των άλλων, μέ άλλη τόση δυσκολία βλέπουμε τά δικά μας. Τά ξένα, τά «άλλότρια», τά διακρίνουμε μέχρι καί τήν τελευταία λεπτομέρεια. Τά μεγεθύνουμε καί τά τραγικοποιοῦμε. Τά δικά μας τά έλαχιστοποιοῦμε καί τά άμβλύνουμε. Γι' αυτό καί δέν θέλουμε οὔτε για λίγο νά σταθοῦμε ειλικρινά μπροστά στον έαυτό μας.

Δέν χρειάζεται νά υπογραμμίσουμε πόσο δύσκολο είναι όχι μόνον οι άλλοι νά γνωρίσουν τον έαυτό μας, αλλά καί έμεῖς οι ίδιοι νά άνακαλύψουμε τον πραγματικό έαυτό μας. Μεταξύ αυτού πού είμεθα καί αυτού πού φαινόμεθα, υπάρχει συχνά άστρονομική άπόσταση.

Ὁ καθέννας μας, εἶπαν πολύ σωστά, παρουσιάζεται μέ τρεῖς μορφές: Αὐτός πού νομίζουν οἱ ἄλλοι ὅτι εἴμεθα. Αὐτός πού νομίζουμε ἑμεῖς. Καί αὐτός πού πραγματικά εἴμεθα.

Αὐτόν τόν ἀληθινό ἑαυτό μας, αὐτόν πού πραγματικά εἴμεθα, πρέπει νά ἀνακαλύψουμε καί νά γνωρίσουμε. Χωρίς αὐτή τήν γνώση, τήν ἀληθινή καί βαθειά τοῦ ἑαυτοῦ μας, δέν θά φθάσουμε ποτέ στήν πνευματική ὠριμότητα καί τήν ἠθική ὀλοκλήρωση. Ὑπάρχει ὁ κίνδυνος νά παρατείνουμε τά ἄγουρα χρόνια μέ ὅλη τήν στιφάδα τοῦ ἐφηβισμού καί τῶν παιδαριωδῶν ἀντιδράσεων καί στήν ὠριμη ἡλικία.

[σελ. 247] Παρομοίασαν τόν ἄνθρωπο μέ παγόβουνο, τοῦ ὁποίου τά ἑννέα δέκατα εἶναι βυθισμένα στό νερό, γι' αὐτό καί εἶναι ἀθέατα. Μονάχα τό ἕνα δέκατο, πού ἐπιπλέει, μπορούμε νά γνωρίσουμε μέ κάποια ἀκρίβεια. Τό μέγιστο ὅμως χάνεται στό βάθος τῆς θαλάσσης.

Κάτι παρόμοιο συμβαίνει καί μέ τόν ἄνθρωπο. Αὐτό πού βλέπουμε, αὐτό πού ἐκδηλώνεται, εἶναι κάτι ἐλάχιστο σέ σύγκριση μέ ἐκεῖνο πού κρύβεται στά βάθη τῆς ψυχῆς. Αὐτό ὅμως τό ἄγνωστο βάθος, πού εἶναι καί ὁ πραγματικός ἄνθρωπος, πρέπει νά ἀνακαλύψουμε, νά γνωρίσουμε καί νά ἀναπτύξουμε συμμετρικά. Πρόκειται γι' αὐτό πού ὀνομάζουμε ψυχικό κόσμο τοῦ ἀνθρώπου.

Αὐτή ἡ βαθύτερη γνώση κάνει τόν ἄνθρωπο νά ζήσει σάν ἀληθινός ἄνθρωπος καί νά καταξιώσει τήν ἀνθρώπινη ὑπόστασή του. Κάτι περισσότερο. Τόν βοηθάει νά ὠριμάσει πνευματικά, νά προχωρήσει στό «**καθ' ὁμοίωσιν**» καί νά ἐκπληρώσει τόν μεγάλο ἐπί γῆς προορισμό του.

Αὐτό τό «*γνώθι σαυτόν*», ἡ αὐτογνωσία, εἶναι τό πρῶτο μεγάλο βῆμα, γιά νά φθάσει κανεῖς «**εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ**» (Ἐφεσ. δ' 13). Εἶναι ἡ ἀνάπτυξη γιά τήν ὁποία κάνει λόγο ἡ Ἁγία Γραφή, ἀπό τήν «*βρεφική*» καί «*νηπιακή*» κατάσταση στήν ὠριμη ἠθική ζωή τῆς τελειότητος.

* * *

Πέντε λεπτά μπροστά στόν καθρέφτη γιά τήν ἐξωτερική σου ἐμφάνιση. Δέκα, γιά νά γνωρίσης ὅσο γίνεται τόν ἑαυτό σου. Καί δέκα πέντε μπροστά στόν Θεό.

[σελ. 248] «*Δέκα πέντε λεπτά*». Ἡ ζωή μας ὀλόκληρη θά ἔπρεπε νά εἶναι μιά συνεχόμενη προσευχή. «*Τοῦ Θεοῦ μνημονευτέον μᾶλλον ἢ ἀναπνευστέον*» (Γρηγόριος Θεολόγος). Καί φυσικά ἡ προσευχή δέν εἶναι στάση τοῦ σώματος. Εἶναι διάθεση τῆς ψυχῆς. Δέν εἶναι πολυλογία. Εἶναι «**ἐν πνεύματι καί ἀληθείᾳ**» λατρεία.

Ἡ ψυχή τοῦ ἀνθρώπου, στήν φυσική καί ἀδιάφθορη κατάστασή της, νιώθει τήν ἀνάγκη τῆς ἐπικοινωνίας μέ τόν Θεό πιά πολύ καί ἀπό τήν ἀνάγκη τῆς ἐπικοινωνίας μέ τούς συνανθρώπους της. Ὅπως εἶναι ἀφύσικο καί ἀρρωστημένο ὁ ἄνθρωπος νά κλείνεται στόν ἑαυτό του, στό ἐγώ του, καί νά μήν ἐπικοινωνῇ μέ τούς γύρω του, δηλαδή νά γίνεται ἐγωπαθής καί ἐγωκεντρικός, τό ἴδιο καί

άσυγκρίτως περισσότερο είναι άρρωστημένο νά διαγράφη τόν Θεό, νά τόν άγνοή καί νά μήν έπικοινωνή μαζί Του.

Ό άνθρωπος πού άνυψώνεται στόν θρόνο του Δημιουργού, γιά νά συνομιλήσει μαζί Του, σέ μιά θερμή άτμόσφαιρα υϊϊκής οικειότητας, ταυτόχρονα έξυψώνεται καί ως σκεπτομένη προσωπικότης. Άνωτεροποιείται. Όμορφαίνει τήν ζωή του. Ξεπερνάει τίς δυσκολίες του. Τακτοποιεί όχι άπλώς τά προβλήματά του, αλλά τόν ψυχικό του κόσμο. Είρηνεύει καί είρηνοποιεί. Τό πρόσωπό του έχει μιά ούράνια ίλαρότητα. Σάν άλλος «θεόπτης» άκτινοβολεί καί αυτός ένα θεϊό φώς. Μέ τό νά έπικοινωνή συνειδητά μέ τόν Θεό, **«χωρίς γογγυσμών καί διαλογισμών»** (Φιλιπ. β' 14), δέν γίνεται άπλώς ένας θρησκευόμενος άνθρωπος. Γίνεται ό σωστός, ό άληθινός άνθρωπος.

* * *

[σελ. 249]

Συνταγή άληθινής όμορφιάς μάς προσφέρει ό αιώνιος λόγος του Θεού. Όταν είρηνεύουμε μέ τόν έαυτό μας, μέ τούς γύρω μας καί τόν Θεό, όταν ή άγάπη κυριαρχή στήν καρδιά, δίνει καί στό πρόσωπο μοναδική χάρη καί όμορφιά. Ό άνθρωπος μέ τόν ψυχικό πλοΰτο, διαθέτει άληθινό στολισμό, τήν πιό έλκυστική όμορφιά.

ΛΙΟΝΤΑΡΙ ΜΑΝΙΑΣΜΕΝΟ

«Μή ἴσθι ὡσπερ λέων ἐν τῷ οἴκῳ σου»

(Σοφία Σειράχ δ' 80).

Μὴν εἶσαι σάν λιοντάρι στό σπίτι σου. Τό σπίτι σου δέν εἶναι ζούγκλα οὔτε τσίρκο.

Θεόπνευστη καί βαθειά ψυχολογημένη προτροπή μέ μεγάλο κοινωνικό ἐνδιαφέρον. Καί ἀσφαλῶς δέν ἀφορᾷ μόνον τό σπίτι. Ἀπαραίτητη γιά τίς διαπροσωπικές, τίς κοινωνικές, τίς πνευματικές σχέσεις. Γίνεται κάθε τόσο λόγος γιά διεθνεῖς σχέσεις, γιά κώδικες ὑπαλλήλων, γιά τρόπους συμπεριφορᾶς, γιά τό νέο πρόσωπο τοῦ Εὐρωπαίου, γιά... Μήπως ἡ ἀπάντηση βρίσκεται στήν παραπάνω προτροπή;

* * *

Μὴν παριστάνης τό λιοντάρι στό σπίτι σου, στήν ἐργασία σου, στίς ἀναστροφές σου, στίς δοσοληψίες σου. Μὴν κάνης τόν ἄγριο, τόν σκληρό, τόν ἀπότομο. Μὴν εἶσαι ἀπαιτητικός, αὐστηρός, ἀνελέητος, ὀργίλος στούς δικούς σου, στούς φίλους σου, στούς στενούς συνεργάτες σου. Προπάντων μή γίνεσαι ἀπάνθρωπος, κυνικός στούς ἀδυνάτους, στούς ἀνήμπορους, στούς ἀνυπεράσπιστους, στούς ὑφισταμένους σου.

[σελ. 251] Μὴν εἶσαι λιοντάρι ὠρούμενο. Μὴν ἀλλάζης τήν ἀνθρώπινη, τή λεπτή, τήν εὐγενική, τήν εὐαίσθητη φύση μέ τήν θηριώδη, τήν ἄγρια, τήν σκληρή, τήν ἀπάνθρωπη.

Δυστυχῶς δέν σπανίζουν οἱ ἄνθρωποι αὐτοί. Ἄρκεϊ νά φωλιάση μέσα τους ἡ κακία, τό πάθος. Ἄρκεϊ νά πάρουν μιά θέση. Νά καθίσουν σέ μιά καρέκλα, μπροστά σ' ἕνα γραφεῖο. Νά αἰσθανθοῦν προϊστάμενοι, νά περιβληθοῦν ἐξουσία. Νά κολλήσουν ἕνα γαλόνη στίς ἐπωμίδες τους. Καί τότε, ὅσο πιά μικροί, ἀδόκιμοι, λειψοί καί ἀνεπαρκεῖς εἶναι, τόσο πιά σκληροί ἀποδεικνύονται. Προσπαθοῦν νά ἀναπληρώσουν τήν ἀνικανότητα καί μικρότητά τους μέ τήν ἀγριάδα καί τήν ἐπιβολή.

Τύποι μειονεκτικοί, προβληματικοί, ἀνώριμοι, ἀτακτοποίητοι ἐσωτερικά, προσπαθοῦν νά αὐτοβεβαιωθοῦν, νά «ψηλώσουν» μέ τήν κυριαρχία τους πάνω στούς ἄλλους, τούς ἀδύνατους. Γλοιώδεις καί ἀσπόνδυλοι, δειλοί καί ψοφοδεεῖς στούς ἰσχυρούς, ἀδίστακτοι καί τυραννικοί σ' ἐκείνους πού δέν μποροῦν νά τούς ἀντισταθοῦν. Διπρόσωποι καί ἀντιφατικοί, ἀνικανοποίητοι, ἀποτελοῦν ἀτύχημα γιά

τήν οικογένειά τους, τήν υπηρεσία τους, τήν παρέα τους. Αντί νά λύνουν προβλήματα καί νά διευθετοῦν δυσκολίες, δημιουργοῦν ἢ καί ἐπιδεινώνουν καταστάσεις. Μονόχνοτοι, χωρίς εὐστροφία, ἀνοχή, κατανόηση, ἐξωθοῦν φίλους καί συνεργάτες στά ἄκρα, στήν ἀντίδραση, κάποτε καί στήν ἀπόγνωση. Ζητοῦν ἀφορμές, γιά νά παραστήσουν τό λιοντάρι.

Πέρα ἀπό τά ψυχολογικά προβλήματα ἀπό τά ὅποια συχνά ταλαιπωροῦνται, πρόκειται γιά ἐγκεντρικούς καί ἀνασφαλεῖς ἀνθρώπους. Καί γιά νά ξεπεράσουν τήν ἀνασφάλεια αὐτή, ἀναζητοῦν **[σελ. 252]** στηρίγματα στήν σκληρότητα καί ἀποτομία. Ἀκολουθοῦν τόν πιό λανθασμένο δρόμο.

Τό θλιβερό εἶναι πῶς τέτοιους τύπους τούς συναντᾶμε καί σέ θρησκευτικούς κύκλους. Σέ ἀνθρώπους πού ἔχουν ἐπωμισθῆ ἐκκλησιαστικά, ποιμαντικά, καθοδηγητικά, κοινωνικά καί ἄλλα ἀξιώματα. Αντί νά υπηρετοῦν, νά διακονοῦν, κατεξουσιάζουν καί καταδυναστεύουν. Καταντοῦν ἀληθινοί τύραννοι.

* * *

Καί ἡ θεραπεία; Καθόλου δύσκολη. Ἄρκεῖ νά γίνη ἡ σωστή διάγνωση. Καί αὐτή θά μᾶς δείξη πῶς στό βάθος κρύβεται ἐγκεντρισμός, πού δέν ἀφήνει πάνω στό σκληρό του ἔδαφος νά βλαστήσουν τά μυρίπνοα ἄνθη τῆς ἀγάπης, τῆς λεπτότητας, τῆς συμπαθείας.

Ἐλειψε ἡ ἀγάπη, καί ξεπετάχθηκε μανιασμένο τό λιοντάρι. Θρονιάστηκε στήν ψυχή ἡ ἀγάπη; Φυγαδεύθηκε ἡ ὀργή, ἡ κακία. **«Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται, ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ, ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται** (δέν φέρεται μέ ἀλαζονεία), **οὐ φυσιοῦται** (δέν ὑπερηφανεύεται), **οὐ παροξύνεται** (δέν ἐξερεθίζεται)» (Α΄ Κορινθ. ιγ΄ 4-5). Δηλαδή δέν δίνει τροφή καί δέν γιγαντώνει τό λιοντάρι.

Ἡ ἀπουσία τῆς ἀγάπης, πού δέν βλέπει στό πρόσωπο τοῦ πλησίον τήν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, τό δημιούργημα τῆς ἀγάπης Του, τόν ἀδελφό τοῦ Χριστοῦ, κάνει τόν ἄνθρωπο σκληρό καί ἀνάληγτο. Αὐτή ἡ ἀπουσία φέρνει τήν ὑποβάθμιση τῆς ἀξίας ἄνθρωπος, τήν ὑποτίμηση τῆς ἀξίας ἀδελφός καί ταξινομεῖ τούς ἀνθρώπους σέ κατηγορίες, ἀνάλογα μέ τίς προσωπικές προτιμήσεις. Ἐχουμε τότε ἀνθρώπους **[σελ. 253]** πρώτης κατηγορίας, πού τούς ὑπολογίζουμε, καί τετάρτης ποιότητας, πού τούς περιφρονοῦμε καί τούς ἐξουθενώνουμε.

Εἶναι δυνατόν νά δῆς τόν ἄνθρωπο σάν δημιούργημα τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, προικισμένον μέ ἀθάνατη ψυχή, μέ οὐράνιο προορισμό, **«βραχύ τι παρ' ἀγγέλους ἡλαττωμένον»**, καί νά μή σταθῆς μέ δέος καί σεβασμό; Εἶναι δυνατόν νά ἀντηχήσῃ στά αὐτιά σου ἐκεῖνο τό συγκλονιστικό **«ἐμοί ἐποιήσατε»**, πού εἶπε ὁ ἴδιος ὁ Χριστός στό Εὐαγγέλιο τῆς Κρίσεως, πού ἀνυψώνει τόν ἄνθρωπο στήν κορυφή τῆς πυραμίδος τῶν ἀξιῶν, καί σύ νά τόν ὑποτιμᾶς καί νά τόν περιφρονῆς; Ὅταν ὁ Θεός γίνετα ἄνθρωπος καί θυσιάζεται γιά τά παιδιά του καί τά πιό περιφρονημένα καί μειονεκτικά, ἐγώ θά θυσιάσω αὐτά τά παιδιά Του στόν ἀνελέητο βωμό τῆς σκληρότητος καί ἐγωπαθείας μου;

Πῶς μπορεῖ κανεῖς νά ἀτενίζῃ τόν σταυρό τοῦ Χριστοῦ, νά προσεύχεται σ' Αὐτόν, νά συγκινῆται ἀπό τήν σταυρική θυσία, καί νά περιφρονῇ τόν συνάνθρωπό του, αὐτόν γιά τόν ὁποῖο σταυρώθηκε ὁ Ἀρχηγός τῆς πίστεως;

Ποιόν θά περιφρονήσῃς καί σέ ποιόν θά φερθῆς σκληρά, ὅταν συλλογισθῆς τήν τιμή καί τήν ἀξία πού ὁ Θεός πρόσφερε καί προσφέρει στόν κάθε ἄνθρωπο;

«Μόνον ὁ ἄνθρωπος προσεύχεται στόν Θεό. Μόνον αὐτός δέχθηκε τόσες ἀποκαλύψεις. Γνώρισε τόσα μυστικά τοῦ Θεοῦ. Μαθήτευσε στά οὐράνια. Γι' αὐτόν δημιουργήθηκε ἡ γῆ. Γι' αὐτόν ὁ οὐρανός. Γι' αὐτόν κήρυξαν οἱ Ἀπόστολοι καί οἱ Προφῆτες. Γι' αὐτόν πολλές φορές ἄγγελοι ἐστάλησαν... Γι' αὐτόν ὁ μονογενῆς Υἱός τοῦ Θεοῦ ἔγινε ἄνθρωπος καί **[σελ. 254]** σταυρώθηκε καί τάφηκε... Γι' αὐτόν δόθηκε ὁ θεῖος νόμος. Γι' αὐτόν ὁ παράδεισος... Γι' αὐτόν θά ξαναέλθῃ ὁ Κύριος, γιά νά τοῦ προσφέρῃ ἀναρίθμητα ἀγαθά» (Χρυσόστομος).

* * *

Ὁ ἴδιος ὁ Χριστός στάθηκε μέ σεβασμό μπροστά στήν κάθε ἀνθρώπινη ψυχή. Τό διεκήρυξε τό προφητικό στόμα τοῦ Ἡσαΐα: «**Οὐκ ἐρίσει οὐδέ κραυγᾶσει... κάλαμον συντετριμμένον οὐ κατεάξει καί λίνον τυφόμενον οὐ σβέσει**» (Ματθ. ιβ' 19-20). Δέν θά φιλονικήσῃ καί δέν θά κραυγᾶσῃ... Καλάμι τσακισμένο δέν θά τό συντρίψῃ καί φυτίλι μισοσβησμένο δέν θά τό σβήσῃ. Αὐτά ὁ Θεάνθρωπος Κύριος. Ἐμεῖς λιοντάρια ὠρυόμενα ἢ ἄνθρωποι σπλαγχνικοί;

ΚΟΛΑΚΕΙΑ ΚΑΙ ΦΙΛΙΑ;

ΔΥΟ ΑΚΡΑ. Καί τά δύο επικίνδυνα. Τό ένα αναφέρεται στους ανθρώπους πού δέν ξέρουν τόν καλό λόγο, τόν ένθαρρυντικό, τόν δίκαιο έπαινο. “Η θά γκρινιάζουν ή θά κακολογοϋν ή θά επικρίνουν. Μέ τίποτα καί μέ κανένα δέν εύχαριστοϋνται. Καί εκεί πού τό καλό εΐναι φανερό καί άδιαμφισβήτητο, αυτοί κάτι θά βροϋν, για νά τό μειώσουν, νά τό κατηγορήσουν, νά τό διαβάλουν. Ό λόγος τους στάζει δηλητήριο. Καρφί καί τό βλέμμα τους. Στά χείλη τους δέν άνθίζει τό γλυκό χαμόγελο. Η συννεφιά καί ή βλοσυρότης μόνιμα σχεδόν στό πρόσωπό τους. Τό κατηγορητήριο ό ύμνος τους, καί τόν παιανίζουν άδιάκοπα.

Αυτή εΐναι ή μιά κατηγορία ανθρώπων. Μας προκαλεί τήν άποστροφή, έστω κι άν δέν εΐναι τελείως ξένη καί στόν χαρακτήρα μας. Τό άποκρουστικό έδω δέν εΐναι ή καλόπιστη κριτική, ή υπόδειξη, ή παρατήρηση. Εΐναι ή διαρκής επίκριση, οί άδικες κρίσεις, ή συνεχής γκρίνια.

* * *

Υπάρχει όμως καί μιά άλλη κατηγορία ανθρώπων, τό ίδιο ίσως καί περισσότερο επικίνδυνη, πού θά έπρεπε νά έπισημάνουμε καί νά λάβουμε τά μέτρα μας. Καί εΐναι πίο επικίνδυνη, γιατί εΐναι ύπουλη καί καμουφλαρισμένη. Χρειάζεται πολύ [σελ. 256] ξύπνιο μυαλό καί άγρυπνο μάτι καί καλλιέργεια ψυχική, για νά καταλάβουμε τούς ανθρώπους αυτούς καί νά μήν πιασθοϋμε στήν παγίδα τους. Καί εΐναι πάρα πολύ εύκολο νά πιασθΐ ή καθένας σέ μιά έλκυστική παγίδα.

Ποιοί εΐναι αυτοί; Ο λαός μας τούς όνομάζει κόλακες. Μελιστάλακτοι παρουσιάζονται. Τό μέλι τους όμως εΐναι χειρότερο από τό πίο δραστικό δηλητήριο. Εΐναι ναρκωτικό, πού άποκοιμίζει καί δημιουργεί ψευδαισθήσεις καί αύταπάτες. Φυλακίζει σ' ένα ψεύτικο καί άπατηλό κόσμο.

Οί κόλακες βρίσκουν εύκολο έδαφος, για νά κινούνται, τήν φιλαυτία μας, τήν υπερτίμηση τοϋ έαυτοϋ μας, τήν υπεραξία πού τοϋ άποδίδουμε. Οί κολακεΐες πιάνουν στους άδύνατους χαρακτήρες. Γίνονται εύπρόσδεκτες από όλους μας, γιατί θωπεύουν τόν έγωισμό μας. Μας άρέσουν, γιατί έχουμε σπουδαία ιδέα για τόν έαυτό μας, άνώτερη συνήθως τής πραγματικής. Όταν, λοιπόν, οί άλλοι τήν τροφοδοτοϋν, έστω κι άν δέ τήν πιστεύουν –καί αυτό ισχύει πάντοτε για τούς κόλακες– εύχαριστούμεθα. Κολακευόμεθα. Ένώ πρόκειται για σκέτη κοροϊδία, δυστυχώς, τήν δεχόμεθα. Εϋστοχος ό χαρακτηρισμός: «Κολακεία εΐναι ή σπουδαία γνώμη πού έχουμε για τόν έαυτό μας, χωρίς νά τήν λέμε, καί τήν όποία λένε οί άλλοι, χωρίς νά τήν έχουν». Καί έτσι, σέ τελευταία άνάλυση, ή κολακεία καταντᾶ

κοροϊδία. Καί καμαρώνουμε γι' αυτή. Καί θεωρούμε πολύτιμους φίλους τούς πίο επικίνδυνους έχθρους.

Αυτό ακριβώς υπογράμμισε ή άρχαία σοφία. Φοβόταν όσο τίποτε άλλο τήν κολακεία καί τούς κόλακες. Όταν ρωτήθηκε ό Διογένης ποιά από τά θηρία θεωρεί ως τά πλέον επικίνδυνα, απήντησε: **[σελ. 257]** «Από μέν τά ήμερα τούς κόλακες, από δέ τά άγρια τούς συκοφάντες». Καί ό φιλόσοφος Άντισθένης έλεγε: «Είναι προτιμότερο νά πέσης στους κόρακες παρά στους κόλακες. Διότι οί μέν κατατρώγουν τό νεκρό σωμα, ένω οί άλλοι κακοποιούν τήν ψυχή».

Τό φοβερό τής κολακείας υπογράμμισε καί ό Μ. Βασίλειος: «Όπως ή έρυσίβη, αυτός ό καταστροφικός μικρομήκυτας, όταν επικαθήση στό σιτάρι, τό άφανίζει, έτσι καί ή κολακεία, ένω παρουσιάζεται ως φιλία, στήν πραγματικότητα είναι καταστροφή τής φιλίας».

Η λαϊκή σοφία, πού εισχωρεί βαθειά στήν ύπουλότητα καί στόν τρομερό κίνδυνο τής κολακείας, τήν ταυτίζει μέ τόν πίο μεγάλο πειρασμό. Τήν θεωρεί ως ένα είδος σατανικού τεχνάσματος. Άντικαθιστά στό δόλιο έργο της, τόν ίδιο τόν Σατανά. Δέν χρειάζεται, κατά κάποιο τρόπο, ό Πονηρός, όταν ύπάρχη ό κόλακας. Αύτός αναλαμβάνει τό σκοτεινό έργο του. Κι όταν μάλιστα είναι καί πολλοί, τότε“ «Πηγαίνει για ξεκούραση ό Διάβολος, όταν σμίγουν οί κόλακες». Τούς αναθέτει τήν δόλια άποστολή του.

Ό άγιος Ίωάννης ό Χρυσόστομος, μέ τήν φωτισμένη σκέψη του καί τήν παιδαγωγική ικανότητά του, τοποθετεί τά πράγματα στήν θέση τους. Άλλο έπαινος καί άλλο κολακεία. Ό έπαινος χρειάζεται καί ό έλεγχος είναι άπαραίτητος καί χρήσιμος. Άποκρουστική είναι μόνο ή κολακεία.

«Τό νά επαινή κανείς όλα καί τά καλά καί τά άσχημα δέν είναι γνώρισμα φίλου, αλλά άπατεώνα καί ύποκριτού. Όπως τό νά επαινή κανείς τό άξιο έπαίνου καί νά έλέγχη τό λανθασμένο, αυτό σημαίνει άληθινό φίλο καί άνθρωπο μέ ειλικρινές ένδιαφέρον. Τόν έχθρό, λοιπόν, δέν τόν προσέχω, ούτε όταν μέ **[σελ. 258]** επαινή. Τόν φίλο τόν δέχομαι, καί όταν μέ έλέγχη. Ό έχθρός, κι όταν μέ κολακεύη, μου προκαλεί άποστροφή. Ό φίλος, κι όταν μέ πληγώνη, μου είναι ποθητός. Διότι ό φίλος είναι άξιος έμπιστοσύνης, κι όταν στενοχωρηή, όχι όμως καί ό έχθρός, ούτε κι άν κολακεύη. Άξιοπιστότερα τά τραύματα του φίλου ή τά φιλήματα του έχθρου».

«Συμβούλευε μή τά ήδιστα, αλλά τά βέλτιστα», έλεγε ό μεγάλος σοφός ό Σόλων. Δηλαδή, νά συμβουλευής καί ύποδεικνύης όχι τά ευχάριστα, αλλά τά άριστα.

Αυτό, δυστυχώς, λησμόνησε ή πνευματική ήγεσία τής έποχής μας καί, αντί νά έμπνεύση, προτίμησε νά κολακεύση τήν νεολαία. Έτσι, από όδηγοί έγιναν ούραγοί. Άντί νά όδηγήσουν τήν νέα γενιά στήν πηγή τής χαράς, τής σοφίας καί τής γνώσεως, στόν άληθινό Θεό, τής έδωσαν νά ξεδιψάση από τά λασπόνερα του δρόμου. Κόλακες, πού δέν είχαν τό θάρρος νά προβάλουν τήν άλήθεια, νά στηλιτεύσουν τό ψέμα καί τήν ύποκρισία, νά καλέσουν σέ θυσίες καί άγώνες, τήν

βύθισαν σ' ένα ψεύτικο κόσμο γεμάτο ήθικό κενό, πνευματική φτώχεια και νοσηρότητα, πού είχε για ιδανικό του τόν άποχαυνωτικό εύδαιμονισμό.

* * *

Πόσο θά άλλαζαν τά πράγματα, αν μπορούσε και σήμερα νά άντηχήση στίς ψυχές όλων μας ή παραγγελία και διακήρυξη του άποστόλου Παύλου στους Θεσσαλονικείς: «Οϋτω λαλοϋμεν, οϋχ ως άνθρώποις άρέσκοντες, αλλά τῷ Θεῷ τῷ δοκιμάζοντι τάς καρδίας ήμῶν. Οϋτε γάρ ποτε έν λόγω κολακείας έγενήθημεν...» (Α' Θεσ. β' 4-5). Διδάσκουμε μέ [σελ. 259] ειλικρίνεια. Δέν επιδιώκουμε νά άρέσουμε στους άνθρώπους, αλλά στον Θεό, πού γνωρίζει τήν καρδιά μας. Οϋτε ποτέ χρησιμοποίησαμε λόγους κολακείας, για νά καλοπιιάσουμε και άποκτήσουμε όπαδούς.

Έτσι, μέ τό όχι στην κολακεία και τό ναί στην ειλικρινή φιλία, έξασφαλίζεται ή πνευματική έλευθερία.

ΤΟ ΧΡΗΜΑ: ΥΠΗΡΕΤΗΣ Ή ΤΥΡΑΝΝΟΣ;

ΤΟ ΧΡΗΜΑ κυβερνά τόν κόσμο! Όλοι οι άλλοι κυβερνήτες είναι άβουλα πιόνια στά κελεύσματά του! Υπερβολές; Όπωςδήποτε τό χρήμα έχει πάρει κυριαρχική θέση στην ζωή μας. Όχι μιά κάποια θέση, αλλά τήν πρώτη θέση. Δέν είναι ένα μέσο, αλλά σκοπός, γιά νά μήν ποῦμε ό σκοπός. Ο σύγχρονος άνθρωπος δέν επιδιώκει απλώς τόν πλοῦτο. Δουλεύει στόν πλοῦτο. Υποδουλώνεται σ' αυτόν. Καί όταν τόν αποκτήση, αντί νά είναι κύριός του, γίνεται δοῦλος του. Αντί νά αποκτήση ένα υπηρέτη, αποκτᾶ ένα τύραννο. Βάζει ένα δυνάστη στην ζωή του. Ένα δυνάστη σκληρό καί ανελέητο, πού δέν τόν αφήνει ούτε στιγμή νά ήσυχάση.

Καί όμως, παρά τήν καταπίεση καί τήν τυραννία πού άσκει τό χρήμα, είναι τόση ή γοητεία του, ώστε ό άνθρωπος εύχαρίστως γίνεται δοῦλος του. Έθελοντής γιά τήν φυλακή, έπειδή τά κάγκελά της είναι χρυσά. Καί τό πράγμα γίνεται ακόμα πιο φοβερό, γιατί δέν υποδουλώνεται τό σώμα. Υποδουλώνεται καί κατατυραννείται ό,τι εύγενέστερο υπάρχει μέσα στόν άνθρωπο, ή ψυχή του, ή καρδιά του. Χάνει ή ψυχή τήν πνευματική της έλευθερία. Χάνει ή καρδιά τήν εύαισθησία της, τά λεπτά σκιρτήματά της, τούς όμορφους καί ιερούς πόθους της. Τήν ζεστασιά της αγάπης αντικαθιστᾶ ή παγωνιά της άδιαφορίας. Πετρώνει. Γίνεται πιο σκληρή από τό μέταλλο πού [σελ. 261] λατρεύει. Κιτρινίζει. Χάνει όλη τήν πνευματική της ικμάδα, τήν ζωτικότητα, τήν εύρωστία της.

* * *

Συνειδητοποιοῦμε τί σημαίνουν όλα αυτά; Νά χάση ή καρδιά τά όμορφα αισθήματά της, τόν πλούσιο συναισθηματικό της κόσμο, τήν όρμη καί δύναμή της γιά έργα αγάπης, υπάρχει μεγαλύτερη άπώλεια; Πλασμένη γιά ουρανοδρόμος άετός, νά καταντήση φτωχό οικόσιτο. Δημιουργημένη νά βρίσκη τήν εύτυχία της στην προσφορά, νά κλείνεται στό περιορισμένο κελί του έγκεντριζοῦ της. «Καί γάρ άνδραπόδου παντός ό τοιοῦτος διακείσεται χειρόν, τυραννίδα χαλεπωτάτην έπισπώμενος καί, τό πάντων καιριώτατον, προδούς τήν εύγένειαν του ανθρώπου καί τήν έλευθερίαν» (Χρυσόστομος). Δηλαδή, ό άνθρωπος ό υποδουλωμένος στό χρήμα γίνεται τό χειρότερο άνδράποδο. Βάζει τήν πιο τυραννική δουλεία στην ψυχή του. Καί τό πιο σημαντικό είναι ό,τι προδίδει τήν άρχοντιά του, τήν τιμή νά είναι άνθρωπος. Άπαρνεϊται τήν πνευματική του έλευθερία.

Μπροστά σ' αυτή τήν άπειλή ό Κύριος προειδοποιεί: **«Οὔδεις δύναται δυσί κυρίοις δουλεύειν: ή γάρ τόν ένα μισήσει καί τόν έτερον αγαπήσει, ή του ενός**

ἀνθέξεται καί τοῦ ἐτέρου καταφρονήσει. Οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν καί μαμωνᾶ» (Ματθ. στ' 24).

Ὁ Χριστιανός δέν μπορεῖ νά ἐξαπατᾶ τόν ἑαυτό του μέ τήν ἰδέα ὅτι εἶναι δυνατόν νά ὑπηρετῇ δύο κυρίους μέ ἐντελῶς διαφορετικά φρονήματα. Δέν μπορεῖ καί στήν γῆ νά θησαυρίζη καί τόν Θεό νά εὐαρεστῇ. Δυό ἀντίθετες ἀγάπες δέν μπορεῖ νά ὑπάρξουν στόν ἴδιο ἄνθρωπο. Ἡ μιά ἀντιμάχεται **[σελ. 262]** τήν ἄλλη καί ἡ δεύτερη καταργεῖ τήν πρώτη. Ἀγάπη στόν Χριστό καί λατρεία στόν χρυσό εἶναι πρᾶγμα ἀδύνατο. Ἀποτελεῖ τερατώδη συνύπαρξη. Δέν συμβιβάζονται τά ἀσυμβίβαστα. Ἄν λατρεύης τόν Χριστό, ἂν ἡ καρδιά σου εἶναι γεμάτη ἀπό Αὐτόν, δέν ὑπάρχει χῶρος γιά τόν χρυσό. Καί ἂν ὑπάρχη χρυσός, δέν μένει στήν καρδιά. Βρίσκεται στά χέρια καί προσφέρεται. Ἄν ὅμως λατρεύης τόν χρυσό, τότε φυγαδεύεις τόν Χριστό. Δέν ὑπάρχει χῶρος γι' Αὐτόν. Σέ μιά καρδιά πού δέν ὑπάρχει χῶρος γιά τούς ἄνθρώπους, γιά τούς ἀδελφούς τοῦ Χριστοῦ, πῶς θά ὑπάρχει χῶρος γιά τόν Χριστό;

* * *

Ποιό φάρμακο προτείνει ὁ Κύριος γι' αὐτή τήν πνευματική γάγγραινα, πού καταταυραννεῖ τόν ἄνθρωπο; Καί μόνο τόν τυραννεῖ; Διαλύει φιλίες, ὑπονομεύει οἰκογένειες, διαλύει λαούς, φθείρει τά ἥθη, διαφθείρει συνειδήσεις, ὀδηγεῖ σέ προδοσίες, ἀτιμίες, ἐγκλήματα. Τό φάρμακο καί ἡ θεραπεία: **«Ζητεῖτε πρῶτον τήν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καί τήν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καί ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν» (Ματθ. στ' 33).**

Ἐδῶ ὁ Κύριος κάνει μιά καινούργια ἀξιολόγηση τῶν πραγμάτων. Μιά νέα ἱεράρχηση τῶν ἀξιῶν. Ὑπάρχουν, μαῶς λέει, κι ἄλλες ἀξίες, ἀνώτερες, ὑψηλότερες, ἰερώτερες, πού μπορεῖτε πρέπει νά ποθήσετε καί νά ἀναζητήσετε. Εἶναι οἱ ἀξίες γιά τίς ὁποῖες εἴσασθε πλασμένοι. Εἶναι αὐτές πού ποθεῖ στό βάθος ἡ ψυχή σας καί ἱκανοποιοῦν τήν ψυχή σας. Αὐτές νά βάλετε ὡς στόχο καί ἐπιδίωξή σας. Τά πρωτεῖα ἀνήκουν στήν ἀρετή, στήν ἀγάπη, στά πνευματικά ἀγαθά, στήν βασιλεία τοῦ Θεοῦ, πού εἶναι **[σελ. 263]** βασιλεία ἀγάπης καί χαρᾶς. Ἄν ἀποκτήσετε αὐτά, ὅλα τά ἄλλα ξεθωριάζουν. Παίρνουν δεύτερη θέση. Ὅχι κυριαρχική. Ὑπηρετική. Τότε καί ὁ πλοῦτος ἀπό ὄργανο φθορᾶς γίνεται ὄργανο ζωῆς. Δέν ἀνοίγει πληγές. Ἐπουλώνει πληγές. Ἀπό δολοφονικό στιλέτο γίνεται χειρουργικό νυστέρι.

Ἔτσι εἶναι. Δέν ἦταν πλούσιος ὁ Ἀβραάμ; Πλούσιος δέν ἦταν καί ὁ Ἰώβ καί τόσοι ἄλλοι εὐλαβεῖς καί ἐνάρετοι; Πλούσιοι ἦσαν. Δέν δούλευαν ὅμως στόν πλοῦτο. Κυρίευαν ἐκεῖνοι τόν πλοῦτο καί τόν πρόσφεραν στούς ἔχοντες ἀνάγκη.

Αὐτό τό ξεκαθάρισμα κάνει καί ὁ ἱερός Χρυσόστομος: **«Δέν κατηγορῶ τοὺς πλουσίους, ἀλλά ἐκείνους πού κάνουν κακή χρήση τοῦ πλούτου. Δέν εἶναι καθ' ἑαυτόν ὁ πλοῦτος κακός, ἂν τόν χρησιμοποιοῦμε ἐκεῖ πού πρέπει καί ὅπως πρέπει. Κακόν εἶναι ἡ ἐγωιστική χρησιμοποίησή του. Γι' αὐτό λέγονται χρήματα, γιά νά τά χρησιμοποιοῦμε ἐμεῖς αὐτά, καί ὄχι αὐτά ἐμαῶς. Γι' αὐτό λέγονται κτήματα, γιά νά εἴμαστε ἐμεῖς οἱ κύριοι καί κυρίαρχοί τους, καί ὄχι ἐκεῖνα νά μαῶς ἐξουσιάζουν. Γιατί,**

λοιπόν, κάνεις κύριό σου τόν δοῦλο; Γιατί ἀντιστρέφεις τήν τάξη;» Καί σέ ἄλλο σημείο προσθέτει: «Πλούσιός ἐστίν οὐχ ὁ πολλά κεκτημένος, ἀλλ' ὁ πολλά διδούς».

* * *

Νά ποιός εἶναι ἀληθινά πλούσιος. Ὁχι ἐκεῖνος πού ἔχει πολλά, ἀλλά ἐκεῖνος πού προσφέρει πολλά. Ὁ φιλάργυρος δέν εἶναι πλούσιος. Εἶναι ὁ πιά φτωχός, ὁ πιά δυστυχισμένος. Ὁ φτωχός πού προσφέρει, ἔστω καί ἀπό τό ὑστέρημά του, εἶναι πιά πλούσιος ἀπό τούς πλουσίους. Καί προπάντων εἶναι ἐλεύθερος. Ὁ πιά ἐλεύθερος, γιατί ὑπηρετεῖ τόν ἐλευθερωτή Κύριο καί ὄχι τόν καταπιεστή μαμωνᾶ.

ΦΘΟΝΟΣ: ΤΟ ΑΠΑΝΘΡΩΠΟ ΠΑΘΟΣ

ΕΙΠΑΝ, καί εἶναι ἀπόλυτα σωστό, πώς ὁ φθόνος εἶναι ἀπό τά πιό διάστροφα καί ἀπάνθρωπα πάθη. Διαβολικό πράγματι, καί ὄχι ἀνθρώπινο πάθος. Δέν προσφέρει τίποτα, καί ζητάει τά πάντα. Πάσχει καί ὑποφέρει ἀπό τήν ἐπιτυχία τοῦ φίλου. Βασανίζεται καί ὀδύρεται ἀπό τήν χαρά τοῦ ἀδελφοῦ. Δέν ὑποφέρει νά βλέπη τούς ἀνθρώπους νά προοδεύουν, νά προχωροῦν, νά εὐημεροῦν. Ἡ εὐτυχία τοῦ πλησίον, ἡ χαρά τοῦ συνανθρώπου, γίνεται ἡ πιό μεγάλη συμφορά του.

Ἡ ἀνακούφιση καί ἡ παρηγοριά του εἶναι μιά καί μοναδική: Νά δῆ κάποιον ἀπό αὐτούς πού φθονεῖ νά ἀποτυγχάνη, νά ὑποφέρη, νά βασανίζεται, νά συντρίβεται. *«Οὗτος ὄρος τοῦ μίσους, ἄθλιον ἰδεῖν ἐκ μακαρίου τόν βασκαινόμενον, ἐλεεινόν γενέσθαι τόν ζηλωτόν. Τότε σπένδεται (εἰρηνεύει) καί φίλος ἐστίν, ὅταν δακρύνοντα ἴδῃ, ὅταν πενθοῦντα θεάσῃται»* (Μ. Βασίλειος). Ἀληθινή, δηλαδή, ἀντιστροφή καί διαστροφή ὄχι μόνο τῆς ἠθικῆς, ἀλλά καί τῆς φυσικῆς τάξεως. Ὁ κανόνας τοῦ φθόνου καί τοῦ μίσους εἶναι νά βλέπη τόν φθονούμενο νά γίνεται δυστυχισμένος ἀπό εὐτυχισμένος καί ἀξιολύπητος ἀπό ἀξιοζήλευτος. Εἰρηνεύει καί γίνεται φίλος, ὅταν ἀντικρύση τόν ἄλλον ὄχι νά χαίρη, ἀλλά νά κλαίη, ὄχι νά εὐφραίνεται ἀλλά νά πενθῇ.

* * *

Νά γιατί, ὅπως τονίζουν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ὁ φθόνος εἶναι, ἂν μή τό πιό φοβερό, πάντως ἀπό τά πιό φοβερά ἀμαρτήματα. *«Τοῦτο τό πάθος καί πορνείας καί μοιχείας χειρόν ἐστι»* γράφει ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος. Καί στή συνέχεια ἐπεξηγεῖ καί ἀπαριθμεῖ τίς τρομερές συνέπειές του: *«Διότι τό μέν πάθος τῆς πορνείας καί τῆς μοιχείας ἔχει τίς συνέπειές του σ' αὐτόν πού τό διαπράττει. Ἡ τυραννία ὅμως τῆς ζήλειας ἀνέτρεψε ὀλόκληρες Ἐκκλησίες καί κατέστρεψε τήν οἰκουμένη ὀλόκληρη. Ἡ ζήλεια εἶναι ἡ μητέρα τοῦ φόνου. Ἀπό αὐτή σκότωσε τόν ἀδελφό του ὁ Κάϊν. Ἀπό ζήλεια ἤθελε νά σκοτώσῃ τόν Ἰακώβ ὁ Ἡσαῦ, τόν Ἰωσήφ τά ἀδέλφια του, ὅλους τούς ἀνθρώπους ὁ Διάβολος».*

Πολύ σωστή ἡ τοποθέτηση αὐτή καί πολύ δικαιολογημένη. Διότι στήν περίπτωση τοῦ φθόνου, ἐπί πλέον, δέν ὑπάρχουν καθόλου ἐλαφρυντικά. Εἶναι τό κατ' ἐξοχήν ἀδικαιολόγητο καί ἀδικαίωτο πάθος. *«Πονηρία ἀπολογίας ἀπεστερημένη»* (Χρυσόστομος). Ὁ ἀνθρωπος πού ζηλεύει, πού φθονεῖ, δέν μπορεῖ νά αἰτιολογήσῃ τό πάθος του. Δέν ἔχει ἰσχυρούς λόγους νά προβάλῃ, γιά νά ἐλαφρύνῃ ἔστω τήν θέση του. Διότι, στό κάτω κάτω, ἐνῶ δέν τοῦ προσφέρει τίποτε ἀπολύτως, τοῦ ἀφαιρεῖ τά πάντα. Γράφει πάλι ὁ Χρυσόστομος:

«Ο πόρνος ἔχει νά προβάλλῃ ὡς πρόφαση τήν σαρκική ἐπιθυμία καί ὁ κλέφτης τήν φτώχεια του καί ὁ φονιάς τήν ἔξαψη καί τόν θυμό του. Βέβαια οἱ προφάσεις αὐτές δέν στέκονται, ὅμως μπορεῖ κανεῖς νά τίς προβάλλῃ. Ἐσύ ὅμως ὁ φθονερός, ποιά δικαιολογία μπορεῖς νά πῆς; Καμμιά καί σέ καμμιά περίπτωση. Τίποτα ἐκτός ἀπό τήν μεγάλη σου κακία καί πονηρία».

[σελ. 266] Γί' αὐτό καί ὁ Μ. Βασίλειος, γεμᾶτος ἀποστροφή καί φρίκη, γράφει: «Φθόνου πάθος οὐδέν ὀλεθριώτερον ψυχαῖς ἀνθρώπων ἐμφύεται, ὅς, ἐλάχιστα λυπῶν τούς ἔξωθεν, πρῶτον κακόν καί οἰκεῖον ἐστὶ τῷ κεκτημένῳ. Ὡσπερ γάρ ἰός σίδηρον, οὕτως ὁ φθόνος τήν ἔχουσαν αὐτόν ψυχὴν ἐξαναλίσκει». Δέν ὑπάρχει, δηλαδή, πάθος πιό ὀλέθριο ἀπό τόν φθόνο πού φυτρώνει πάνω στήν ψυχή. Καί τό πάθος αὐτό, ἐνῶ ἐλάχιστη λύπη προκαλεῖ στούς ἄλλους, βλάπτει πρῶτα ἀπό ὅλους ἐκεῖνον πού τόν κατέχει. Διότι ὅπως ἡ σκουριά κατατρώει τό σίδηρο, ἔτσι καί ὁ φθόνος καταστρέφει τήν ψυχή, πού κατέχεται ἀπό αὐτόν.

* * *

Ἔχει, λοιπόν, ὁ φθόνος μιά ἰδιοτυπία καί ἰδιομορφία, γί' αὐτό θά λέγαμε πώς ξεχωρίζει σέ βαρύτητα καί σοβαρότητα. Τό ἰδιαίτερο χαρακτηριστικό του εἶναι ὅτι πρόκειται γιά ἀμαρτία θλιβερή καί βασανιστική. Ἔχει, ὅσο ἴσως καμμιά ἄλλη σέ τέτοιο βαθμό, μέσα της τήν τιμωρία. Εἶναι συγχρόνως «πταίσιμον καί παιδευσίς εἰς ἐκεῖνον ὅπου τήν ἔχει». Γί' αὐτό καί πολύ πετυχημένα ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος παρατηρεῖ: «Τό μόνον τῶν παιθῶν ἀδικιώτατόν τε ἅμα καί δικαιοτάτον· τό μὲν, ὅτι πᾶσι διοχλεῖ τοῖς καλοῖς· τό δέ, ὅτι τήκει τούς ἔχοντας».

Δηλαδή, μᾶς λέει ὅτι τό πάθος αὐτό εἶναι ἀπό ὅλα τά ἄλλα πάθη τό πιό ἀδικο καί τό πιό δίκαιο. Τό πιό ἀδικο, γιατί ἐνοχλεῖ καί ταλαιπωρεῖ τούς καλοῦς, πού σέ τίποτα δέν ἔφταιξαν. Τό πιό δίκαιο, γιατί βασανίζει καί λιώνει ἐκείνους πού τό ἔχουν.

Τί φοβερό, ἀλήθεια! Νά νομίζῃ ὁ ἄνθρωπος ὅτι τιμωρεῖ τόν συνάνθρωπό του, τήν ἴδια στιγμή πού **[σελ. 267]** αὐτός ὁ ἴδιος αὐτοτιμωρεῖται καί αὐτοβασανίζεται καί αὐτοκαταδικάζεται στά ἰσόβια δεσμά τῆς δυστυχίας του. Διότι ἡ τιμωρία γιά τόν φθονερό δέν εἶναι ἄλλη ἀπό τόν φθόνο του. Νά βλέπη τό καλό τοῦ πλησίον, καί αὐτός νά λιώνῃ. Νά μή μπορῇ νά γευθῇ τήν ὁμορφὴ χαρὰ γιά τήν ὁποία ἔκανε λόγο ὁ ἀπόστολος Παῦλος **«χαίρειν μετὰ χαιρόντων»** (Ρωμ. ιβ' 15).

Γεμᾶτος ἀποστροφή πρὸς τό τρομερό αὐτό πάθος, ὁ ἱερός Χρυσόστομος ἀναφωνοῦσε: «Ἵ φθόνε, ὑποκρίσεως ἀδελφέ, δόλου δημιουργέ, φόνου σπορεῦ, δρακόντων σπέρμα, θανατόπνοον ἄνθος. Τί μιαιώτερον φθόνου; Ἄλλ' οὐδέν. Τί δέ καί ἐκήρυσεν θάνατον; Ἄλλ' οὐδέν ἕτερον, ἢ μή φθόνος, καθὼς μαρτυρεῖ μοι ἡ Γραφή λέγουσα, ὅτι **«Ὁ Θεός θάνατον οὐκ ἐποίησεν, οὐδέ τέρπεται ἐπ' ἀπωλείᾳ ζώντων· φθόνῳ δέ τοῦ διαβόλου θάνατος εἰσῆλθεν εἰς τόν κόσμον»**. Τί πονηρότερον φθονεροῦ; Ἄλλ' οὐδέν. Ἐν ποίοις θηρίοις συναριθμηθῆσεται ὁ

τοιούτος; Ἐάν λέοντι ἢ παρδάλει αὐτόν συνεικάσης (συγκρίνεις), εὐρήσεις ἐν τῷ φθονερῷ τό πονηρόν...».

ΠΩΣ ΑΡΧΙΖΟΥΝ ΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

- ΜΠΑΜΠΑ, ρωτάει ο μικρός Γιαννάκης, πές μου, πώς αρχίζουν οι πόλεμοι;
- Νά, Γιαννάκη. Άς υποθέσουμε ότι ή Αγγλία και ή Αμερική διαφωνούν, λέει ο μπαμπάς.
- Άνοησίες! πετάγεται ή μαμά. Η Αγγλία και ή Αμερική πάντα συμφωνούν. Τί είναι αυτά πού λές στό παιδί!
- Ποιός εἶπε τό αντίθετο; ἀπάντησε ο μπαμπάς θυμωμένα. Εἶναι μόνο μιά υπόθεση.
- Γελοία υπόθεση, ξεσπᾶ ή μητέρα. Άν ο γιός μας ἔχη τά μυαλά σου, ἀλλοίμονό του!
- Καί καθώς ή λογομαχία προχωροῦσε, καί μπαμπάς καί μαμά, κουβέντα στήν κουβέντα, ἀναβαν ὄλο καί περισσότερο, ο Γιαννάκης μπαίνει στή μέση:
- Εὐχαριστῶ, μπαμπά, εὐχαριστῶ, μαμά! Τώρα ξέρω πώς αρχίζουν οι πόλεμοι.

* * *

Νά, λοιπόν, πώς αρχίζουν οι πόλεμοι, ὄχι μόνο ανάμεσα στους λαούς, ἀλλά καί ανάμεσα σέ φίλους, συναδέλφους, γείτονες, μέσα στήν οἰκογένεια. Φαίνεται σάν νά αρχίζουν χωρίς λόγο. Συμπτωματικά, τυχαῖα. Από μιά σπίθα. Από μιά ἀσήμαντη ἀφορμή. Από ἕνα λόγο. Από τό τίποτα.

Καί ὁμως, ἄν ψάξουμε βαθύτερα, θά δοῦμε πώς κρύβεται κάτι πολύ πίο σοβαρό: Ὁ ὑπερτροφικός [σελ. 269] ἐγωισμός. Αυτό εἶναι ή εὐφλεκτή ὕλη πού τροφοδοτεῖ τίς ἐξάψεις, τούς θυμούς, τίς κραυγές, πού προκαλεῖ τίς συγκρούσεις. Η σπίθα μόνη της δέν ἀρκεῖ. Άν δέν βρῆ ὕλικο εὐφλεκτο, σβήνει. Καί τό εὐφλεκτο ὕλικο εἶναι ο ἐγωισμός. Ὁ ἐγωισμός ἐπιμένει. Δέν υποχωρεῖ. Εἶναι ὄλο πείσμα. Ἔχει τό ἀλάθητο. Ποτέ δέν πέφτει ἔξω. Πάντα ἔχει δίκιο. Ὅλοι οι ἄλλοι κάνουν λάθος, ἐκτός ἀπό αὐτόν. Γι' αὐτό καί θέλει ὅπωςδήποτε νά γίνη τό δικό του. Ἀληθινή πληγή γιά τήν οἰκογένεια. Διαλυτικό στοιχεῖο γιά κοινωνικά σύνολα. Κι ὅταν συμβαίνει ἀνάλογος ἐγωισμός νά ὑπάρχη καί στόν ἄλλον, τότε ἔρχεται ἀναπόφευκτα ή σύγκρουση, μέ ὄλες τίς τρομερές συνέπειες.

Ὅσο, λοιπόν, ο ἐγωῖσμός δέν δαμάζεται καί δέν καταπολεμεῖται, οι συγκρούσεις θά ἀποτελοῦν θλιβερή καθημερινή πραγματικότητα. Οι φιλικές, οι ἀδελφικές σχέσεις θά τινάζονται στόν ἀέρα. Η εἰρηνική συνύπαρξη θά ἀποτελεῖ ὄνειρο ἀπραγματοποίητο.

«Πόθεν πόλεμοι καί μάχαι ἐν ὑμῖν;» ρωτάει ὁ ἅγιος Ἰάκωβος ὁ ἀδελφόθεος. «Οὐκ ἐντεῦθεν ἐκ τῶν ἡδονῶν ὑμῶν τῶν στρατευομένων ἐν τοῖς μέλεσιν ὑμῶν; Ἐπιθυμεῖτε, καί οὐκ ἔχετε· φονεύετε καί ζηλοῦτε, καί οὐ δύνασθε ἐπιτυχεῖν μάχεσθε καί πολεμεῖτε, καί οὐκ ἔχετε διὰ τό μή αἰτεῖσθαι ὑμᾶς» (δ' 1).

Ἀπό ποῦ, δηλαδή, προέρχονται μεταξύ σας οἱ ἔριδες καί οἱ συγκρούσεις; Δέν προέρχονται ἀπό τίς ἐμπαθεῖς ἐπιθυμίες σας καί τίς ἀμαρτωλές ὀρέξεις σας; Ἡ ἐπιθυμία τῆς φιλαρχίας, τῆς ἐξουσίας, τῆς ἐκδικήσεως, τῆς ἡδονῆς, τοῦ πλούτου, προκαλοῦν φιλονικίας καί προετοιμάζουν τίς συγκρούσεις. [σελ. 270] Καί αὐτό θά γίνεται, ὅταν ὁ καθένας σας βάζη ὡς σκοπό τή δική τοῦ προσωπική εὐχαρίστηση καί ἱκανοποίηση.

* * *

Ἅλα αὐτά βρίσκουν τήν ἀπάντηση στήν ἀγάπη πού ἔφερε ὁ Χριστός στή γῆ μας. Ἡ ἀγάπη ποτέ δέν προκαλεῖ συγκρούσεις. Μόνον τά ἀτίθασα πάθη, τά πείσματα καί οἱ ἐγωισμοί μεταβάλλουν τίς ἀδελφικές σχέσεις σέ πεδίο μάχης. Ἡ ἀγάπη δέν ρίχνει λάδι στή φωτιά. Τήν προλαβαίνει. Καί ὅταν πάη νά ἀνάψη, τῆς ρίχνει τό νερό τῆς ὑποχωρητικότητος, τῆς ἀνοχῆς, τῆς μακροθυμίας. Γιατί ἡ ἀγάπη, ὅπως μᾶς λέει ὁ ἀπόστολος Παῦλος, «**πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει**» (Α' Κορινθ. Ιγ' 7). Δείχνει κατανόηση. Ποτέ δέν ἀπελπίζεται. Πάντοτε πιστεύει καί ἐλπίζει καί προσπαθεῖ μέ ἥπια μέσα γιά τή διόρθωση αὐτῶν πού παρεκτρέπονται. Πάντοτε μέ ὑπομονή καί προσευχή ἀντιμετωπίζει τούς δύσκολους καί δύστροπους χαρακτῆρες. Ἀπό τήν ἀνοχή προχωρεῖ στήν ἐξυπηρέτηση καί τήν εὐεργεσία.

Αὐτή ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ πρέπει νά βασιλεῦη στίς καρδιές μας, γιά νά φυγαδευθῇ ὁ ἐγωισμός καί νά γίνουν ἀρμονικές οἱ σχέσεις μέ τούς γύρω μας. Ἀλλά οἱ ἀρμονικές σχέσεις μέ τούς γύρω μας προϋποθέτουν ἀρμονικές σχέσεις μέ τόν Θεό καί τόν ἑαυτό μας.

Διερωτηθήκαμε ποτέ γιατί οἱ διαιρέσεις, οἱ συγκρούσεις, οἱ ἔχθρες, τά μίση κυβερνοῦν; Μήπως γιατί ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὁ ἴδιος διχασμένος μέ τόν ἑαυτό του; Ἡ εἰρήνη φυγαδεύθηκε ἀπό τίς ἀνθρώπινες κοινωνίες, γιατί πρῶτα φυγαδεύθηκε ἀπό τίς [σελ. 271] καρδιές. Ἄν ὁ ἄνθρωπος δέν συμφιλιωθῇ μέ τόν Θεό, δέν θά συμφιλιωθῇ καί μέ τούς ἄλλους. Ὅσο θά πλησιάζουμε τόν Θεό, τόσο θά πλησιάζουμε καί τούς ἀνθρώπους.

Εἶδαμε πῶς ἀρχίζουν οἱ πόλεμοι. Καιρός νά δοῦμε καί πῶς εἰρηνεύουν οἱ ἄνθρωποι. Ὁ Σταυρός τοῦ Κυρίου εἶναι τό πιο ἀποτελεσματικό μέσο. Κάτω ἀπό τή σκιά του μποροῦν νά λυθοῦν ὅλες οἱ ἀντιπάθειες, ὅλα τά ἀκανθώδη προβλήματα πού χωρίζουν τούς ἀνθρώπους. Ἐκεῖ ἡ ἀπέραντη ἀγάπη συνάντησε τό πιο μεγάλο μίσος καί τό νίκησε. Ὁ σταυρωμένος Θεάνθρωπος «**ἤπλωσε τάς παλάμας καί ἤνωσε τά τό πρίν διεστῶτα**». Καί τό παράδειγμά Του δέν μπορεῖ παρά νά ἐμπνέη καθένα πού θέλει νά λέγεται καί νά εἶναι ἀληθινός Χριστιανός.

«ΜΟΝΟΣ ΚΑΥΓΑΣ...»

ΜΕΡΙΚΟΙ αριθμοί είναι αποκαλυπτικοί. Άγγιζουν τούς πιο ευαίσθητους χώρους της προσωπικής μας ζωής. Έχουν αντίκτυπο στην κοινωνική μας αναστροφή. Έπηρεάζουν την ψυχοσωματική μας υγεία και ισορροπία. Καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό την ευτυχία μας.

Είναι ιδιαίτερα συγκλονιστικό να ανακαλύπτεις ξαφνικά πως πήρες λάθος πορεία στην έκλογή συντρόφου, φίλου, στενοῦ συνεργάτου. Να αισθάνεσαι διάψευση, άποτυχία σ' ένα τόσο βασικό ζήτημα ζωής. Οι ὄμορφοι ὀραματισμοί σου να διαλύονται. Τά σχέδιά σου για ένα δημιουργικό μέλλον να ἔχουν ἄδοξο τέλος. Καί τότε ἡ άπογοήτευση να εισορμᾷ ἀκάθεκτη στην ψυχή. Να τήν δηλητηριάζη καί τήν τοξινώνη.

* * *

Ἄς ἀφήσουμε τούς ἴδιους τούς αριθμούς να μᾶς μιλήσουν μέ τήν ἀδιαμφισβήτητη γλῶσσα τους. Από ἔρευνα στή Γαλλία:

«Μόλις ἕνα χρόνο μετά τόν γάμο τους τό 70% τῶν ἀνδρῶν καί τό 78% τῶν γυναικῶν δήλωσαν ὅτι αισθάνονται δυστυχισμένοι καί άπογοητευμένοι. Ὑστερα από δύο χρόνια τό ποσοστό αὐτό φθάνει 80% για τούς ἄνδρες καί 85% για τίς γυναῖκες. Καί [σελ. 273] μετά από τρία χρόνια τό ποσοστό ἀνεβαίνει σε 89% καί 90% ἀντιστοίχως».

Τί ἄλλο μαρτυρεῖ καί ἡ κατακόρυφη αὔξηση τῶν διαζυγίων σε Εὐρώπη καί Ἀμερική τά τελευταῖα χρόνια; Σκεφθήκαμε τί σημαίνουν 10.000 καί πλέον διαζύγια τό χρόνο στην Ἑλλάδα καί περισσότερα από 100.000 στην Γαλλία;

Καί ἀσφαλῶς ἡ οἰκογενειακή άποτυχία ἢ ἔπιτυχία δέν εἶναι ἀνεξάρτητη από τήν ὅλη ζωή μας, από τόν χαρακτήρα μας. Ἐκεῖ μεταφέρουμε τίς συνήθειές μας, τίς ιδιορρυθμίες καί ιδιοτροπίες μας, τίς ἐλλείψεις καί ἀδυναμίες μας, ὅλα ὅσα ἔπηρεάζουν τήν ζωή μας ἢ τήν κοινωνική μας αναστροφή.

Πολυδιάστατο ἀλλά καί βασικό τό θέμα τῶν προσωπικῶν σχέσεων. Περισσότερο από τά ὑλικά ἀγαθά καί τά τεχνολογικά ἐπιτεύγματα ἔχουμε ἀνάγκη από ἀνθρώπους. Από ἀνθρώπους εἰλικρινεῖς, ἀνιδιοτελεῖς, ισορροπημένους, μέ πηγαία ἀγάπη. Ἀνθρώπους συνεργάσιμους, πού δέν κάνουν προβληματική τήν συνύπαρξη καί συνεργασία.

Εἶπαν πως ὁ ἄνθρωπος δέν μπορεῖ να ζήσει μόνος του, ἀλλά τοῦ εἶναι τό ἴδιο δύσκολο να ζήσει μαζί μέ ἄλλους. Τί σημαίνει αὐτό; Οὔτε μόνος του οὔτε μαζί μέ ἄλλους! Μά, ἢ τό ἕνα ἢ τό ἄλλο πρέπει να ἰσχύη. Καί ὅμως, συχνά, ἰσχύουν καί τά

δύο. Τό πρώτο εύκολα κανείς τό αντιλαμβάνεται. Ό άνθρωπος δέν μπορεί νά ζήση μόνος. Αίσθάνεται τήν ανάγκη τής αναστροφής, τής άμοιβαιότητας. Τάσεις άπομονωτικές διαρκείας δέν είναι κανονικές. Άλλά καί τό δεύτερο έχει τήν έρμηνεία του.

Συναντήσαμε στήν ζωή μας τήν παραγνώριση, τήν κακότητα, τήν διαβολή. Φίλοι μας, πού τούς προσφέραμε όλόκληρη τήν έμπιστοσύνη μας, τήν [σελ. 274] αγάπη μας, είδαμε νά μᾶς διαψεύδουν. Γευθήκαμε τό πικρό ποτήρι τής άχαριστίας, έκεϊ πού περιμέναμε τήν δροσιά τής κατανοήσεως καί εύγνωμοσύνης. Κάποτε αίσθανθήκαμε άποκαρδίωση, ίσως καί άγανάκτηση. Καί δέν άποκλείεται στίς ὤρες αύτες τής πικρίας νά είπαμε: Δέν θέλω νά ξαναδῶ στά μάτια μου κανένα. Δέν υπάρχουν σήμερα φίλοι άληθινοί. Δέν υπάρχουν άνθρωποι. Όλοι τόν έαυτό τους καί μόνον αυτόν σκέπτονται. Η τρομερή φράση τοῦ Σάρτρ: «Η κόλαση, νά τί είναι οί άλλοι», βρίσκει σέ τέτοιες ὤρες άπήχηση στήν ψυχή μερικῶν.

Τί φοβερό αλήθεια! Νά βλέπης στούς άλλους, στούς συνανθρώπους σου, στούς άδελφούς σου, ὄχι τήν έλπίδα σου, τό στήριγμά σου, τήν χαρά σου, αλλά τήν κόλασή σου! Νά βλέπης; Κάτι χειρότερο. Νά ζήσ στήν αναστροφή σου μέ τους άλλους κάτι βασανιστικό, άποκρουστικό, άνυπόφορο. Οί άλλοι ὄχι φάρμακο ζωής, δῶρο Θεοῦ. Δηλητήριο, πού τοξινώνει ὄλη τήν ὑπαρξή σου. Όχι τό προσκέφαλο πάνω στό ὄποιο θά ξεκουράσης τό μέτωπό σου καί θά άποθέσης τίς βασανιστικές φροντίδες σου, αλλά ἡ άγχόνη πού θά σφίγγη στό λαιμό σου πνιγμοῦ θηλιά.

Όλα αúτά, σέ μικρότερο ἢ μεγαλύτερο βαθμό, μπορεί νά συμβαίνουν. Θά ἦταν ὅμως λάθος καί άυταπάτη νά ρίχνη κανείς ὄλο τό βάρος εύθύνης στούς άλλους. Οί άλλοι ὑπεύθυνοι, καί έμεῖς άνεύθυνοι. Οί άλλοι οί τύραννοι, καί έμεῖς τά θύματα. Μιά τέτοια τοποθέτηση άποτελεῖ άπατηλό «άλλοθι», πού άποξενώνει τόν άνθρωπο ὄχι μόνο άπό τούς άλλους, αλλά καί άπό τόν ἴδιο τόν έαυτό του. Τόν φυλακίζει στό ὑπερτροφικό έγώ του. Τόν άλλοτριώνει άπό τήν πραγματικότητα καί τόν βυθίζει σ' ένα [σελ. 275] ψεύτικο κόσμο γεμᾶτο ψευδαισθήσεις. Είναι ἡ εύκολη άντιμετώπιση μιᾶς σοβαρής καταστάσεως, πού ὅμως χρειάζεται ὑπεύθυνη τακτοποίηση.

Άσχετα, λοιπόν, μέ τόν βαθμό εύθύνης ἢ καί ένοχῆς τῶν άλλων, ἡ άντιμετώπιση τέτοιων καταστάσεων πρέπει νά ἔχη άλλη άφετηρία. Δέν θά ξεκινήσουμε άπό τήν εύθύνη ἢ τήν ένοχή τῶν άλλων. Αυτό είναι λάθος. Άλλωστε, ὅπως λέει ὁ λαός μας, «μονός καυγᾶς δέν γίνεται». Τό ξεκίνημα θά γίνη άπό τόν έαυτό μας. Τίμια καί εύλικρινά, μ' ένα δίκαιο αúτοέλεγχο, θά έπισημάνουμε τήν προσωπική μας εύθύνη καί θά σταθμίσουμε τό βάρος τής δικῆς μας ένοχῆς.

Αúτό μᾶς ενδιαφέρει άμεσα. Όσο καί αν άντιδρᾶ ὁ έαυτός μας καί αναζητᾶ έρείσματα δικαιολογίας, έμεῖς πρέπει μέ αúστηρότητα νά τοῦ καταλογίσουμε τίς εύθύνες του. Μιά τέτοια τοποθέτηση δέν τόν μειώνει καί δέν τόν ὑποτιμᾶ. Τόν έξυψώνει. Τόν ώριμάζει πνευματικά. Τοῦ προσφέρουμε μοναδική εύκαιρία άληθινῆς αúτογνωσίας. Τόν βοηθοῦμε νά μήν άυταπατᾶται, αλλά νά βλέπη τήν πραγματικότητα άληθινά. Έτσι έπανασυνδέει τόν διακοπέντα διάλογο. Μόνον ὅταν τοποθετηθῆ σωστά μέσα του, θά μπορέση νά τοποθετηθῆ σωστά καί άπέναντι

στους άλλους. Τότε θά διαπιστώση ότι οι καταστάσεις πού νομίζει ότι δημιουργούνται γύρω του έξ υπαιτιότητα των άλλων, τουλάχιστον τις περισσότερες φορές, δέν δημιουργούνται χωρίς και τήν δική του συμμετοχή.

* * *

Τό νά ἔχη κανείς πολλούς πού τόν ἀποφεύγουν ἢ τόν ἀντιπαθοῦν δέν σημαίνει πώς και ὁ ἴδιος δέν **[σελ. 276]** συνέβαλε σ' αὐτό. Ἡ αὐτόματη γένεση δέν ἔχει ἐφαρμογή στίς προσωπικές σχέσεις. «Καθένας ἀπό λόγου του μισιέται ἢ ἀγαπιέται», ὅπως ἔγραφε ὁ ποιητής. Ὁ καθένας ἔχει και τήν προσωπική του εὐθύνη γιά τό φιλικό ἢ ἐχθρικό κλίμα μέσα στό ὁποῖο ἀναπνέει. Αὐτή εἶναι ἡ πραγματικότητα. Καί πρέπει νά τό προσέξουμε και νά τό ἀναγνωρίσουμε, ἂν θέλουμε νά ζήσουμε ἀρμονικά, ὄχι μονάχα μέ τούς άλλους, ἀλλά και μέ τόν ἴδιο τόν ἑαυτό μας.

ΜΝΗΣΙΚΑΚΙΑ Ή ΣΥΓΧΩΡΗΤΙΚΟΤΗΣ;

Η ΕΙΔΗΣΗ έφθασε από τό Χαρτούμ, έστω και λίγο παλαιότερη, δέν χάνει τήν έπικαιρότητά της. Τό έρώτημα φαίνεται άφύσικο, ιδιαίτερα όταν άπευθύνεται σ' ένα Εύρωπαϊο: «Τί είδους θάνατο προτιμάς για τούς άνθρώπους πού παραδέχθηκαν ότι σκότωσαν αγαπημένα σου πρόσωπα; Κι αν δέν προτιμάς τόν θάνατό τους, τούς χαρίζεις τήν ζωή;» Κι όμως, αυτό τό έρώτημα τέθηκε στον Τζών Ρόλφ, συνταξιούχο ιδιωτικό υπάλληλο του Λονδίνου από σουδανικό δικαστήριο, πού έφήρμοσε κατά γράμμα τους νόμους της ισλαμικής Δικαιοσύνης, της «σαρία». Ο γιός του Ρόλφ, ή σύζυγός του και τά δύο τους παιδιά, ένα αγόρι τριών έτών και ένα κορίτσι ενός, σκοτώθηκαν κατά τήν επίθεση Παλαιστινίων τρομοκρατών έναντίον του ξενοδοχείου τους στό Χαρτούμ μαζί μέ τρία ακόμη άτομα. Οί τρεις τρομοκράτες συνελήφθησαν και στην δίκη τους παραδέχθηκαν τά πάντα. Όμως ή οικογένεια του Ρόλφ, πιστοί Χριστιανοί όλοι, δέν ζήτησαν τήν θανατική καταδίκη. Πρόσφεραν μέ όλη τήν χριστιανική μεγαλοκαρδία τους, άνεπιφύλακτα, τήν συγγνώμη.

* * *

Ποιός δέν στέκεται μέ θαυμασμό μπροστά σ' ένα τέτοιο ψυχικό μεγαλειο! Δέν είναι ή συγχώρηση, όπως συνήθως τήν θεωρούμε, μόνον έντολή [σελ. 278] Θεοϋ. Ούτε απλώς καθήκον και υποχρέωση. Είναι περισσότερο ανάγκη της ψυχής μας. Αποτελεϊ βασική ανάγκη για τήν ψυχοσωματική μας υγεία και ίσορροπία.

Ής έλθουμε στον άνθρωπο. πού δέν θέλει νά συγχωρήσει. Νά συγχωρήσω, λέει. Μά ή καρδιά μου είναι ματωμένη. Μέ πλήγωσαν βαθεία. Μέ διέβαλαν, μέ πρόσβαλαν, μέ συκοφάντησαν. Ή συγχώρηση μου είναι δύσκολη, αδύνατη.

Δέν υπάρχει καμιά άμφιβολία. Τό πράγμα είναι δύσκολο. Αλλά πιο δύσκολο από τήν συγγνώμη είναι τό μίσος. Ή έχθρα, ή μνησικακία, ή εκδίκηση δέν είναι κατάσταση φυσιολογική. Ο άνθρωπος δέν είναι πλασμένος για νά μισή. Είναι πλασμένος για νά αγαπά. Γι' αυτό και, όταν μισή, είναι ταραγμένος, σέ άφύσικη και άρρωστημένη κατάσταση. Ένω όταν αισθήματα αγάπης πλημμυρίζουν στην ψυχή του, βρίσκεται σέ ειρήνη και έσωτερική άρμονία.

Έτσι είναι. Δέν είναι πλασμένη ή καρδιά μας, για νά μνησικακή και νά έχθρεύεται. Όπως τό πουλί είναι πλασμένο για νά κελαιδάη και ο άετός για νά πετάη στά ύψη, έτσι και ή καρδιά του ανθρώπου είναι δημιουργημένη για νά τραγουδάη τόν ύμνο της αγάπης και σαν άετός νά πετάη πάνω από τά τέλματα του μίσους στις φωτόλουστες κορυφές της άρετης.

Άφοῦ, λοιπόν, γιά τήν ἀγάπη καί τήν συγχώρητικότητα εἴμαστε πλασμένοι, ἡ μνησικακία εἶναι ἀφύσικη κατάσταση, καταστρεπτική γιά τήν ψυχοσωματική μας ὑγεία καί ἰσορροπία.

Ἄς δοῦμε τόν ἄνθρωπο πού μνησικακεῖ καί δέν συγχωρεῖ. Πάσχει, ὑποφέρει, βασανίζεται, λιώνει **[σελ. 279]** ἀπό τό πάθος του. Τό μῖσος γίνεται σαράκι πού τόν κατατρώνει. Ὁ ὕπνος δέν κολλάει στά βλέφαρά του. Μοιάζει μέ ἀγκάθι, πού ὅσο τό σφίγγει κανεῖς, τόσο τόν ματώνει. Εἶναι ζωή φυσιολογική αὐτή; Δέν φθείρει καί ὑποσκάπτει μέ τόν τρόπο αὐτόν τήν ὑγεία του, τήν ψυχική του γαλήνη, τήν ἐσωτερική του ἡρεμία;

Γι' αὐτό ὁ Θεός μέ τό στόμα τοῦ προφήτου Ζαχαρία ἔλεγε: **«Ὁ καθένας ἀπό σᾶς νά μὴν ἔχη στήν καρδιά του μνησικακία ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ του καί τήν κακία τοῦ πλησίον του ἅς μὴ τήν σκέπτεται»** (ζ' 10, η' 11).

Καί σχολιάζει ὁ Χρυσόστομος: *«Δέν εἶπε συγχώρησε μόνο, ἀλλά οὔτε νά τήν ἔχης στήν σκέψη σου οὔτε νά τήν συλλογίζεσαι. Ξέχασε ὅλη τήν ὀργή καί ἐξαφάνισε τήν πληγή. Διότι ἐνῶ σοῦ φαίνεται ὅτι ἐκεῖνον ἐκδικεῖσαι, πρῶτα τόν ἑαυτόν σου βασανίζεις, διότι σάν δῆμιό ἐβαλες μέσα σου τόν θυμό, πού σοῦ ξεσχίζει τά σπλάγχνα. Δέν ὑπάρχει πιό δυστυχησμένος ἄνθρωπος ἀπό αὐτόν πού ὀργίζεται. Καί ὅπως ἐκεῖνοι πού πάσχουν ἀπό τρέλα ποτέ δέν θά ἔχουν γαλήνη καί ἡσυχία, ἔτσι καί ἐκεῖνος πού εἶναι μνησικακός καί ἔχει ἐχθρό ποτέ δέν θά ἀπολαύσῃ εἰρήνη, γιατί ἀδιάκοπα θά βρίσκεται σ' ἔξαψη...»*.

Γράφει ὁ ἀείμνηστος καθηγητής Τσιριντάνης: *«Ὁ βασιλεύς συγχωρεῖ τόν ὀφειλέτη του, αὐτός ὅμως φαίνεται ἄσπλαγχνος στόν συνοφειλέτη του. Τόν παραδίδει τότε ὁ βασιλεύς στούς βασανιστάς. Καί ποιός εἶναι ὁ βασανιστής στόν ὁποῖο τόν παραδίδει; Ἡ ἔλλειψη τῆς εἰρήνης. Ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος παρακούει αὐτή τήν ἐντολή τῆς συγχωρητικότητος, ἀνεξαρτήτως μελλουσῶν κυρώσεων, ἔχει ἤδη **[σελ. 280]** μέσα του τόν βασανιστή, δηλαδή, τήν ἔλλειψη τῆς εἰρήνης...»*.

* * *

Ἔτσι ἡ συγχωρητικότης ξεφεύγει ἀπό τά στενά πλαίσια τοῦ ἀπλοῦ καθήκοντος. Γίνεται ἀνάγκη ψυχική, ἀπαραίτητη γιά τήν ψυχοσωματική ἰσορροπία. Συγχρόνως δείχνει τίς πνευματικές διαστάσεις καί δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου.

Πῶς νά τό κάνουμε; Ὅσο ἀποκρουστική καί καταστρεπτική εἶναι ἡ μνησικακία, τόσο ὁμορφή καί ἀνυψωτική εἶναι ἡ συγχωρητικότης. Ἡ μιά προκαλεῖ τήν ἀποστροφή. Ἡ ἄλλη τόν θαυμασμό. Ἡ μιά φανερώνει μικρότητα. Ἡ ἄλλη ψυχικό μεγαλεῖο. Χρειάζεται νά διαλέξουμε;

«ΜΑΚΑΡΙΟΙ ΟΙ ΕΙΡΗΝΟΠΟΙΟΙ»

– ΤΟΝ ΣΚΟΤΩΣΕ, γιατί τόν ένοχλοῦσε μέ τούς θορύβους του. Έμεναν στήν ἴδια πολυκατοικία. Τοῦ ζήτησε νά συνεξηγηθοῦν. Λογομάχησαν καί τόν σκότωσε.

– Πάρκαρε τό αὐτοκίνητό του μπροστά στό μαγαζί του. Τοῦ ζήτησε νά τό ἀπομακρύνῃ. Θερμόαιμοι καί οἱ δύο ἦλθαν στά χέρια. Ὁ ἕνας τράβηξε μαχαίρι καί τόν τραυμάτισε σοβαρά.

– Τόν σκότωσε γιά ἀσήμαντο λόγο. Εἶχαν μικροκτηματικές διαφορές καί γι' αὐτό καθημερινούς καυγάδες. Στό τέλος ἔδωσε τή λύση ἡ κυνηγητική καραμπίνα.

– Δέν μιλάνε χρόνια τώρα, ἄν καί γείτονες, γιατί μάλωσαν τά παιδιά τους.

– Τούς χωρίζει ἄσβηστο μῖσος, γιατί τόν πρόσβαλε. Εἶπε πάνω στό θυμό του βαρειές κουβέντες καί ἀπό τότε δέν θέλει νά τόν δῆ στά μάτια του.

* * *

Καθημερινά τά περιστατικά. Ἀσήμαντα τίς πιό πολλές φορές. Μέ τόν καιρό ὅμως –ὅταν ἀφήνωνται– γίνονται πολύ σημαντικά. Κυριαρχοῦν. Ξεκινᾶνε ἀπό τό τίποτα. Ένας λόγος. Μιά ἀφορμή. Μιά παρεξήγηση. Ένα βλέμμα. Ένα... Καί ὁ καυγάς ξεκινάει. Τροφοδοτεῖται. Ἡ ταραχή μπαίνει στήν καρδιά. Τήν ἀναστατώνει. Ἡ ἔχθρα ριζώνει στήν ψυχή. Τό μῖσος [σελ. 282] φουντώνει. Τό συνδουλίζουν καί μερικοί καλοθεληταί. Καί εἶναι ἔτοιμο νά ἐκραγή. Ἀρκεῖ νά βρεθῆ ἡ «κακιά ὥρα». Καί δέν ἀργεῖ.

Καί αὐτά δέν συμβαίνουν μόνον στήν χώρα μας. Ἡ ἀντιμετώπισή τους ἴσως διαφέρει. Πιό θερμόαιμοι ἐμεῖς. Πιό ψύχραιμοι, πιό ψυχροί οἱ βόρειοι. Μάλιστα μερικοί καλοπροαίρετοι στήν Ἀμερική εἶχαν μιᾶ καλή ιδέα. Νά λύνουν τίς διαφορές τους εἰρηνικά. Νά βοηθοῦν ὁ ἕνας τόν ἄλλο στήν ἐπίλυση τῶν παρεξηγήσεων. Νά μεσολαβοῦν διακριτικά, γιά νά ἐξομαλύνουν ἀντιπάθειες, μίση, ἔχθρες. Ὅχι φωτιά στή φωτιά. Νερό στή φωτιά. Στήν ἔχθρα συμφιλίωση. «Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί», τό σύνθημά τους.

Ἡ ιδέα αὐτή βρῆκε ἀπήχηση καί στήν Ἀγγλία. Καί ἐφαρμόσθηκε μέ ἐπιτυχία. Καί ἡ ἐπιτυχία τους ἦταν θεαματική. Πρόκειται γιά τήν Ὑπηρεσία Συμφιλίωσης, ὅπως τήν ὀνόμασαν. Ένα σύλλογο, πού ἔχει ἀναλάβει νά λύνῃ τίς διαφορές μεταξύ τῶν γειτόνων.

Μήπως ἡ Ὑπηρεσία Συμφιλίωσης προσφέρει μιᾶ καλή ιδέα καί σέ μᾶς; Ὁ καθένας μας δέν θά μπορούσε νά παίξῃ τόν ρόλο τοῦ συμφιλιωτοῦ, τοῦ εἰρηνοποιοῦ, στό σπίτι του πρῶτα, στήν γειτονιά, στό γραφεῖο, στήν ἐργασία του; Δύσκολο ἔργο; Συχνά ναί. Ἴσως κάποτε ἀνέφικτο. Ὅπωςδήποτε ὄχι πάντα. Τίς πιό

πολλές φορές δέν θέλουμε, γί' αυτό καί δέν τό έπιχειροϋμε. Δέν τό παίρνουμε στά ζεστά. Δέν συνειδητοποιοϋμε τήν άξία τοϋ ειρηνοποιοϋ. Καί ή άξία του εΐναι πράγματι άνυπολόγιστη.

Άς τό υπογραμμίσουμε. Τό έργο τοϋ ειρηνοποιοϋ άρχίζει άπό τά μικρά. Συγκλονίζεται σήμερα ό κόσμος άπό τοπικούς πολέμους. Καί όμως, δέν θά [σελ. 283] ύπῆρχαν, σέ μεγάλο τούλάχιστον βαθμό, οί συγκρούσεις καί οί συρράξεις, άν είχαμε μάθει νά λύνουμε ειρηνικά τίς μικρότερες διαφορές μας. Δέν λύνουμε τίς μικρές μας διαφορές, τίς προσωπικές, τίς πολιτικές, τίς ιδεολογικές, τίς..., γί' αυτό δέν μπορούμε νά λύσουμε καί τίς μεγάλες. Πώς ύστερα νά συμφιλιώσουμε τούς άντιμαχομένους λαούς, άφοϋ δέν έπιχειροϋμε νά έξομαλύνουμε τίς καθημερινές προστριβές;

* * *

Άλλά ύπάρχει καί τό χειρότερο. Πρόκειται γιά εκείνους πού όχι μόνο δέν συντελοϋν στήν έξομάλυνση τών διαφορών, αλλά καί τίς συνδαυλίζουν. Πόσες φορές, όταν άνομα συμφέροντα κρύβονται, ρίχνεται άφθονο λάδι στήν φωτιά. Καί δέν σκέπτονται, οί άφρονες αυτοί, ότι ή φωτιά πού έπεκτείνεται θά έλθη στιγμή πού καί αυτούς θά περιλάβη στίς άνελέητες φλόγες της.

Εΐναι τρομερό καί έγκληματικό. Δυστυχώς ύπάρχουν άνθρωποι, όχι μόνον στά ύψηλά κλιμάκια, αλλά καί στήν καθημερινή μας ζωή, πού, άντί νά εΐναι ειρηνοποιοί, άντί νά γίνονται πυροσβέσται τοϋ μίσους καί τών συγκρούσεων, καταντοϋν έμπρησταί. Συνδαυλίζουν τήν φωτιά στίς ταραγμένες καρδιές. Τήν φουντώνουν. Κάνουν τό πᾶν, γιά νά διατηροϋν τίς άντιπάθειες καί τίς έχθρότητες. Αισθάνονται άγρια χαρά καί άρρωστημένη εύχαρίστηση, όταν άντικρύζουν τό μίσος νά έπεκτείνεται, τήν όργή νά γίνεται ήφαιστειο καί τήν ειρήνη νά φυγαδεύεται άπό τίς καρδιές γιά πάντα.

Άν μπορούσαν όλοι αυτοί, άν μπορούσαμε όλοι μας, νά άκούσουμε τή φωνή τοϋ Θεοϋ, πού άντηχεί [σελ. 284] άπό τά βάθη τών αιώνων, πόσο θά άλλαζε ή ζωή μας, πόσο θά γίνονταν όμαλές οί σχέσεις μας, πόσο άδελφική θά ήταν ή άναστροφή μας! «**Καρδιαν παρωρισμένην μή προσταράξης**» (Σοφία Σειράχ δ' 3). Καρδιά ταραγμένη, άναστατωμένη, όργισμένη, μή τήν άναστατώνης έσύ περισσότερο. Μήν αύξήσης τήν ταραχή της. Μή τήν έρεθίζης. Έχεις μπροστά σου μιá καρδιά όργισμένη, άναμμένη έναντίον τοϋ πλησίον της, κάποιου συνανθρώπου της, θά τήν τaráξης έσύ πιό πολύ, άντί νά τήν μαλακώσης καί τήν ήρεμήσης; Μέ τήν ταραχή τήν όδηγεΐς στήν καταστροφή. Τήν φυλακίζεις στήν χειρότερη φυλακή, στήν φυλακή τῆς έχθρας, τοϋ μίσους, τῆς έκδικήσεως μέ άπρόβλεπτες συνέπειες.

* * *

Μή λοιπόν «**προσταράξης**». Τό αντίθετο. Προσπάθησε νά ειρηνεύης, νά γίνεσαι ειρηνοποιός. Τό καλύτερο φάρμακο εΐναι ή άγάπη. Μαζί μέ τήν ύπομονή

κάνει θαύματα. Ἡ ταραχή εἶναι πηγή δυστυχίας. Ἡ ἀγάπη εἶναι δύναμη εἰρηνοποιός. Πηγή εὐτυχίας, χαρᾶς. Μιά πράξη πίστεως καί ἐλπίδος γιά τό μέλλον τοῦ ἀνθρώπου.

«ΚΑΤΑ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ»

«ΚΑΤΑ συνείδηση θά ψηφίσουν οί βουλευταί», δήλωσε ό κυβερνητικός εκπρόσωπος. «Κατά συνείδηση ένεργοῦν οί δημοσιογράφοι» διακήρυξε κάποιος από αυτούς σέ τηλεοπτική συνέντευξη. «Κατά συνείδηση» κρίνουν οί δικασταί. Καί οί γιατροί έχουν τή συνείδησή τους καί λαμβάνουν απόφάσεις «κατά συνείδηση».

* * *

Όλοι λοιπόν ένεργοῦν «κατά συνείδηση». Μά αυτό άκριβῶς εἶναι τό ζητούμενο. Τί θά πῆ «κατά συνείδηση» καί ποιά εἶναι αὐτή ἡ συνείδηση; Δέν πρόκειται μονάχα γιά τήν άρνητική συνείδηση, πού μπορεῖ νά υπαγορεύη καταπάτηση άρχῶν, άκόμα καί δικαίωση τοῦ έγκλήματος. Πρόκειται καί γιά τήν άδιαφώτιστη συνείδηση, τήν άτροφική καί υπανάπτυκτη, πού προσέχει ἴσως τή λεπτομέρεια, καί άδιαφορεῖ γιά τήν οὐσία. Ἦ γιά τή συνείδηση εκείνη πού έπαναπαύεται –γιατί ὄχι καί ικανοποιεῖται– έπειδή «**διϋλίζει τόν κώνωπα**», χωρίς νά ένδιαφέρεται άν συγχρόνως «**καταπίνη τήν κάμηλον**».

Γιά λόγους συνειδήσεως λέει, ένῶ δέν κάνει παρά αὐτό πού τοῦ υπαγορεύει τό κόμμα. Παροπλίζει τή σκέψη του, κλείνει τά μάτια μπροστά στήν άλήθεια, άδρανοποιεῖ τό κοινό αίσθημα περί [σελ. 286] δικαιοσύνης, καί ὕστερα μιλάει «για λόγους συνειδήσεως», άντί νά πῆ γιά λόγους άσυνειδησίας.

Γιά λόγους συνειδήσεως οί πιστοί τοῦ Χίτλερ έριχναν στά κρεματόρια έκατομμύρια άνθρωπινες υπάρξεις, γιά νά τίς σαπουνοποιήσουν.

Γιά λόγους συνειδήσεως οί στρατευμένοι στά όλοκληρωτικά καθεστῶτα μάντρωναν τούς λαούς καί τούς στεροῦσαν τό πολύτιμο δῶρο τῆς έλευθερίας. Ἦ συνείδησή τους έβλεπε τά άδιαπέραστα σιδηρᾶ παραπετάσματα ὡς μέσα προστασίας τῶν λαῶν!

Γιά λόγους συνειδήσεως οί Χιλιασταί καί οί άλλοι «**άντιρρησίες**» άρνοῦνται τίς υπηρεσίες τους στήν Πατρίδα καί τήν άφήνουν άνυπεράσπιστη στά χέρια τυράννων καί έκβιαστῶν.

Γιά λόγους συνειδήσεως λέει ὅτι ένεργεῖ ὁ γιατρός πού έφαρμόζει τήν εϋθανασία. «Κατά συνείδηση» ένεργοῦν καί οί γιατροί πού άναλαμβάνουν μακρυνά ταξίδια, γιά νά διδάξουν τούς λαούς τά μέσα στείρότητας. Καί νομίζουν πώς μέ τόν τρόπο αὐτό προσφέρουν πολύτιμες υπηρεσίες στήν άνθρωπότητα.

Ἔτσι εἶναι. Ὁ καθένας έχει τή συνείδησή του. Ὁ ληστής πού δολοφονεῖ έν ψυχρῶ, ὁ ὀργισμένος νέος πού γίνεται τύραννος γιά τό σπίτι του μέ τίς άτέλειωτες άπαιτήσεις του, ἡ «**προοδευτική**» νέα πού θέλει νά χειραφετηθῆ από ήθικές άρχές,

ὁ ἔμπορος πού ἐκμεταλλεύεται καί μετά κάνει καί ἀγαθοεργίες, ὅλοι ἔχουν τή συνείδησή τους. Συνείδηση πού ρυθμίζεται ἀνάλογα μέ τίς περιστάσεις.

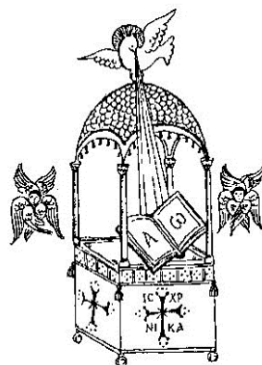
* * *

Χρειάζεται, λοιπόν, ἕνα ξεκαθάρισμα. Ἀπαραίτητη ἡ συνείδηση. Κι ἀλλοίμονο, ἂν τήν ἀφήσουμε νά **[σελ. 287]** διαστραφῆ ἢ τήν ἀποκοιμήσουμε καί τή ναρκώσουμε. Μᾶς χρειάζεται ἡ καθαρή, ἡ φωτισμένη, ἡ ὑγιής καί σωστά προσανατολισμένη συνείδηση. Ὅχι ἡ ἀποπροσανατολισμένη, πού κάθε φορά θά δείχνη ἄλλη κατεύθυνση. Ἀλλά ἡ συνείδηση-πυξίδα στή ζωή μας, ὁ δείχτης τῆς σταθερῆς πορείας, πού προσανατολίζεται ἀπό τό Πολικό Ἀστέρι, τόν Χριστό.

Ὅταν ὁμως καταργοῦν τόν Θεό καί στήνουν στό θεϊκό θρόνο τό ἐγώ τους, ἀκρωτηριάζουν καί τή συνείδησή τους. Καί τότε δέν κάνουν τίποτε ἄλλο ἀπό τό νά αὐταπατῶνται. Γιατί ὅποιος καταργεῖ τόν Θεό καταργεῖ καί τή συνείδηση. Χωρίς Θεό δέν ὑπάρχει φωτισμένη συνείδηση. Καί ὅσοι ἀπό αὐτούς ὁμνύουν δῆθεν στή συνείδησή τους, πιστεύουν μονάχα στόν ἐγωπαθῆ ἑαυτό τους. Καταντοῦν κατά τόν χαρακτηρισμό τοῦ ἀποστόλου Παύλου **«οἱ ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγοι»**, πού ἔχουν **«κεκαυτηριασμένην τήν ἰδίαν συνείδησιν»** (Α΄ Τιμοθ. δ΄ 2). Οἱ ψευδολόγοι ὑποκριταί μέ τήν καυτηριασμένη καί παχυδερμική συνείδηση, πού δέν διστάζουν νά παρουσιάζωνται μέ καθοδηγητικές ἀξιώσεις.

Ἄς τό ὑπογραμμίσουμε. Συνείδηση πού δέν φωτίζεται καί δέν διαφωτίζεται ἀπό τό φῶς τῆς χριστιανικῆς πίστεως παραπαίει καί συχνά καταντᾶ ἐπικίνδυνη. Συνείδηση πού δέν καταυγάζεται ἀπό τόν αἰώνιο λόγο τοῦ Θεοῦ πλανᾶται καί παραπλανᾶται. Συνείδηση πού δέν τροφοδοτεῖται ἀπό τίς ἀκατάλυτες ἀξίες τῆς πίστεως ἀργοπεθαίνει.

Ἄν ὁ Θεός δέν εἶναι νομοθέτης καί κριτής, ἀπό ποῦ θά ἀντλήση κῦρος ὁ ἐσωτερικός αὐτός κώδικας τῆς συνειδήσεως; Χωρίς τό θεϊκό κῦρος, ποιός θά μᾶς ἐπιβάλῃ τήν ὑποχρέωση νά σεβασθοῦμε τούς ἠθικούς καί πνευματικούς κανόνες, τήν προσωπικότητα **[σελ. 288]** καί τήν ἐλευθερία τοῦ συνανθρώπου μας; Ἄν ἡ συνείδηση δέν εἶναι ἡ ἀντανάκλαση τῆς εὐαγγελικῆς νομοθεσίας, δέν εἶναι παρά σκιά. **«Πίστις καί ἀγαθή συνείδησις»** (Α΄ Τιμοθ. α΄ 19) μᾶς χρειάζεται, τονίζει ὁ θεῖος Παῦλος. Ἡ πρώτη θά κατευθύνῃ, καί θά φωτίζῃ τή δεύτερη. Καί ἡ δεύτερη θά συμπορεύεται μέ τήν πρώτη.

ΓΙΑ ΜΙΑ ΦΩΤΙΣΜΕΝΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ

ΤΟ ΕΙΠΑΝ καί αυτό: Θεός είναι ή συνείδησή μας. Καί ὅτι ὁ Θεός δέν ταυτίζεται μέ τή συνείδηση οὔτε ή συνείδηση μέ τόν Θεό εἶναι φανερό. Ἄλλο ὅτι ὁ Θεός φωτίζει καί προσανατολίζει τή συνείδηση. Ὁ ἄνθρωπος χωρίς Θεό, ἔστω κι ἂν διατηρῆ ὀρισμένα καλά φυσικά στοιχεῖα, δέν μπορεῖ νά μορφώση καί νά διαμορφώση ὀρθά τή συνείδησή του. Τοῦ λείπει ή ὑψίστη ἀρχή πού θά δώση ὄχι μονάχα τή σωστή γραμμή, ἀλλά καί τή δύναμη γιά τήν πορεία. Τοῦ λείπει ή πίστη στόν προσωπικό Θεό, καί γι' αὐτό τοῦ λείπει τό πᾶν.

Βεβαίως καί αὐτός κάπου προσπαθεῖ νά θεμελιώση τή συνείδησή του καί ἀπό κάπου ἐπιδιώκει νά ἀντλήση κάποιο κῦρος, κάποιο φῶς. Ἀπό ποῦ ὅμως; Νά ἔχης ἀρχές σοῦ λέει. Νά εἶσαι τίμιος μέ τόν ἑαυτό σου. Μποροῦν ὅμως οἱ ἀπρόσωπες ἀρχές καί τό κριτήριο τοῦ ἑαυτοῦ μας νά ἀντικαταστήσουν τό θεῖο κῦρος;

* * *

Στό ἀληθινά δύσκολο καί συχνά δραματικό ἔργο της ή συνείδηση ἔχει ἀνάγκη ὄχι ἀπό γενικές καί ἀόριστες ἐντολές. Ὄταν ἐπαναστατῆ ὁ παλαιός ἄνθρωπος καί ὁ κόσμος τῶν ἐνστίκτων ἐξεγείρεται καί τό θηρίο τῆς ἀμαρτίας βρυχᾶται, θά ἔλθουν οἱ [σελ. 290] ἀπρόσωπες ἀρχές, γιά νά κατασιγάσουν τά πάθη; Ὄταν γοητευτικός ὁ πειρασμός τοῦ χρήματος, τῆς δόξας, τῆς ἡδονῆς προβάλλη καί σαγηνεύη τόν ἄνθρωπο, μποροῦν οἱ ἀφηρημένες ἔννοιες τοῦ φιλοσοφικοῦ στοχασμοῦ νά ἀσφαλίσουν τήν ψυχή μέ τά χάρτινα τείχη τους;

Στήν κρίσιμη καί ἀποφασιστική στιγμή, πού ὁ ἄνθρωπος πρέπει νά σταθῆ ὀρθιος καί νά δῆ καθαρά καί νά κρίνη σωστά καί νά περιφρονήση τά θέλγητρα τῆς ἀμαρτίας καί νά πάρη τή μεγάλη ἀπόφαση τοῦ ἀγῶνα, πρέπει νά ἔχη σαφῆ συνείδηση τῆς ζωντανῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ. Ὅλα τά ἄλλα εἶναι εἶδη πολυτελείας. Κατάλληλα γιά φιλοσοφικές συζητήσεις, ἀκατάλληλα ὅμως γιά πνευματικούς ἀγῶνες.

Ποιά φιλοσοφική ἀρχή μποροῦσε νά δώση ἔμπνευση καί δύναμη σ' ἓνα νεαρό παλικάρι, τόν Ἰωσήφ, γιά νά ἀντιμετωπίση μέ ἀποφασιστικότητα τήν πρόκληση καί νά περιφρονήση τό σαρκικό πειρασμό, πού τόν καλοῦσε νά δοκιμάση πρωτόγνωρες χαρές; Ἄν δέν ὑπῆρχε ή ζωντανή παρουσία τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁμορφος ναός τῆς νεανικῆς ψυχῆς θά εἶχε μεταβληθῆ σέ καπνισμένα ἐρείπια ἀπό τήν ὀρμητική ἔφοδο τοῦ σαρκικοῦ πάθους. **«Πῶς ποιήσω τό ρῆμα τό πονηρόν τοῦτο,**

καί ἀμαρτήσομαι ἐναντίον τοῦ Θεοῦ;» (Γενέσ. λθ' 9) ἀποκρίνεται ὁ Ἰωσήφ καί νικάει τόν πειρασμό. «**Ἐναντίον τοῦ Θεοῦ**», δηλαδή μπροστά στά μάτια τοῦ Θεοῦ, τοποθετεῖ τήν ὥρα ἐκείνη τή συνείδησή του, καί ὄχι μπροστά στίς ἀνθρώπινες προσταγές.

Εἶπαμε ὅτι ἡ συνείδηση φωτίζεται, δέν ταυτίζεται μέ τόν Θεό. Μποροῦμε ὅμως νά συμπληρώσουμε ὅτι ἡ φωνή τῆς συνειδήσεως εἶναι ἡ φωνή **[σελ. 291]** τοῦ Θεοῦ. Αὐτό ἔχει ιδιαίτερη σημασία γιά τή ζωή τοῦ πιστοῦ. Σέ κάθε στιγμή ὁ πιστός Χριστιανός μπορεῖ νά ἀκούη καθαρά τήν προσταγή τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι ρυθμίζει τήν πορεία του καί προσπαθεῖ νά βρῆται σέ συντονισμό μέ τό θέλημα τοῦ Θεοῦ.

Φυσικά μέ αὐτό δέν ὑπονοοῦμε μιᾶ ἄμεση ὑπερφυσική ἀποκάλυψη. Ὑπάρχουν χίλιοι ἄλλοι τρόποι πού ὁ Θεός ἀποκαλύπτεται καί φωτίζει τή συνείδησή μας. Ἡ προσεκτική μελέτη τοῦ θείου λόγου, πού ἡ ψυχή γονατίζει ταπεινά μπροστά στά ῥήματα τῆς αἰωνίου ζωῆς, γιά νά ἀντλήσῃ ἀπό ἐκεῖ φωτισμό καί δύναμη, γίνεται «**λύχνος τοῖς ποσὶ καί φῶς ταῖς τρίβοις**». Μέ τό ὑπερφυσικό αὐτό φῶς, πού «**φαίνει εἰς ἀύχμηρόν τόπον**», ὁ πιστός δέν σκοντάπτει σέ κάθε του βῆμα, ἀλλά προχωρεῖ μέ σιγουριά καί ἀσφάλεια.

Ἀλλά καί ἡ προσευχή τί εἶναι; Δέν ἀνεβαίνει ἡ ψυχή μέ τό ἄρμα τῆς προσευχῆς στό θρόνο τοῦ οὐράνιου Πατέρα; Δέν συνομιλεῖ μαζί Του μέ ἐμπιστοσύνη; Δέν τοῦ ἐκμυστηρεῦται τούς πόθους της, τούς ὀραματισμούς της, ἀλλά καί τίς δυσκολίες καί τά προβλήματα της; Ἀπό ἐκεῖ παίρνει διαφωτιστικές ἀπαντήσεις καί ἀναπάντεχες λύσεις καί δύναμη μεγάλη, ὥστε ἡ συνείδηση νά ξεπερνᾷ τίς συγκρούσεις καί τίς κρίσεις της καί νά βρῆται μέσα στήν ἀλήθεια καί τήν ἀνακαινιστική χάρη τοῦ Θεοῦ.

Τί νά πῆ κανεῖς καί γιά τήν φωτιστική καί ἀναγεννητική δύναμη τῶν μυστηρίων; Γιά τό μυστήριο τῆς μετανοίας, πού σπάζει τά δεσμά τῆς ψυχῆς καί διαλύει τήν ἀγλύ τῆς συνειδήσεως. Γιά τήν παντοδύναμη τροφή τῆς θείας Εὐχαριστίας, πού τρέφει τήν ψυχή, ἰσχυροποιεῖ καί φωτίζει τή συνείδηση, ὅσο καμμιά ἄλλη δύναμη.

[σελ. 292] Νά τά δυνατά ἐφόδια πού διαθέτει ἡ φωτισμένη συνείδηση τοῦ πιστοῦ Χριστιανοῦ. Ὅ,τι ἀκριβῶς δέν διαθέτει ἡ ἀναιμική καί ἀτροφική συνείδηση τῶν μακράν τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπων.

Ο ΤΥΡΑΝΝΟΣ

Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ έχει πολλούς έχθρους. Άκριβώς γιατί είναι από τὰ πιά πολύτιμα δῶρα τοῦ Δημιουργοῦ. «Ὁ ἄνθρωπος πλάσθηκε ἐλεύθερος καί θά ἦταν ἐλεύθερος, ἔστω κι ἂν γεννιόταν ἀλυσσοδεμένος». Πολλοί οἱ έχθροί, ὑπάρχει ὅμως καί ὁ έχθρός. Ὁ πιά τρομερός τύραννος. Μᾶς τόν παρουσιάζει ὁ ἱερός Χρυσόστομος: «Τίνα καλέσω δοῦλον; Τόν δοῦλον ἀνθρώπου ἢ τόν αἰχμάλωτον πάθους; Ἐκεῖνος τήν δουλείαν ἔξωθεν ἔχει, οὗτος τήν αἰχμαλωσίαν ἔνδοθεν περιφέρει».

* * *

Πράγματι, δέν ὑπάρχει χειρότερη τυραννία ἀπό τήν πνευματική δουλεία. Νά ἔχη κανείς τόν τύρανο μέσα του. Νά φέρνη τίς ἀλυσίδες στήν ψυχή του. Νύχτα καί ἡμέρα νά δέχεται τό ἐξουθενωτικό σφιχταγκάλιασμά του. Θά ὑποφέρει, θά βασανίζεται, χωρίς νά μπορῇ νά ἀντιδράση. Θά τοῦ ἀφαιρῇ κάθε πνευματική πρωτοβουλία, θά τοῦ καταργῇ τήν αὐτοκυριαρχία, τήν ἠθική του πρόοδο. Θά τόν ἐξουθενώνη.

Αὐτή εἶναι δουλεία, ἡ μοναδική, ἡ πραγματική δουλεία. Μονάχα ἡ δουλεία τῆς ἁμαρτίας μπορεῖ στήν κυριολεξία νά ὀνομάζεται δουλεία, γιατί εἶναι δουλεία πνευματική. «Πᾶς ὁ ποιῶν τήν ἁμαρτίαν δοῦλός ἐστι τῆς ἁμαρτίας» (Ἰωάν. ἡ' 34), εἶχε [σελ. 294] διακηρύξει ὁ Χριστός. Μπήκε στήν καρδιά τό πάθος καί τήν κατάκτησε; Κυριάρχησε στήν σκέψη καί αἰχμαλώτισε τήν βούληση; Ἀπέκτησαν τά ἔνστικτα ἀπολυταρχική ἐξουσία; Ἄλφησε ὁ ἄνθρωπος μέ τήν συγκατάθεσή του νά τοῦ περάσουν τόν χαλκᾶ τῆς ἁμαρτίας στήν μύτη; Ἔ, τότε εἶναι τρομερό. Δέν ὑπάρχει χειρότερο κατάντημα. Θά προχωρῇ ἀπό ἐξευτελισμό σέ ἐξευτελισμό καί ἀπό ἀτίμωση σέ ἀτίμωση.

Ὁ σκλάβος μπορεῖ νά ζῆ ἐσωτερικά εἰρηνικός. Ἡ ψυχή του νά εἶναι γαλήνια κάτω καί ἀπό τίς πιά βάνουσες ἐξωτερικές συνθήκες. Ὅταν γνωρίζη ὅτι ὑποφέρει γιά τήν ἀλήθεια καί τὰ ἰδανικά τῆς πίστεως, ἡ καρδιά σκιρτᾶ ἀπό ἀσύλληπτη χαρά, ἔστω κι ἂν ζῆ μέσα στήν φυλακή ἢ κάτω ἀπό τό ξίφος τοῦ δημίου. Ὅταν ἡ ψυχή εἶναι ἀδούλωτη καί ἐλεύθερη, ὅσα δεσμά κι ἂν τῆς χαλκεύουν, τήν ἀφήνουν ἀνεπηρέαστη.

Δέν συμβαίνει τό ἴδιο καί μέ τήν πνευματική δουλεία. Ὅταν ἡ ψυχή ροκανίζεται νυχτοῦμερα ἀπό τό ἐξουθενωτικό πάθος τῆς ἁμαρτίας, ποῦ θά βρῇ ἡσυχία καί ἀνάπαυση; Ὅταν ἡ συνείδηση ἐξεγείρεται καί ἐλέγη καί μαστιγώνη ἀνελέητα τόν ἔνοχο, ποῦ θά ἀναζητήση ἀνακούφιση καί παρηγοριά; Ὅλες οἱ

άλυσίδες τῶν δεσμοτηρίων δέν συγκρίνονται μέ τά ἀδιόρατα μυστικά δεσμά τῆς ψυχῆς πού ὑποφέρει.

Ὁ ἄνθρωπος τῆς ἁμαρτίας χάνει τά κυριαρχικά δικαιώματα πάνω στόν ἴδιο τόν ἑαυτό του. Δέν κυβερνᾷ πιά ὁ ἴδιος καί δέν καθορίζει τήν πορεία τῆς ζωῆς του. Νομίζει πώς εἶναι ἐλεύθερος, ἐνῶ εἶναι σκλάβος. Τήν ἡγεμονική θέση του τήν ἔχει παραχωρήσει σ' ἓνα σκληρό τύραννο. Καί ὁ ἀνελέητος αὐτός [σελ. 295] τύραννος κανονίζει μέ τρόπο ἀπολυταρχικό τήν συμπεριφορά καί τίς ἐνέργειές του.

Βίος ἀληθινῆς δουλείας ἢ ζωῆ τῆς ἁμαρτίας. Χαρακτηριστική ἢ περίπτωση τοῦ Ἀσώτου. Κατάντησε νά βόσκη χοίρους. Αὐτός πού θεωροῦσε πιεστικό τό σπίτι τοῦ Πατέρα, ὕστερα ἔτρεχε πίσω ἀπό τούς χοίρους. Ὁ υἱός χοιροβοσκός. Ὁ καλοντυμένος μέ κουρέλια. Ὁ χορτᾶτος νηστικός, προσπαθώντας νά κορέση τήν πείνα του μέ τήν τροφή τῶν χοίρων. Τό χοιροστάσιο ἢ κατοικία του. Ὁ Κύριος διάλεξε τό ἐπάγγελμα τοῦ χοιροβοσκοῦ, γιά νά δείξη ὅτι ἡ δουλεία τῆς ἁμαρτίας εἶναι ἢ χειρότερη, ἢ πιό ἀποκρουστική.

* * *

Ἀποτελεῖ καθημερινή πραγματικότητα. Ἀπό τή στιγμή πού ἡ ἁμαρτία θά περάση τόν χαλκᾶ τοῦ πάθους στά θύματά της, κάνει τυραννική τή ζωή τους. Βλέπει ὁ ναρκομανῆς τό ὄπιο νά τοῦ γίνεται πάθος τυραννικό καί ἐξευτελιστικό. Νά τόν αἰχμαλωτίζει. Νά τοῦ ἀφαιρῆ τήν αὐτοκυριαρχία. Νά τοῦ ὑποσκάπτῃ τήν ὑγεία. Νά τόν μεταβάλλῃ σέ ἀξιοθρήνητο ψυχοσωματικό κουρέλι. Πρόβλημα γιά τόν ἑαυτό του, γιά τήν οἰκογένειά του, γιά τήν κοινωνία. Ἀτενίζει τήν πονεμένη μορφή τοῦ πατέρα, τά δάκρυα τῆς μητέρας, τίς ἱκεσίες τῶν ἀδελφῶν καί τῶν καλῶν φίλων. Καί αὐτός ψυχρός, ἀδρανῆς, ἀνήμπορος, θλιβερός αἰχμάλωτος.

Βλέπει ὅτι ἄλλος τόν ἐξουσιάζει. Θέλει νά ἀπαλλαγῆ, ἀλλά δέν μπορεῖ. Ἔχει στιγμές, ἔστω σύντομες, πού ἀναγνωρίζει τό κατάντημά του, τό δράμα του, τό μαρτύριό του. Κάνει ἓνα μικρό βῆμα, γιά νά βγῆ ἀπό τήν φυλακή του, καί πάλι ξανακλείνεται στήν [σελ. 296] τρομερή εἰρκτή του. Συμφιλιώνεται μέ τίς ἄλυσίδες του. Ἰσόβιος ἐθελοντής γιά τήν φυλακή.

Ἀκριβῶς γιατί μέσα στήν φύση τῆς ἁμαρτίας βρίσκεται μιά πολύμορφη τυραννία. Ἡ ἁμαρτία εἶναι ἡ ἀρχή, ἡ πηγή ὅλων τῶν καταπιέσεων.

Ἡ λύση τοῦ δράματος βρίσκεται μόνο κοντά στόν Χριστό. Συντρίβει τά πνευματικά δεσμά τῆς ἁμαρτίας καί καλεῖ τόν ἄνθρωπο σέ μιά νέα ζωή ἐλευθερίας. Θά ἄξιζε ἐδῶ νά μεταφέρουμε ἓνα διάλογο ἀνάμεσα στόν Χριστό καί στούς Ἰουδαίους (Ἰωάν. η' 31-36):

– **«Ἐάν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ, ἀληθῶς μαθηταί μου ἔστε, καί γνώσεσθε τήν ἀλήθειαν, καί ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς».**

Τούς λέει, δηλαδή, πώς, μόνον ὅταν γνωρῖσουν τήν ἀλήθεια τήν δική Του καί τήν κάνουν κτῆμα τους προσωπικό, τότε θά γίνουν ἀληθινά ἐλεύθεροι. Οἱ Ἰουδαῖοι ξαφνιαζόνται. Ἀδυνατοῦν νά καταλάβουν τά λόγια τοῦ Χριστοῦ. Διερωτῶνται, καί ἡ ἀπάντησή τους τελικά εἶναι ἀπορριπτική:

– «Οὐδενί δεδουλεύκαμεν πώποτε· πῶς σύ λέγεις ὅτι ἐλεύθεροι γενήσεσθε;»

Τί εἶναι αὐτά πού μᾶς λές; Θά γίνουμε ἐλεύθεροι; Μά εἶμαστε ἐλεύθεροι. Δέν ἔχουμε ἀνάγκη ἀπό τήν ἐλευθερία, γιατί κατέχουμε τήν ἐλευθερία. Νά τό λάθος τους.

* * *

Παλιά καί σύγχρονη ἡ αὐταπάτη. Πόσοι νομίζουν πῶς εἶναι ἐλεύθεροι, ὅτι ἔχουν ἐλεύθερες ιδέες, εἶναι ἐλεύθερα πνεύματα, ἐνῶ ἔχουν παροπλίσει τήν σκέψη τους, ἔχουν ἀχρηστεύσει τήν θέλησή τους, ἔχουν ὑποδουλώσει τήν καρδιά τους! Δέν **[σελ. 297]** θέλουν νά καταλάβουν ὅτι ἡ πεισματική ἄγνοια τῆς ἀλήθειας, ἡ πλάνη, τό ψέμα, οἱ ἠθικές ἀβαρίες, εἶναι μορφές δουλείας. Δέν μποροῦν νά ἀντιληφθοῦν πῶς μόνον ὁ Χριστός εἶναι σέ θέση νά μᾶς ἀπαλλάξη ἀπό τίς δουλωτικές καταστάσεις. Καί ἀκόμα πῶς μόνον ἡ σταυρωμένη Ἀγάπη, μπορεῖ νά μᾶς ἐλευθερώσει ἀπό τήν τυραννία τοῦ μίσους καί νά ἐγκαθιδρύσει τήν ἐλευθερία τῆς ἀγάπης.

Καί ἡ ἀπάντηση τοῦ Κυρίου: «Ἄμην ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τήν ἀμαρτίαν δοῦλός ἐστι τῆς ἀμαρτίας... Ἐάν οὖν ὁ υἱός ὑμᾶς ἐλευθερώσει, ὄντως ἐλεύθεροι ἔσεσθε» (Ἰωάν. η´ 34, 36). Μόνον ἂν ὁ Χριστός μᾶς ἐλευθερώσει, θά εἶμαστε πραγματικά ἐλεύθεροι. Διότι «μόνος ἐστὶν ἐλεύθερος... ὁ τῶν παθῶν ἀπηλλαγμένος» (Χρυσόστομος).

Ο ΕΛΕΥΘΕΡΩΤΗΣ

ΣΕ ΜΙΑ εποχή πού τόσοσ λόγος γίνεται γιά τήν έλευθερία, ό άνθρωπος αισθάνεται συχνά δέσμιος. Οί σύγχρονοι τύραννοι έχουν επικίνδυνα πολλαπλασιασθή. Τά δεσμά πού τόν πιέζουν εἶναι τά πιό βασανιστικά. Δέν πιέζουν τό σῶμα. Περισφίγγουν τήν ψυχή. Γίνονται ό βραχνάς της. Ψιθυρίζει, ἔστω κι ἂν πάντοτε δέν τό συνειδητοποιῆ, τό «**Τίς με ρύσεται;**» (Ρωμ. ζ' 24). Ποιός θά μέ έλευθερώση; Ποιός; ,

Ἐ, λοιπόν, μόνον ό Χριστός έλευθερώνει τόν άνθρωπο. Τόν έλευθερώνει από τήν χειρότερη δουλεία, τήν τραγικότητα τῆς ἁμαρτίας. Εἶναι ό ἀληθινός Ἐλευθερωτής. Τό διεκήρυξε καί ισχύει εἴκοσι τώρα αἰῶνες: «**Εάν ό υἱός ὑμᾶς έλευθερώση, ὄντως έλεύθεροι ἔσεσθε**» (Ἰωάν. η' 36). Θέλετε τήν ἀληθινή, τήν πνευματική έλευθερία; Θέλετε νά αποτινάξετε τά πιεστικά δεσμά τῆς ἁμαρτίας; Μόνον ἂν ό Χριστός σᾶς έλευθερώση, θά εἴσασθε καί πραγματικά έλεύθεροι.

* * *

Καί ό Χριστός δέν μᾶς εἶπε μονάχα μεγάλες, θεῖες ἀλήθειες. Δέν συνέτριψε ἀπλῶς τίς ἀλυσίδες μας. Μᾶς ἄφησε καί ἕνα ἀνυπέρβλητο παράδειγμα έλευθέρου ἀνθρώπου. Ἐνσάρκωνε ό ἴδιος καί ὡς ἄνθρωπος τόν ἀληθινό, τόν ιδανικό τύπο τοῦ έλευθέρου ἀνθρώπου. Πλάϊ στήν ἄφθαστη ἀγάπη Του, [σελ. 299] στεκόμαστε μέ θαυμασμό μπροστά στήν βαθειά έλευθερία Του. Ἦταν ό ἀληθινά έλεύθερος ἄνθρωπος.

Ἀπαλλαγμένος τελείως από τήν ἁμαρτία, ἀληθινά έλεύθερος, προσφέρει τήν έλευθερία καί σέβεται παντοῦ καί πάντοτε τήν έλευθερία. Σέβεται τήν έλευθερία, γιατί σέβεται τήν προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐλεύθερος ἀπέναντι στούς μαθητάς Του, στούς φίλους Του, στούς οἰκείους Του, ἀλλά καί ἀπέναντι στούς ισχυρούς τοῦ κόσμου, στούς θρησκευτικούς ἡγέτες τῆς εποχῆς Του, σέ ὄλους ἐκείνους πού τόν ἐχθρεύονται, τόν ὑπονομεύουν, τόν πολεμοῦν. Ἐπισκέπτεται τούς περιφρονημένους, τούς τελῶνες, τούς ἁμαρτωλούς, τόν ἀπλό λαό. Δέν δυσκολεύεται ἀκόμα νά ἀναστραφῆ καί τούς ἀνθρώπους τοῦ κατεστημένου, μάλιστα τοῦ θρησκευτικοῦ, ὅπως τούς γραμματεῖς καί Φαρισαίους.

Γνωρίζει ὅτι ἔτσι θά δεχθῆ καί από τήν μιά καί τήν ἄλλη πλευρά τά πυρά τῆς συκοφαντίας. Αυτό ὅμως δέν περιορίζει καθόλου τήν ἀναστροφή Του, δέν δεσμεύει τήν έλευθερία Του. Μέ τήν ἴδια ἀπλότητα θά ἀναστραφῆ καί τίς γυναῖκες καί τίς πιό περιφρονημένες ἀκόμη. Κάτι πού γιά τήν εποχή Του ἦταν ἀληθινά ἐπαναστατικό. Καί αὐτοί ό μαθηταί Του «**εθαύμασαν ὅτι μετά γυναικός ἐλάλει**»

(*Ιωάν. δ' 27*), όταν είχε ανοίξει τόν περίφημο θεολογικό διάλογο μέ τήν Σαμαρείτιδα.

Εἶναι πράγματι ἀπεριόριστη ἡ ἐκτίμηση καί ὁ σεβασμός Του ἀπέναντι στήν ἀνθρώπινη προσωπικότητα, καί μάλιστα σέ μιά ἐποχή τόσο περιφρονητική γιά τόν ἄνθρωπο. Καί στόν πιό μικρό καί στόν πιό ἁμαρτωλό καί ἐξαχρειωμένο ἀποδίδει τόση τιμή, σάν νά εἶναι τό μοναδικό ἄτομο πάνω στή γῆ.

[σελ. 300] Καί αὐτό γιατί δέν βλέπει μᾶζες. Βλέπει ξεχωριστές προσωπικότητες, μέ τά ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους, μέ τίς συνήθειές τους, μέ τίς ἐλλείψεις καί ἀδυναμίες τους, μέ τά χαρίσματά τους, μέ τίς πτώσεις καί ἀναστάσεις τους. Ἀναγνωρίζει καί σέβεται τήν ἐλευθερία τους, τήν ψυχική καί τήν ψυχολογική ιδιαιτερότητά τους, τήν πνευματική καί ἠθική ιδιοτυπία τοῦ καθενός. Χαρίζει τήν θεραπεία μέ ξεχωριστούς, λεπτούς καί διακριτικούς τρόπους. Δείχνει συμπάθεια στόν πλούσιο νέο, πού εἶναι δεμένος μέ τίς χρυσές ἀλυσίδες τοῦ χρήματος. Συγκαταβαίνει νά δεχθῆ **«διά νυκτός»** τόν καλῆς θελήσεως φαρισαῖο Νικόδημο, γιά νά τοῦ ἀνοίξη νέους δρόμους πνευματικῆς ζωῆς. Μέ κατανόηση δέχεται τό ἄρωμα ἀπό τά χέρια τῆς ἁμαρτωλῆς γυναίκα, γιά νά τήν ὀδηγήσει στήν μετάνοια καί στήν σωτηρία.

Ὁ ἴδιος σεβασμός τῆς προσωπικότητος καί στήν ἐκλογή τῶν μαθητῶν. Ἡ πρόσκληση πού τούς ἀπευθύνει, γιά νά Τόν ἀκολουθήσουν, εἶναι προσωπική. Τούς διαλέγει ἕνα-ἕνα μέσα σέ κλίμα ἀπλότητος, εἰλικρινείας, ἐλευθερίας καί ἀληθινῆς φιλίας. Θέλει ἡ ἐκλογή νά εἶναι ἀμοιβαία. Ἐκεῖνος τούς ἐκλέγει, χωρίς νά ἀσκῆ καμμιά ἀπολύτως ψυχολογική πίεση. Θέλει ὅμως καί οἱ μαθηταί Του νά Τόν ἐκλέξουν καί νά Τόν ἀκολουθήσουν ἐλεύθερα, συνειδητά καί ὑπεύθυνα. Δέν θέλει νά σέρνη πίσω Του ἄβουλα πλάσματα, μιά ἀσύντακτη μᾶζα ἀπό μισθοφόρους ἢ σκλάβους. Θέλει προσωπικότητες πού συνειδητοποιοῦν τήν κλήση καί ἀποστολή τους. Τό σύνθημα τῆς ἐλευθερίας καί τοῦ σεβασμοῦ τῆς προσωπικότητος ἀντηχεῖ πάντοτε ἀπό τά χεῖλη Του, **«ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν...»** (*Ματθ. 1στ' 24*).

[σελ. 301] Ὅποιος θέλει. Κανένα δέν ἐξαναγκάζω. Ἡ βία, ἡ καταπίεση, ὁ ἐξαναγκασμός δέν ἔχουν καμμιά θέση στίς χριστιανικές τάξεις. Ἀκόμα καί στούς μαθητάς Του πού Τόν ἀκολουθοῦν φέρεται μέ τέτοια ἀνωτερότητα καί ἀποδέσμευση, ὥστε δέν διστάζει σέ μιά δύσκολη στιγμή νά τούς πῆ: **«Μή καί ὑμεῖς θέλετε ὑπάγειν;»** (*Ιωάν. στ' 67*). Ὅλα αὐτά μᾶς δείχνουν πώς τό μυστικό τῆς ἀληθινῆς ἐλευθερίας βρίσκεται στήν μορφή καί στήν διδασκαλία τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ.

* * *

Καί μεῖς ἀρκετά κουρασθήκαμε ἀπό τά δεσμά μας. Ἄν εἰλικρινά ποθοῦμε τήν πνευματική ἐλευθερία μας, ἕνας τρόπος ὑπάρχει, γιά νά τήν ἀποκτήσουμε. Νά ἀγαπήσουμε καί νά συνδέσουμε τή ζωή μας μέ τόν Χριστό. Ἀντίφαση ἐκ πρώτης ὄψεως. Κάνουμε λόγο γιά ἐξάρτηση, ἐνῶ μιλάμε γιά ἐλευθερία; Καί ὅμως. Ὁ

χαρταετός δέν ανεβαίνει, παρά μονάχα δεμένος και έξαρτημένος από ένα σπάγγο. Χωρίς αυτόν θά σωριασθῆ στήν γῆ.

«Ο ζυγός μου χρηστός και τό φορτίον μου έλαφρόν» (Ματθ. ια' 30) μᾶς διαβεβαίωσε ο ίδιος ο Χριστός. Ζυγός, αλλά χρήσιμος. Φορτίο, αλλά έλαφρό. Βάρος άνυψωτικό. Μοιάζει μέ τά φτερά του άετοῦ. Τά φτερά του προσθέτουν βάρος. Όμως αυτά τόν ανεβάζουν και του δίνουν τήν δυνατότητα νά κατακτᾶ τίς φωτόλουστες κορφές μέ τό αίθέριο πέταγμά του.

ΕΙΝΑΙ ΓΙΑ ΤΟΝ ΜΙΚΡΟ!

Η ΣΚΗΝΗ ΣΤΟ σιδηροδρομικό σταθμό. Κόσμος πολύς. Κίνηση μεγάλη. Όλοι βιαστικοί νά έπιβιβασθοϋν στην ύπερταχεία άμαξοστοιχία. Οί τελευταίες προμήθειες για τό ταξίδι γίνονται από τά καλοφωτισμένα περίπτερα καί τά καταστήματα του σταθμού.

Άνάμεσα στό πλήθος καί μιά μητέρα μέ τόν μικρό της. Κάνει καί αυτή τίς προμήθειές της. Διαλέγει προσεκτικά τίς καραμέλες, τίς σοκολάτες, τά μπισκότα – ό γιός της εΐναι έκλεκτικός καί άπαιτητικός. Έτσι τόν έμαθε ή μαμά. Παίρνει καί τό περιοδικό τής προτιμήσεώς της για τόν έαυτό της. Ύστερα άπευθύνεται στην πωλήτρια καί, σάν νά έπρόκειτο για τό πιό πρόχειρο, τό πιό άσήμαντο πράγμα, τής λέει άδιάφορα:

– Δώστε μου καί ένα περιοδικό για τόν μικρό.

Έρωτηματικό τό ύφος τής πωλήτριας για μιά στιγμή. Τήν κοιτάζει μέ άπορία. Ένα περιοδικό για τόν μικρό! Ποιό όμως από τίς δεκάδες πού έχει άναρτημένα εκεί, στίς προθήκες της;

– Μάλιστα, κυρία μου. Άλλά ποιό περιοδικό θέλετε; ρωτάει ή πωλήτρια δείχνοντας συγχρόνως τό πλήθος τών περιοδικών. Καί ή άπάντηση τής μητέρας:

– Ά, μοϋ εΐναι άδιάφορο. Μή σάς άπασχολεί. Δώστε μου ένα όποιοδήποτε τής δικής σας [σελ. 303] έπιλογής. Σας εΐπα εΐναι για τόν μικρό. Καταλάβετε; Εΐναι για τό ταξίδι.

Η πωλήτρια πρέπει νά κατάλαβε, όπως καταλαβαίνουν καί όλοι όσοι διαθέτουν κοινή λογική. Τί; Τό μέγεθος τής προχειρότητας, έπιπολαιότητα, έλαφρότητα μιās άνεύθυνης μητέρας. Κατάλαβε τί σημαίνει άπουσία καί του πιό στοιχειώδους αισθήματος ευθύνης.

Η πωλήτρια κατάλαβε. Η μητέρα μονάχα δέν κατάλαβε τί σημαίνει ένα περιοδικό, ένα «όποιοδήποτε» περιοδικό, για τόν μικρό. Νοοτροπία έγκληματική, άφοϋ μιά μάνα άδιαφορεΐ για τό τί θά διαβάση τό παιδί της, έστω κι αν εΐναι μονάχα για τό ταξίδι. Για ένα ταξίδι, πού θά διαρκέση όχι καί λίγες ώρες.

* * *

Άς παρακολουθήσουμε τώρα τόν μικρό αυτόν μέ τό «άδιάφορο» –κατά τή μαμά του– περιοδικό στό ταξίδι του. Μικρός εΐναι, εΐπαμε, τί πειράζει; Ένα όποιοδήποτε περιοδικό άρκεΐ, για νά περάση ήσυχα τίς ώρες του καί νά μήν ένοχλή τή μαμά του.

Καί νά τον τώρα σκυμμένος στό έντυπό του. Τί «καταλαβαίνει»; Αύτή εἶναι ἡ αὐταπάτη μερικῶν. Ὁ μικρούλης, λοιπόν, αὐτός ἔχει βυθισθῆ ὀλόκληρος στό εἰκονογραφημένο περιοδικό του. Τέτοια προσοχή, τέτοια προσήλωση οὔτε μέγανος δέν θά τήν εἶχε.

Τά μάτια του καρφωμένα στίς εἰκόνες. Ἡ μύτη του ἀκουμπισμένη καί αὐτή στό πολύχρωμο χαρτί, σάν νά θέλῃ νά ὀσμισθῆ κάτι ἀπό τίς περιπέτειες. Ξαναμμένο τό παιδικό προσωπάκι, φανερώνει τήν πυρετική ὑπερδιέγερση, πού φλογίζει ὀλόκληρη τή **[σελ. 304]** λιλιπούτεια ἐκείνη ὕπαρξη. Δέν διαβάζει. Ρουφάει μέ ἀπληστία. Καταβροχθίζει κυριολεκτικά. Ζῆ έντονα τίς ζωηρές σκηνές. Πάσχει μέ τούς ἥρωές του. Ταυτισμένος μαζί τους. Τούς παρακολουθεῖ σέ κάθε τους βῆμα. Τρέχει μαζί τους. Τό δείχνει μέ τίς ἐκφράσεις του. Τό ἀποκαλύπτει μέ τίς κινήσεις του. Τά πόδια του ἀνεβοκατεβαίνουν, παρακολουθώντας τόν καλπασμό τῶν ἀλόγων, πού τρέχουν ἀφηνιασμένα μέσα ἀπό πανύψηλα δένδρα.

Εἶναι ὀλοφάνερο. Ζῆ σέ ἄλλους κόσμους. Ταξιδεύει μέ τή φαντασία του σέ ἐξωτικές ζοῦγκλες. Συναντάει ἐξωγήινους. Ἡ μιά περιπέτεια διαδέχεται τήν ἄλλη. Τά πιό ἀλλόκοτα καί παράδοξα ἐπεισόδια τροφοδοτοῦν ἀδιάκοπα τήν ἐξημμένη παιδική φαντασία. Ἡ βία διαδέχεται τή βία. Οἱ ἥρωές του εἶναι σκληροί, ἀδίσταχοι, ἀνυποχώρητοι.

Φυσικά, τίποτε ἀπό αὐτά δέν ἀπασχολοῦν τή μητέρα του. Πῶς νά τήν ἀπασχολήσουν, ἀφοῦ οὔτε κἄν τά ὑποπτεύεται. Τῆς ἀρκεῖ ὅτι ὁ μικρός εἶναι ἥσυχος καί δέν τήν ἐνοχλεῖ. Ἔτσι, μπορεῖ νά διαβάξῃ ἀπερίσπαστη τό μυθιστόρημά της.

* * *

Περιγράψαμε ἀπλῶς ἕνα περιστατικό; Ὁχι. Σκιαγραφήσαμε μιά καθημερινή καί ἀνησυχητική πτυχή τῆς σύγχρονης, ἀνεύθυνης κοινωνίας μας. Εἶναι ἀποκαλυπτική, χωρίς φυσικά νά εἶναι καί ἡ μοναδική. Χαρακτηριστική πάντως τῆς νοοτροπίας μερικῶν. Καί δυστυχῶς, ὄχι λίγων.

Κάνει έντύπωση τό φαινόμενο αὐτό τῆς ἀνευθυνότητας, πού βρίσκεται σέ ἔξαρση στήν ἐποχή μας. Νά ὑπάρχουν ἄνθρωποι ἐπιφορτισμένοι μέ τέτοιες βαρεῖες εὐθύνες, καί νά παρουσιάζουν τόση **[σελ. 305]** ἀσυγχώρητη ἐπιπολαιότητα, τέτοια χτυπητή ἀδιαφορία καί ἀνευθυνότητα!

Νά ένδιαφέρωνται γιά τά δευτερεύοντα καί ἐπουσιώδη, καί νά παραμελοῦν τά οὐσιώδη καί σημαντικά. Νά διαλέγουν μέ προσοχή τή σοκολάτα καί τά μπισκότα γιά τά παιδιά τους, καί νά μή δίνουν τήν πρέπουσα σημασία στό έντυπο πού θά θρέψῃ τό πνεῦμα τους, θά σφυρηλατήσῃ τό χαρακτήρα τους, θά μορφώσῃ καί θά διαπλάσῃ τήν ψυχή τους. Νά θεωροῦν ἀποκλειστική ἀρμοδιότητά τους τό φροντισμένο ντύσιμο τῶν παιδιῶν τους, καί νά δηλώνουν ἀναρμοδιότητα ἢ νά δείχνουν ἀμέλεια γιά τόν ἠθικό ἐξοπλισμό τους.

Κάτι χειρότερο. Μέ τήν ἀδιαφορία τους νά τά παραδίδουν ἀνυπεράσπιστα στίς καταλυτικές ἐπιδράσεις τοῦ έντυπου κιτρινισμοῦ ἢ τοῦ εἰκονογραφημένου

ξεπεσμοῦ. Ἀφήνουν τή διάπλαση τῆς τρυφερῆς παιδικῆς ψυχῆς στά βάνουσα χέρια ἀνεύθυνων ἢ καί ἐπικίνδυνων δεκαρολόγων, πού θά στραπατσάρουν ὅ,τι ὄμορφο, ἱερό καί ἀγνό ὑπάρχει ἐκεῖ μέσα.

Εἶναι, λοιπόν, ὑπερβολή νά χαρακτηρίσουμε μιά τέτοια τακτική ὡς ἐγκληματική προχειρότητα, ἐπιπολαιότητα καί ἀνευθυνότητα;

«Τοῦτό ἐστίν, ὃ τήν οἰκουμένην ἀνατρέπει πᾶσαν, ὅτι τῶν οἰκείων ἀμελοῦμεν παιδίων», διακηρύττει μέ ἔμφαση ὁ ἱερός Χρυσόστομος. Αἰτία τῆς κοινωνικῆς ἀναταραχῆς ἢ παραμέληση τῶν παιδιῶν μας. Ἀμελοῦμε καί παραμελοῦμε τή σωστή ἀγωγή καί μόρφωση τῶν παιδιῶν, καί μετά ἀποροῦμε γιά τήν ἀνατροπή καί κακοδαιμονία τῆς ἀνθρωπότητος, τῆς ὁποίας ἐμεῖς εἴμαστε, ἔστω καί ἄθελά μας, οἱ ἠθικοί αὐτουργοί.

ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΣΑΣ ΔΕΝ ΤΑ ΣΚΕΠΤΕΣΘΕ ;

ΚΙ ΑΝ ΔΕΝ είναι καθημερινά, είναι εβδομαδιαία τά θλιβερά περιστατικά. Άθλητικό Σαββατοκύριακο. Μετά τό τέλος τής ποδοσφαιρικής συναντήσεως έπιτέθηκαν σέ αυτοκίνητα καί μαγαζιά, προξένησαν ζημιές στά βαγόνια τοῦ Ἡλεκτρικοῦ καί έστειλαν τέσσερις αστυνομικούς στό νοσοκομεῖο. Τήν ἴδια ἡμέρα οἱ εἰδήσεις περιλαμβάνουν ἕνα θάνατο από ναρκωτικά, δύο τροχαῖα μετά τό γλέντι, μιά άρπαγή τσάντας καί μιά άπόπειρα ληστείας σέ βενζινάδικο. Όλα από νεαρά άτομα.

* * *

Καί τά έρωτήματα: Καλά, γονεῖς δέν βρέθηκαν νά τά συμβουλεύσουν αὐτά τά παιδιά; Κάποιος μεγαλύτερος; Στό σχολεῖο δέν έπῆγαν; Δάσκαλοι δέν υπῆρξαν νά τούς ποῦν τόν καλό λόγο, νά τούς δείξουν τόν σωστό δρόμο; Έκεῖνος ό νόμος γιά τήν έκπαίδευση ἔχει μείνει μόνο στά χαρτιά; Όρίζει ότι «*υποβοηθεῖ τούς μαθητές: α) νά γίνουν έλεύθεροι, υπεύθυνοι δημοκρατικοί πολῖτες, νά υπερασπίζονται τήν έθνική ανεξαρτησία, τήν έδαφική άκεραιότητα τής χώρας καί τή δημοκρατία, νά έμπνέονται από άγάπη πρός τόν άνθρωπο καί τή ζωή καί τή φύση καί νά διακατέχονται από πίστη πρός τήν πατρίδα καί τά γνήσια στοιχεῖα τής όρθόδοξης χριστιανικής παράδοσης...*» (N. 1566/85).

[σελ. 307] Ὑπάρχει καί ό αντίλογος. Κι αν τό σπίτι κάνη τό καθῆκον του, κι αν τό σχολεῖο –καί δέν λείπουν οἱ εὔσυνείδητοι εκπαιδευτικοί– ενδιαφερθῆ, υπάρχουν τόσες αντίρροπες δυνάμεις, πού έξουδετερώνουν όλες τίς καλές προσπάθειες. Καί δυστυχώς οἱ καταλυτικές αὐτές δυνάμεις διαθέτουν καί χρησιμοποιοῦν πολύ ισχυρά όπλα. Καί μόνο στά μέσα μαζικής ένημερώσεως νά σταθῆ κανείς, άρκεῖ.

Καθημερινό καί πολύωρο είναι τό «φροντιστήριό», πού παρακολουθοῦν τά παιδιά στήν μικρή όθόνη. Μπορεῖ νά καταργήθηκε έπισήμως ἡ Έκπαιδευτική Τηλεόραση, αλλά οὔτε μιά ἡμέρα δέν ἔλειψαν οἱ βιασμοί, φόνοι, ληστεῖες, διαστροφές, ναρκωτικά, άπαγωγές, άπάτες κλπ. από τό «ψυχαγωγικό» πρόγραμμα καί από τό δελτίο εἰδήσεων. Καί όπως μέ άγανάκτηση ἔγραφε δημοσιογράφος: «*Αὐτός ό καταγιγισμός εἰκόνων, σφαγῶν, ληστειῶν, αίματος... Αὐτό τό αίσχος τής ἡλιθιότητος τῶν σήριαλ... Αὐτή ἡ σχεδιασμένη προβολή διεφθαρμένων προτύπων. Τά παιδιά σας, βρέ κάφροι, δέν τά σκέφτεστε;*»

* * *

Νά ἔλθουμε στόν Τύπο; Τί νά δῆ κανεῖς καί τί νά πάρῃ; Σκάνδαλα καί προβολή τῆς ἀσημαντότητος μέ πηχυαίους τίτλους. Ἀσημότητες πού φιγουράρουν σέ ὀλοσέλιδες σχεδόν φωτογραφίες. Λεπτομερῆς περιγραφή τῆς προκλητικῆς ζωῆς καί τῶν σκανδάλων τῆς τάδε στάρ. Μυθιστορηματική παρουσίαση τοῦ γκαγκστερισμοῦ καί τοῦ τυχοδιωκτισμοῦ. Ἡ ἄρνηση, ἡ ἀπαξία, ἡ ἀναίδεια, ἡ ἀδιαντροπία, ἡ πρόκληση, πού ἀναλαμβάνουν νά μορφώσουν, νά διδάξουν, νά καθοδηγήσουν. Τό σχολεῖο τοῦ ἐγκλήματος καί **[σελ. 308]** τῆς διαφθορᾶς, πού παίρνει τή θέση τοῦ μορφωτικοῦ σχολεῖου.

Καί ἴσως κάπου ἐκεῖ, σέ μιά ἐσωτερική-περιθωριακή στήλη, μέ τά μικρότερα στοιχεῖα, καί μιά πράξη ἀληθινοῦ ψυχικοῦ μεγαλείου, πού τιμᾷ καί ἀνωτεροποιεῖ τόν ἄνθρωπο.

Καί τό ἐρώτημα: Γιατί αὐτή ἡ διαφορά, ἡ ἀντίθεση; Γιατί τόση προτίμηση στίς ἀπαξίες καί τόση περιφρόνηση στίς ἀξίες; Γιατί αὐτή ἡ παρουσίαση μέ φανταχτερούς τίτλους καί ἐντυπωσιακές φωτογραφίες τῆς προκλητικῆς ζωῆς τῆς «διάσημης» στάρ, πού τά κύρια προσόντα της εἶναι οἱ ἀχαλίνωτοι ἔρωτες, τό ρεκόρ τῶν διαζυγίων καί ἡ ἐπίδοσή της στή δημιουργία σκανδάλων; Αὐτά, λοιπόν, εἶναι τά ἄξια προβολῆς καί μιμήσεως; Μέ αὐτά θά μορφώσουμε καί θά ἐμπνεύσουμε μικρούς καί μεγάλους; Καί δέν σκέπτονται πώς ἡ ὠραιοποιημένη παρουσίαση καί ἡ εὐκόλη ἐπιτυχία ἀσκεῖ ἀκατανίκητη ἔλξη, ἰδιαίτερα στίς ἀστήρικτες ψυχές;

* * *

Ἀλλά ἔστω. Προβάλλουν τίς διάσημες ἀσημότητες μέ ἐντυπωσιακούς τίτλους. Γιατί δέν μᾶς προβάλλουν μέ ἀνάλογο τρόπο καί τίς μορφές τῆς ἀρετῆς, τίς πράξεις τῆς ἀληθινῆς ἀγάπης, τίς ἐκδηλώσεις τῆς αὐτοθυσίας καί αὐταπαρνήσεως, τούς ἀγωνιστάς τῶν πνευματικῶν στίβων, πού τιμοῦν τόν πολιτισμό καί καταξιώνουν τόν ἄνθρωπο;

Γιατί ἔχει μεγαλύτερη ἀξία ἢ ἔστω ἐνδιαφέρον ἡ σκανδαλοθηρική ζωή τῆς στάρ, καί ὄχι τῆς δωδεκάχρονης κοπελίτσας πού ἔνα ὀλόκληρο χρόνο ἀντικαθιστοῦσε τήν ἄρρωστη μητέρα της, μέ τό νά περιποιηῖται τά πέντε μικρότερα ἀδελφάκια της καί νά **[σελ. 309]** φροντίζῃ καί γιά τόν ἐργαζόμενο πατέρα της; Καί δέν εἶναι πρόκληση καί κατάφωρη ἀδικία, ὅταν στό ἔνα γεγονός δίνουμε τήν πρώτη θέση καί στό ἄλλο τήν τελευταία; Καί ἄς μή μᾶς ποῦν πώς τό ἔνα ἐνδιαφέρει, ἐνῶ τό ἄλλο δέν «τραβάει». Ἡ ἀρετή ἀσκεῖ γοητεία καί προσελκύει τόν θαυμασμό, ἀκόμα καί σ' ἐκείνους πού δέν ἔχουν τήν δύναμη νά τήν ἀκολουθήσουν.

* * *

Καί ὅμως, ἡ δικαιολογία πρόχειρη. Ὁ κόσμος αὐτά θέλει καί μέ αὐτά εὐχαριστεῖται. Τό σκανδαλοθηρικό ἐπιζητεῖ. Ἀλλά εἶναι ἐπιχείρημα σοβαρό; Εἶναι λόγος ὑπευθύνων ἀνθρώπων, πνευματικῶν ὁδηγῶν, ἡγετῶν, πού ἔρχονται μέ καθοδηγητικές ἀξιώσεις; Γιατί ὑποτίθεται πώς ἕνας ἄνθρωπος πού ἀσκεῖ ὑπεύθυνο

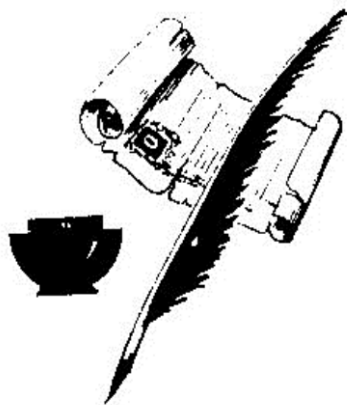
καί δημόσιο λειτούργημα ἔχει στοιχειώδη εὐθιξία. Διαθέτει ἀξιοπρέπεια καί αὐτοσεβασμό. Σέβεται καί σκέπτεται, ἐπί τέλους, τή νέα γενιά. Δέν εἶναι κάφρος. Δέν εἶναι βάρβαρος.

«Αὐτά ζητάει ὁ κόσμος»! Καί ποιός εἶναι αὐτός ὁ κόσμος πού τά ζητάει; Διερωτήθηκαν μήπως ἐκεῖνοι τόν κάνουν νά τά ζητάη; Τόν προκαλοῦν νά τά ζητάη. Τόν διευκολύνουν. Τοῦ ἀνάβουν δίψα παθολογική, ἀρρωστημένη. Ἄντί νά κατευνάσουν τά πάθη καί νά δημιουργήσουν ἀνώτερα ἐνδιαφέροντα, νά στρέψουν τήν προσοχή στούς ὁμορφους κόσμους τῆς καθαρῆς χαρᾶς, τῆς ἀγνῆς ψυχαγωγίας, τῆς ἀρετῆς, κάνουν τό πᾶν, γιά νά ὑποδαυλίσουν τά ζωώδη ἐνστικτα καί νά ἐξάψουν τήν νοσηρή φαντασία.

* * *

[σελ. 310] Τό χρέος τοῦ ὑπεύθυνου ἡγέτη, τοῦ ἀληθινοῦ ἀνθρώπου, πού σέβεται τόν ἑαυτό του καί τούς συνανθρώπους του, δέν εἶναι νά προσφέρει ἐκεῖνο πού, ἔστω, ἀρέσει, ἀλλά ἐκεῖνο πού πρέπει. Τό ἔργο του δέν εἶναι νά ἄγεται. Εἶναι νά ἄγῃ. Ὅχι νά φέρεται ἀπό τό θολό ρεῦμα. Νά τραβᾷ ἀντίθετα στό ρεῦμα. Νά ὀδηγῇ. Εἶναι ὀδηγός, ὄχι οὐραγός.

Δύσκολο ἔργο. Ἀπαιτεῖ θυσίες. Εἶναι ὅμως τό ἔργο πού ταιριάζει στόν ἀληθινό ἄνθρωπο. Τό ἔργο πού περιμένει ἡ πολυδοκιμασμένη καί ἐγκαταλελειμμένη νέα γενιά, γιά νά ὀρθοποδήσῃ καί μεγαλουργήσῃ. Τό ἔργο πού ἀναζητᾷ ἀπό ὅλους ἡ Πατρίδα μας: Νά σκεφθοῦμε ἐπί τέλους καί τά παιδιά μας.

ΛΗΣΤΕΨΕ ΤΗ ΜΗΤΕΡΑ ΤΟΥ

ΤΑ ΔΡΑΜΑΤΑ καί οι τραγωδίες καθημερινά πολλαπλασιάζονται. Φαίνονται άπίστευτα, καί ὅμως εἶναι ἀληθινά. Τόσο ἀληθινά, ὅσο φαίνονται άπίστευτα. Δέν παίζονται μέ σκηνικά θεάτρου, ἀλλά μέσα στήν ἴδια τή ζωή. Τό γεγονός συνέβη τό 1991.

* * *

Ἡ κυρία Ἑλένη, χήρα ἀπό τά 35 της, μεγάλωσε τό μοναχογιό της ξενυχτώντας στή βελόνα. Δυό χρόνια πρίν βγῆ ἀπό τό Λύκειο, ἡ καλή μητέρα ἄρχισε κάθε μήνα νά πηγαίνει στήν Τράπεζα καί νά καταθέτη 20.000 δρχ. ἀπό τό ὑστέρημά της γιά τά ἐργαλεῖα τοῦ παιδιοῦ της. Τό ὄνειρό της ἦταν νά τόν δῆ ὀδοντογιατρό.

Στά 18 του ἔμπλεξε μέ τά ναρκωτικά. Στά 19 του ἔγινε «τσαντάκιας». Ἦταν τόσο τό πάθος του γιά τίς γυναικεῖες τσάντες, ἀφοῦ μέ αὐτές ἐξασφάλιζε τή δόση του, πού οὔτε ἔβλεπε τά χέρια πού τίς κρατοῦσαν.

Μιά ἡμέρα, τυφλωμένος πάλι ἀπό τήν ἐπιθυμία νά βρῆ λεφτά, ἄρπαξε μιά τσάντα, ρίχνοντας μάλιστα κάτω τή γυναῖκα πού τήν κρατοῦσε. Στή συνέχεια πῆγε στό πιό κοντινό οἰκόπεδο, γιά νά μετρήσει τή λεία του. Καί τότε, ἐκτός ἀπό 20.000 δρχ. πού ἦταν μέσα στήν τσάντα, βρῆκε καί βιβλιάριο Τραπέζης. Ἐνα βιβλιάριο μέ τό ὄνομά του, γιατί ἡ τσάντα πού εἶχε κλέψει ἦταν τῆς μητέρας του. Οὔτε **[σελ. 312]** κἄν τήν εἶχε προσέξει, σκοτισμένος ἀπό τό πάθος, ὅταν τήν ἔριχνε κάτω, γιά νά τή ληστεΨῆ. Καί ἡ δύστυχη μάνα, φιγούρα ἀληθινῆς σύγχρονης τραγωδίας, τήν ὦρα ἐκείνη δέν ἔκανε τίποτε ἄλλο, παρά νά πηγαίνει γιά μιά ἀκόμη φορά νά καταθέσει γιά λογαριασμό τοῦ παιδιοῦ της τόν σκληρό κόπο της!

* * *

Καί τό ἐρώτημα, μαζί καί ἡ μεγάλη ἀπορία: Τί ζητοῦν, ἀλήθεια, τά νιάτα – γιατί νέοι εἶναι στό πιό μεγάλο ποσοστό οἱ χρήστες– στά ναρκωτικά; Τί τούς παρακινεῖ; Τί τούς ἐλκύει; Τί τούς γοητεύει; Τί μπορεῖ νά ἀναζητῆ καί τί μπορεῖ νά περιμένῃ ἕνας νέος ἀπό τά διάφορα παραισθησιογόνα; Ἐμπνευση, ἐνθουσιασμό, ἀπελευθέρωση ἀπό τό κατεστημένο, ἀνακάλυψη ταλέντου, γνωριμία μέ νέους φανταστικούς καί παραδεισένιους κόσμους;

Τουλάχιστον δέν βλέπουν; Δέν ἀντιλαμβάνονται τήν παγίδα; Δέν παρατηροῦν τά τόσα θλιβερά θύματα, πού πιασμένα στήν τρομερή ἀρπάγη τοῦ

λευκοῦ θανάτου σφαδάζουν, ἀνήμπορα νά ἀπελευθερωθοῦν, ἕως ὅτου σβήσουν μέσα στήν ἐξαθλίωση, στήν ἐξαχρείωση, στήν ἀτίμωση; Δέν ἔτυχε νά δοῦν τή γλωμὴ ἐκείνη ὄψη, μέ τὰ σβησμένα μάτια, βυθισμένα στίς μελανιασμένες κόγχες, μέ τό ἀφρισμένο στόμα, σέ παραλήρημα ἀπελπισίας;

* * *

Ζητοῦν ἔμπνευση, ἐνθουσιασμό; Καί τόν ζητοῦν ποῦ; Ἐκεῖ ἀκριβῶς πού δολοφονεῖται; Μά τὰ νιάτα δέν εἶναι αὐτά τὰ ἴδια ὁ ζωντανός, ὁ σαρκωμένος ἐνθουσιασμός; Ἡ ἀνθισμένη ἀνοιξη ἔχει ἀνάγκη νά ἀναζητήσῃ τήν ἔμπνευσή της ἀπό τόν παγερό χειμῶνα; **[σελ. 313]** Ὁ πόθος τῆς ἐλευθερίας, στήν πιό δυνατή ἔκφρασή του, θά καταφύγῃ στά δεσμά τῆς πιό τυραννικῆς δουλείας, γιά νά γνωρίσῃ τό πλήρωμά του; Καί εἶναι ἐλευθερία ἢ πιό δουλική καί δουλωτική ἐξάρτηση, πού θά ἐπαναλαμβάνῃ τό μοιρολόγι τοῦ θανάτου: «*Θέλω ἀλλά δέν μπορῶ*»;

Ζητοῦν! Τί, ἀλήθεια, ζητοῦν; Ἡ ἔκρηξη τῆς πιό δυνατῆς ζωῆς, τῆς σφριγηλῆς νεανικῆς ζωῆς, τί μπορεῖ νά ζητάῃ στή νάρκωση καί τή νέκρωση τοῦ «*λευκοῦ θανάτου*»; Καί εἶναι ἀναζήτηση ζωῆς ἢ καθημερινή αὐτοκτονία, ὁ διαρκῆς θάνατος; Εἶναι ἔνεση ζωῆς οἱ ἐξαρτησιογόνες οὐσίες, πού μεταβάλλουν σφριγηλά παλικάρια σέ παραλυμένα κουφάρια;

Ἡ νεότης, πού καυχᾶται γιά τόν ρεαλισμό της, πού μισεῖ τίς αὐταπάτες, τίς παραισθήσεις, τό ξεγέλασμα τοῦ ἴδιου τοῦ ἑαυτοῦ της, πῶς δέχεται καί πῶς ἀνέχεται νά ξεγελάῃ τόν ἑαυτό της, νά συμφιλιώνεται μέ τό ψέμα, νά συμβιβάζεται μέ τήν ἀπάτη, νά ἀναζητῇ τίς ψεύτικες ἀπολαύσεις τῶν φανταστικῶν, τῶν τεχνητῶν παραδείσων;

Ἡ ἡλικία πού θέλγεται ἀπό τόν ἀγῶνα, τήν προσπάθεια, τό κοπιαστικό ἀνέβασμα γιά τήν κατάκτηση τῆς κορυφῆς, θά ποθῆσῃ τήν ἀπραξία, τό μαράζωμα, τήν ἠθική ἀποχαύνωση, τήν ψυχική τελμάτωση, τήν ἄνευ ὄρων παράδοση στόν ἐξευτελισμό καί τήν ἀτίμωση;

Πῶς ἓνας νέος πού σέβεται τόν ἑαυτό του, πού διαθέτει κάποιο φιλότιμο, κάποια ἀξιοπρέπεια, θά δεχθῆ νά αὐτοπαρασημοφορηθῆ μέ τὰ ἐξευτελιστικά «*παράσημα*» τοῦ «*χασικλῆ*» καί τοῦ «*πρεζάκια*»;

* * *

[σελ. 314]

Πῶς; Τήν ἀπάντηση τήν ἔχουν δώσει ἐκεῖνοι πού δέν ἔμειναν στήν ἐπιφάνεια, ἀλλά προχώρησαν στήν οὐσία τοῦ προβλήματος: «*Εἶναι ἀφέλεια νά νομίζουμε ὅτι ὁ πραγματικός ἀγωγός τῆς διακινήσεως καί τῆς χρήσεως τῶν ναρκωτικῶν εἶναι ὁ ἔμπορος τοῦ θανάτου. Πραγματικός ἀγωγός εἶναι ἡ ψυχὴ πού νεκρώθηκε μπροστά στόν τρόμο τοῦ πνευματικοῦ κενοῦ. Δέν διακινεῖται κανένα ἐμπόρευμα θανάτου, ἂν δέν ἐξασφαλισθῆ προηγουμένως τό “σωσίβιο” ἄλλοθι τοῦ ἐκμηδενισμοῦ τῆς ψυχῆς. Ἡ πραγματικότητά μας εἶναι ἡ ἀπεξάρτηση ἀπό τό*

πνεῦμα. Αυτό εἶναι τό δραστικότερο ναρκωτικό... Ἡ ψυχή χωρίς τήν ἀναγωγή της στόν οὐρανό γίνεται κόλαση, καί τό φάρμακό της εἶναι τό βοτάνι τοῦ Ἄντιχρίστου... Εἶναι στερημένη ἡ ψυχή τῶν παιδιῶν μας ἀπό τά ἀναστάσιμα τραγούδια πού γαληνεύουν τήν ψυχή μέσα στήν ἱερή προστασία τῆς θυσιαστικῆς ἀγάπης...». Γι' αὐτό καί ἀναζητοῦν τή χαρά τοῦ χαμένου Παραδείσου στήν ψευδαίσθηση τῶν τεχνητῶν παραδείσων.

ΔΟΛΟΦΟΝΟΙ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

**«Παίζεις μέ τή φωτιά! Φυλάξου.
Γιατί αύριο ή φωτιά θά παίξη
μαζί σου»** (Γ. Τιμπόν).

Η 1η ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ έχει καθιερωθῆ ὡς Παγκόσμια Ἡμέρα Ἐϊτζ. Ὅμως ἡ θανατηφόρος ἀσθένεια, ἀντί νά περιορίζεται, προχωρεῖ μέ ταχύτατους ρυθμούς. Καί εἶναι ἐπόμενο. Οἱ διάφοροι ἀνευθυνοῦπεύθυνοι, ἀντί τῆς ριζικῆς ἀντιμετωπίσεως, προτιμοῦν τή λύση τῆς στρουθοκαμήλου: Ναί στόν ἔρωτα, ὄχι στό ἔϊτζ. Ἄν εἶναι δυνατόν νά λέμε ναί στή φωτιά, καί ὄχι στήν πυρκαγιά. Σ' αὐτούς τούς τυφλούς ὁδηγούς ἀφιερώνεται τό παρακάτω συγκλονιστικό περιστατικό.

* * *

Συνέβη πρό ἐτῶν στό Παρίσι. Ἀσφαλῶς δέν εἶναι συνηθισμένο μιά μητέρα νά πνίγη τό παιδί της καί ὕστερα νά αὐτοκτονῆ. Ὅχι μόνο συνηθισμένο δέν εἶναι, ἀλλά ἀφύσικο καί τερατώδες. Καί ὅμως, μιά μητέρα 22 ἐτῶν ἔπεσε ἀπό τόν πέμπτο ὄροφο πολυκατοικίας στό Παρίσι, ἀφοῦ προηγουμένως ἔπνιξε τό τρίχρονο παιδί της. Τή φρίκη τῶν πρώτων ἐντυπώσεων διαδέχθηκε ἡ ὠριμη σκέψη καί ὁ ὑπεύθυνος προβληματισμός. Γιατί μιά τόσο νέα μητέρα νά φθάνη σ' αὐτό τό ἔσχατο σημεῖο ἀπογνώσεως καί νά δίνη μιά τόσο τραγική λύση στό δράμα της; Τό **[σελ. 316]** δράμα της, ὅσο μεγάλο καί ἄν ἦταν, δέν τῆς ἀρκοῦσε τό παιδί της, τό ἀθῶο αὐτό ἀγγελούδι, γιά νά τό ἀπαλύνη καί τό ἐπουλώση; Τή βαρυχειμωνιά τῆς ψυχῆς της, πού τή χτυποῦσαν χίλιες-δυό καταιγίδες, αὐτή ἡ ἀνθισμένη ἀνοιξη δέν μποροῦσε νά τή ζεστάνη λίγο μέ τίς ζωογόνες ἀκτῖνες της;

Ἀσφαλῶς κάτω ἀπό διαφορετικές συνθῆκες πολλά θά μποροῦσαν νά εἶχαν γίνει, καί ἄλλα πολλά θά εἶχαν ἀποφευχθῆ. Ἐδῶ ὅμως τό δράμα εἶχε βαθύτερη αἰτία καί δέν ἦταν ἄσχετο μέ τό ἔϊτζ. Τό ἀθῶο παιδί της –ταλαίπωρο καί αὐτό–, ἀντί νά εἶναι γι' αὐτήν τραγούδι χαρᾶς, ἦταν πόνος καί δάκρυ. Τῆς ἔφερνε στή σκέψη καί στήν ψυχή ἕνα σωρό θλιβερές ἀναμνήσεις. Ἐνα ἀπερίσκεπτο καί ἀποκρουστικό παρελθόν ἦταν συνδεδεμένο μαζί του. Τό ἀθῶο αὐτό πλασματάκι ἦταν ὁ ἔνοχος καρπός ἐνός νεανικοῦ λάθους της, πού τώρα πλήρωνε ἀκριβά.

Κάθε φορά πού τό ἀτενίζει, αἰσθάνεται νά συγκλονίζεται βαθειά. Τό ἔνοχο βλέμμα της, ὅταν διασταυρώνεται μέ τούς καθαρούς ἐκείνους οὐρανοῦς τῆς παιδικῆς ματιᾶς, βουρκώνει καί ἀναλύεται σ' ἕνα βουβό ἀναφιλητό. Καί ὅμως, τό

λάθος δέν ἦταν μονάχα δικό της. Τίς συνέπειες ὅμως εἶναι ὑποχρεωμένη νά τίς σηκώσει μονάχη της τώρα.

Ὅλοι ἐκεῖνοι πού τῆς πιπίζαν τό κεφάλι μέ τά φανταχτερά συνθήματα τῆς ἐλευθερίας στόν ἔρωτα καί τῆς ξεπερασμένης γιά τήν ἐποχή μας ἠθικῆς ποῦ εἶναι τώρα, γιά νά ἀφουγκραστοῦν τούς θρήνους της καί νά συμπαρασταθοῦν στόν πόνο της;

Ὅλοι τήν ἔχουν ἀπαρνηθῆ καί ὅλοι τήν ἔχουν ἐγκαταλείψει. Καί αὐτή μόνη, μέ μοναδική συντροφιά τόν ἀκριβό, ἀλλά πυρακτωμένο θησαυρό της, πού τήν κατακαίει ἀδιάκοπα, σηκώνει τό βαρú σταυρό [σελ. 317] τοῦ μαρτυρίου της. Μέ σπασμένο τό νευρικό τῆς σύστημα, αἰσθάνεται στή μοναξιά της σάν ψυχοσωματικό κουρέλι.

Αἰσθάνεται τήν ἀνάγκη νά ζητήσει βοήθεια. Ἄλλά ἀπό ποῦ καί ἀπό ποιόν; Δικαιολογημένοι τόσο πολύ τώρα οἱ δισταγμοί της. Οἱ ἄνθρωποι τῆς φέρθηκαν τόσο σκληρά. Τήν κορόϊδεψαν καί τήν ἐξαπάτησαν σέ ὅ,τι πιά πολύτιμο διέθετε ἡ νεανική της ὕπαρξη. Μπήκαν στήν καρδιά της πρῶτα καί στό σῶμα της ὕστερα μέ τίς λάσπες τῆς ἀπάτης, τῆς ὑποκρισίας, τῆς ἀτιμίας. Τῆς σκότωσαν τά ὁμορφα νεανικά της ὄνειρα, τούς ὀραματισμούς της γιά ἕνα δημιουργικό μέλλον. Πιά πολύ τῆς δολοφόνησαν τήν ἴδια τήν ψυχή της, γιατί τῆς σκότωσαν μέσα ἐκεῖ τόν πιά ἀκριβό θησαυρό της, τήν ἀγάπη.

Καί τώρα ἡ θανάσιμα χτυπημένη ψυχή της ζητοῦσε ἀπεγνωσμένα κάποιον νά τήν νεκραναστήσει. Ἄλλά Αὐτόν δέν τόν γνώρισε στή ζωή της. Δέν τῆς τόν παρουσίασε κανείς. Φρόντισαν νά τῆς τόν κρύψουν, νά τόν παραμερίσουν, νά τόν συκοφαντήσουν. Αὐτοί πού ἤθελαν νά τήν παραπλανοῦν τῆς τόν εἶχαν παρουσιάσει σάν ἀνύπαρκτο ἢ σάν περιττό καί ἄχρηστο. Ὁ Χριστιανισμός δέν εἶναι γιά τήν ἐποχή μας, καί ὁ Χριστός δέν μᾶς χρειάζεται σήμερα, τῆς ἔλεγε.

Καί βέβαια δέν τούς χρειαζόταν ὁ Χριστός στήν παράνομη ζωή τους. Αὐτός ὁ καθαρός καί ἀναμάρτητος ἦταν ἔλεγχος γιά τή ρυπαρή ζωή τους. Αὐτός ἦταν ὁ **«πρᾶος καί ταπεινός τῆ καρδία»** καί δέν ἦταν δυνατόν νά συμβιβασθῆ μέ τήν ταραγμένη ἀλαζονεία καί ἐγωπάθειά τους. Ἀπόβλητος ἀπό τή ζωή τους, γιατί ἀποτελοῦσε σκάνδαλο στά σκάνδαλά τους. Ἡ φαύλη ζωή δέν ἀνέχεται τήν ἀγιότητα καί [σελ. 318] τήν ἀγνότητα. Τό σκοτάδι μισεῖ τό φῶς. Ἰσχύει πάντοτε: **«Πᾶς ὁ φαῦλα πράσων μισεῖ τό φῶς καί οὐκ ἔρχεται πρὸς τό φῶς, ἵνα μή ἐλεγχθῆ τά ἔργα αὐτοῦ»** (Ἰωάν. γ' 20).

* * *

Ἄλλά τότε τί μένει γιά τόν ἄνθρωπο, πού τόν κτυποῦν οἱ θύελλες τῆς ζωῆς; Ποῦ θά στηριχθῆ, ὅταν ὁ ψυχικός πόνος τόν συγκλονίζει; Τό ἀνώνυμο πλῆθος περνάει ἀδιάφορο καί ψυχρό. Κλεισμένο στόν ἐγωκεντρισμό του, ἱκανό νά δημιουργῆ δράματα, ἀντιπαρέρχεται τά θύματα τῆς ἀδιαφορίας ἢ τῆς κακότητός του. Καί ἐκεῖνα χωρίς τήν ἄγκυρα τῆς ἐλπίδας, μακρὰ ἀπό τό λιμάνι τῆς μετανοίας,

άνερμάτιστα πλεούμενα, συντρίβονται πάνω στά άφιλόξενα βράχια τής ξεστρατισμένης κοινωνίας.

Αυτή τή θλιβερή άλήθεια ύπογραμμίζει τό δράμα τής τραγικής μητέρας. Ένα δράμα άποκαλυπτικό μιās ύποκριτικής έποχής, τής έποχής μας, πού καθιερώνει «Ημέρες» και δολοφονεί τήν άγάπη.

ΝΑΙ ΣΤΗ ΦΩΤΙΑ ΟΧΙ ΣΤΗΝ ΠΥΡΚΑΓΙΑ;

Ἡ ἀνταπόκριση ἀναφέρει:

«Αὐξάνονται οἱ φόβοι γιά ἐπικίνδυνη ἐξάπλωση τοῦ δεύτερου ἰοῦ τοῦ ἔϊτζ HIV - 2, καθώς ἤδη περισσότεροι ἀπό 50.000 ἄνθρωποι ἔχουν προσβληθῆ ἀπό αὐτόν. Ἐν τῷ μεταξύ, σύμφωνα μέ τά τελευταῖα στοιχεῖα τῆς Παγκόσμιας Ὀργανώσεως Ὑγείας, ἡ θανατηφόρος ἀσθένεια ἐξακολουθεῖ νά ἐξαπλώνεται μέ ταχύτατους ρυθμούς. Περίπου 1,5 ἑκατομμύριο ἄτομα ἔχουν προσβληθῆ ἀπό τήν ἀσθένεια, μεταξύ τῶν ὁποίων 500.000 παιδιά, ἐνῶ 750.000 ἀσθενεῖς ἔχουν πεθάνει. Ὅπως ἀναφέρει ἡ Ὀργάνωση στήν τελευταία της ἔκθεση, οἱ φορεῖς τοῦ ἔϊτζ σέ ὁλόκληρο τόν κόσμο ξεπερνοῦν τά 10 ἑκατομμύρια ἄτομα, μεταξύ τῶν ὁποίων 900.000 παιδιά, ἐνῶ ὁ ἀριθμός τῶν κρουσμάτων ἀναμένεται νά φθάσῃ τά 40 ἑκατομμύρια ἕως τό ἔτος 2000. Μέσα στά προσεχῆ δέκα χρόνια δύο ἑκατομμύρια θά χάσουν τούς γονεῖς τους ἀπό τήν ἴδια αἰτία...»

* * *

Πράγματι τρομακτικοί ἀριθμοί, πού θά ἔπρεπε νά μᾶς συγκλονίσουν, νά σημάνουν παγκόσμιο συναγερό καί νά μᾶς βάλουν σέ σοβαρές σκέψεις. Πρέπει ὅλοι νά συνειδητοποιήσουμε πώς εἶναι ἐγκληματικό νά ἐλαφροφιλολογοῦν ἀσύδοτοι οἱ διάφοροι ἀνεύθυνο - ὑπεύθυνοι μέ τά συνθήματα τοῦ ἀμοραλισμοῦ: Ναί στόν ἔρωτα, ὄχι στό ἔϊτζ. Πῶς [σελ. 320] εἶναι δυνατόν νά λανσάρωνται τέτοια συνθήματα, χωρίς αἴσθημα εὐθύνης, ὅταν οἱ συνέπειες εἶναι ψηλαφητές, τραγικές καί χτυποῦν καί αὐτή τήν ἀθώα παιδική ἡλικία; Πῶς μπορεῖ νά λήη κανεῖς ναί στήν φωτιά, καί ὄχι στήν πυρκαγιά;

Ἄς μή ξεγελιώμαστε. Κανένα μέσο καί κανένας τρόπος δέν εἶναι ἀσφαλέστερος ἀπό τήν ἐγκράτεια. Τέτοια σοβαρά ζητήματα θέλουν τόλμη. Ἀπαιτοῦν τιμότητα καί ρεαλισμό. Εἰλικρίνεια. Δέν σηκώνουν στρουθοκαμηλική τακτική. Καί πρέπει, ἰδιαίτερα στούς νέους, νά εἰπωθῆ καθαρά ἡ ἀλήθεια. Ὁ δυναμισμός πού κρύβουν μέσα τους πρέπει νά ἀξιοποιηθῆ, ὄχι νά σπαταληθῆ. Ἡ ἐγκράτεια εἶναι πάντοτε γιά ὅλους δύναμη, ὄχι ἀδυναμία.

Ἐνα φράγμα πού ὑψώνεται καί συγκρατεῖ τό ὀρμητικό νερό, πού κατεβαίνει μουγκρίζοντας ἀπό τό βουνό, φαίνεται σάν ἕνας περιορισμός, μιά ἀνάσχεση. Καί εἶναι πράγματι μιά ἀνάσχεση. Μιά ἀνάσχεση ὅμως προσωρινή, γιά ἕνα αὐριανό μεγάλο ἔργο. Πρόκειται γιά ἀνάσχεση δημιουργική. Γιά ἐναποθήκευση τεραστίων δυνάμεων. Ἀπό τήν ἀνάσχεση αὐτή θά ἠλεκτροφωτισθοῦν πόλεις καί χωριά, θά

κινηθοῦν ἐργοστάσια, ἠλεκτρικοί συρμοί. Τέτοιες καταπληκτικές δυνάμεις κρύβονται μέσα σ' αυτό τό τιθασευμένο νερό.

Αυτό τό νόημα ἔχει καί ἡ ἐγκράτεια. Νά ὑψώση ἕνα φράγμα. Ἐνα φράγμα πού θά συγκρατῆ καί θά ἀποθηκεύη θέληση, δυναμισμό, αὐτοκυριαρχία, ὅλες τίς ζωτικές δυνάμεις τοῦ ὀργανισμοῦ, τοῦ σώματος καί τῆς ψυχῆς. Ἐνα φράγμα πού θά διατηρῆ καθαρά τά πνευματικά, τά ἠθικά καί τά συναισθηματικά ἀποθέματα.

[σελ. 321] Τίποτα δέν πρέπει σήμερα νά πάη χαμένο. Νά σπαταληθῆ ἄσκοπα. Αυτό, καί τό λίγο ἔστω, πού θά σπαταληθῆ ἄκαιρα θά χρειασθῆ αὔριο καί δέν θά βρῖσκεται. Ὁ συναισθηματικός πλοῦτος, ἡ ἰκανότης νά ἀγαπᾶ κανεῖς δυνατά πού θά διαρρεύση σήμερα διαρρέει γιά πάντα. Τί ώραῖα, μάλιστα γιά ἕνα νέο, ὅταν αὔριο μέ αἴσθημα εὐθύνης, κάτω ἀπό τήν εὐλογία τοῦ Θεοῦ, χρησιμοποίηση ὅλον αὐτόν τόν θαυμαστό μηχανισμό! Τό φῶς τῆς ἀγνότητος πού ἀκτινοβολεῖ τό καθάρó βλέμμα, τό βλέμμα πού δέν θόλωσε ἀπό τίς ἀναθυμιάσεις τοῦ σαρκολατρισμοῦ. Ἡ δύναμη τῆς θελήσεως ἀπό τήν τιθάσευση τῶν ἐνστίκτων. Ἡ εὐαισθησία τῆς καρδιᾶς ἀπό τόν πλοῦτο τῆς πηγαίας καί ἀνόθευτης ἀγάπης. Ὅλα αὐτά εἶναι μερικά ἀπό τά ὁμορφα δημιουργήματα τῆς ἀγνῆς ζωῆς.

* * *

Ναί, ἀλλά οἱ κατακτήσεις αὐτές δέν λέγονται «ναί στόν ἔρωτα, ὄχι στό ἔϊτζ». Λέγονται ναί στήν ἀγάπη τήν ἀληθινή, ναί στήν ὁμορφιά τῆς ἀγνότητος, ναί στήν ἐγκράτεια, ναί στήν αὐτοκυριαρχία. Καί ἀκόμα, ὄχι στό ἀκάθαρτο κῦμα τοῦ ἐρωτισμοῦ καί τοῦ αἰσθησιασμοῦ. Ὅχι στό ἀσυγκράτητο ἐνστικτο, στά ἄτακτα σκιρτήματα τῆς σάρκας. Καί αὐτά δέν εἶναι ἠθικολογίες. Ἀποτελοῦν τόν πιό μεγάλο ρεαλισμό γιά ὅσους δέν ἀνταλλάσσουν μέ τίποτα τό πολύτιμο δῶρο τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας, τήν δυνατή καί ἰσορροπημένη ζωή.

Ἔτσι εἶδε τό πρόβλημα τῆς ἐγκρατείας, τῆς αὐτοκυριαρχίας ἢ τῆς ἀχαλίνωτης ἐλευθερίας, ὄχι μόνον ἡ ὑπεύθυνη ἐπιστήμη τῆς ἱατρικῆς, ἀλλά καί τῆς κοινωνιολογίας. Σημειώνει ὁ Max Weber (Μάξ **[σελ. 322]** Βέμπερ): «Ἀποτελεῖ κοινοτοπία τό ὅτι, ἂν ἀφεθοῦν ἐντελῶς ἀχαλίνωτα τά ἐνστικτα καί τά ὀρμέφυτα τοῦ ἀνθρώπου, δημιουργεῖται ζούγκλα. Ὁ πολιτισμός δέν ἦταν ὡς τώρα παρά ἡ συνεχῆς χαλιναγώγηση τῶν ὀρμῶν καί τῶν ἐνστίκτων».

Καί συνεχίζει ὁ ἴδιος: «Ἡ ἐλευθερία, τονίζουν οἱ σοβαροὶ κοινωνιολόγοι, δέν εἶναι ἡ ἐλευθερία τῶν πιθήκων, πού κάνουν ἀδίστακτα καί αὐθόρμητα ὅ,τι ντρέπονται νά κάνουν δημόσια οἱ ἄνθρωποι. Ἡ ἐλευθερία εἶναι ἡ ἐλευθερία τῶν ἀνθρώπων, πού ντρέπονται νά κάνουν ὅ,τι κάνουν οἱ πίθηκοι... Προσοχή! Ἄς ἔχουμε τά μάτια μας τέσσερα καί δεκατέσσερα, μή τυχόν καί, αὐταπατώμενοι πῶς δημιουργοῦμε τήν “κοινωνία τῆς ἀνοχῆς”, ἀνακαλύψουμε μιά ἡμέρα, ὅταν πιά θά εἶναι ἀργά, πῶς δέν δημιουργήσαμε τίποτε ἄλλο παρά ἕνα μεγάλο... «Ὁῖκο ἀνοχῆς»!

* * *

Γι' αυτό όποιος θέλει νά εἶναι τίμιος μέ τόν έαυτό του, άληθινά έλεύθερος, δέν μπορεῖ νά αὐταπατᾶται μέ ύποκριτικά συνθήματα σάν τό «ναί στόν έρωτα καί όχι στό έϊτζ». Έρωτισμός χωρίς κίνδυνο εἶναι παραμύθια. Τό σύνθημα πού κυκλοφορεῖ σήμερα στήν Άμερική από σοβαρούς έπιστήμονες εἶναι άλλο. Δέν ύπάρχει σέξ χωρίς κίνδυνο. Άποτελεῖ τήν πió μεγάλη παραπλάνηση καί αὐταπάτη. Άρκεῖ καί μιά φορά, γιά νά τήν πάθης. Γι' αυτό πές άποφασιστικά: "Όχι στά ναρκωτικά. "Όχι στό άλκοόλ. "Όχι στίς προγαμιαῖες ἢ έξωσυζυγικές σχέσεις. Τό άπαιτεῖ ἡ ύγεία σου καί ἡ ύγεία τῶν παιδιῶν σου. Τό άπαιτεῖ τό σῶμα σου. Τό άπαιτεῖ ἡ άληθινή άγάπη. Ἡ άγάπη αὐτή πού διαρκεῖ γιά πάντα, πού ἔχει διαστάσεις αἰωνιότητος.

ΕΙΜΑΣΤΕ ΑΠΡΟΣΓΕΙΩΤΟΙ;

ΠΩΣ ΦΑΙΝΟΣΑΣΘΕ ότι ζητε έκτός τόπου και χρόνου! Εΐσαστε, αλήθεια, πολύ άφελείς, άπροσγείωτοι, έξωπραγματικοί. Αίθεροβάμονες. Πετᾶτε στά σύννεφα.

Πραγματικά πιστεύετε πώς έσεΐς θά αλλάξετε τόν κόσμο και τή νοοτροπία του; Νομίζετε πώς έσεΐς θά διορθώσετε ή έστω θά βάλετε σέ κάποια σειρά τούς άνθρώπους; Φρονεΐτε πώς θά τακτοποιήσετε τά κακῶς κείμενα μέσα στην κοινωνία;

Έ, λοιπόν, πάρτε το άπόφαση. Τίποτε δέν γίνεται. Τίποτε δέν διορθώνεται και τίποτε δέν αλλάζει. Ό καθένας κυττάζει τόν έαυτό του, τό συμφέρον του, τή δουλειά του. Κάνει ό,τι τόν έξυπηρετεΐ και όπως τόν βολεύει και δέν μετακινεΐται καθόλου άπό τή θέση του. Η κοινωνία πορεύεται τό δρόμο της και θά βαδίζη άπό τό κακό στό χειρότερο. Και ᾗς διαμαρτυρώσαστε και ᾗς έλέγχετε έσεΐς.

Άπαισιόδοξες θέσεις; Καθόλου. Τί άλλαξε μέχρι σήμερα; Τί πετύχατε ως τώρα; Χτυπᾶτε ένα κεφάλι άπό τή σύγχρονη Λερναΐα Ύδρα, και στη θέση του ενός ξεφυτρώνουν δύο, πέντε, δέκα.

* * *

Χτυπᾶτε τά μέσα μαζικής επικοινωνίας, πού στην Ελλάδα θά μπορούσαν νά χαρακτηρισθοῦν ως «*όργανα διαφθοράς*». Ποιός μιλάει πιά σοβαρά και υπεύθυνα για «*παιδευτική*» πλευρά τής τηλεόρασης; [σελ. 324] Ένας καταιγισμός σκηνῶν φρίκης, αίματος, βιασμῶν, διεστραμμένων και έκφυλων τύπων, άπατεώνων παρουσιάζονται στά διάφορα σήριαλ, πού «*θραυσματοποιοῦν*» τή σκέψη, υποβαθμίζουν τό γλωσσικό μας πλοῦτο και κακοποιοῦν τό ήθικό μας αισθητήριο. Και τί πετυχαίνετε; Η πρόκληση διαδέχεται τήν πρόκληση και ή χυδαιότης τήν άναισχυντία. Τό κακό άνασυντάσσεται, «*τελειοποιεΐται*», έκσυγχρονίζεται, και σεΐς διαμαρτύρεσθε. Τό άποτέλεσμα; Μηδέν εις τό πηλίκον.

Τό ίδιο δέν συμβαίνει και μέ άλλα ζωτικά για τήν Πατρίδα μας θέματα; Γράφετε και ξαναγράφετε για τούς «*άντιρρησίες συνειδήσεως*». Για όλους αυτούς πού άρνοῦνται νά έκπληρώσουν τό ιερό χρέος προς τήν Πατρίδα. Προβάλλουν λόγους συνειδήσεως, ενῶ πρόκειται για λόγους άσυνειδησίας. Αυτούς, λοιπόν, τούς άρνησιπάτριδες, τούς άφιονισμένους, πού έσεΐς στηλιτεύετε, θά τούς δήτε σέ λίγο νομοθετικά κατοχυρωμένους, νά έπιβραβεῦνται και νά «*ύπηρετοῦν τήν έναλλακτική κοινωνική θητεία*» τους. Δέν πᾶτε νά λέτε έσεΐς για άντισυνταγματικότητα του νόμου, για άνισότητα και προνομιακή μεταχείριση όρισμένων. Άέρα δέρνετε. Αυτοί «*έχουν μπάρμπα στην ΕΟΚ*».

Λοιπόν, ύστερα από όλα αυτά –καί τόσα άλλα!– έξακολουθεΐτε νά πιστεύετε σέ διόρθωση καί αλλαγή; Άν ναι, τότε δικαιώνετε τόν τίτλο τοϋ πολύ άφελή, τοϋ άπροσγεΐωτου.

* * *

Καί όμως, δέν δυσκολευόμαστε νά άπαντήσουμε καταφατικά. Ναι, πιστεύουμε καί θά πιστεύουμε, έστω καί άν όλα γύρω μας, γιατί όχι καί μέσα μας, **[σελ. 325]** φαίνονται μαϋρα. Έστω καί άν οϋτε μιά άκτίνα φωτεινή δέν διασχΐζη τό πυκνό σκοτάδι τής άπελπισίας. Άπλούστατα, γιατί αυτό θά πη Χριστιανός: Νά πιστεύη καί νά έλπΐζη, όχι όταν όλα εΐναι φωτεινά καί ευνοϊκά, αλλά όταν εΐναι δυσμενή, καί τά έμπόδια φαίνονται άνυπέρβλητα. Άκριβώς γιατί ή διαβεβαΐωση εΐναι θεΐκή: **«Πάντα δυνατά τῷ πιστεύοντι»**.

Μά ή κοινωνία μοιάζει μέ χάος, καί ο κόσμος μέ τά προβλήματά του φαίνεται άβυσσος άληθινή. Κανένας δέν τό άμφισβητεΐ. Καί ο πιστός Χριστιανός δέν κλείνει τά μάτια του μπροστά στήν πραγματικότητα, καί τήν πιό τραγική. Τήν βλέπει άκριβώς καί σέ όλες τΐς διαστάσεις της. Βλέπει ότι **«σκότος επάνω τής άβύσσου»**. Συγχρόνως όμως παρατηρεΐ ότι **«Πνεϋμα Θεοϋ επιφέρεται επάνω τοΐς ύδασι»**. Καί αυτό τό Πνεϋμα τοϋ Θεοϋ τοϋ δΐνει τή βεβαιότητα ότι καί τό σκοτάδι διαλύεται, καί ή άβυσσος καί τό χάος, μέ τήν παντοδυναμία τοϋ Θεοϋ, μορφοποιοϋνται καί ζωοποιοϋνται.

Ο άνθρωπος δέν αλλάζει, ναι, μόνο μέ τΐς δυνάμεις του. Η χάρη τοϋ Θεοϋ όμως κάνει ριζικές μεταβολές καί άληθινά θαύματα. Άρκεΐ ο άνθρωπος νά αγωνΐζεται, νά προσπαθη. Καί καμμιά προσπάθεια δέν πάει ποτέ χαμένη. Ίσως άργεΐ νά δώση καρπούς. Άλλά ο χρόνος δέν εΐναι τό κριτήριο τής έπιτυχίας, μάλιστα στους πνευματικούς άγῶνες.

Άλλοίμονο, άν παύση κανείς νά αγωνΐζεται για τήν άλήθεια, για τή δικαιοσύνη, για τήν τιμιότητα, για νά περιορισθη τό κακό, για νά λάμψη ή άρετή, γιατί θά άμφιβάλλη για τά άποτελέσματα' θά αγωνΐζεται, έστω καί άν δέν βλέπη άποτελέσματα.

Βέβαια κάτι τέτοιο εΐναι συχνά όδυνηρό. Άπαιτεΐ μεγάλο ήρωισμό. Τά μεγάλα όμως έργα δέν **[σελ. 326]** γίνονται χωρίς ύπομονή καί έπιμονή. Οΐ πνευματικές αλλαγές καί οΐ ήθικές μεταμορφώσεις θέλουν χρόνο. Καί αυτές έτοιμάζουν σιγά-σιγά μιά νέα κοινωνία δικαιοσύνης καί αγάπης. Ένας τέτοιος άγῶνας δέν εΐναι έξωπραγματικός. Εΐναι ο μεγαλύτερος ρεαλισμός. Η πιό μεγάλη άλήθεια. Δΐνει νόημα καί περιεχόμενο στήν ανθρώπινη ζωή. Στηρίζεται στήν βεβαΐα έλπίδα, στον Θεό, έστω κι άν εΐναι σιωπηλός.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ὁ ἄνθρωπος χωρίς Θεό!	7
«Ἄγνωστου Πατρός»	10
Τό δράμα τοῦ ἀθεϊσμοῦ	13
Ὁ διχασμένος ἄνθρωπος	16
Πιστεύω στό σιωπηλό Θεό	20
Γιά νά γίνουμε ἄνθρωποι	25
Τό πάγωμα τῆς ἀγάπης	29
«Ἐπασχε ἀπό μοναξιά»	33
Ἐπαῖτες τῆς ἀγάπης	38
Ὁ κολυμβητής τῆς ἀγάπης	43
Ὁ κακοποιός καί ἡ ἡρωίδα	47
Ἡ θυσία τῆς μάνας	51
Σταυρός καί θυσία	55
Γιατί ἔγινε γιατρός	59
Τό ἄγχος καί ἡ θεραπεία	63
Ὁ τύραννος τῆς ἀγωνίας	68
Συνταγή στούς καρδιοπαθεῖς	73
Διῶξε τήν ἀπογοήτευση	77
Ὅχι στήν ἀπελπισία	81
Μέ ὄπλο τό χαμόγελο	86
«Εὐθυμεῖτε, ἄνδρες»	91
Ὅσες στήν ἐρημιά	95
Ἡ ἐρημος γίνεται ὄαση	99
«Ποῦ εἶναι ἡ πίστη σας;»	104
Ἐπιστράτευση προσευχῆς	108
Προσευχή: Εἰσπνοή ὀξυγόνου	112
«Βίον ἄξιον τῆς πίστεως»	116
Ἡ θρησκεία τῶν ἡρώων	120
Ἡ γιορτή τῶν ταπεινῶν	124
	[σελ. 328]
Οἱ πειρασμοί τῆς ἐρήμου	128
Τελώνης καί Φαρισαῖος	132
Τό Σάββατο καί ὁ ἄνθρωπος	136
Οἱ Φαρισαῖοι χθές καί σήμερα	141
«Ἐγώ οὐ κολάσω... ἀναπαύσω»	146
«Δεῦρο ἔξω»	150

«Παιδιά τῆς Ἀναστάσεως»	154
Ὁ Χριστός ὁ αἰώνιος θριαμβευτής	158
Ὁ Χριστός ἡ ἐλπίδα τοῦ κόσμου	162
Ψηλά οἱ καρδιές	166
Ἡ ἀγάπη δύναμη ἀνυψωτική	171
Τά μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ	175
«Πάντα χορηγεῖ...»	180
Ἄπό τό Θαβώρ στό στίβο	185
«Ὅλος γέγονεν ἀγάπη»	190
Ὁ ἰδεώδης ἄνθρωπος	195
Οἱ κορυφές τραβοῦν τούς κεραυνούς	200
«Δέν πρόδωσε ποτέ τήν ἀλήθεια»	205
«Τό θάρρος ἐξέλιπε»	209
Πρότυπα, ἀξίες καί ἀπαξίες	214
Στήν «ἡμέρα τῆς γυναῖκας»	219
Νά γερνᾷς χωρίς νά γίνεσαι γέρος	223
Μάθε νά γερνᾷς	227
«Ἡ ἀτομική ἠθική συνέπεια»	231
Ὅχι ἀγέλη. Σῶμα Χριστοῦ	236
Μή σπᾷς τόν καθρέφτη	240
Συνταγή ὁμορφιάς	245
Λιοντάρι μανιασμένο	250
Κολακεία καί φιλία	255
Τό χρῆμα: Ὑπηρέτης ἢ τύραννος;	260
Φθόνος: Τό ἀπάνθρωπο πάθος	264
	[σελ. 329]
Πῶς ἀρχίζουν οἱ πόλεμοι	268
«Μονός καυγᾷς»	272
Μνησικακία ἢ συγχωρητικότητα;	277
«Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί»	281
«Κατά συνείδηση»	285
Γιά μιά φωτισμένη συνείδηση	289
Ὁ τύραννος	293
Ὁ Ἐλευθερωτής	298
Εἶναι γιά τόν μικρό!	302
Τά παιδιά σας δέν τά σκέπτεσθε;	306
Λήστεψε τή μητέρα του	311
Δολοφόνοι τῆς ἀγάπης	315
Ναί στή φωτιά ὄχι στήν πυρκαγιά;	319
Εἴμαστε ἀπροσγεῖωτοι;	323

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Β. ΜΕΛΕΤΗ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΣΤΟΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟ

Ο «Διάλογος» με τους αναγνώστες μας από το περιοδικό «ΖΩΗ» είναι το περιεχόμενο αυτού του βιβλίου. Οι απαντήσεις δόθηκαν με οδηγό το λόγο του Θεού. Η δική μας συμμετοχή περιορίστηκε στην άντληση από την πηγή της σοφίας, τὸν Ἰησοῦ Χριστό.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΚΑΙ ΩΡΙΜΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ

Ποιός πρέπει να είναι ο σύγχρονος άνθρωπος; Ποιός ο πνευματικός όπλισμός του;

Στά έρωτήματα αυτά θέλει να δώσει μιάν απάντηση το βιβλίο αυτό.

ΠΡΟΔΩΣΑ ΤΗΝ ΑΓΑΠΗ

Ένα διήγημα γεμάτο περιπέτεια, που ζωντανεύει τη ζωή ενός συγχρόνου άσώτου υιού, με τις συγκλονιστικές προδοσίες και τη δραματική έπιστροφή του.

ΑΠ' ΤΑ ΔΙΧΤΥΑ ΤΟΥ ΜΑΓΟΥ

Η συγκλονιστική μεταστροφή του τρομερού μάγου Κυπριανού και της Ίουστίνης στον Χριστιανισμό.

ΑΡΧΙΜ. ΝΙΚΗΤΑ ΕΜΜ. ΒΟΥΤΥΡΑ

ΑΝΤΑΥΓΕΙΕΣ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

Οί τρεῖς καρποὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀγάπη, χαρά, εἰρήνη, συνθέτουν τὸ περιεχόμενο αὐτοῦ τοῦ βιβλίου.

Ποιὰ ἡ σημασία τους στὴ ζωὴ τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου; Γιατί ἀπουσιάζουν ἀπὸ τὴ ζωὴ μας; Πῶς μπορεῖ νὰ γίνουν κτῆμα μας;

Οἱ ΑΝΤΑΥΓΕΙΕΣ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ μᾶς προσφέρουν μιὰ αὐθεντικὴ ἀπάντηση.

ΠΑΤΕΡΙΚΕΣ ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ

Ἡ σοφία καὶ ἡ πεῖρα τῶν ἁγίων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας μας σὲ βασικὰ θέματα πνευματικῆς ζωῆς.

Ἡ διδασκαλία τους γιὰ τὴν κατάκτηση τῶν ἀρετῶν καὶ τὴν ὑπέρβαση τῶν ἐμποδίων στὴν πορεία τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν θέωση.

ΑΡΧΙΜ. ΗΛΙΑ ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ

Ένας οδηγός για τη σπουδή των πρώτων ήρωικών ημερών της Έκκλησίας του Χριστού.

Ένας περίπατος στις κατακόμβες και στο Κολοσσαίο.

ΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Παρουσιάζει το ενδιαφέρον των κυριοτέρων Έλλήνων Πατέρων της Έκκλησίας για τον άνθρωπο. Από τον Κλήμη Αλεξανδρείας έως τον Μάξιμο Όμολογητή.

ΦΑΡΜΑΚΟΝ ΑΘΑΝΑΣΙΑΣ

Το μυστήριο της θείας Εύχαριστίας μέσα στο φως της βιβλικής και πατερικής παραδόσεως.

Πώς να κοινωνοῦμε και πόσο ωφελούμεθα από το Μυστήριο.

ΑΡΧΙΜ. ΙΩΑΝΝΟΥ Γ. ΑΛΕΞΙΟΥ

ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΣΚΛΑΒΙΑΣ

Ἡ ἀκλόνητη πίστη στὸν Θεὸ καὶ τὴν Πατρίδα κράτησε ἀδούλωτο τὸ γένος καὶ προετοίμασε τὴν ἐθνεγερεία τοῦ Εἰκοσιένα.

ΚΥΡΙΛΛΟΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΙΟΣ

Τὸ βιβλίο παρουσιάζει μὲ ζωντάνια καὶ γλαφυρότητα τὴν ζωή, τὴ δράση, τοὺς ἀγῶνες καὶ τὶς μεγάλες θυσίες τῶν ἱεραποστόλων ἀδελφῶν Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου.

Ο ΦΛΟΓΕΡΟΣ ΜΑΧΗΤΗΣ

Ἡ πολυκύμαντη καὶ δημιουργικὴ ζωή τοῦ μεγάλου ἀγωνιστοῦ τῆς πίστεως καὶ πατρὸς τῆς Ἐκκλησίας Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.

Ο ΜΕΓΑΣ ΦΩΤΙΟΣ

Οἱ ἀγῶνες, οἱ κατατρεγμοὶ καὶ τὸ πολυποϊκίλο ἔργο τοῦ μεγάλου διανοητοῦ καὶ φλογεροῦ ἀγωνιστοῦ τῆς πίστεως, βυζαντινοῦ Πατριάρχου καὶ λογίου.

ΑΣΤΕΡΕΣ ΠΟΛΥΦΩΤΟΙ

Ἡ ἔκδοση αὐτὴ παρουσιάζει τοὺς δύο μεγάλους ἀστέρες τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, Μέγα Βασίλειο καὶ Γρηγόριο τὸν Θεολόγο.